

SLOVO

Z BRITSKEJ KOLUMBIE

*Ľepšie začať jednu sviečku
ako preklinať temnotu*

Photo: wallpapertag.com

Príbeh Tichej noci

str. 14

Ticho na fronte

str. 19

Stretnutie seniorov

str. 48

Tvorivá škola žurnalistiky 2019

str. 72

Ked' v roku 2020 Pandemické Vianoce boli

A zase ten koronavírus! Možno takto bude znieť váš vnútorný hlas, keď sa začítate do mojich riadkov. Ja však nie som odborník na epidmiológiu ani politik, aby som to musela riešiť mimo rámec mojej osobnej zodpovednosti a zodpovednosti za svoju rodinu, či blízkych. Dnes sa chcem na koronavírus pozrieť trochu inak.

Tak, ako vás, i mňa koronavírusová éra zastihla nepripravenú a zaskočila ma. Nikdy predtým som sa neocitla v situácii, kde by sa akoby zastavil čas a všetci, ktorí mohli, sa skryli za múry svojich domov a ľutovali sme tých v prvej línii. Tie prvé týždne, keď sa musel celý osobný, rodinný i spoločenský život prispôbiť novej situácii, bol ako zlý sen. Bolo mi ľúto

starých, ktorí sa zo dňa na deň ocitli v nechcenej izolácii a nemohli s tým nič robiť.

Jedným veľkým obmedzením pre nás, ktorí sme veriacy, bola fyzická nemožnosť účasti na svätých omšiach a prijímania eucharistie, ale aj ostatných sviatostí. Veď to sa nepodarilo ani komunistom, aby veriaci nemohli byť fyzicky účastní na bohoslužbách. Našťastie, v dobe technickej revolúcie, sa aj tento problém podarilo „zmenšiť“ aspoň internetovým prepojením a možnosťou sledovania sv. omše online. Popri tom sa mi v mysli vynárala otázka. Nemôžeme chodiť na sväté omše, nemôžeme prijímať eucharistiu. Keď nám tieto možnosti koronavírus vzal, čím sa teraz líšime od neveria-

cich ľudí? Čo by malo byť tým esenciálnym, čo nás pripodobňuje Jemu? Čo nám chce Boh cez túto situáciu povedať? Možno aj to, že viera nie je len o svätej omši v nedeľu. O čom teda je?

„Viera, ak nemá skutky, je sama v sebe mŕtva“, čítame v Biblii (Jak 2, 17). A je to tak! Život naplnený dobrými skutkami je svedectvom o Ježišom živote. Ak by sa mi darilo dobre žiť moju vieru, ľudia by sa mali pýtať: „**PREČO to tak robíš?**“ Odpoveďou je možno to, čo učila Matka Tereza. „**Lebo raz, keď pôjdem Hore, si vezmem len to, čo som rozdala.**“ To je vstupenka do neba!

Blíži sa čas Vianoc. Nevie, aké budú navonok. Netuším, akú „**dekoráciu**“ nám koronavírus pripraví. S určitou však viem, že ich môžeme urobiť krajšími pre iných. Urobme ich. Nájdime si hoc len jedného človeka, ktorý nie je členom našej fyzickej rodiny a pripravme mu ra-

dost' z prekvapenia, ktoré nečakal. Ak nás bude viac, svet bude mať viac šťastnejších ľudí. A posuňme to ďalej. Nielen Vianoce majú byť časom dávania, ale celý náš život.

Prajem všetkým, ktorí sú sami, ktorí sa cítia sami, tým, ktorí sa pripoja k mojej výzve dávania, všetkým, ktorí ma poznajú, tým, ktorí tento skvelý časopis čítajú, všetkým chorým, Slovákom, ďalekým rodákom, aby mali nezabudnuteľné Vianoce 2020, o ktorých sa nebude spomínať len v rámci koronavírusu, ale ktoré zanechajú nezabudnuteľné stopy aj v srdciach tých, ktorých sme nezištne obdarovali.

A ešte na záver: Prajem vám, aby sa rok 2021 niesol v znamení uvedomenia si hodnôt, ktoré nemôže zničiť žiadny vírus.

Nech Vás Pán žehná a chráni počas celého roka 2021!

Mária Eškut

Ako prežiť nasledujúce mesiace

V sobotu, 19. septembra 2020 som sa zobudil majúci na mysli tri príklady z minulosti, ktoré pomohli ľuďom prekonávať ťažké životné situácie.

Prvým bola Etty Hillesum (1914 – 1943), mladá židovská žena, ktorá si vytrpela podstatne viac neprávostí, nespravodlivostí a násilí v koncentračnom tábore, než my zažívame v súčasnosti. Druhým bol 62. žalm, ktorý musel byť napísaný v čase strašného útlaku Židov a tretím bola poéma „Druhý príchod“, ktorú napísal írsky básnik W.B. Yeats (1865 – 1939) počas hororu 1. svetovej vojny a pandémie Španielskej chrípky.

Tieto tri príklady z minulosti tvoria základ mojej výzvy pre čitateľov týchto riadkov. Pomaly si ich prečítajte a zamyslite sa nad nimi.

Začnime zápiskami Etty Hillesum z koncentračného tábora:

V mojom vnútri sa nachádza hlboká studňa. A v nej sídli Boh. A niekedy som tam s Ním aj ja. A to je všetko to, čo môžeme spraviť aj my v týchto dňoch a to je tiež všetko čo má zmysel. Že si chránime v sebe ten kúsok Teba, Bože.

Etty Hillesum,
Westerbork transit camp

Všimnime si oslovenie v druhej osobe, „Ty, Bože“, priamo a osobne. Etty cíti v sebe Jeho Prítomnosť, na-

priek tomu, že je obklopená toľkým utrpením a beznádziejou.

Potom tu máme klasický „nadčasuový“ žalm:

Iba v Bohu spočí, duša moja, lebo len on mi dáva nádej.

Iba on je moje útočisko a moja spása, moja opora, nezakolíšem sa.

V Bohu je moja spása i sláva; Boh je moja sila a v Bohu je moje útočisko.

Dúfajte v neho, ľudia, v každom čase, pred ním si srdce otvorte; Boh je naše útočisko.

Veď iba klam a mam sú potomci Adama, ľudia sú iba preludom. Keby si stali na váhu, dohromady sú ľahší ako para.

Žalm 62, 6-10

Môžeme nájsť takéto pokojné spochynutie v dnešnom svete? Každým dňom viac a viac ľudí zažíva vyčinenie extrémneho počasia. Neustály tok neurotických správ vychádzajúci z jedného narcistického zdroja podporuje nenávisť, zasieva rozkol a znásobuje denný chaos. **Pandémia, ktorá prichádza vo vlnách, pokračuje v šírení utrpenia a zmätku, ktorých koniec je v nedohľadne.** Ekonomika je nastavená na ochranu bohatých a mocných na úkor chudobných a zjijúcich na okraji spoločnosti. Neexistuje v nej žiadna záruka budúcnosti ľudstva.

Nemôžeme sa čudovať, že sa mentálne a emocionálne zdravie veľkej čas-

ti populácie zjavne zhoršuje, upadá. Z našej kaž-dodennej komunikácie sa vo veľkom vytráca zmysel pre pravdu, objektivitu, pre vedu a nábo-ženstvo. Zisťujeme, že katastrofické dôsledky vý-voja v uplynulých storočiach negatívne ovplyvňujú náš súčasný život. Sú to dôsledky, ktoré mnohí filozofi nazývajú nihilizmom, post-modernizmom (nič nemá zmysel, neexistujú univerzálne pravdy, vzory).

Zdá sa nám, že žijeme v čase apokalypsy (latin-ské slovo *apocalypsis* sa vzťahuje na náhle odha-lenie pravdy záverčnej fázy).

Tretí príklad, často citovaná poéma básnika W.B.Yeats-a „Druhý príchod“, vyzereá v kontex-te dnešných dní ako priame prorocstvo. Posúďte sami.

Točíme sa v rozširujúcej sa Špirále
Sokol nepočuje Sokoliara
Všetko sa rozpadá, Stred to nedokáže udržať
Iba Anarchia sa šíri Svetom
Uvolnil sa Krvou sfarbený Príval
A Nevinnosť sa v ňom topí
Dobro stráca Istotu
Zlo vášnivo silnie

Naším povolaním a poslaním musí byť v súčas-nosti v prvom rade obnova stredú, Božieho stredú, tým, že sa tam postavíme. Ak kontemplácia naozaj niečo znamená, tak by mala znamenať, že bude-me v sebe chrániť ten malý kúsok „Teba, Bože“, ako to opisuje Etty Hillesum. V čom inom máme hľadať silu a oporu? Všetko ostatné, čo je okolo, nás „trhá na kúsky“, fyzicky, psychicky, duchovne. Nezáleží, kto vyhral americké voľby. Nezáleží, kto sedí na poste najvyššieho sudcu. Nezáleží... tu si doplňte, čo sa deje u vás. Nemôžeme však nečinne sedieť lebo život sa nám stále „vážením“.

Boh nemôže byť v našom vnútri naplnenom strachom.
Boh nemôže byť v našom vnútri naplnenom nepravosťou a nenávisťou.
Boh nemôže byť v našom vnútri naplnenom prívalom nárokov a protínárokov.

Boh nemôže byť v našom vnútri zahltenom prívalom online informácií a *analýz*.
Boh k nám nemôže prehovoriť uprostred zlost-ného hluku a úmyselného klamstva.
Boh sa nemôže zrodiť mimo kolísky lásky.
Ponúkame Bohu kolísku lásky.

Počas nasledujúcich mesiacov sa postavme ako strážcovia k „dverám našich zmyslov“ takže „kr-vavý príval“ nebude môcť vniknúť do našej duše.

Ak mu to dovolíme, nebudeme mať prístup k tej „hlbokej studni“, z ktorej Etty Hillesum často čer-pala svoju vitalitu a slobodu.

Ak mi dovolíte, doporučujem, ako duchovné cvičenie, pre nasledujúce 4 mesiace, aby sme vy-hlásili moratórium na prijímanie „správ“. Podľa možnosti, nevenujeme viac ako 1 hodinu denne sledovaniu televízie, sociálnym sietiam, interne-tovým správam, časopisom, novinám, komentá-rom a politickým diskusiám. To všetko nás „trhá na kúsky“, vrhá nás do dualistického sveta názorov a protínázorov, verzíí a kontra-verzií a bráni vám pozerat' na svet očami Božej Pravdy.

Namiesto toho, čas, ktorý takto získame, ve-nujeme službe svojej rodine, svojim blíznym, svojmu okoliu, v ktorom žijeme, dobrovoľníckej službe,čítaniu kníh mystických autorov, modlitbe, meditácií alebo, ak sa to dá, všetkým týmto spomenutým činnostiam dohromady.

Môžeme tým strašne veľa získať a nič nestra-tiť, vôbec nič. A svet okolo nás, ak budeme stáť ako pevný Stred, rovnako nestratí nič. A získa strašne veľa. Všetko.

Rád by som sa pochválil, že to, čo ste si práve prečítali, sú moje myšlienky. Ale nie sú. Je to iba voľný preklad výzvy, ktorú pod názvom **Some simple but urgent guidance to get us through these next months** napísal a emailom roz-poslal 19.septembra 2020 Richard Rohr (pozri <https://lnk.sk/emx1>). Kto je Richard Rohr si mô-žete prečítať na <https://lnk.sk/bbn6>.

Jožo Starosta

Toto číslo vyšlo s finančnou podporou

Tiráž

Toto je 32. vydanie časopisu Slovo z Britskej Ko-lumbie.

Je to vydanie Jeseň 2020, 13. ročník. Slovo z Britskej Kolumbie je časopis vydávaný v Britskej Kolumbii v Kanade. Zodpovedným redaktorom je Jožo Starosta, ktorý zostavuje obsah časopisu v úzkej spolupráci so skupinkou Slovákov žijúcich v rôznych kútoch sveta. Časopis vychádza 1 krát do roka. V súčasnosti časopis vychádza vo fareb-nom tlačennom náklade 100-500 výtlačkov, podľa štedrosti sponzorských príspevkov, a v elektronic-kej podobe vo formáte pdf. Všetky predchádzajúce čísla si môžete prezrieť v našom digitálnom kiosku Slova s Britskej Kolumbii na webovej adrese <http://slovozbritskejkolumbie.ca/kiosk>.

Autori článkov alebo zdrojov pre 32. číslo sú Mária Eškut, Jozef Starosta, Paul Stacho, Aristid Miglierini, Zuzana Pavelcová, Veronika Hoffman-nová, LuciaKubicová, Mária Škultétyová, Vladimír Dudlák, Peter Kozolka, Jozef Banáš, Daniel Černý, Michal Hronec, Zuzana Chlepková, Svetlana Bar-došová, Ladislav Lenovský, Margaréta Musilová, Adam Lysý, Vladimír Valentík, Claude Baláž, Agáta Jendžejková, Ed Starick, Vladimír Linder, Miro Šu-vada, Josef Osif, Marika Kubinyi, Zuzana Křížková,

Anton Odrobiňák, Ján Klimas, Peter Petro, Pavol Kleban, Oľga Slobodníková, Vlado Gregor, Lucia Kubicová, Stanislav Štanc, Ingrid Žalneva.

Redakčná rada: Jozef Starosta, Daniel Behan, Paul Stacho

Zodpovedný redaktor (výber člán-kov a jazyková úprava): Jožo Starosta, jozo.starosta@slovozbritskejkolumbie.ca, jozef.starosta@gmail.com

Grafická úprava tlačeneého Slova: Daniel Behan, daniel@behan.sk

Telefón redakcie: 1-604-944-1554

Email: info@slovozbritskejkolumbie.ca

Web: www.slovozbritskejkolumbie.ca

Všetky informácie v časopise Slovo z Britskej Ko-lumbie publikujeme v presvedčení, že sú pravdivé. Neberieme na seba zodpovednosť za prípadné nepresné alebo dokonca nepravdivé informácie. Ďakujeme za Vaše porozumenie a tešíme sa na Vašu podporu

www.slovozbritskejkolumbie.ca/ contact
Design & layout: www.behan.sk
Vytlačené na Slovensku a v Kanade -
Printed in Slovakia

Obsah 32. čísla

- Úvodník - Mária Eškut
- Príhovor - Jožo Starosta
- O čom je toto číslo - Jožo Starosta
- Kultúrne dedičstvo - Ladislav Lenovský
- XXIII. Rímske hry - Margaréta Musilová
- Putovanie za Troma kráľmi - Tomáš Hupka
- Národný buditeľia - Michal Hronec
- Kto som? - Adam Lysý
- Móric Beňovský - Vladimír Dudlák
- Príbeh Tichej Noci - Tomáš Hupka
- K vianocám pošlem modláce knyzky - Mária Škultétyová
- Národný kalendar - Vladimír Valentík
- Oddychovať sám so sebou - Veronika Hoff-mannová
- Ticho na fronte - Tomáš Hupka
- Prebijem sa - Jozef Banáš
- Román o M.R.Štefánikovi a USA - Jozef Banáš
- Korešpodencia medzi MS a Kanadou - Claude Baláž
- 100 rokov gymnázia v Báčskom Petrovci - Zuzana Pavelcová
- Vianoce 1944 – Aristid Miglierini
- Kruh sa uzatvára – Jozef Starosta
- Úvrate - Peter Kozolka
- Život s krajanmi - Agáta Jendžejková
- A touch of nostalgia - Ed Starick
- Gréckokatolíci v Kanade – Daniel Černý
- Bystrina 1990 - Vladimír Linder
- Ako som prežil SARS – Miro Šuvada
- Spomienky na Laca Kulangu - Josef Osif
- Jožo Veider a Janošikové diery - Paul Stacho
- Stretnutie seniorov - Jozef Starosta
- Divadielko Pod Oravským Zámkom - Marika Kubinyi
- Rozhovor s Marikou - Zuzana Křížková
- Kovidový Slávik - Marika Kubinyi
- Slovenská škola – Zuzka Chlepková, Marika Kubinyi
- Rozhovor s Pavlom Gerom - Jozef Starosta
- Z rozprávky do rozprávky - Marika Kubinyi
- Emigrácia - Paul Stacho
- Medzi Suarmi v Ekvádore - Anton Odrobiňák
- Čítatelia píšú – Ján Klimas, Peter Petro, Paul Stacho, Peter Kozolka
- Krásny kraj a Zákaz vychádzania – Mária Škultétyová
- Slovenské opáľové bane – Pavol Kleban
- Skalický trdelník - Oľga Slobodníková
- 4 zamyslenia – Vlado Gregor
- Keby bolo keby - Paul Stacho
- Tvorivá škola žurnalistiky 2019 - Jozef Staros-ta
- Rozhovor s Milanom Jánom Pilipom - Zuzana Pavelcová
- Veduta Bratislavy vo Florencii - Margaréta Musilová
- Dovolenka v pandemickom roku - Lucia Kubi-cová Torchio
- Život moich detí v cudzine - Stanislav Štanc
- Vianočné spomienky - Mária Eškut, Marika Kubinyi
- Čriepky z histótie farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri - Jozef Starosta
- Rok 2020 v Rakúsko-slovenskom kultúrnom spolku - Ingrid Žalneva
- Život Slovákov v západnej Kanade - Ján Kadlec
- Vancouverský most - Jozef Švec

O čom je toto číslo?

Netvrdím, že ľavý rámček obsahuje jediné zá-kladné otázky dneška. Je ich určite omnoho viac. Ani netvrdím, že skloňovanie podstatného mena „pandémia“ v pravom rámčeku dáva jediné a správne odpovede na otázky ľavého rámčeka. Ale určitá paralela sa natíska, že?

„Pandémia“ nie je častým slovom v tomto vy-daní Slova z Britskej Kolumbie, hoci vo viacerých článkoch sa v niektorom gramatickom páde pred-sa len nachádza.

V úvodníku (s.1) **M. Eškut** hľadá na Vianoce 2020, ovplyvnené pandémieu, očami veriaceho kresťana.

J. Starosta vo svojom príhovore (s.1) ponúka za-myslenie nad výzvou **Richarda Rohra** ako prežiť nasledujúce týždne a (možno) mesiace v záplave negatívnych správ.

Kultúrne dedičstvo predchádzajúcich generácií nám treba zachovávať, čtiť si ho a prenášať na ďalšie generácie. Je to práca neľahká, ale potreb-ná. Taký pohľad (str. 4) nám ponúka **L. Lenovský** z FF UCM z Trnavy.

Ostatný ročník **XXIII. Rímskych hier** a **7. LIMES DAY 2020** v Rusovskej Gerulate dostal prívlastok „coronaročník“. Viac sa o ňom môžete dočítať v článku **Margaréty Musilovej** (str.6).

Tomáš Hupka nám poslal tri príspevky. Všetky tri sú priliehavé pre toto obdobie. Okolo postáv **Troch Kráľov** kolujú rôzne legendy. Ich historický pôvod si môžete prečítať na str.7. **Vianočná pie-seň „Tichá noc“** je tiež opradená viacerými legen-dami. Aká bola skutočnosť sa T. Hupka pokúša zrekonštruovať na str.14. Počas Vianoc 1914 bolo vo Francúzsku džentlmenské **„Ticho na fronte“** (str.19). Bolo by také niečo možné aj v súčasnos-ti?

O Móricovi Beňovskom vie určite každý čitateľ nášho časopisu aspoň čo-to. **Vladimír Dudlák**, riaditeľ **Združenia Mórica Beňovského na Sloven-sku**, nám podáva stručný, ale zaujímavý a poučný pohľad na život tohto moreplavca, francúzskeho generála, kráľa na Madagaskare a grófa Mórica Beňovského, ktorý bol uhorským šľachticom so slovenským pôvodom (str.12). V článku nájdeme aj mnoho iných mien Slovákov, ktorí sa preslávili vo svete.

Michal Hronec je pôvodom „dolnozemský Slo-vák“, ktorý sa po vojne, spolu s rodičmi, v rámi presídlenia, presťahoval na Slovensko. Poslal nám zaujímavé dokumenty **„Z korešpondencie národ-**

ných buditeľov z obdobia od roku 1832 až po rok 1886“ (str. 10).

Mária Škultétyová je bývalá učiteľka slovenči-ny na bánovskom gymnáziu Janka Jesenského. Je stále literárne činná a poslala nám viacero prí-spevkov, medzi iným o **„modláčich knyzkách“** ako vianočnom darčeku z r. 1900 (str. 16), o krásnom rodnom kraji a o koronavírovom zákaze vychádza-nia (str. 66).

Vladimír Valentík je zahraničný Slovák žijú-ci v Srbsku. Poslal nám informáciu o **Národnom kalendári** v Srbsku, ktorý tam vychádza už 100 rokov (str. 18).

Veronika Hoffmannová sa často zamýšľa nad poryvmi duše. Jedno z jej zamyslení uvádzame na str. 18.

Súčasný, aktívny, a často prekladaný, slovenský spisovateľ **Jozef Banáš** napísal historický román o M. R. Štefánikovi **„Prebijem sa“**. Poslal nám ukážku z tohto románu (str. 22).

Claude Baláž zo Združenia nezávislých exper-tov pre otázky dejín a života zahraničných Slová-kov vo svojej knihe Slovenské vystaňovalectvo, Dokumenty VI publikoval veľa originálnych listov **z korešpodencie Matice Slovenskej so Slovák-mi žijúcimi v Kanade**. Niektoré z nich poslal aj na uverejnenie v našom časopise (str. 26).

O 100 ročnom trvaní gymnázia v Bačovskom Petrovci nám napísala **Zuzana Pavelcová** z Matice slovenskej (str.29).

V každom historickom období Vianoce vyzerali inak. Ako to bolo r. 1944 na východnom Sloven-sku? Prečítajte si v púťavom rozprávaní **Aristida Miglieriho**, ktorý to osobne prežil (str.30).

Ako si pamätáme na Vianoce vášho detstva a mladosti? Píšu o tom 3 autori (str. 33 a 84).

Viete čo sú úvrate? Čo bolo JRD? **Peter Kozolka**, bývalý učiteľ slovenčiny, nám ponúka svoj pohľad na obdobie zakladania JRD v článku **„Úvrate“** (str. 34).

Pred 60 rokmi slovenský jezuita **Viliam Lacko SJ**, spolu s miestnymi Slovákmí v New Westminsteri (BC, Kanada), založili slovenskú farnosť sv. Cyrila a Metoda Čriepky z histórie farnosti predkladá číta-ateľom redaktor časopisu Jozef Starosta na str. 86.

V tom istom čase, na inom konci sveta, v Poľsku, vzniká časopis Slovákov v Poľsku s názvom **Život**. Niekoľko zaujímavostí z histórie časopisu nám podá-va jeho redaktorka **Agáta Jendžejková** na str. 36.

Ed Starick je jedným z mála farníkov v New Westminsteri, ktorý si pamätá celú históriu far-nosti. Čriepok z jeho pamätí si prečítajte na str. 38.

O slovenských gréckokatolíkoch v Kanade píše **Daniel Černý**. Na str. 39 je opis vzniku gréckoka-tolíckej eparchie v Kanade.

Pred 30 rokmi vznikol tanečný súbor **Bystrina**. Jeho vznik a jeho členov nám predstavuje **Vladimír Linder** na str. 40.

Pandémie rôznej intenzity sa vo svete už vyskyt-li. O jednej z nich rozpráva **Miro Šuvada** (str.42).

Náš fotograf a cestovateľ **Paul Stacho** nám opisuje svoje zážitky z potuliek v niekoľkých prí-spevkoch: **Jánošíkové diery** (str.46), prvé kroky v emigrácii (str. 61), vodná nádrž **Starina** (str.64), bitky pri Niagare (str.71) a je tiež aurom väčšiny fotografií v **Tvorivej škole žurnalistiky** na str. 72.

Spomienky **Josef Osifa** na legendárneho tatran-ského nosiča **Laca Kulangu** nám sprostredkovala **Svetlana Bardoš**. Milovníci Tatier si prídu na svoje (str.44).

O živote slovenských komunít vo Vancouve-ri a v okolí sa môžete dočítať v článkoch **Jozef Starostu** (Stretnutie seniorov – str.48, Rozhovor s Pavlom Gerom-str.58), **Mariky Kubinyi** (Báb-kové dovadielko – str.50, Kovidový Slávik-str.54, Z rozprávky do rozprávky-str.60), **Zuzky Křížkovej** (Rozhovor s Marikou – str.52) a **Zuzky Chlepkovej** (Slovenská škola-str.55).

Slovensko má veľa krásnych a zaujímavých loka-lít. Treba ich len poodhaliť. Pokúšajú sa o to **Oľga Slobodníková** v článku o Skalici a jej špecialitách (str.69) a **Pavol Kleban** v príspevku o Slovenských opáľových baniach (str.68). Dopĺňa ich Vlado Gre-gor svojimi úvahami o súčasnej situácii na Sloven-sku.

V minulom roku zorganizoval ÚSZZ **Tvorivú ško-lu žurnalistiky pre zahraničných Slovákov**. Na školu si zaspomínali niekoľkí jej účastníci na str. 72.

Zuzana Pavelcová z MS Martine nám predsta-vuje nového predsedu ÚSZZ **Milana Jána Pilipa** (str.76), **Adam Lysý** sa pýta „Kto som?“ (str.11), **Margaréta Musilová** poodhaľule závoj z Vedu-ty Bratislavy vo Florencii (str. 77), Lucia Kubico-vá si spomína na „pandemickú“ dovolenku 2020 (str.78) a **Stano Štanc** nám ponúka pohľad na život jeho detí v cudzine (str.80).

Predkladané číslo uzatvára prehľad stručných udalostí z histórie farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri, nazvané **Čriepky**, ktoré za uplynulých 20 rokov zozbieral Jozef Starosta (str.86).

Tesne pred zadaním časopisu do tlače nám z tla-čiarne oznámili, že časopis nemôže mať 90 strán. Buď 88 alebo 92. Podarilo sa nám nájsť dva prí-spevky zo „zaprásenej krabice“, ktoré, vyplnili 2 chýbajúce stránky, a ktoré, dúfame, sa budú viace-rým páčiť. Je to prejav o. Jána Kadleca SJ na jednej slovenskej konferencii v r.1985 a tiež milá príhoda, ktorú opísal o. Jozef Švec SJ tiež z r.1985.

Príjemné čítanie, J.Starosta

Kultúrne dedičstvo – hodnota alebo staré potuchliny?

Každý vie, čo je to kultúrne dedičstvo. Každý vie vymenovať zopár príkladov a každý ho vie nejakým spôsobom definovať. Učia nás, aby sme na vlastné kultúrne dedičstvo nazerali s úctou, bážňou a pátosom, a väčšinou tak aj robíme. V dobrých časoch aj na kultúrne dedičstvo „tých druhých“ zvyčajne nazeráme rovnako. A aj keď sa nám niekedy nepáči, alebo mu nerozumieme, rešpektujeme a tolerujeme ho. Lebo pre „tých druhých“ je vzácné a udržiavajú si ho tak ako my to svoje. Tak je to v dobrých časoch. Lebo, ako napísal Sartori, tolerancia končí tam, kde začína ujma a príkorie.

V časoch zlých je prístup ku kultúrnemu dedičstvu nepredvídateľný. Čím viac sa vzájomné vzťahy zhoršujú, tým horší je prístup k dedičstvu „tých druhých“. Jeho systematické ničenie je symbolom pohrdania a neúcty. Ničenie dedičstva je ničením identity. Možno práve prístup k vlastnému kultúrnemu dedičstvu aj dedičstvu „tých druhých“ vytvára skutočný obraz vnímania seba samého a vzťahov s „tými druhými“, a nakoniec aj toho, či je doba dobrá alebo zlá. I keď kultúrne dedičstvo v čase degraduje „zubom času“, najväčším ohrozením je, možno paradoxne, jeho tvorca a nositeľ – človek.

„**Starák d’e sa tie starýho oca vyšívanje košele z vysokej kasní?**“ „**Tie starje handry? Jáj, tie son potrhala a dala zime psovi do budy.**“ Až kým som nešiel do školy, vyrastal som u starej mamy na dedine a naši si ma brávali domov na víkendy, lebo materská bývala krátka. Takýchto detí nás bolo na

santovskej *hornej ulici* viac. „**Teta Gregušová, ne-dáte mi ten kolovrátok, čo máte na povali? Študujem etnológiu a zišiel by sa mi.**“ „**Ale veď ten son ja Laci moj už dávno rozrúbala a popálila,**“ sklamala ma starkina švagriná okolo roku 1995.

A niekedy naopak, ozývajú sa ľudia s tým, že po rodičoch a starých rodičoch im zostali „nejaké staré veci“, zväčša fotky, odev, iné artefakty z domácnosti alebo z dvora, či knižky, ktoré síce nechcú, lebo si ich už preberali a z nich povyberali to, čo považujú za hodnotné, no akosi cítia, že nebude úplne v poriadku, ak to ostatné skončí vyhodené v kontajneri. Niektoré kolegyně etnologičky by vedeli veľa hovoriť o zachránených krojoch, prúclíkoch, či čepcoch, ktoré im boli z núdze venované a opatrujú ich doma.

Staré potuchliny sa nezriedka stávajú súčasťou muzeálnych alebo galerijných zbierok v súkromných, spolkových, obecných, či mestských, regionálnych, národných múzeách, expozíciách a galériách. Okolo týchto predmetov je istá aura, príbeh, ľudské osudy, emócie. Niekedy, i keď sa vzťahujú na konkrétnych ľudí, či rodiny, im rovnako rozumejú a identifikujú sa s nimi aj iní ľudia, rodiny, komunity a celé spoločenstvá. Lebo ich reprezentujú, charakterizujú a definujú. Výstave o Amerikánoch z čilejkárskych dedín (čilejkári – etnografický mikroregión pozostávajúci z obyvateľov 9 dedín pri Leviciach), ktorá bola v Tekovskom múzeu v Leviciach pred pár rokmi a vznikla na základe artefaktov pozbieraných z domácností ich potomkov z týchto dedín, by rozumeli všetci tí,

ktorých sa migrácia do Ameriky nejakým spôsobom dotkla. A to bez ohľadu na to, z ktorého kúta sveta sú a o ktorú migračnú vlnu do Ameriky ide. Lebo proces odchodu z domova, hľadanie a vytvorenie si nového, sa skladá z otázok, obáv, očakávaní, problémov a úspechov rovnakého typu.

Kultúrne dedičstvo neznamenať len artefakty. Tie sú síce najsignifikantnejšie a najľahšie sa s nimi pracuje, no bez príbehu, na ktorý sa vzťahujú a posolstva (odkazu) symbolov, ktoré nesú, nie je možné úplne im porozumieť, oceniť ich ani ďalej používať inak ako gýč (bez kontextu). Sociálna a duchovná, alebo normatívna a symbolická zložka/stránka kultúrneho dedičstva sú rovnako dôležité a sú nedeliteľné od tej materiálnej. Viera, hodnoty, sociálna hierarchia, statusy a roly v rodine, príbuzenstve a komunite, sny, predstavy a stratégie ich naplnenia sú samé osebe neviditeľné myšlienky, pravidlá a systémy, ktoré sa vynoria až prostredníctvom aktivity človeka, nezriedka za použitia artefaktov.

Veď veriaci človek nevníma kostol len ako stavbu v príslušnom architektonickom slohu, s vybavením a infraštruktúrou, ale ako posvätné miesto spojenia, komunikácie, rozjímania, načúvania, sebareflexie, psychohygieny, sociálnych interakcií, či pomoci (sebe alebo druhým), ako priestor na realizáciu a deklarovanie svojej viery. Vianoce síce navonok najviac predstavujú vianočný stromček a darčeky, no každý si z minulosti najviac pamätá skôr detaily o atmosfére, ľuďoch, obrazoch a útržky o obradoch a úkonoch (spoločnej modlitbe, poda-

kovaní, poprianií si, štedrej večeri), o spoločnom trávení času.

Domácnosť nie je zhlukom pokrvice či afinitne previazaných spolubývajúcich. Ani komunita nie je súhrnom etnický, či nábožensky rovnakých/podobných ľudí. Ide o štruktúry s vnútornými vzťahmi, statusmi, rolami a hierarchiami, s vlastným systémom fungovania, kolektívneho myslenia a ambíciou napĺňania spoločných cieľov. Ide o skupiny ľudí s vlastnou kultúrou. Tá zvyčajne traduje z generácie na generáciu, pričom sa neustále adaptuje na aktuálne podmienky. To nefunkčné zaniká, to funkčné vzniká, alebo sa preberá od iných.

Avšak niečo z kultúry (ako spôsobu života a myslenia ľudí) sa mení len pomaly, alebo vôbec. Je to relatívne stabilné nielen v čase (prenáša sa z generácie na generáciu), ale aj v priestore (pri migrácii a aj po nej, po usadení sa v novom domove obklopenom inakosťou). K tejto časti zdedenej kultúry máme zvyčajne zvláštny vzťah. Osobný vzťah. Niekedy túto časť kultúry používame každodenne, neuvedomujeme, automaticky, nepovažujeme ju za zvláštnu hodnotu, ale ani sme ju nenahradili iným. Inokedy si exkluzívnosť uvedomujeme, používanie ritualizujeme a ceremonializujeme. Svoje deti vychovávame k tomu, aby to aj oni chápali ako niečo hodnotné, vlastné. Či už ako samozrejmosť, alebo exkluzivitu.

Kultúrna hodnota je vyjadrením vzťahu ku kultúre. Ak existuje vzťah, existuje aj hodnota. Ak sa buduje a vyvíja vzťah, buduje a vyvíja sa aj hodnota. To, k čomu neexistuje vzťah, nemožno naozaj vnímať ako hodnotu. Asi nemožno pochybovať o hodnote svetového kultúrneho dedičstva, lebo je predmetom vzdelávania, medializácie, cestovania. Že je to hodnota, hovoria autority a elity. Pyramídy v Gíze, Socha slobody, Veľký čínsky múr, alebo drevená dedina Vlkošinec a ďalších asi 800 lokalít vo výške 160 štátoch sveta sú svetovým kultúrnym dedičstvom. Sú najvýznamnejšie z pohľadu celého ľudstva, okolo nich sa rozvinul masový turizmus a takmer každý pozná niektoré z nich.

Listy starého otca z vojenčiny, ktoré ako mládenec písal starej mame, lebo už predtým sa mu páčila, nájdené na povale pri upratovaní spolu so starými rodinnými fotografiami. Hrniec, či nôž,

ktorý mama rada a často používala, alebo hrnčeky, do ktorých po zimnej sánkovačke robievala čaj... Vlastná verzia známej rozprávky, ktorú snáď tisíckrát rozprávala stará mama vnúčatám, alebo neuveriteľné, či vtipné príhody o tom, čo sa stalo (niekedy aj nám neznámy) príbuzným niekedy a niekde (a možno to tak ani úplne nebolo), ktoré boli a sú rozprávané stále dokola na rodinných oslavách, alebo v nedávnej minulosti na zabíjačkách... Toto kultúrne dedičstvo nepozná celý svet, nedokladuje vývoj ľudstva, nie je masové, ekonomický prínos je nulový, je nepodstatné z pohľadu štátnej a väčšinou aj regionálnej úrovne. Dokonca je bezvýznamné v rámci komunity, alebo ulice. No pre jednotlivca, rodinu, či príbuzných má zvyčajne zvláštnu čaru, silné puto (vzťah) – je hodnotou, pertraktovanou, udržiavanou a ochraňovanou. Lebo vytvára to jedinečné, čo človeka a jeho najbližších odlišuje od ostatných naokolo a z veľkej miery (či sa im to páči, alebo nie) ich robí kým sú. Ekonomický vzťah a profit je tu nahradený emocionálnym vzťahom a profitom.

Na rovnakých princípoch jestvuje kultúrne dedičstvo akýchkoľvek skupín (etnických, či náboženských, alebo národnostných menšín). Sú determinované vlastným konceptom kultúrneho dedičstva. Jeho existencia nie je samovoľná, lebo automaticky. Tento koncept je potrebné vybudovať, neustále udržiavať, prípadne rozvíjať. Ak sa tak nedeje, dedičstvo zaniká, rovnako ako skupina. Ako sa mení dedičstvo, tak sa mení aj identita.

Počas svojich terénnych výskumov som ako etnológ navštívil mnohé slovenské komunity v zahraničí. Každá bola jedinečná, mala svoju špecifickú identitu, lebo mala svoje špecifické kultúrne dedičstvo – minulosť, príbehy, genézu. Niekedy navzájom viac, či menej podobné, alebo naopak, úplne odlišné od ostatných. V srbskej autonómnej časti Vojvodina sú ešte aj po takmer tristo rokoch pomerne homogénne slovenské enklávy (ako dediny, alebo ich časti) s každodenným používaním slovenčiny, pozostatkami endogamie, vzdelávaním a praktizovaním náboženstva v materinskom jazyku a s intenzívnymi, dnes najmä ekonomickými a kultúrnospoločenskými, väzbami na Slovensko. V Maďarsku je situácia iná, štátut slovenskej dediny najčastejšie reprezentuje taká, kde žijú potomkovia slovenských kolonistov vedomí si svojho pôvodu, z ktorých slovenčinu používajú len najstarší, v istej miere jej rozumie aj časť strednej generácie, zachovávať si niektoré tradície, prevádzkujú národnostnú školu s vyučovaním slovenčiny ako cudzieho jazyka. Bohoslužby sú v maďarčine, v slovenčine len výnimočne. Podobná situácia je aj v Chorvátsku. Kultúrne dedičstvo tu nevstupuje v prvom rade ako slovenské, ale ako lokálne. Deetnizuje sa. Trend v prostredí rumunských Slovákov smeruje od situácie v Srbsku k situácii v Maďarsku a Chorvátsku.

Jazyk je dôležitou súčasťou kultúrneho dedičstva a identity každej skupiny ľudí, lebo každá má v konečnom dôsledku vlastnú podobu jazyka (spôsob používania, nárečie, pojmy, frázy, melódika a pod.). Jazyk je nositeľom veľkej časti kultúrneho dedičstva. S jeho zánikom zanikajú niektoré časti kultúrneho dedičstva, to však neznamena, že všetky. V Argentíne som sa stretol so slovenskými, alebo československými komunitami, kde pôvodný jazyk ovládala už len malá časť, alebo jednotlivci, ale vôbec im to nebránilo v tom, aby v spolku aktívne pôsobili desiatky mladších členov, nacvičovali slovenské ľudové tance, varili si slovenské jedlá, budovali expozíciu, pravidelne sa stretávali a organizovali podujatia.

Jeden mladý Argentínčan so slovenskými koreňmi a mapou Slovenska so štátnym znakom vytetovanou na svojom chrbte bol úprimne prekvapený mojím prekvapením a mojimi, pre neho dosť hlúpy, otázkami, čo ho k takémuto tetovaniu viedlo. Odpovedal mi protiotázkou, že akú mapu má mať vytetovanú, keď má slovenský pôvod. 1200 km severne od Buenos Aires som učil tancovať mazurku skupinu asi ôsmich vysokoškôľakov, ktorí si založili československú folklórnu skupinu, lebo jedna členka mala český pôvod po starom otcovi a všetkým sa im páčil tento folklór. Ostatní nemali žiadnu etnickú väzbu, dvaja boli z Venezuely.

V slovensko-maďarskej časti srbského priemyselného mesta Pančevo, pôvodne nemecko-slovenskej dedine Vojlovica dodnes na Štedrý večer chodia po slovenských domoch betlehemci. Ak im chýba slovenský mládenec, zavolajú a pochôdzkovú hru naučia srbského, alebo maďarského kamaráta, ktorý, keďže jazyk vôbec neovláda, zvyčajne hrá rolu, kde sa nehovorí.

V Kanade a USA je situácia ohľadom slovenskej imigrácie mimoriadne rozmanitá a zložitá, lebo migračné prúdy v podstate nikdy úplne neustali. Historické ale aj súčasné kontakty a väzby so Slovenskom z kvalitatívnej aj kvantitatívnej stránky prakticky vyplňajú celé spektrum teoretických možností. Od inteligencie, po nekvalifikovanú pracovnú silu, od tých, ktorí prišli len „včera“, po piatu generáciu potomkov prvých slovenských imigrantov nezriedka už asimilovanú. Od tých, ktorí angažovanie sa v národnostnom živote vnímajú ako svoju povinnosť a poslanie, cez tých, ktorí len príležitostne „hľadajú svojich“, po tých, ktorí so Slováckmi nechcú mať nič spoločné. Navyše, vzájomné hranice medzi americkými Slováckmi sú aj náboženské, sociálne, či politické, inokedy zaväzujú obyčajné (ne)sympatie. Problematika kultúrneho dedičstva v tomto svete je mimoriadne diverzifikovaná.

V budovaní vzťahu ku kultúrnemu dedičstvu je podstatné domáce prostredie a súčasne aj vlastný postoj. Sociálny a socializačný aspekt – možnosť realizovať sa so svojimi rovesníkmi, je mimoriadne dôležitý nielen v prostredí seniorov, ale aj detí a mládeže. Angažovanie sa v národnostných organizáciách a inštitúciách umožňuje nadväzovanie kontaktov, vytváranie špecifických sietí, cestovanie, získavanie sociálnych a komunikačných zručností, vytváranie celoživotného priateľstva, niekedy aj manželstva.

Dnes žijeme v dobe, ktorá je charakteristická tým, že každý chce/má byť/myslí si, že je jedinečný, originálny, iný ako ostatní. V podstate akákoľvek inakosť sa podporuje a diverzita je vnímaná ako hodnota (niekedy nekriticky, bez ohľadu na to, čo to spôsobí). „Staré dobré“ etnické a náboženské minority úspešne doplnili iné, nové, nezriedka ideologicky sformované, politicky „prefabrikované“, ktoré ako marginalizované počuť hlasnejšie a naliehavejšie. Samozrejme, aj tieto minority majú sformovaný svoj vlastný koncept kultúrneho dedičstva, ktorý pre napĺňanie svojich cieľov využívajú tak, ako ostatní.

Reflektovať, identifikovať, zhromažďovať, spracovávať, využívať, sprístupňovať a popularizovať kultúrne dedičstvo nevie, nechce a ani nemôže každý. V každej rodine, komunite, či spoločenstve sa však zväčša nájde niekto, kto sa na túto úlohu dá, koho to baví, komu takáto úloha „prísluše“. Ak nie, kultúrne dedičstvo ako obrazy minulosti a pôvodu časom „vybledne“ a zanikne aj časť identity. Niekedy, ak sa kontinuita medzigeneračného prenosu preruší, je tu možnosť nadviazať, revitalizovať, ale to je už iný príbeh.

Ladislav Lenovský,
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Pohanská brána Carnuntum

XXIII. Rímske hry a 7. Limes day 2020 - 12. 9. 2020 Bratislava – Petronell Carnuntum – Rusovce-Gerulata

Rímske hry – Limes day 2020 je etablované spoločenské medzinárodné podujatie s dvadsaťtiročnou tradíciou. Ostatný ročník je netradičný a poznamenaný pandémiou a opatreniami z nej vyplývajúcimi. Preto dostal prívlastok „coronaročník“. Záštitu nad podujatím prevzal primátor hlavného mesta SR Bratislavy.

Organizátori napriek tomu 12. 9. 2020 od 10.00 do 18.00 v Múzeu Antická Gerulata v Rusovciach prichystali zaujímavý program a príjemnú atmosféru pre všetky generácie.

O dramaturgiu programu v priestoroch Múzea antická Gerulata v Bratislave Rusovciach sa pravidelne starajú Beáta Husová, Jaroslava Schmidtová a Martina Pavlíkanová z Múzea mesta Bratislava. Program postavili na umeleckých obrazoch a lepšej predstavivosti o fungovaní a obyvateľoch Gerulaty. Prispel k tomu program Mysteriózne prechádzky po Gerulate. V tomto programe ožili kamene z lapidária, doslova. Myšlienky navždy zapísané – často len ich fragmenty – o starovekom myslení ľudí, o ich úcte k božstvám na stélach a votívných oltároch priamo z lokality boli vyjad-

rené prostredníctvom hercov oblečených v dobových kostýmoch. Protagonisti zo Súkromného konzervatória v Nitre boli zostavení pomedzi antické murivá a ako náhle ich návštevník pozdravil latinským pozdravom „Ave“ začali rozprávať svoj oživený príbeh. Ich umelecká personifikácia cez herecké výkony vyvolala

Avita, ktorý reálne žil v Gerulate v 2. storočí nášho letopočtu si zahral mladý historik Juraj Kuchárik zo SNM-Historického múzea. Súčasťou programu bola aj Rímska škôlka. V tomto roku sa zúčastnilo podujatia okolo 500 návštevníkov.

Neoddeliteľnou súčasťou Rímskych hier bol už 7 ročník Limes Day. Tentoraz tiež on line prostredníctvom videa zverejneného na youtube: <https://youtu.be/iQdT0rmTYuo>.

Obvyklé veľmi populárne podujatie nahradila virtuálna cyklocesta po rímskych pamiatkach na trase Bratislava-Rusovce Gerulata, Jarovce, Kittsee, Edelstal, Bad Deutsch-Altenburg, Petronell Carnuntum, Hainburg a loďou Twin-

cityliner po Dunaji popri Devíne do Bratislavy. Film si mali možnosť návštevníci pozrieť na veľkoplšnej obrazovke priamo v Gerulate, či doma na počítačoch a mobiloch.

Danube Limes Day je medzinárodné podujatie venované rímskym pamiatkam na dunajskej hranici, ktorú tvorila reťaz rímskych táborov spojených cestami. Tie hlavné legionárske stáli v našej oblasti vo Viedni (Vindobona), Petronelli (Carnuntum), pri Komárne (Brigetio) a Budapešti (Aquincum). Medzi nimi boli menšie pevnosti, ako napr.

Gerulata na území dnešných Rusoviec. Gerulata je jediným vojenským táborom na území Slovenska, ktorá bola súčasťou Rímskej ríše, pretože leží na pravom brehu Dunaja. Dunaj tvoril hranicu medzi Rímskou ríšou a tzv. barbarikom na jeho ľavom brehu, kde žili Germáni.

Cyklolimes je zdanlivo historické podujatie zamerané aj na šport. Vzniklo v roku 2014 v rámci európskeho projektu Danube Limes Brand (DLB), ktorého cieľom bolo okrem iného priblížiť rímske pamiatky, ktoré v minulosti tvorili Hranice Rímskej

ríše Limes Romanus na Dunaji, medzi širokú verejnosť.

Účastníkov sprevádzajú skúsení sprievodcovia, archeológovia a nadšenci pre rímsku históriu, tiež na bicykli. Tento rok ním boli Miroslav a Maximilián Musilovci. S myšlienku výroby filmu v rámci pandémie korony prišla archeologička Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave Margaréta Musilová. M. Musilová manažovala EÚ projekt DLB v rokoch 2012-2014 a systematicky sa venuje propagácii archeologického kultúrneho dedičstva doma aj v zahraničí.

Obvyklá trasa vedie z Bratislavy od Mosta Lafranconi - Hainburg - Bad Deutsch Altenburg (Museum Carnuntinum)- vojenský amfiteáter - Petronell-Carnuntum (Archeologický park) Po-

hanská brána - Edelstal - Kittsee - Jarovce do Rusoviec. Je to cca. 52 - 58 km. Trasa kopíruje trasu rímskej cesty, po ktorej kedysi pochodovali rímski vojaci a vozili svoj tovar obchodníci zásobujúci rímske tábory ale aj Germánov na druhej strane Dunaja v tzv. barbariku.

Hlavným zámerom podujatia je propagovať na cezhraničnej úrovni rímske lokality Rusovce-Gerulatu na Slovensku a Carnuntum v Rakúsku ako lokality nominované do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO a pritiahnúť čo najviac návštevníkov na doposiaľ málo navštevované vzácné rímske pamiatky na území medzi Viedňou a Bratislavou. Účastníkom sú poskytnuté informačné brožúry v dvoch jazykových mutáciách slovensky aj nemecky, magnetky a trička s aktuálnym motívom hier.

Ďalším sprievodným podujatím býva Archeobus z Bratislavy do Rakúska cez Hainburg do Bad Deutsch Altenburgu a do Archeologického parku v Petronell-Carnuntum. Sponzorský sa na ňom podieľa Bratislava Tourist Board a Bratislavský samosprávny kraj ako aj Archeologický park Carnuntum. Rímske hry a Limes day si našli svojich priaznivcov a keďže v tomto roku nebolo možné celé podujatie zorganizovať ako obvykle, dúfame, že si aj krátke video nájde svojich priaznivcov.

Informácie o podujatí sú distribuované aj v Rakúsku v turisticko-informačných kanceláriách (TIK) v Schlosshofe, vo Viedni ako aj v Archeologickom parku Carnunte, kde je návštevnosť ročne až 100 000 turistov. Cyklisti z radov dobrovoľníkov, oblečení v tričkách so symbolom Rímskych hier a Limes day, sú zároveň ich pohyblivou reklamou. V spolupráci s Dolnorakúskou vládou a prihraničnými obcami chceme zaujať aj rakúskych občanov k návšteve Bratislavského kraja, čím zároveň prispievame k incomingovému turizmu.

PhDr. Margaréta Musilová

Putovanie za Troma kráľmi

Keď sa povie traja kráľi, mnohým napadne Elvis Presley, Chuck Berry a Eddie Cochran. Jedno z vtipných stvárnení Betlehema ich dokonca zachytáva, ako Ježiškovi prinášajú dary. V skutočnosti Traja kráľi neboli veľikánmi hudby, ale osobnosťami sveta poznania a dnes si rozpovie ich príbeh...

Marekovo evanjelium vzniklo ako prvé. Až po ňom vznikli ostatné a do veľkej miery z neho čerpajú. A predsa tu a tam prekvapia vzácnym „úlomkom“. K takým patrí Matúšov príbeh o Troch kráľoch. Matúš ho prináša ako jediný z evanjelistov. Ten text je pomerne stručný – prišli mudrci z východu, nasledovali hviezdou, prišli sa pokloniť a doniesli zlato, kadidlo a myrhu (vzácný olej). Nič viac sa tu neuvádza, nevieme odkiaľ prišli, koľkí boli a nepoznáme ich mená...

Kým naozaj boli

Na starých maľbách sa ich počet pohyboval od dvoch do ôsmich. Vo východnom kresťanstve (predovšetkým v Sýrii) veria, že ich bolo dvanásť. Ich počet sa v stredoveku ustálil na počte tri a to na základe darov: tri dary = traja kráľi.

Boli označovaní za prvých pohanov, ktorí uverili v Krista. Ale pravda je možno niekde uprostred. V 6. storočí pred Kristom totiž dobyl Izrael babylonský kráľ Nebuchadnezzar II. a zobral väčšinu Židov do zajatia. V tomto zajatí boli necelých 50 rokov, čo však vtedy znamenalo prakticky život dvoch generácií čo je dosť na to, aby mnohí zapustili korene a nechceli znovu zažiť sťahovanie. A tak časť židov ostala žiť v babylonskej ríši aj po skončení zajatia. Nástupcom Babylonskej ríše sa stala Perzská ríša.

A tak existujú dve teórie. Podľa prvej pochádzali traja kráľi zo židovskej diaspóry (v Perzii), a tak poznali židovské písmo. Čo by bol paradox vzhľadom na to, že „čistokrvní“ Židia v Izraeli o znameniach vedeli, ale ich nespoznali. Druhá teória tvrdí, že ako pozostatok tohto obdobia (zajatia Židov) ostali v Perzii židovské knihy a dokumenty a tie sa dostali do rúk Troch kráľov a práve vďaka nim pochopili „znamenia“ doby a vybrali sa na cestu.

V 6. storočí sa prvýkrát s príbehom začali spájať mená: Gašpar, Melichar a Baltazár. Sú to mená typické pre oblasť Perzie. Pochádzajú z gréckeho rukopisu a zmienka o nich bola preložená do latinského rukopisu Excerpta Latina Barbari. A na obidva nadväzuje z 8. storočia latinský rukopis Collectanea et Flores.

Okrem zaužívaných mien sýrski kresťania používajú mená: Larvandad, Gushnasaph a Hormisdas. Etiópski kresťania poznajú mená: Hôr, Karsudan a Basanater. Arménski kresťania používajú mená: Kagpha, Badadakharida a Badadilna.

Odkiaľ prišli

V dokumente Historia Trium Regum, teda História troch kráľov zo 14. storočia sa píše, že pochádzali z Indie, z Perzie (dnes Irak / Irán) a z Chaldey (dnes Irak). Je tu tiež poznámka, že na cestu sa vy-

brali samostatne a stretli sa až pred Jeruzalemom. Napriek tomu veľa kresťanov v Číne verí, že jeden z nich pochádzal z Číny.

V stredoveku sa zaužívalo, že Gašpar pochádzal z Indie, Melichar z Perzie a Baltazár z Arábie. Mali reprezentovať tri vtedy známe svetadiely, tri rasy a tri obdobia života. A znázorňovali sa v orientálnom oblečení. A tak Gašpar ako černošský kráľ zosobňoval mladost' a Afriku, Melichar predstavoval starca a zastupoval Perziu a Baltazár dospelého muža a Áziu. Akoby predstavovali a zastupovali všetkých a celý svet.

Podľa Encyklopedie Britannica bol Baltazár kráľom Arábie, Melichar kráľom Perzie a Gašpar kráľom Indie. V tom čase sa Perzia rozprestierala v priestore od Egypta a Balkánu, až po Indiu a Kaukaz.

Béda Ctihodný o Melicharovi píše, že bol starým mužom s bielymi vlasmi a dlhými fúzami.

V Indii dodnes mnohí veria, že kráľ Gondophares, ktorý prijal kresťanstvo od apoštola Tomáša, je v skutočnosti Gašpar – jeden z Troch kráľov.

Ale napríklad v jednej umeleckej tradícii, ktorá sa rozvíjala do 14. storočia, bol Gašpar starcom s bielou bradou a dáva zlato ako kráľ Tarzu, Melichar je v strednom veku a dáva kadidlo ako kráľ Arábie a Baltazár (ako černocho) je mladík čiernej pleti a prichádza zo Saby. Kľananie Troch kráľov patrí k veľmi obľúbeným témam v umení. Prvou takouto známou maľbou je freska v katakombe sv. Priscily z 2. storočia. Ale napríklad freska v katakombe sv. Marcelína zachytáva iba dvoch kráľov.

Hviezda, alebo znamenie?

V Biblii sa píše, že nasledovali hviezdou. Dlho sa však verilo, že išlo o kométu. Tento omyl vznikol v roku 1304, kedy maliar Giotto di Bondoneho namaloval Kľananie troch kráľov a nad ich hlavami znázornil hviezdou z chvostom, teda kométu. Táto kométa je dodnes znázornená v mnohých stvárneniach betlehema (betlehemska hviezda).

Podľa astronóma a astrológa Johannesa Keplera nešlo o hviezdou, či kométu. Bol to úkaz, bežným ľuďom skrytý. V tej dobe došlo trikrát k prekríženiu dráhy Saturnu a Jupitera, čo bol výnimočný úkaz patrný len pre zasvätených. Okrem toho Saturn symbolizoval Židov a Jupiter bol odkazom na panovníka, čiže ich spojenie bolo odkazom na Židovského kráľa. K prekríženiu týchto planét prišlo v znamení rýb a ryba sa neskôr stala znakom kresťanstva.

Okrem toho, tento úkaz nastal 7 rokov pred tým bodom, ktorý označujeme za prelom letopočtov, takže teraz by sme mali písať rok 2027 po Kristo-

Video k článku

vi. Tento fakt potvrdzuje aj ďalšia zmienka v Biblii. Píše sa v nej, že mudrci prišli za vlády Herodesa Veľkého – Ježiš sa teda musel narodiť pred Herodesovou smrťou, ku ktorej došlo 4 roky pred naším letopočtom. Do tejto mozaiky zapadá aj ďalší úlomok – Herodes dal zabiť nevinitka vo veku do troch rokov. Traja kráľi tak mohli prísť 7 rokov pred bodom, kedy dochádza k prelomu letopočtov.

V pravoslávnom kresťanstve sa betlehemská hviezda nevykladá ako astronomická udalosť, ale ako nadprirodzený jav – kedy Boh poslal anjela, aby priviedol Troch kráľov ku Kristovi. A na ikonách hviezda nie je zobrazená ako zlatá, ale ako aureola – polkruh, ktorý sprítomňuje nestvorené svetlo božskej milosti, z ktorého smeruje lúč a dopadá na miesto, kde leží dieťa.

Okolnosti stretnutia

Príchod troch kráľov bežne prežívame pár dní po príchode a klaňaní Troch pastierov. V betlehemoch tieto udalosti znázorňujeme prakticky súčasne, akoby sa stali naraz. Vzhľadom na Herodesov príkaz, aby vojaci pozabíjali deti do troch rokov sa predpokladá, že návšteva Troch kráľov mohla prísť až v horizonte do troch rokov po návšteve pastierov. Jednoducho tieto udalosti sa nestali v ten istý čas.

V zjaveniach ktoré spísala Waltorta sa píše, že kráľi sa prišli pokloniť Ježišovi už do domu (v Betleheme). Neprišli do maštale. V novej revidovanej verzii evanjelia podľa Matúša sa už uvádza, že prišli do domu. Videnia potvrdzujú ich počet. Aj ich odlišný pôvod. Každý z nich znamenia doby dešifroval rovnako – prichádza kráľ. Ich cesty sa mali spojiť v oblasti Mŕtveho mora. Videnie tiež potvrdzuje, že kráľov sprevádzal aj kráľovský sprievod. Pre obyvateľov Betlehema to musel byť zážitok na celý život. A tak kým pastierom sa zjavil v krehkosti, tu kráľom sa z časti odhalila jeho sláva.

Na blízkom východe platilo, že keď sa stretli dvaja muži na rovnakej úrovni, objali sa. Ak jeden mal vyššiu hodnotu než druhý, ten druhý pred ním pokľakol. V Biblii sa píše, že kráľi pokľakli pred Kristom a uznali ho za svojho pána. Či ho vnímali len ako (svetského) kráľa, alebo ako spasiteľa, to nevieme. Hoci Ján Zlátoústý tvrdil, že Traja kráľi prijali Krista ako Boha.

Kráľovské dary

Kráľi priniesli Ježišovi zlato, kadidlo a myrhu. Zlato bolo veľmi cenné. Myrha je živica z balzamovníka myrhového a používala sa v medicíne a tiež pri balzamovaní. V časoch Ježiša Krista bola 7 x drahšia, ako zlato. A kadidlo tvorili kryštáliky živice stromu boswelie a používalo sa pri bohoslužbách. Na jednej strane samé o sebe to boli bežné dary. Zlato sa používalo pri obchodovaní, kadidlo v chráme a myrha v kozmetike a pri pochovávaní. Dokopy a v danom množstve predstavovali to najvzácnejšie a najdrahšie čo mu mohli podarovať a čo zvýraznilo aj jeho postavenie. A v tom čase sa táto kombinácia darov používala ako dar pre kráľa (alebo božstvo).

Podľa kresťanskej symboliky zlato hovorí o kráľovskom pôvode Krista, kadidlo zdôrazňuje jeho božský pôvod a podstatu a myrha bola odkazom na jeho neskoršiu obeť (na kríži).

Origenes v Contra Celsum píše: zlato pre kráľa, myrha pre smrteľníka a kadidlo pre Boha.

Myrha sa až do 15. storočia používala na balzomovanie a ako kadidlo.

V pravoslávnej cirkvi sa dodnes na pomazanie používa olej prevoňaný myrhou.

V 15. storočí v jednom kláštore na hore Athos prechovávali zlaté puzdro, v ktorom podľa tradície venovali jeden z darov Traja kráľi. Bol to dar dcéry srbského kráľa, ktorá bola manželkou osmanského sultána, ktorý neskôr dobyl Konštantínopol – takže ak takýto dar existoval, mohol pochádzať z Konštantínopolu, ktorý mal veľmi zaujímavú zbierku vzácnych relikvií z doby Ježiša Krista.

Biblia neuvádza, čo sa stalo s darmi po odchode Troch kráľov. Ako najpravdepodobnejšia sa javí tradícia, podľa ktorej Jozef s Máriou použili zlato na cestu do Egypta a povedzme nový „začiatok“ (keď museli pred Herodesom utiecť). Myrhou mal byť Ježiš pomazaný po ukrižovaní.

Spnulo sa Písmo

Príbeh troch kráľov sa môže javiť ako vzácný úlomok, ktorý sa zjavil v evanjeliu od Matúša. Lenže

nebeský úkaz ohlásil prorok Balám v Knihe Numeri. Hovoril o hviezde ktorá vyjde z Jakuba, čo je prepoved' príchodu kráľa, ktorý vzíde z izraelského národa. Proroci však predpovedali aj to, že pohanovia budú v čase Mesiáša prichádzať do Jeruzalema. A Traja kráľi predstavujú pohanov. Prorok Izaiáš (Iz 60) spomína príchod kráľov... ťavy... zlato... A v Žalme 72 sa spomína návšteva, ktorá príde do Jeruzalema kvôli kráľovi z rodu Dávidovho – budú sa mu klaňať kráľi... V apokryfných spisoch (ktoré vznikli po evanjeliách), boli označovaní ako kráľi.

V ľudovej tradícii sa Traja kráľi označujú ako mudrci. Slovo mágovia pochádza z latinského magos, ktoré má korene v gréckom magos a to v staroperzskom Magus a odkazuje na náboženskú kastu, z ktorej pochádzal Zoroaster. Neskôr to bola perzská kňazská kasta a práve z nej mali pochádzať Traja kráľi. Je preto možné, že v skutočnosti boli mudrcami, dnes by sme povedali profesormi a poradcami kráľov. V zoroastrizme dôležitú úlohu zohrávalo skúmanie hviezd na vedu. A v tom čase astrológia bola vedou. Neskôr vďaka dominancii hviezd v náboženskom živote (predpovede, horoskopy) viedlo k použitiu slova mág a mágia v kontexte okultizmu, a tak sa zrodilo anglické magic. Ak ľudia označujú Troch kráľov ako mudrcov, v podstate majú pravdu. Dnes by sme ich okrem iného mohli označiť za astrológov. V niektorých revidovaných súčasných prekladoch sa už hovorí o Troch kráľoch ako astrológoch.

Na Strednom východe v 5. a 6. storočí vzniklo apokryfné evanjelium označované ako sýrske. Je to oblasť, ktorá patrila do Perzskej ríše. Toto apokryfné evanjelium je zamerané na Ježišovo detstvo. Pre moslimov je v ňom posolstvo o úlohe a prínose Krista pre ich vieru (vnímajú ho ako proroka). Pre nás je zaujímavé tvrdenie, že Traja kráľi sa vybrali na cestu na základe proroctva, ktoré dostali od Zoroastera. Vzhľadom na pobyt Židov v Perzii a neskôr šírenie kresťanstva na východ (Nestoriáni), je vplyv Židovstva a kresťanstva zrejmy.

O Troch kráľoch sa špekuluje, že patrili do perzskej kňazskej kasty. Keď Peržania vtrhli do Palestíny, bez poškodenia nechali baziliku v Nazarete.

Na priechli totiž zbadali troch kráľov a podľa stvárnenia ich považovali za svojich.

Legenda o kráľovi Jánovi

Dejiny ranného kresťanstva sú do veľkej miery aj dejinami šírenia kresťanstva na východe, teda od Sýrie na východe, v priestore medzi dnešným Tureckom a Egyptom, popod kaukazské krajiny až do Číny. Všade tam sa šírilo kresťanstvo, ktoré bolo v istom období najpočetnejšie (zo všetkých obradov a tradícií) a neskôr bolo známe ako Nestoriánske. Nestoriáni v určitom okamihu mali silné postavenie na indickom, tatárskom/mongolskom a dokonca aj čínskom kráľovskom /cisárskom dvore. Tu niekde vzniklo podhubie pre neskoršiu legendu o kráľovi Jánovi. Táto legenda hovorila o existencii kresťanského vladára na „východe“. Mnohí v ňom videli spojenca v boji proti osmanom, moslimom, mongolom či tatárom a pomerne dlho sa pokúšali ho nájsť a uzavrieť s ním spojenectvo. A čo to má s našimi Troma kráľmi? Kráľ Ján mal byť podľa legendy potomkom jedného z nich.

Ak sme Baltazára lokalizovali do oblasti Ázie, na hodvábenej ceste v pakistanskom meste Taxila dodnes veria, že tadial' putoval jeden z kráľov na ceste do Betlehema. To by možno aj vysvetľovalo, prečo Traja kráľi prišli v takom časovom odstupe od pastierov...

Tradícia a ľudová zbožnosť

Podľa stredovekých legend sa Traja kráľi nechali po návrate z Betlehema pokrstiť. Tento úkon mal uskutočniť apoštol Tomáš, ktorý podľa tradície „operoval“ v priestore Perzie a Indie. Dokonca podľa legendy mali byť ustanovení za biskupov.

Ich hrob mala objaviť sv. Helena – matka cisára Konštantína a dopraviť ich pozostatky do Konštantínopolu. V 5. storočí ich mal dostať do daru milánsky biskup. Ale ako sa dostali do Kolína nad Rýnom? Dostal ju kolínsky arcibiskup ako odmenu za pomoc pri dobytí Milána od cisára Fridricha I. Arcibiskup pre tento účel nechal postaviť katedrálu sv. Petra. Pozostatky Troch kráľov sa tu nachádzajú v trojsarkofágu, ktorý je vrcholným dielom kolínskych zlatníkov.

V roku 1864 bol sarkofág otvorený a kosti z neho preskúmané. Ide o pozostatky troch mužov. Jedného vo veku mládenca, druhého v strednom veku a tretieho vo veku starého muža. Mimochoodom, mozaiky zo 6. storočia v Ravene znázorňujú troch kráľov práve v mladom, strednom a v staršom veku...

Kult Troch kráľov bol počas stredoveku už zaužívaný. V dobe Origenesa sa začali Traja kráľi uznávať za svätcov. V španielsku v 17. storočí získalo popularitu dielo Chronicon of Dexter. Jeho autorom mal byť barcelonský biskup a tvrdí v ňom, že Traja kráľi boli neskôr pre vieru umučení, a teda boli kresťanskými mučeníkmi. Neskôr toto dielo bolo prehlásené za zbožný fafifikát. Iná tradícia, ktorá vychádza z iných prameňov, sa však tiež prikláňa k tvrdeniu, že boli pre vieru umučení.

Keďže putovali za Kristom, dlho boli uznávaní za patrónov pútnikov a pocestných. Až neskôr ich o tento titul „pripravil“ sv. Kryštof. Dodnes sú patrónmi mesta Kolín.

Počas sviatku Troch kráľov sa nad dvere domov píšu písmená: C + M + B, ktoré si mnohí mylne zamieňajú so začiatočnými písmenami Troch kráľov. Je to však akronym z troch slov latinského požehnania: Christus mansionem benedicat, teda Kristus nech tento dom požehná. Česká verzia je v podobe K + M + B a vtipne sa o nej hovorí, že je to upozornenie pre dôchodcov pred odchodom z domu, aby si nezabudli so sebou zobrať: kľíče, mobil a brýle (okuliare)...

Dovtípil sa, že niekto využil jeho cestu a napadol jeho krajinu. A tak predal červený rubín, to posledné čo mal, vykúpil ľudí a daroval im slobodu.

Na ceste pokračoval sám. Neprestával putovať. Už ubehlo veľa rokov odvtedy, čo prvýkrát zazrel hviezdu.

Až nakoniec docestoval do Jeruzalema. Akurát viedli troch odsúdencov na ukrižovanie. Keď sa k sprievodu priblížil, dozvedel sa, že chystajú ukrižovať aj židovského kráľa. Vtedy sa ich oči stretli. Zazrel v nich niečo neskutočné. Neviedl v nich nenávisť, ale súcit. Pochopil, že nie utrpenie, ale on ako človek je dôležitý. Pochopil, že Kristus pozná jeho príbeh a skutky jeho lásky a že tie sú pre neho tým najväčším darom.

Keď precítil, akú hodnotu má on žobrák pre tohto kráľa, od dojatia mu puklo srdce...

Tomáš Hupka

Z korešpondencie národných buditeľov z obdobia od roku 1832 až po rok 1886

Korešpondencia medzi vzdelancami, rešpektíve národno-buditeľskou slovenskou inteligenciou v období od začiatku 19. storočia po jeho koniec, mala a má veľký význam z hľadiska poznania oslobodzovacích snáh národov žijúcich pod nadvládou habsburgovcov a uhorského kráľovstva ako aj z historických, politických a sociálnych pomerov v Rakúskom cisárstve (1804-1867) a Rakúsko-Uhorsku (1867-1918). Národy a národnosti žijúce v Uhorsku sa dostali do klepca, v ktorom mali stratiť svoju identitu...

...takým úvodným slovom začína svoju publikáciu „Z korešpondencie národných buditeľov z obdobia od roku 1832 až po rok 1886“ Ing. Michal Hronec. A pokračuje...

Z korešpondencie sa dozvedáme nielen o problémoch rodín, ale i o otázkach sociálneho postavenia jednotlivých vrstiev obyvateľstva, o životnej úrovni ľudí, o stave vzdelávania, o boji za národnú emancipáciu. Z obsahu listov sa dozvedáme i o tom aké pohromy stíhali ľudí – veľké suchá, treskúce zimy, nežiaduce daždivé počasia, ktoré zapríčinili neúrodu a za ňou nasledujúci hlad, biedu a chorobu. Objavujú sa v listoch i informácie a štatistické údaje o pustošení cholery...

Pri čítaní týchto listov sa nám jednoznačne približi rozdiel, ktorý je medzi médiami súčasnými a tými, ktoré vládli na konci nie tak dávneho 19. storočia. Pošta a osobné stretávky boli jediným spojovníkom pri odovzdávaní si rôznych informácií a preto listy niekedy sú až príliš dlhé a mimoriadne podrobné.

Ako ukážku z publikácie uvedieme listy Jána Kollára pánovi Jánovi Kutlíkovi, ktoré svedčia o čulom styku oboch týchto národovcov pôsobiach v enklávach na Dolnej zemi obývanej vo veľkom počte Slovákmí. Na osvieženie vedomostí, ktoré sme získavali na hodinách slovenskej literatúry, si zapokujme, kto to bol Ján Kollár.

Kollár, Ján (*29. 07. 1793 Mošovce +24. 01. 1852 Viedeň) ECAV farár, básnik, historik, filológ, archeológ, ideológ všeslovenskej vzájomnosti. Vzdelanie získaval na Nižšej latinskej škole v Kremnici, Gymnázium v Banskej Bystrici, Evanjelickom lýceu v Bratislave. Teológiu a filozofiu študoval na Univerzite v Jene. Mimoriadne nadaný a tvorivý človek, národovec tvorca ideového programu národno-obrozeného hnutia.

Z tvorby J. Kollára

Nárek nad súčasnými pomermi v Uhorsku je prvým jeho dielom. V roku 1821 vydal svoje - **Básne Jána Kollára**. Najviac ho preslávila jeho báseň **Slávy dcera** najprv v troch spevoch a v roku 1824 vyšlo nové vydanie s piatimi spevmi. **Národné zpievanky** alebo **Písne světské Slováků v Uhrách**. **O literární vzájemnosti mezi kmeny a nářečími slávkými**. Z prózy je treba spomenúť: **Dobré vlastnosti národu slovanského**. **Cestopis z cesty do Horného Talianska cez Tyrolsko a Bavorsko so zvláštnym zreteľom na slovanské živly** z roku 1841, **Pamäti z mladších rokov života**. Ako historik neustále študuje a skúma pohyb Slovanov po území Európy a z toho vznikajú diela - **Staroitalia slavjanská** a **Druhá cesta do Vlach**.

V polemickom spise **Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky**, sa rozchádza z tvorcami slovenského spisovného jazyka.

K vedeckým prácam možno priradiť najmä tieto: **Jmenoslov čili slovník osobných jmen rozličných kmenů a nářečí národu slovanského**. **Rozprawy o jmenách, počátcích i starožitnostech národu slavského a jeho kmenů**. **Sláva bohyně a původ jména Slavův čili Slovjanův**.

Z oblasti pedagogiky a vzdelávania treba spomenúť diela: **Čítanka alebo kniha k čítaní pro mládež ve školách slovanských v městech a dedinách**. **Šlabikář pro děti**.

Ján Kollár pôsobil ako evanjelický farár v Budapešti tridsať rokov. V tom čase kostol slúžil pre nemecké, slovenské a maďarské etnikum a ich jazykoch sa konali aj bohoslužby. Kostol stál na Deákovom námestí. Pre časté spory medzi týmito národnosťami Kollár sa snažil získať samostatnosť pre Slovákov výstavbou nového kostola. Plochy jeho snaženia však už vyžívali jeho nástupcovia, ktorým sa podarilo postaviť kostol len pre Slovákov. Nový farský kostol bol postavený na Rákociho ulici. Po druhej svetovej vojne už zbor vlastne zanikol a vedenie sa rozhodlo tento komplex predať. Dnes vraj už po privatizácii stojí opustený a ošarpaný, prikrytý múrmi panelákov.

List J. Kollára, J. Kutlíkovi st. do Starej Pazovy - 27. červenec 1832 v Pešti

Přemilý vlastence a příteli!

Kdo předsewzetí má něco tiskem se slowenskéřeči wydati, ten muže a má slušně w této řeči i listy psáti. **Za našich času to není chwála cizými jazyky mluwiti neb psáti ale hanba jest vlastního kde jen možné, neužíwati**. Toto poznáménawam i proto že bych z našeho slowanského listu lépe a gistégi byl mohl Waši žádosti wyhověti, radu a snad o Waši práci Wám dáti, kterou na světle wydati míníte. Nyni přinucem jsem jen při všeobecných věcech a výpovedích zůstatí, pokud buď samy wy vše buď něco jiného od Wás w tomto mateřském jazyku střezěného neuwidím. Nebo nenili práce nakolik možné ze všech ohledů (orthographického gramatického syntaktického ať o poetickém nic nedím) dokonala a dokonale hotowa: tedy mi ji owšem ani neposílejte, ale pracujte najprwé pilně na jejím zdokonalení! Jeli však tak spořádaná jako sluší a náleží, tedy při prwní přile-

žitosti odešlete to ke mně, napište krátke ohlášení z ohledu na předplatek aby se to sl. seniorátech pak rozeslati mohlo.

Potřebu welikau takowěto práce, dobrých totiž potřebných weršů, aj ti owšem už dawno naše slowenská veřejnost a nepochybují žeby se snadno rozprodati mohli: jen nečinte sobě z toho naději tak welikého zisku, aby ste brata swého milého do vysokých škol wyprawiti a zaopatřiti mohli. **My naši literaturu ještě nemůžeme jako prostředek k nějakému cíli, ale jako sam cíl považowati k jehož dosažení raději my ještě některé prostředky obětowati musíme**.

Toto všechno ale nechť Wás od chwalitebného úmyslu Wašeho neodstawí, ale raději rozhorlí ke zdařilému uskutečnění: aby ste všechno jiné na stranu odložice **we dne i w noci na zwelebení toho jazyka a národu mysleli i jménem kteří nam mezi všemi nejbližší, nejdražší, nejsladší jest a býti má!**

Mějte se dobře a blaze

Wáš k službám hotowý J. Kollár wr.

1 J. Kollár píše ešte čiastočne abecedou gotickou – gistégi = jistěji; gehož= jehož, gešte = ještě. Niekde namiesto jednoduchého „v“ píše gotické „w“. V prepisovanom texte sa ponechalo pôvodné písmeno „w“, ale ostatné písmená sa napísali súčasnou abecedou.

List J. Kollára, J. Kutlíkovi st. do Starej Pazovy - W Pešti 1833 dne 20 srpna

Přemilý Příteli!

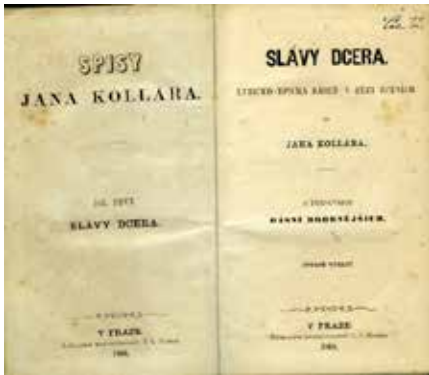
Psaní Waše tím milší mi bylo, čím více sem pozorowal, že Wy z těch mužů ste: Guibal do melion luto fin rit prodandia Titan. Do tohořadu pak ich kladu všechny ty muže jenž se radau a saudem jiných ne zahanbují, nevzdáwaji a od práce odstrčení, ale raději k dokonalosti pobízeti dáwaji.

Co do grammatiky držte se nejwíce Dobrowského, co do slohučeskoslowenského držte se Jungmanna zvláště jeho historie literatury Palackého a Šafaříka. Dobře by bylo kdyby ste Časopis Museum Pražského držeti mohli. Nestojí mnoho roční běh ze čtyř swazku záležející = 2 zl. m. Tak by ste pokračowali s časem i co do věci i co do řeči naší literatury.

Od Wydání dobrých Potřebných Weršů nepust'te. To je výborné předsewzetí a do života sáhající. Jako zajisté potřebujeme Kancionále, Trnoscuse, modlitební knížky, Postilly – tak potřebujeme i dobrou Potřebných Weršů. Takowá kniha neomylně odbyť míti bude, jestli jen náležitě bude wypracowána, aby mohla býti wzorem čili ideálem jak slohu tak myšlének. **Proto oběťujte se cele tomu předmětu: pěkné pole ste sobě vybrali. Kde dobrau a newinnau příležitost míti budete, můžete něco i o národu a národnosti, o řeči a jejím mlowání anebo i chwalitebné příklady ze Slowanské Historie do těch potřebných weršů jako kousky wplésti a wsauwati aby sme i na této cestě cíl národnosti obžíwowali**. K tomu cíli najdete dosti příhodných příkladu w Sláwy Dceře zvláště we Výkladu. Waše dílo dáme potom latinskoslowenskými literami, podle Dobrowodského pěkně tlačiti.

Posílám Wám zde následující věci

1 Ex. Slávy Dcery swázaný, Dva Díly Text na Pečině, Výklad s krásnými pěti Obrazy. Prodávají se

oba díly nezvázané 4 zl. 40 kr. c. m. Wazba stojí 1 zl. 12 kr. m. Kteraužto cenu Wám daruji, tak že jen exemplář si tedy zaplatíte. Ale prosím Wás nedávejte toto dílo ještě nyní ledakomu do rukau: počínejte sobě opatrně.

4 ex. Kázně Letniční 1 Ex. = 5 kr.cm.

1 ex. Něm. kázání na.... = 10 kr. cm. Toto patří Reformátům.

I Bratra Wašeho napomínejte a rozněcujte k národu a k řeči naší.

Mějte se dobře a blaze

Wáš úprimný přítel J. Kollár

Pakliby kdo ještě Sl. Dr. kaupiti chtěl, jsau Ex. k dostání i u Důs. p. Hainóciho w Báčské stolici na Kiškiri.

Přidáwam i 1 Ex. Sollen wir M. werden od pana Honča, kaplana w Tisowci sepsaný. Cena jest 1 zl. m.

List J. Kollára, J. Kutlíkovi st. do Starej Pazovy - 5. Leden 1836 w Pešti

Welectený Příteli!

Waše Werše i psaní ode 3. Řijna minulého roku přijal sem řádne: ale co s tým dělati, wěru sám newjem. Ani zajisté náklady ani konekture jich na sebe wzíti mi nemožno. Perwé proto, že sem do manželstwí wstoupil a na dalekej cestě do Saska welmi se wytrowil. Druhé proto, že můj nynejší welmi obtížný uřad mi to docela nedowoluje, ono i zrak my mnohými konekturami oslabený šanowati musím.

W Pešti stojí 1. Arch tisku 8 zl. stříbra. Waších weršů jest 24 archy cožby w tisku asi 15 archu učinilo, a tak by ste asi 120 zl. stříbra na tisk potřebowali. Jest w Pešti jeden znamenitý Candidát a výborný Slowák páter Godra (Erziecher teym Kaufmann Fuchs), ten by snad konekturu přewzal kdyby ste ho písemně o to poprosili.

Slýbili ste okolo Listp. minulého roku od sluhu Liptáka peníze za knihy poslati: opět nic sem nedostal. Usilujte se to čím prw naprawiti a úplný psanýčet ze všech wám poslaných prodaných i neprodaných knih mně poslati, nebo z Čítanky a jiných některých knih i já sam jiným počet vydáwati musím. Odpuste budamně kolik swazků z Časopisu sem Wám už poslal.

Přěte že Wás dwa oficíři o Zpiewanky požádali. Pošlem jim wdečně ať jen odešlou cenu za oba díly totiž 4 zl. 20 kr. Münze.

Mějte se dobře. Wáš upř. přítel J. Kollár

List J. Kollára, Kutlíkovi st. do Starej Pazovy - 26. Července 1842 v Pešti

Přemilý Příteli!

Nemálo mne potešilo Waše poslední psaní, že ještě posavad tak wroucí lásku k rodu swému w nádejách swích nosíte a na jeho štěstí i neštěstí tak oučenliwý podíl bráti ráčíte. Prawdať jest, jak se již z nowin znáte, že Slowáci jmenowite kněžstwo a však i některí swetského stawu, poslali deputaci ke trůnu do Wídně, na jejichž čele byl Důst. p. Jozefi, potom Consenior Ferjenčík z Jelšawy, Dů. p. Chalupka z Brezna a Dů. p. Hodža zo Sw. Mikuláše. Mimo to i Báčský seniorát podal byl již předtým p. Rokoniho. Obsah jejich proseb byl.

1) Aby Jeho Jasnost bud' maďarským nowinářům zakázalo nás hyzditi a potupowati, bud' aby i nám podobná potřeba bránění se dána byla.

2) Aby nám byl dán Censor, neboť všechny jiné řeči w naší vlasti mají nejen maď! nem. walská, ale i fran. angly, jen my od roku naskrze žádného nemáme.

3) Aby Jeho Jasnost slowenskou před 45 roky w Prešporku založenou Katedru milostiwě potwrditi a ji odpurcům podwratiti nedopustiti ráčili.

4) Aby nám Priwilégium na Slow. Nowiny dáno bylo.

5) Aby naše školy a chrámy od hanliwého násilí maďaromanského swobodny byly.

Na tento Rekurs podepsalo se vyše 200 Slowáků. Mne se zdá že náš p. Rektor Kadawý i Waše jméno tam podepsati dal, což však jistotně newým. Jestli se ale stalo, tuším že proti tomu nic mýti nebudete, anť ty zásahy věcí čisté a sprawodlivé jsau.

Lituji wěru srdečně Waše položení, že w těch tam tak míšených žiwlech žiti a působiti musíte: než těžte tím že týž staw i jiní snázejí k. p. já sám. Neračte jen zakopati Waší znamenitou básnickou hříwnu, ale obraďte nás něčím. Já aspoň vždy od Wás sem literatuře naši nějaký krásný dárek slibowal: i nezmylte mne w této naději.

Těším se i z toho, že Důs. p. Křištofi za Seniora wywolen, on jest naši věcí srdečně naklonený a při tom tichý a dobrý muž.

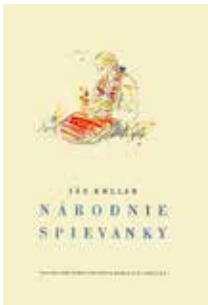
P. Želo, učitel w Kiš. Kířeši wydal Básne které chwály všeobecně dosahují, přál bych aby ste je i Wy měli a četli ty jeho „Ohlasy z dolných Uher.“ Kdybich měl příležitost poslal bych Wám. Jsau však na Sarwaši u p. Wanku k dostání.

Mějte se blaze. Wášúprimný přítel, J. Kollár

Úryvky z publikácie Ing. Michala Hronca

„Z korešpondencie národných buditeľov z obdobia od roku 1832 až po rok 1886“

Výbral Jozef Starosta

Kto som?

Som iba tým kým si ty nie som tým kým chceš byť som tým ktorý si bol a budeš nikdy nebudem tým kým nemôžeš byť.

Kto som?

Som farebná paleta dúhy nie som ani jedna z tých farieb napriek tomu ich stále mením aj keď nemôžem použiť ani jednu z nich.

Kto som?

Som твоjim zrakom, som твоjim telom nie som твоjim jazykom ani sluchom aj keď počuješ a cítiš sme ako dve rovnaké steblá trávy.

Kto som?

Tvoje prekliatie má moje meno ktoré dáva šťastie tvojemu menu som prvým lúčom ktorý zažne noc ktorá začína ráno s prvou hviezdou.

Kto som?

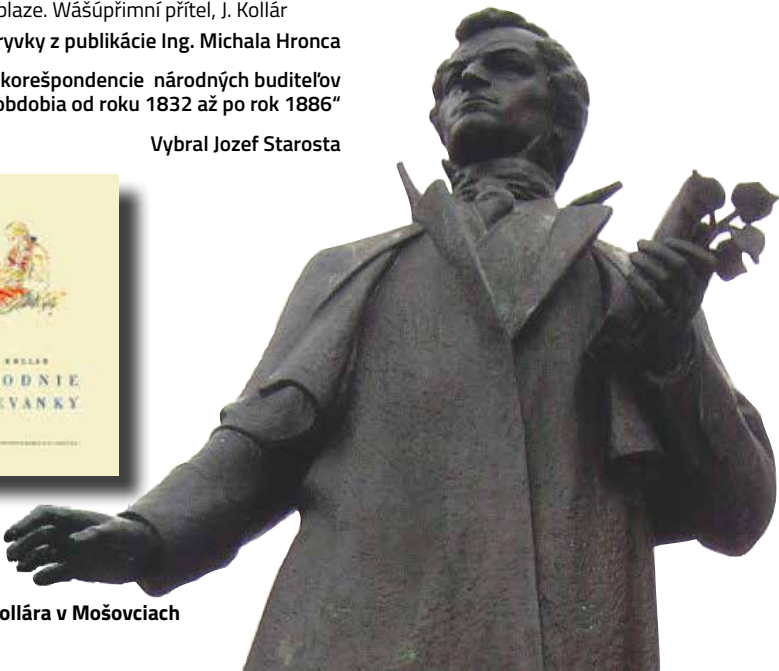
Som otázkou ktorá je odpoveďou na všetky tvoje otázky napriek tomu že poznáš každú jednu odpoveď som veľkým písmenom vety ktoré je bodkou predchádzajúcej vety ktorá nemala koniec.

Kto som?

Iba ty vieš či som твоjim tieňom alebo či som твоjim osudom. Iba ty vieš či som твоjim odrazom alebo či som твоjim rozhodnutim.

Iba ty vieš či som otázkou k tvojemu výkladu alebo či som výkladom tvojej otázky a tá, koniec koncov je len jediná, či vieš kým si ty?

Adam Lysý, jar, leto 2020 Básne

Socha Jána Kollára v Mošovciach

„Národ, ktorý nepozná svoju minulosť, nezaslúži si budúcnosť. Ten, kto sa z histórie nepoučí, je odsúdený si ju zopakovať.“ Znalosť histórie je preto dôležitá pre každý národ. Možno sa pýtate, ktorá je to tá naša „slovenská história“? História Slovákov sa nezačala písať v roku 1993, ani v roku 1918. Naša história siaha ďaleko hlbšie do minulosti, je to história sťahovania národov, história našich zvykov, jazyka, písma a všetkého na čo dnes nadväzujeme, o čo sa opierame a na čom stavíme svoju slovenskú identitu.

Beňovského krátky list s tlačenu havičkou, vlastnoručne písaným rozkazom a originálnym podpisom z januára 1776 - ANOM C5A6, no. 27

Móric Beňovský - strieborná 200 korunová minca, 1996.

Veľké osobnosti našej histórie

Móric Beňovský

Aj keď sme zo štátotvorného pohľadu veľmi mladým národom, existujeme v stredoeurópskom regióne viac ako tisíc rokov. História tohto regiónu, pred vznikom Československa nazývaná uhorskou históriou, je aj naša história, preto sa k nej treba prihlásiť. Napriek tomu, že sme stáročia nemali možnosť vzdelávať sa vo svojom jazyku, boli sme skôr národom služobníkov ako pánov, môžeme byť právom hrdí, že uhorská história je bohatá aj na osobnosti, ktoré majú slovenské korene a tieto osobnosti môžeme považovať za „našich“. Mňa osobne veľmi priťahuje história 18. storočia, ktoré je plné veľkých Slovákov. Najmä obdobie osvietenstva – druhá polovica 18. storočia – bola veľmi zaujímavým, turbulentným i pokrokovým obdobím.

V nej vynikol – z pohľadu nášho združenia najvýznamnejšie – práve moreplavec, francúzsky generál, kráľ na Madagaskare a gróf Móric Beňovský (1746-1786). Počas svojej ani nie 40 ročnej životnej cesty sa Beňovský zapísal do kultúry, histórie i politického diania šiestnástich krajín sveta na štyroch kontinentoch. Už ako mladý absolvent vojenskej školy sa snažil pre seba a mladších súrodencov ochrániť dedičný majetok, ktorý si po smrti rodičov uzurpovali jeho nevlastní švagrovia. Po žalobe na stoličnom súde utiekol z Uhorska na Spiš. V Poľsku je Móric Beňovský vnímaný ako národný hrdina. V roku 1768 sa tam zapojil do bojov Barskej konfederácie za nezávislosť Poľska proti Rusom po boku Kazimierza Pulaského – poľského, neskôr aj amerického generála. V Bolšerecku, vo vyhnanstve na Kamčatke dokázal zorganizovať vzburu a spolu s ruskými, poľskými i švédskym vyhnancom utiekli a preplavili sa na vratkej lodi neznámymi vodami až do

Beňovského portrét, olejomaľba

čínskej provincie Macao. Ako prvý Európan preskúmal pri plavbe z Kamčatky v roku 1771 oblasť severného Pacifiku. O Beňovskom píše kniha o japonskej vojnovnej histórii „**Hayashi Shihei Diskurs**“ ako o jedinom človeku, ktorému sa podarilo uskutočniť útek z ruského vyhnanstva na Kamčatke.

Beňovský v r. 1772 získava vo Francúzsku hodnosť plukovníka a poverenie francúzskeho kráľovského dvora na založenie vojensko-obchodnej základne na Madagaskare. V rokoch 1774-1776 pôsobí na Madagaskare ako veliteľ oddielu 260 dobrovoľníkov. V Antongilskom zálive buduje mesto Louisburg, organizuje bádateľské výpravy do vnútrozemia, mapuje ostrov, realizuje geografický prieskum, meteorologické pozorovania a stavia cesty. Dodnes sa zachovali pozostatky Beňovského cesty cez Masoalský poloostrov z Maroantsetra do Antalaha. Na východnom myse Cap Est je po Beňovskom pomenovaný ostrov aj brod cez rieku (pozn. barónov brod). Beňovský zjednocuje miestne kmene, vytvára predpoklady pre obchodovanie, usiluje sa pozdvihnúť úroveň obyvateľstva, vzdeláva ľudí, zakazuje kruté zvyky. Kmeňoví náčelníci ho vnímajú ako autoritu a ochranu pred otrokármi.

V októbri 1776 ho domorodí vodcovia zvolia za svojho vodcu s titulom Anpansakabé t.j. veľký kráľ alebo kráľ kráľov.

Po návrate do Paríža, v máji 1777, na návrh ministra námorníctva a kolónií, mu udelili vysoké francúzske vyznamenanie – Kríž sv. Ľudovíta. V roku 1778 mu francúzsky kráľ Ľudovít XVI. udeľuje hodnosť francúzskeho brigádneho generála s doživotnou rentou za zásluhy o „spriatelnený francúzsky dom“. V tom istom roku mu cisárovná Mária Terézia udeľuje titul grófa a schvaľuje jeho nový rodinný erb. V roku 1783 získava od Jozefa II. výsadnú listinu, v ktorej ho cisár splnomocňuje ako guvernéra založiť na Madagaskare kolóniu, ktorá by podliehala Viedni.

Počas pôsobenia v Paríži v období 1777-78 a 1781-84 má Beňovský intenzívny kontakt s Benjaminom Franklinom, americkým veľvyslancom v Paríži. Stali sa osobnými priateľmi, hrávali spolu šachy a vzájomne sa inšpirovali. Franklin Beňovskému otvára dvere do amerických obchodných a politických kruhov. V roku 1782 Beňovský navrhuje Georgeovi Washingtonovi zorganizovanie cudzineckej légie na podporu boja o americkú nezávislosť. V archívoch USA je zachovaná korešpondencia šiestich listov medzi Beňovským a Washingtonom.

Je autorom knižného diela Pamäti a cesty, svetového bestselleru, ktorý vychádza v Londýne v roku 1790 v angličtine a vo francúzštine, neskôr je preložený do nemčiny, poľštiny, holandčiny, švédčiny, staroslovienčiny, maďarčiny i japončiny. Beňovského kniha vychádza a číta sa nepretržite 230 rokov. Beňovského príbeh inšpiroval v 18. a 19. storočí umeleckú tvorbu v Európe aj v Amerike. Vznikajú divadelné hry, opery, operety, hudobné diela, básne a literatúra.

Móric Beňovský, uhorský šľachtic slovenského pôvodu, má ulicu v štyroch mestách na Madagaskare (Antananarivo, Antsirabe, Antsiranana a Antalaha). *Móric Beňovszky útca* je v Budapešti, napriek tomu, že tu Beňovský nikdy nebol. Beňovský má ulicu v 21 mestách v Poľsku, vrátane Krakova. Ide o uznávanú osobnosť 18. storočia, ktorú si ctia

Vyobrazenie rýb z lodného denníka Beňovského - Journal de la Navigation 1773

a pripomínajú v mnohých krajinách sveta. Žiaľ, na Slovensku, odkiaľ Móric pochádza, na neho často zabúdame. V hlavnom meste Bratislava nie je po ňom pomenované nič (pozn. *Beňovského ulica* v mestskej časti Dúbravka je pomenovaná po Pavlovi Beňovskom). Je to o to viac paradoxné, keď si uvedomíme, že Móric Beňovský sa k svojim slovenským koreňom a identite prihlásil sám už v 18. storočí. Jeho základnou charakteristikou je nezlomná vôľa, kráčať za svojím cieľom v priazni aj v nepriazni a nikdy sa nevzdať. Aký krásny odkaz pre našu mladú generáciu.

Spomeňme na tomto mieste aj ďalších našich národných veľkánov a osobností 18. storočia, ako sú napríklad evanjelický farár a spisovateľ **Daniel Krman** (1663-1740), učenec **Ján Baltazár Magin** (1681-1735), vedec, polyhistor a encyklopedista **Matej Bel** (1684-1749), kartograf **Samuel Mikovíni** (1686-1750), teológ a spisovateľ **Pavol Beňovský** (1696-1743), poľný maršal **Andrej Hadik** (1710-1790), slovenský „Sokrates“ **Adam František Kollár** (1718-1783), rímskokatolícky kňaz, matematik a astronóm **Maximilián Hell** (1720-1792), evanjelický kazateľ a osvietenský básnik **Augustín Doležal** (1737-1802), najdlhšie slúžiaci vojak histórie **Ladislav Škultéty-Gabriel** (1738-1831), slovenský historik a rímskokatolícky kňaz **Juraj Papánek** (1738-1802), podmaršal **Ján Andrej Beňovský** (1740-1822), pedagóg, historik a reholník **Juraj Sklenár** (1745-1790), rímskokatolícky kňaz, spisovateľ a včelár **Juraj Fándly** (1750-1811), rímskokatolícky kňaz, historik a spisovateľ **Jozef Ignác Bajza** (1755-1836), ostrihomský arcibiskup a kardinál **Alexander Rudnay** (1760-1831), rímskokatolícky kňaz a jazykovedec **Anton Bernolák** (1762-1813), rímskokatolícky kňaz a slovenský osvietenec **Juraj Palkovič** (1763-1835) a ďalší. Za každým z nich je unikátny životný príbeh a skúsenosť. Buďme na nich hrdí, snažme sa z ich príbehov poučiť, inšpirovať a nezabúdajme, že aj oni významne prispeli k našej dnešnej „slovenskej“ identite.

Vladimír Dudlák, riaditeľ
Združenia Mórca Beňovského na Slovensku

www.moricbenovsky.sk

ZDRUŽENIE

MÓRICA BEŇOVSKÉHO

Združenie Mórca Beňovského bolo založené ako nezisková organizácia v decembri 1999. V rámci svojich stanov podporuje slobodnú a nezávislú filmovú tvorbu s dôrazom na nekomerčné filmové žánre a filmové dokumenty, pričom sa zameriava na historické a cestovateľské bádanie s dôrazom na osobnosti slovenskej histórie.

Audiovizuálne diela s tematikou Madagaskar a Móric Beňovský, na ktorých tvorbe sa Združenia Mórca Beňovského aktívne podieľalo:

- 1. reportáž „Škola – Anežka“ 5 min. (2017), réžia Dominik Šuplata & Vladimír Dudlák © Združenie Mórca Beňovského (ZMB) & Powerstudio
- 2. dokumentárny film „Masoala – miesto, kde to žije“ 27 min. (2017), réžia Dominik Šuplata & Vladimír Dudlák, © ZMB & Powerstudio
- 3. dokumentárny film „Madagaskar – veľká láska“ 27 min. (2016), réžia Vladimír Dudlák, © Združenie Mórca Beňovského
- 4. dokumentárny film „Odkaz Mórca Beňovského“ 2x27 min. / 50 min. (2015), podporený AVF, producent Vladimír Dudlák, © ZMB, réžia Marek Kupčo
- 5. dokumentárny film „Móric Beňovský žije“ 59 min. (2012), podporený AVF, koprodukc RTVS, producent Vladimír Dudlák, © ZMB, réžia Lenka Moravčíková-Chovanec
- 6. dokumentárny film „Zo Staškova na Madagaskar“ 12 min. (2012), produkcia © Združenie Mórca Beňovského, réžia Vladimír Dudlák

- 7. dokumentárny film „Po stopách Mórca Beňovského“ 23 min. (2011), produkcia © Združenie Mórca Beňovského, réžia Vladimír Dudlák

Vydavateľská činnosť Združenia Mórca Beňovského:

- Komiks **MÓRIC, 2. diel „ÚTEK Z UHORSKA“**; druhý diel v rámci komiksového spracovania životopisu Mórca Beňovského, © Združenie Mórca Beňovského, vydané v roku 2020, so zámerom spracovať celý Beňovského životopis komiksovou formou postupne v 14-tich dieloch.
- Komiks **MÓRIC, 1. diel „IN ADVERSIS ET PROSPERIS“**; prvý diel komiksového spracovania životopisu Mórca Beňovského, © Združenie Mórca Beňovského, vydané v roku 2019.

- Madagaskar, moja láska**; preklad cestopisu poľského autora Arkady Fiedlera (v poľskom origináli nazvané Madagaskar – Gorąca wieś Ambinanitel), ktorý prežil v medzivojnovom období dva roky ako biológ a bádateľ medzi domorodcami v oblasti Antongilského zálivu, kde 160 rokov pred ním pôsobil aj Móric Beňovský; Vyšlo v roku 2018 v spolupráci s VSSS.

- Beňovský – vyhnanec a kráľ**; preklad historického románu ruského autora Leva Demina doplnený o rešerše ruského historika Sergeja Vachrina a poľského historika Eduarda Kajdanského. Vyšlo v roku 2016 v spolupráci s VSSS.

Vladimír Dudlák, riaditeľ ZMB
www.moricbenovsky.sk

Príbeh Tichej noci sa spája s Rakúskom, konkrétne s oblasťou okolo mesta Salzburg a je spojený s dvoma zaujímavými postavami, kňazom Josephom Mohrom a s organistom a skladateľom Franzom Xaverom Gruberom.

Obdobie pred vznikom Tichej noci bolo poznačené napoleonskými vojnami, ktoré si vyžiadali veľa životov a priniesli do kraja chudobu. Oblasť Salzburgu neustále menila svojho „pána“. Raz patrila Rakúšanom, potom Francúzom a neskôr Bavorsku (Bavorské kráľovstvo existovalo od roku 1806 do roku 1918). Po skončení bojov na Viedenskom kongrese bolo rozhodnuté, že Salzburg s okolím prípadne Bavorsku. Popretŕhali sa tým staré väzby v rámci Rakúska a vznikli hranice medzi dovtedy blízkymi obcami, čo okrem iného malo ekonomický dopad. Celé to obdobie vojen a striedania civilnej moci viedol k znechuteniu obyvateľov a k strate dôvery voči svetskej moci. O to viac hľadali duchovnú útechu. Jedným z dôvodov prečo ľudia v tejto oblasti o niečo viac inklinovali k duchovnu, bola aj omša pozbavená všetkej pompéznosti a používanie nemčiny v liturgii. Konečne si ľudia mohli zaspievať, ale aj vyliat žiaľ v jazyku, ktorý poznajú (a nie v latinčine). A práve do tejto situácie a do tohto prostredia prišli Joseph Mohr spolu s Franzom Gruberom a napísali slová, ktoré odvtedy rezonujú počas Vianoc celým svetom.

Kňaz ľudomil

Joseph Mohr sa narodil v roku 1792 v Salzburgu do veľmi chudobných pomerov. Jeho mama sa živila pletením svetrov a ich predajom. Otca nepoznal. Narodil sa ako druhé nemanželské dieťa a po ňom mala jeho mama ešte dve deti a každé s iným mužom. V tom čase polovica obyvateľov v Salzburgu nevlastnila žiadny majetok. A len 30 % obyvateľstva žilo v manželstve. Úradníci vtedy bránili ľuďom uzatvárať manželstvá, ak nemali majetok. To vysvetľuje, prečo bol nemanželským dieťaťom. A prečo otca nepoznal? Bol vojakom a vďaka vojne sa vytratil... Medzi zaujímavosťi z jeho života patrí skutočnosť, že jeho krstným otcom sa stal miestny kat. Katom ľudia opovrhovali a vyhýbali sa mu. Pre kata bolo istým „uznaním“, ak mohol byť krstným otcom, aj keď to bolo nemanželské dieťa. Pre kata to bolo spoločenské uznanie a „postup“ v spoločenskom rebríčku.

Vzhľadom na to, že Joseph pochádzal z chudobných pomerov, nemal žiadnu nádej že by mohol po základnej škole pokračovať v štúdiu. Patril však k najlepším v ročníku a padol do oka miestnemu vikárovi (kňaz), a ten ho začal podporovať na štúdiách. A Joseph na oplátku spieval a hral v kostole a aj v kláštore. Nakoniec sa rozhodol pre štúdium teológie. Po pravde, nemal veľmi na výber – na iný odbor by ho nevzali pre jeho pôvod. A aj pre štúdium teológie potreboval dišpenz, ktorý aj dostal. A v roku 1815 bol vysvätený za kňaza.

Najprv začal pôsobiť v dedinke Mariapfarr (asi 100 km od Salzburgu), kde pravdepodobne napísal aj text Tichej noci. Tu spoznal aj svojho dedka (otca svojho otca). Vďaka nemu spoznal miesto, kde jeho predkovia žili po niekoľko generácií. A svojho dedka neskôr odprevadil aj na cestu do večnosti. Joseph

mohol vyštudovať na kňaza, ale pre svoj pôvod nemal veľké šance na duchovnú „kariéru“. Prakticky celý život bol len pomocným kňazom. V písomných prameňoch sa o ňom píše, že miloval ľudí a mal sociálne cítenie. Preto ho ľudia milovali. Mnohým kňazom táto jeho blízkosť k ľuďom vadila a pravidelne sa na neho sťažovali. Aj to sa podpísalo pod skutočnosť, že nikdy nebol viac, než pomocným kňazom... A keďže bol „nepohodlný“, často ho prekladali z miesta na miesto. Žil v jednoduchom dome. Často chodil za ľuďmi tam, kde žili. Chodil za nimi aj do krčmy a hral s nimi divadlo...

V roku 1837, teda 22 rokov po vysvätení sa dočkal „úspechu“ v kariére – stal sa kaplánom v dedinke Wagrain (čo je vlastne tiež pomocný kňaz). Aj tu si získal srdcia ľudí. V tom čase to bola malá dedinka s domami roztrúsenými po kopcoch a doline. Podmienky v akých žili, im nedovoľovali, aby svoje deti mohli poslať do školy. A tak Joseph zohnal dobrovoľníkov – sponzorov a vďaka nim mohli študovať deti sedliakov, ale aj sluhov (ktorých okolo hospodárstva vždy bolo niekoľko). V škole, ktorú pre nich vybudoval, študovalo asi 170 detí. Dnes na tomto mieste môžete navštíviť školu, ktorú vybudoval, faru kde pôsobil a aj jeho hrob. Práve tu totiž zomrel v roku 1848. Zomrel v takej chudobe, že museli predsať jeho osobné veci a aj gitaru, aby ho mohli pochovať. Bol vzdelaný, múdry, zbožný a zapálený pre Krista. Žiaľ, v mnohom bol duchovenstvom nepochopený. Dnes by sme povedali, že predbehol dobu.

Joseph Mohr je známy predovšetkým ako autor / textár Tichej noci. Inak je však zahalený rúškom tajomstva. O dnešných autoroch vieme, akkej oblasti sa venujú a ktorý žáner je ten „ich“. V prípade Josepha sa okrem textu Tichej noci zachovala len jedna báseň a modlitba, preto ho dodnes odborná verejnosť nevie zaradiť.

Všestranný talent

Franz Xaver Gruber sa narodil v roku 1787 v dedinke neďaleko Salzburgu, ako piate zo šiestich detí. Jeho rodičia sa živili tkaním látok. Už od mala viedli deti týmto smerom a aj z Franza mal byť v dospelosti tkáč.

Do jeho príbehu však zasiahol učiteľ, ktorý ho začal učiť hrať na organe. Keď jedného dňa učiteľ, ktorý bol zároveň aj organistom ochorel, mladý Franz ho veľmi šikovne zastúpil. Svojou hrou na organ v kostole nadchol otca, ten mu dovolil venovať sa čoraz viac hudbe a jeho učiteľ ho začal pripravovať na ďalšie štúdium. A práve vďaka nemu nakoniec zložil aj učiteľské skúšky – stal sa učiteľom a od roku 1806 sám pôsobil ako učiteľ v Arnsdorfe.

Franz miesto získal po zosnulom učiteľovi. Keď sem prišiel, v byte ktorý patrili ku škole a ktorý bol určený pre učiteľa a jeho rodinu, bývala vdova po zosnulom učiteľovi – Mária. Nevieme, či Franz k nej zahorel láskou, alebo ju nechcel „vyhodiť“ na ulicu. V každom prípade si ju zobral za manželku a prijal aj jej dve deti. Nevadilo mu, že bola od neho o trinásť rokov staršia a spolu mali neskôr ďalšie dve deti.

Franz v Arnsdorfe pôsobil ako učiteľ, kostolník a organista. V písomných prameňoch sa o ňom píše, že jeho škola patrila k najlepším široko ďaleko. A čoraz viac sa stával známym aj ako hudobný skladateľ. Medzi prvé jeho

veľké diela patrí Tichá noc. Ale o tom sa ľudia dozvedeli až neskôr. Do povedomia spoločnosti sa uviedol v roku 1820, keď zaznela jedna z jeho veľkolepých omší.

Manželstvo s Máriou trvalo niekoľko rokov. Keď mal Franz 37 rokov, ovdovel. Nejaký čas žil sám a potom sa oženil s bývalou žiačkou (ktorá bola od neho o dvadsať rokov mladšia). Mali spolu desať detí. Ako vidno, Franz deti miloval. A keď znovu ovdovel, oženil sa so ženou, ktorá bola staršia od neho a tiež bola vdova. S ňou už deti nemal. A z dvanástich detí, ktoré mal (vrátane adoptovaných) sa dospelosti dožili len štyri. Taká bola vtedy doba.

V roku 1829 odišiel Franz z Arnsdorfu do Berndorfu, kde pôsobil ako učiteľ pre 130 detí a tiež ako organista. A o niekoľko rokov sa stal organistom a dirigentom zboru v Hallein, kde pôsobil až do svojej smrti. Zomrel v roku 1863. Pochovaný je v Hallein, možno tu navštíviť kostol kde hral a dom kde býval.

Poznáme ho ako skladateľa asi 90 hudobných diel. Najviac si ho však spájame s hudbou Tichej noci. A k menej známym skutočnostiam patrí aj to, že bol aj talentovaným maliarom a jeho obrazy možno obdivovať v múzeu v Hallein.

Ako sa zrodila Tichá noc

Ako sme už uviedli, Joseph zložil text Tichej noci už pravdepodobne v dedinke Mariapfarr. V čase keď Franz pôsobil ako učiteľ, kostolník a organista v Arnsdorfe, bol aj pomocným organistom v Oberndorfe. A v tom čase bol pomocným kňazom v Oberndorfe aj Joseph. Bola to jedna z niekoľkých „zás-tavok“ na jeho ceste kňazstva. A práve v Oberndorfe sa ich cesty spojili.

Ráno 24. decembra 1818 Joseph odovzdal Franzovi text Tichej noci s prosbou, aby k nej zložil hudbu pre dva hlasy, zbor a gitaru. Ešte v ten deň mu Franz odovzdal noty a v ten večer, na konci bohoslužby prvýkrát zaznela Tichá noc. Zbor spieval refrén, Franz bas a Joseph tenor, pričom Joseph hral aj na gitare.

Je to paradoxom, ale pozadie vzniku Tichej noci napriek úspechu upadlo do zabudnutia. A kostol, v ktorom prvýkrát zaznela, dnes už neexistuje – toľkokrát čelil povodni, až ho nakoniec museli zbúrať. Paradoxom je, že to bol pôvodne kostol lodníkov a práve vodný živel si ho zobral so sebou. Pred II. Sv. vojnou na jeho mieste vyrástla kaplnka Tichej noci. A tá je tam dodnes.

V roku 1821 bolo nutné opraviť orgán v Oberndorfe. Odborník ktorý túto prácu vykonával, našiel noty k Tichej noci. Tá ho natoľko zaujala, že ich zobral so sebou a ukázal ich organistovi, ktorý ich začal nadšene šíriť ďalej. A tak sa dostala aj do rúk jednej rodiny, ktorá putovala po krajinách a popri remesle, dnes by sme povedali že hudobne vystupovala, spievala piesne z Tyrolska. A vo svojom repertoári mala aj Tichú noc. Vystupovanie tejto rodiny, ale aj mediálny ohlas na pieseň, pomohol Tichú noc spropagovať. V roku 1838 sa ocitla v oficiálnom spevníku a o päť rokov sa ocitla v národnom hudobnom fonde. O niekoľko rokov ju na cesty zobrala ďalšia hudobne nadaná rodina a tentoraz ju šírla počas svojho turné po americkom kontinente. Pieseň sa stala všeobecne známou, ale chýbalo povedomie o jej pôvode. Tradovalo sa,

že je ľudová a autor neznámy. Za jedného z možných autorov sa označoval brat Josepha Haydna. Pruský kráľ Friedrich Wilhelm IV dokonca za jej autora považoval Mozarta, či Schuberta. A preto poveril svojho dvorného skladateľa, aby vypátral autora. K objasneniu autorstva prišlo v roku 1854, keď Franz Gruber napísal list, v ktorom objasnil skutočnosti a priznal svoj a Josephov podiel na tomto diele. V tom čase už bol Joseph šesť rokov po smrti. A tak sa nedožil úspechu tejto skladby. Zomrel ako mnohí veľikáni – v skrytosti.

Text Tichej noci počas dejín rovnako oslovil katolíkov ako aj protestantov. A neskôr (v USA) aj rôzne kresťanské cirkvi. Hoci vznikol v katolíckom prostredí, kde bol silný mariánsky kult, dôraz kladie na Krista a vykúpenie, ktoré prináša. A tým sa stáva prienikom, medzi kresťanmi a spája ich v osobe Krista. Aj preto mala Tichá noc taký veľký úspech.

Často sa traduje, že organ mal poruchu a preto Joseph prišiel s textom Tichej noci – aby „polnočná“ nebola tichá. Skutočnosť je taká, že organ fungoval. Polnočná bola klasická – slávnostná a za doprovodu organu a zboru. A na konci omše zaznela Tichá noc. Tichá noc vtedy ešte nebola liturgickou piesňou. Nemohla zaznieť počas omše. A prečo teda zaznela za doprovodu gitary a nie organu? Gitara bola vtedy nástrojom ulice a krčiem. Bola ľudovým nástrojom a stala sa nástrojom, ako obyčajným ľuďom sprostredkovať veľké tajomstvá – Boh prišiel na svet a priniesol vykúpenie.

Od roku 2001 je Tichá noc súčasťou svetového dedičstva Unesco. A o Tichej noci vznikol v roku 1997 film: **Večná pieseň** (Das ewige Lied).

Tomáš Hupka

Podkladom pre tento text sa mi stala kniha **Petra Žaloudeka Tichá noc**. Každý rok sa pri príležitosti Vianoc vynorí v médiách množstvo „klišé“ o Vianociach, vrátane Tichej noci. Peter Žaloudek si pred rokmi dal tú námahu a vybral sa na miesto kde to celé vzniklo, aby objavil skutočný príbeh a odovzdal ho ďalej. Jeho knihu som doplnil ďalšími prameňmi, zohrala však kľúčovú úlohu...

„Internacionála“ nemecky

Pierre Lefèvre v jednej zo svojich kníh prináša tento príbeh:

Stalo sa to na Štedrý deň v roku 1946 na Sibíri v tábore nemeckých zajatcov. Po celodennej námahe sa vrátili do svojich „domov“, ak to tak možno nazvať. Snažili sa čím skôr zaspáť, aby aspoň snívali o domove. Krátko na to velenie tábora nechalo nastúpiť celý tábor. Čakala ich hodina v mraze a bez pohybu.

Veliteľ pred nich prestúpil a nechal tlmočníkovi preložiť: **V nemeckej vlasti dnes slávia sviatok, ale my v Sovietskom zväze nemáme čas na slávenie. Tu sa pracuje pre blaho celého sveta. A preto zaspievate Internacionálu!**

Tlmočník začal spievať prvé slová Internacionály. Avšak zostal v tom sám. Zajatci nespievali. V tom zozadu začal ticho niekto po nemecky spievať Tichú noc. Ostatní najprv váhavo a potom s razanciou sa pridávajú. Tlmočník naďalej spieva svoju Internacionálu a do toho zajatci spievajú Tichú noc. Posledné slová Tichej noci už znejú do tichej sibírskej noci. Tlmočník už dávno dospieval. **Prišiel Kristus, náš Spasiteľ!**... Zavládlo ticho. Veliteľ sa obrátil na tlmočníka a ten mu so strachom odpovedal: **„To bola Internacionála po nemecky a s nemeckou melódiou.“**

Príbeh Tichej noci

Ostali po ňom tieto listy a fotografia. Nevieme ani to, kde je pochovaný.

Som tu aj s troškou histórie

Zo siedmich zažltnutých listov, do troch sa už aj čas zahryzol, a z útržkov spomienok, čo rokmi vyšediveli, skladám obraz človeka s dobrým srdcom. Kreslím portrét katolíckeho kňaza. Muža, čo spolu so šiestimi súrodencami vyrástol v chudobe a bez otca. Zaučasu im umrel, aj preto sa tak veľmi bál o zdravie svojich. Nadaný chlapec vyštudoval. Až do Viedne a do Pešti ho zaviedla kňazská misia. Ostali po ňom tieto listy a fotografia. Viac o ňom nevieme, hovorí jeho príbuzná. Ani to, kedy zomrel a kde je pochovaný.

Dotyk s minulosťou ma vždy fascinoval

Môj pradedo bol dedinským richtárom a ja už ako malá školáčka som sa rada premývala v truhlici plnej starých dokumentov. Tu niekde sa začal môj láskavý vzťah k veciam, čo boli dávno pred nami. I teraz s úctou beriem do rúk najstarší list a premýšľam, koľkými rukami prešiel, kým sa dostal až ku mne. Je z roku 1900 a je písaný na hlavičkovom papieri nevýčajne malého formátu. Tento jediný je adresovaný bratovi. *Drahy milý Brat môj!* takto pekne si oslovuje brat brata. Aj v oslovení *Moja premilá Sestra Mariška*, aj tam cítiť, že tieto slová nevychádzajú iba z úst. Citlivo vnímam ich obsah i hodnotu. Opäť sa vrátim k našej starej truhlici na komore, kde som našla aj zamilované listy, čo patrili mojej tete. Zvlášť jeden si dobre pamätám, začínal sa slovami *Veľavážená slečna Mária!* Celé svoje dievčenské roky som túžila po takom, po liste s rovnakým oslovením. Nikdy som ho nedostala. Nebola už taká móda. Niekedy mi príde ľúto, že s minulosťou nám odišlo aj veľa pekného. Vzácnne, už skoro zabudnuté slová nesú v sebe úctu k človeku a nesú aj krásu samého slova. Dnes, keď sa tieto hodnoty pomalicky vytrácajú zo života, je dobre pripomenúť si to.

Neviem, či práve listovou korešpondenciou oslovím mladých čitateľov

Väčšina z nich list v živote nepísala. Ale poznám aj zopár staromódnych, čo zostali verní tradícii.

Listy sú ohromný vynález. Keby ich nebolo, svet by bol chudobnejší o kus krásy a lásky a múdrosti, ktorú nám tu nechali.Stratili by sme s nimi aj kus minulosti. A keby ich nebolo, nikdy by nevznikol ani tento text. Držím teda pred sebou listy s krásnym rukopisom a predstavujem si kňaza, ktorý vo veľkom svete myslí na svojich tam doma v Dolných Našticiach. Myslím na človeka, ktorý s láskou píše drahej milej sestre pozvanie na púť aj s podrobným cestovným poriadkom. Rád by bol, keby prišla, videla by ho, ako tam vykonáva svoju svätú misiu, no na druhej strane sa obáva, že by ju tu *hromadu peňazí koštovalo*. Predstavujem a dotváram si obraz človeka, ktorý odišiel od matky a súrodencov, aby slúžil iným. Lebo také bolo jeho kňazské poslanie. Miestom vzdialený, srdcom blízky, aj taký bol. Taký bol Jozef Bátora. Narodil sa 24. mája 1870. Kedy zomrel, to nevieme.

Zo siedmich listov vyberám štyri. Sú vernou podobizňou človeka, čo myslel na ostatných, iba na seba zabúdal.

Prvý list

Wien19/II 1900.Drahy milý Brat môj!

Tento odo mna písaný lyst by som bol poslal Mamičke, v ktorom sú veci pre všetkých Vás písané, preto som aj žiadal, aby to každý z Vás podpísal. Tonkov podpis tam není, a Tvoje pismo tiež sa mi nezdá byť to, čo je pri Tvojom mene. Ja som toto preto urobil, lebo som chcel vedieť, či aj Tebe dávajú ty lysti čítať ktoré ja domôv písavam. Bud tak dobrý a napíš na jednu 5 halierovú karetku, či si bol tento lyst čítal alebo nie, lebo já keď píšem, pre všetkých domajšých píšem.

Čo sa Tvojho zdravia tyka, velice si pozor dávaj na seba, zvlášťne zapotený nevychádzaj ven. Každé ráno včul cez pôst vypí jeden prostriedný pohár uvareného mlieka, a keď ti to Ignác by zavelid, povedz mu, že keď on bude chorlavý, aj on to môže urobiť. Tvoja Manželka Mariška sa tiež môže viac razý cez den nasítiť, a sa nemósi postiť, len od mäsa, ponevác nadája. Mamička tiež nie, lebo už, keď sa nemílím prestúpili do 60ho roku veku. Davaj pozor na Marišku sestru a na svoje dietky, aby zdravé ostaly. Na výške pri zá-

bojni som zbadal, že múri sú rozpuknuté. To je preto, lebo fundament od zahrady nebol dost hlboky a pevny, keby sa to dálej tak púšťalo, tu by nebolo pomoci inakšěj, len z novu vystavet.

Utíkať sa k Srdcu Krista Pána, aby pokoj, láska a svôrnost do domu přišla.

Ostávaj s Bohom, Jozef

Tu posielám dva adressi pre Jozefa ujč. a pre P.Kapl. A Mariške sestre povedz, že to není dovoleno do kaplnki obrazi a vence vešať bez dovolenia pána farára. A že keby aj dovoleno bolo nech to nerobí, lebo by to pošpatilo kaplnku, keby všetci ludia tam obrazi vešaly. Vence k pohrăbu dávat není obyčaj, ale keď ho už dostala, nech ho zavesí doma na stenu, a do neho nech zavesí obraz nejaky, pod ktorým sa môže za Aničku modlievat. Ty jakživ nikdy vence nedavaj k pohrăbu, ani muziku nikdy nevolaj k pohrăbu- lebo to není chválná ani krestanská obyčaj.

Pre Teba, pre švagrínú a pre Svokrušu posielam pamiatku.

Druhý list

Piliscaba 1904 22/VIII.

Drahá-milá Mamička!

Už je Vám asnáď aj ťažko, že tak dlho odo mňa list neprichádzá. Jako u Vás, tak je aj tu veľká suchota, cez 8-9 týždňov len jeden ráz pršalo, aj to len málo. Nasledkom tejto suchoty psota a bieda kuká už do okien chudobných. Menej bude chleba, menej zemákov, menej burgine a najmenej krmy pre lychvu. Ovocie tiež málo stojí, ludia v celej krajine horekujú a bedákajú a premnohí vyhorelci zalamujú rukami. Zo všetkých strán krajiny počut, jak celé mestá a dediny ohen na vniwoč priniesol, často s bojazlivosťou aj na Naštice myslím, aby Boh ten strašný ohen na Vas nedopustil. Tu v Piliscabe ludia každý den večer od 9. éj hodiny s horiacíma sviečkami idu v procesii s pobožným spevom od kostola na kalváriu a prosia Pána Boha, aby sa nad nimi smiloval: oheň odvrátil a dažda úrodného hojne poslal. V Pešti a vo Viedni toho roku veľikánské ohne boli. Lichva je včul lacná, lebo ludia nemôžu

v zime krmít pre nedostatok krmy.

Jako že sa to tam u Vás podarilo? Chvála P. Bohu že prozretelnost Božia Marišku zachránila od vydaju za Dyna zomrelého, čo by bola včuljako vdova mladá začala? „človek mieni, Pán Boh mení“ hovorí to pekné slovenské porekadlo. Kde je Tonko. Čo robí Ignác, už dávno žiadneho slova od neho. Podarilo sa u Vás zbožie? Kolko meríc ste namlátili? Toho roku bude zbožie a burgiňa drahé, lychva v jaseňi lacná, na jaro ale drahá. Vyhrali ste v tom prave so Spoločnosťou železničnou? Moje zdravie mi P. Boh do včulku dobre zadržal. Či sú Mamička už celkom vyzdravená?

Pozdravujem všetkých známych a rodiny zvlášte ale bratov aj s celou jejich familiou. S Bohom!

Josef Báthory

Tretí list

Drahá-milá Sestra Mariška!

ListokTvôj ma potešil, lebo som z neho vyrozumel, že Mamička vyzdaveli. Nech ich Boh ešte mnohe roky živí. Toto jest aj pre Teba velice dobrá vec, lebo- jak prislovie o dcére hovorí- „dotial hlavička lahká, dokial mamička sladká“

Ale ajTy sama sa staraj o svoje zdravie. Ked je teplo často sa kúpavaj. Ked zavedieš Mamičku do Teplic, či do Piešťan, či do Bielic, či do Trenčianskych Teplic aj sama sa s nimi kúpavaj, len sa nikdy neopieraj na nejaké špinavé miesto, aby saŤa nejaká choroba tam nechytla, ponevác do Teplic všelijaky nemocny - aj s chylavými nemocami prichádzajú. Ked sa pri robote zapotíš, po robote sa hned prezleč.

Tonkovi som už písal, ale nič nevie o tom, čo a či si mi o ňom písala. Šujanovej dcere do Frolov som tiež písal. Čo je s tým užťekovým dievčaťom Philomena, ktoré sa v Trencséne učilo? Čo jako sa majú chudák Stryc Zadných?

Mast tú známú by som Ti ešte mohol poslať, ale ja myslím, že Tebe nič netreba, len dobrá, mladá a zdravá krv, túto ale dostaneš od mlieka, či od sladkého, či kyselého - a od poľného povet-

ria(luftu) keď často po poli chodíš.

Jako-že si gazdujeTonko. Ignác? Aloys? Kolko dietok majú?

Škapuliare žiadané pošlem, len neviem, či jest tam kňaz, ktory by mohol do nich oblieť, lebo taku moc nemá každý kňaz. Šujan z Pečení aj žena budú prepustení na slobodu toho roku okolo 22. oktobra. Teda zas máte nového kapláňka. Nemysli si že kaplan z jednej fary na druhú vtedy môže, kedy sa jemu líbí - nie! lež len, keď ho biskup preloží.

Nahováraj Tonka, aby sa o čo prv oženil, lebo sa bojím, že bez ženy nezostane doma, lež bude vždy v krčme sedet a korhelom ostane.

Roboty máte moc teraz: žatva, burgiňa, kravy atd. Zemáky a burgyňa bude toho roku pekná a moc. Chodia aj odtiaľ už ludia do Ameriky? Jako sa teraz drží Kozinké Chachule? Tvoje zdravie je už tiež dobré? chodíš každý den na veľkú stranu? S tou železničnou spoločnosťou je to tak, že ona peniaze vyplatila: jednu čiastku vám, a druhú čiastku (tolko, kolko dlhu je na vašom gazdovstve) vyplatila dlžobníkom, alebo vložila do špar-kassy. Pytaj sa brata, či je to tak?! Čo zostalo zo syna Frgé Janušového? Kde je? Čo robí?Už som Ti až moc toho naškriabal. V Marianostnej som 104 mníškam 8 dní kázal 17 kázní, pritom som sa prechladnul v noci na žalúdok tak že som skoro ťažko onemocnel, ale teraz už zas som obor.

S Bohom do videnia. Pozdrav Mamičke a všetkým z rodiny i z priateľstva.

Jozef

Tu máme 29 mladých novooblečených mníšiek, kedy oblečieme aj Teba?

Brat Tvoj

Jestli by sa Tebe a Mamičke už boli rozdriapali škapuliare, posielam vám obydvom nové a posvätené. Švagryné škapuliare nemôžem napred posvätiť, lebo ešte není od kňaza do nich oblečená. Keby blízo boli sv. missie, lahko by sa mohla dat oblieť.

Štvrtý list

V Piliščabe 1907,XII.10.

Milá Sestra!

Tvôj milý listok som obdržal. Ponosuješ sa, že Ťa hrdlo bolelo a že aj Mamička kašľú. Obvyde samé ste príčina tomu, lebo vychádzate z téj velice zakúreněj izby alebo kuchíne, kde varíte, tú paru horúcú do hrdla dycháte, potom vyndete chytro von, otvorenyma ustama (lepšěj by bolo cez nos) zas do seba dychnete to zimné povetrie vonku, tak povstane: boľanie hrdla, bolenie a zapalenie plúc alebo kašeľ.

Či je to víno velice dobré? Alebo len jako krčmárové! Neodpovedaj téj mníške do Topolczy nič, šak jěj ja sám budem písať aj pošlem peňáže, mne netreba poslať žiadné penáže na víno. Frgé Januša nechám pozdravovať, ja myslím, že sa vyzdravie. Toto vrecko mu daj na krky. Dobré máš, že nič iné nechčeš, len čo Boh s Tebou a skrze Teba chce, nech sa stane Božia vôľa.

Za sestru Annu na Vianoce sv. omšu obetovať budem.

Nechal som predpisať na celý rok 1908 na moje utraty pre:

Brata Alojza: noviny „naše noviny“ z Bánskéj Bistricy

Brata Ignáca: „ Krestan“ noviny z Bpeštu

Brata Antona: „ Posol“ z Trnavy

Teba: „ Denník pre gazdiné“ z Bpeštu

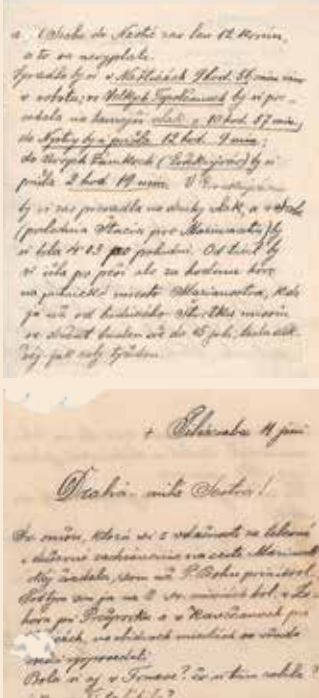
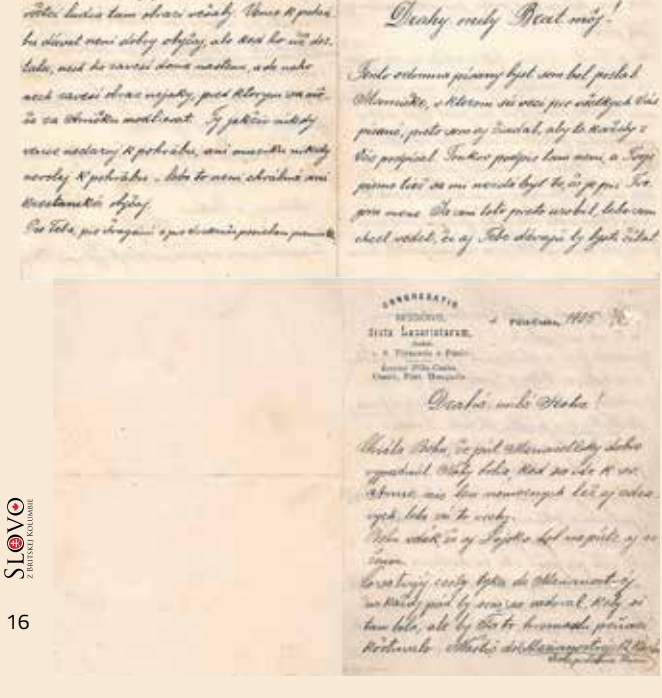
Švagríné: „ Kráľovná Ruženca“ z Oravy (Jablonka)

Všetko som už predplatil na celý rok 1908, keď teda tyto noviny pre Vás chodit začnú nič sa nezaklňte, lež si ich pekne čítavajte a požičievajte až do konca roku.

K vianocám pošlem modláce knyžky do Tvojích rúk, aby si ich podarovalo dievčencom chudobným, lebo ktoré nemajú rodičov (sírotám) alebo čo maju len chudobných rodičov (hoferov, bírešov dcery) v Našticiach alebo Biskupiciách. Najlepšěj by bolo ich rozdat na štedry den, alebo pri utierni. Pozdrav Mamičke

S Bohom, Jozef

K vianocám pošlem modláce knyžky

Národný kalendár v Srbsku – storočný

Slováci sa začali sťahovať naimä zo stredoslovenských stolíc na juh Uhorska ešte v 18. storočí. Na územie dnešného Srbska, presnejšie oblasti Vojvodina, sa najprv usadili v roku 1745 na Futocké panstvo do Petrovca, ktorý sa neskoršie stal významným centrom slovenskej kultúry. V Petrovci si Slováci založili knižnicu ešte v roku 1845 a roku 1866 začali hrávať divadlo. Petrovec bol zároveň aj hospodárskym strediskom, pestoval sa tu svetoznámy chmeľ a mal dokonca aj svoju sporiteľňu, respektíve Petrovskú banku. Pred 100 rokmi po prvej svetovej vojne sa stal aj vzdelávacím strediskom vojvodinských Slovákov, ktorí si tu založili Slovenské gymnázium. Zároveň si však založili aj tlačiareň a tak sa Petrovec stal aj jedným z najväčších stredísk slovenského tlačeneho slova vo svete v 20. storočí.

V januári 1920 v Petrovci bolo založené prvé naše vydavateľstvo Juhoslovenský nakladateľský spolok a už vo februári 1920 začali v Petrovci vychádzať noviny Národná jednota, predchodca Hlasu ľudu, ktorý ako týždenník vychádza aj v súčasnosti. Na tradíciách tohto podniku v súčasnosti stavia aj Slovenské vydavateľské centrum v Petrovci. Treba mať na zreteli, že v priebehu uplynulých sto rokov nikdy sme neboli bez organizovanej vydavateľskej inštitúcie na týchto priestoroch, ktorá mala na starosti vydávanie slovenského tlačeneho slova v knižnej, alebo časopiseckej podobe.

Ročenky ľudového čítania boli medzi našimi predkami veľmi obľúbené. Okrem toho, že prinášali nové informácie, prispievali aj k vzdelávaniu, ale aj k pobaveniu ľudu. Preto neprekvapuje, že

Milí priatelia-čitatelia,

som nesmierne potešená a je mi ctôu, že mi je umožnené deliť sa prostredníctvom časopisu Slovo z Britskej Kolumbie s vami o moje postrehy, úvahy či poetiku. Písané slovo, následne čítané je nesmierny fenomén v dejinách ľudstva. Je pomyselným mostom, po ktorom kráčame oproti sebe navzájom., ako priatelia, ktorí si majú čo povedať. Pretože aj napísané slovo je istou formou rozhovorom, kde sa autor myšlienok prihovára čitateľom. A oni sa do určitej miery stávajú jeho súčasťou. Jeho očami, jeho ušami, jeho dušou a srdcom. Na vzdialenosti nezáleží, kde kto žijeme. Záleží na vnútornej blízkosti.) To je to podstatné a rozhodujúce.

Mojou snahou je, aby moje vyrieknuté-napísané slová vás oBOHatili, potešili, povzbudili. Aby ste načerpali z nich silu ak vás čosi trápi. A v poslednej miere uvideli okolo seba, v sebe a aj v iných to obýčajne-neobýčajné-pekné. Ak sa mi to darí v mojich napísaných myšlienkach - to je moja odmena za darovaný talent zhora:) Tých negatívnych informácií je v médiách žiaľ akosi stále viac a viac...majú tendenciu nás zahltiť, vystrašiť a preto je veľmi dôležité vyvažovať tieto katastrofické informácie pozitívnym slovom.

Slovom, ktoré nie je priotráveným koláčikom, ale dobrým a múdрым chlebom., ktorý sýti a živí nás, ako chlieb náš každodenný. O takého slovo sa pokúšam s Vami deliť prostredníctvom časopisu Slovo z Britskej Kolumbie.

Ďakujem šéfredaktorovi Jozefovi Starostovi, za jeho aj vašu priazeň milí priatelia.

S úctou a láskou vaša Veronika Hoffmannová

po vzniku knihtlačiarne v Petrovci jedno z prvých periodických tlačív bol Národný kalendár. Prvý Národný kalendár medzi vojvodinskými Slovákmí vyšiel na rok 1920. Jeho zostavovateľom bol petrovský evanjelický kňaz Samuel Štarke, neskoršie biskup Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v Juho-slávii a predseda Matice slovenskej v Juhoslávii. Po ňom túto prácu od Národného kalendára na rok 1926 až do svojej smrti v roku 1934 vykonával prvý riaditeľ petrovskej knihtlačiarne Andrej Labáth. Tretím zostavovateľom po druhú svetovú vojnu bol od roku 1935 Andrej Sirácky, profesor petrovského gymnázia a neskoršie univerzitný profesor a akademik v Bratislave.

Svojrážnou kuriozitou je, že Národný kalendár vychádzal aj počas druhej svetovej vojny, keď ho pripravoval redakčný výbor a Michal Labáth na roky 1943 a 1944.

Po druhej svetovej vojne Národný kalendár doštal okrem tradičnej aj novú ideologickú náplň, oslavujúcu nové spoločenské zriadenie, v ktorom sa vojvodinskí Slováci ocitli. Tak to bolo až do roku 1990, keď sa Národný kalendár zbavil ideologickej záťaže a prinavrátil si aj staré meno.

Počas svojich storočných dejín Národný kalendár nevyšiel iba v rokoch 1950 a 1951 z organizáčno-politických dôvodov, keď sa jeho zostavovateľ Andrej Sirácky vystaľoval na Slovensko. V pokračovaní vydávania Ľudového kalendára redigoval ho redakčný výbor, neskoršie jednotlivci novinári, medzi ktorými najdlhšie pri zostavovaní ľudových kalendárov zotrval redaktor Hlasu ľudu Ivan Majera.

Národný kalendár počas vojnových rokov v bý-

valej Juhoslávii postupne nadobudol svoju staronovú identitu a obsah primeraný svojim čitateľom.

V roku 2020 Národný kalendár si pripomenul úctyhodné jubileum – sto rokov nepretržitého zotrvávania medzi Slovákmí v Srbsku a bol to zároveň aj 99. ročník, teda zošit tejto najstaršej slovenskej publikácie v Srbsku. V tomto období vychádza z tlače stý ročník Národného kalendára na obýčajný rok 2021. Je to svojrážna kuriozita, lebo s ničím podobným sa v slovenskom svete nestretnete. Na náš Národný kalendár môžeme byť skutočne hrdí ako na symbol nášho zotrvávania za hranicami našej materskej krajiny.

zostavovateľ Národného kalendára v Báčskom Petrovci v Srbsku

Vladimír Valentík,

Oddychovať sám so sebou a svojou dušou

Je doslova nutnosťou pre veriaceho človeka, občas sa stíšiť-vypnúť mobil aj svet. Takpovediac, priložiť k svojej duši svoje vnútorné„ucho“ a iba počúvať jej veľavravné ticho. Človek zatúži občas v tichu-BYŤ! A nielen v hluku existovať! Byť - nájsť sám seba...Hľadať odpoveď na otázku: Kto som ja a kto je Boh? Nájsť sám seba prostredníctvom duše - to je najdôležitejší predpoklad, že nájdeš aj Boha.

Bol to prvý rok veľkej vojny a napriek výzvam nič nenasvedčovalo tomu, že by na Štedrý deň nastal pokoj zbraní. A predsa vojaci opustili svoje zákopy, aby spolu s „nepriateľom“ slávili bohoslužbu a vymenili si dary.

Pomerne dlho táto udalosť ostávala zastretá rúskom tajomstva a nehovorilo sa o nej. Až upadla do zabudnutia a časom pôsobila ako legenda. Bol ten príbeh skutočný? Naozaj sa to stalo? Až v druhej polovici 20. storočia odborníci začali odkrývať detaily - vďaka denníkom vojakov, ale aj útržkov z novín sa príbeh ukázal ako pravdivý a začal priťahovať pozornosť médií a aj filmárov. V roku 2005 Francúzsko v spolupráci s Nemeckom, s Veľkou Britániou a s Belgickom natočilo film Šťastné a Veselé (Joyeux Noël) práve na motív Vianočného prímeria. A v roku 2014 zas britská spoločnosť Sainsbury's prišla s vianočnou reklamou na motív Vianočného futbalu.

Vianoce a vojna

Kým na západnom fronte zavládol pokoj zbraní, teda aspoň na značnej časti frontovej línie, na východe bola situácia odlišná. Istú rolu v tom zohrala skutočnosť, že kým na západe bojovali proti sebe katolíci a protestanti, ktorí slávia Vianoce viac menej v rovnakom čase, na východnom fronte jednu z hlavných skupín bojov tvorili Rusi a oni ako pravoslávny národ slávia Vianoce až na Troch kráľov a preto neboli ochotní dať bokom zbrane. A keď pre zmenu chceli Vianoce sláviť Rusi, nemecká armáda už nebola ochotná odložiť

zbrane. Rusi na východe okrem Nemcov stáli proti Rakúsko – Uhorskej armáde a tam bola situácia rovnaká. Vlastne o niečo komplikovanejšia, keďže v radoch rakúsko uhorskej armády, kde bolo veľa Ukrajincov a Rusínov, teda pravoslávnych a katolíkov východného obradu, ktorí slávia Vianoce na Troch kráľov. Čo sa týka Slovákov, boje na prelome rokov 1914 – 1915 prebiehali po hlavnom hrebeni Karpát, v priestore Slovenska to bola oblasť Duklianskeho a Lupkovského priesmyku. Slováci bojovali prevažne v rakúsko – uhorskej armáde. A tí nezažili pokoj zbraní ani v decembri a ani v januári.

Situácia na fronte

Tak ako pri vzniku piesne Tichá Noc, aj tu treba krátky úvod do diania. Prvá svetová vojna vypukla 28. júla 1914. Vojaci do nej išli s víziou, že do Vianoc sú doma. Verili, že pomerne rýchlo sa podarí dosiahnuť ciele. A zo začiatku všetko tomu nasvedčovalo. Teda aspoň u Nemcov, pretože postupovali veľmi rýchlo. Potom sa odohrala bitka

na Marne, ktorú mnohí označujú za zázrak. Dovtedy Nemcom blesková vojna v tejto oblasti vychádzala a ak by sa ich nepodarilo zastaviť pri Marne, pomerne rýchlo by prenikli do Paríža. Nemcov sa však podarilo zastaviť a následne zatlačiť a front sa ustálil v oblasti La Manche. Ani jednej strane sa nepodarilo pozície prelomiť, a tak sa vojaci začali zakopávať – čím došlo

k vzniku zákopovej vojny. Postupom času, ako sa do vojny pridávali ďalšie a ďalšie krajiny, sa stala naozaj „veľkou“. Už to nebol konflikt medzi dvoma krajinami, či medzi úzkou skupinou krajín.

Bolo by dobré si predstaviť aj samotný zákop. Bol hlboký dva metre. Spravidla bol úzky, nanajvýš mal 150 centimetrov. Od kanála La Manche po švajčiarske hranice dosahovala dĺžka zákopov 500 km. Avšak, v skutočnosti zákopy tvorilo niekoľko línií (zákopov), takže celková dĺžka dosahovala cca 5 tisíc km. A dva nepriateľské fronty boli od seba vzdialené asi 175 metrov a medzi nimi bolo územie „nikoho“.

V zákope vojaci nemali strechu nad hlavou, boli vystavení vrtochom počasia. Ak napršalo, stáli v blate a vo vode. Zima a chlad spôsobovali mnohé ochorenia. Zlá hygiena bola raijom pre vší. Údržba zákopov sa vykonávala hlavne v noci, kedy bola tma a menšia šanca, že vás nepriateľ zastreľí. Avšak, údržba bola na úkor spánku a oddychu. Vojaci tak bežne spali len 4 až 5 hodín.

Časom sa rozšíril rotačný systém, kedy vojaci po nejakom čase boli stiahnutí do zázemia, aby si oddýchli a potom ich znovu poslali do prvej línie. Udržať bojového ducha za týchto podmienok bolo ťažké. Pomerne skoro si vojaci uvedomili, že reči o návrate do Vianoc, boli len prázdnyimi sľubmi.

Ako čas bežal, začala sa rozplývať predstava, že by sa do Vianoc vojna skončila. A spolu s únavou

z boja sa šírila frustrácia z tejto situácie. V tom čase ešte nedošlo k totálnemu nasadeniu, či k použitiu zbraní, ktoré by vyhladili celý priestor. Pre mnohých vojakov bol nepriateľ rovnaký človek ako oni, len v uniforme inej krajiny. Bol tu teda istý náznak ľudskosti, ale aj spolucitenia a spolupatričnosti hlavne medzi obýčajnými vojakmi. Ten dobre vystihuje aj táto anekdota. ***Britský generál sa pýta vojaka, či už videl nepriateľa. Ten odpovedal, že áno. A zastrelil ste ho? Spýtal sa generál. A vojak odpovedal: zastrelil ho? Preboha, pane prečo? Ved' mi nikdy nič zlé neurobil...*** Frustrácia zo situácie sa šírila, ale ešte sa nestratila ľudskosť a cit pre človeka, hoci v inej uniforme.

S iniciatívou prerušiť boje prišiel 7. decembra pápež Benedikt XV. Jeho výzva však ostala bez odozvy. Vlastne jediný kto bol ochotný zastaviť boje, bolo Nemecko. Podľa historikov však jeho motiváciou skôr bolo dožiť oddych vojakom, než gesto pokoja a ľudskosti k nepriateľovi. Okrem pápeža sa objavili aj ďalšie výzvy. Napríklad britské ženy napísali list a výzvu k prímeriu pre nemecké a rakúsko–uhorské ženy. Ale ani táto výzva nenašla odozvu. Nič nenasvedčovalo tomu, že by sa „niečo“ stalo.

Aby sme boli presní, počas bojov pravidelne dochádzala ku krátkemu prímeriu – to je čas kedy treba ošetriť chorých, pochovať mŕtvych, oddýchnuť si a preskúpiť sily. To je bežná súčasť každého boja. A takéto prímerie je bežné. Nič však nenasvedčovalo tomu, že na Vianoce prestanú boje. Nebolo to prímerie dohodnuté medzi velením armád.

Vianočná nálada

Výzva na pokoj zbraniam nenašla odozvu a predsa sa niečo stalo. Nemecký cisár Wilhelm II. nechal na frontu poslať 100 tisíc vianočných stromčekov. Chcel pozdvihnúť morálku svojich vojakov. A tí začali 24. decembra stromčeky zdobiť, pripievali na ne sviece a zapálili ich. A potom ich umiestnili nad svoj zákop. Nepriateľskí vojaci zo začiatku vnímali len svetlá. A premýšľali, či Nemci nechystajú útok. Svetlo sviec, farba ozdôb a línia stromčekov, sa čoraz viac začali rysovať. Pribúdali transparenty Merry Christmas a Frohe Weihnachten. Potom z nemeckého zákopu zaznela Tichá noc a mnohé ďalšie vianočné piesne, popretkávané vianočnými želaniami, a to všetko aj smerom k nepriateľskej línii. A onedlho z opačného zákopu zaznela anglická verzia Tichej noci.

Aby sme boli úplne presní, od 23. decembra bolo na fronte relatívne ticho. Vojaci sa snažili vyhnúť niečomu, čo by vyvolalo reakciu a spustilo masívne ostreľovanie. Ale prímerie dohonuté nebolo. Skôr sa obýčajní vojaci vyhýbali čomukoľvek čo by

kopy a vybrali sa k nepriateľovi, aby s ním prehodili pár slov. Teda hneď potom ako sa presvedčili, že nebude strieľať. Už v ten večer sa vojaci zúčastnili na vianočných bohoslužbách a pri štedrovečerných hostinách.

Spoločné vianoce

Spolu s novým dňom sa čoraz viac vojakov z obidvoch strán osmelilo a opúšťalo zákopy. A nastal zlom. Kým sa velenie obidvoch armád spamätalo, bolo neskoro. Vojaci bez zbraní postávali v družných debatách, navzájom si pripíjali a spievali spolu vianočné piesne. Mnohí si vymieňali adresy s predsavzatím, že po vojne si budú písať a budú sa navštevovať. Vojaci si navzájom ukazovali fotografie milovaných, ktorých zanechali doma.

Medzi vojakmi sa objavil holič, ktorý stihal a holil všetkých bez ohľadu na to, z akej bol armády. Bol tu klaun, ktorí všetkých zabával svojim umením. A niekto vytiahol škótske gajdy a začal na nich hrať.

Paradoxom stretnutí a aj prvých rozhovorov bolo, že rokovacím jazykom bola angličtina. Mnohí z nemcov totiž pred vojnou pracovali vo Veľkej Británii. Je dosť možné, že tu proti sebe stáli ľudia, ktorí ešte nedávno boli kamarátmi a žili v jednom meste, na jednej ulici.

Vojaci sa začali navzájom obdarovávať. Briti dávali nemcom konzervy s hovädzím mäsom a venovali im sud piva (francúzske sa vtedy nedalo piť) a Nemci Britom klobásy a salámy. Okrem toho sa navzájom ponúkali čokoládou, cigaretami, ale aj alkoholom. Akoby národnosť nehrala žiadnu úlohu. Navzájom si menili vojenské odznaky. Vojaci, ktorí pár dní dozadu po sebe striedali, si teraz želali všetko dobré, navzájom sa obdarúvali a rodili sa medzi nimi priateľstvá. Až kým nás vojna nerozdělí.

Toto vianočné prímerie sa okrem pokoja zbraní dostalo do podvedomia vďaka futbalu. Počas pokoja zbraní sa totiž odohralo niekoľko futbalových zápasov. Podľa niektorých prameňov vyhrali Nemci nad Britmi 3:2. Podľa iných prehrali 2:3. Ďalšie pramene tvrdia, že Škóti porazili Nemcov 4:1. Ale je to podstatné? Niektorí vojaci si počas voľna upiekli spolu prasa. A iní zas išli spolu na lov zajacov.

Tým to však neskončilo. Nemci pozbierali telá mŕtvych britských vojakov a priniesli ich do tyla „nepriateľa“. Vojaci Veľkej Británie a Nemecka sa

Vojaci hrajú futbal na území „nikoho“ počas „Vianočného prímeria“ r.1914.

Universal History Archive/UIG/Getty Images

zúčastnili omše za mŕtvych Britov, ktorú celebrol britský a nemecký kaplán.

Treba tu uviesť ešte jednu dôležitú informáciu. Vianočné prímerie a samotné boje prestali na 50 km úseku v okolí mesta Ypres. Bolo to miesto, kde proti sebe stáli nemeckí a britskí vojaci. Ale na tých úsekoch kde bojovali francúzski a belgickí vojaci sa bojovalo. Tieto dve krajiny (Francúzsko, Belgicko) v tom čase Nemci z časti okupovali a pre vojakov Francúzska a Belgicka bolo nemysliteľné, aby s Nemcami bojovali. Samozrejme, aj tu sa našli výnimky. Napriek tomu počas prímeria a Vianočného pokoja nebojovalo približne 100 tisíc mužov. Čo nebolo málo. O Vianočnom prímerí informovala tlač v USA a vo Veľkej Británii. Francúzsko zakázalo uverejniť informácie o prímerí na fronte.

Niekoľko pokoj zbraní pretrval do druhého sviatku vianočného a inde až do Nového Roka. Pomerne skoro však pod hrozbou trestov a dokonca aj popravy, boli vojaci donútení vrátiť sa do zákopov a znovu bojsovať. Ľudskosť tak opäť išla bokom.

V roku 1914 zavládlo Vianočné prímerie v oblasti mesta Ypres. Je v tom smutný paradox, pretože práve toto miesto sa neskôr stalo dejiskom prvého použitia bojových plynov a teda aj neľudského konania v masovom rozsahu. Ako veľmi to malo od ľudskosti a nehy, ktorú si v tú noc prejavili vojaci navzájom...

Keď sa v roku 1915 blížili Vianoce, vojenská vrchnosť pripomenula nižším dôstojníkom, aby nedopustili opakovanie udalostí z roku 1914. Napriek tomu sa situácia zopakovala, ale už v oveľa menšej miere.

Zasadnúť k jednému stolu

Hoci sa udalosť z 1. svetovej vojny už nikdy v takom rozsahu nezopakovala, predsa nachádzame podobné príbehy, hoci v malom. V roku 1944 prebiehali boje 2. svetovej vojny okrem iného v Ardenskom lese. Traja americkí vojaci sa počas bojov stratili a jeden z nich bol zranený. Pokúšali sa vrátiť k svojej armáde. A narazili na malú chatu v horách. Bolo to na Štedrý deň.

V chate prebývala Elizabeth Vincken spolu so svojim synom Fritzom. Ich rodina pochádzala z nemeckého mesta Aachen a pred bombardovaním našli útočisko práve v tejto chate. Elizabethin muž bojoval na fronte a spolu so synom dúfala, že na Vianoce príde domov.

Futbalový pamätník v anglickom pamätnom arbore National, ktorý si pripomína vianočné prímerie z roku 1914.
Max Mumby / Indigo / Getty Images

V tom niekto zaklopal. Elizabeth otvorila dvere a pred ňou stáli traja americkí vojaci. Chata bola v tom čase na území Nemecka, či skôr na území, ktoré okupovali. A tak stáli pred ňou nepriatelia a za pomoc nepriateľovi v tom čase hrozila guľka. Elizabeth ich však pustila do vnútra. Bol predsa Štedrý večer. Ona nevedela anglicky a oni nemeccky. Ale to v tej chvíli nevadilo. Elizabeth sa pustila do prípravy štedrovečerného stola.

V tom znovu niekto zabúchal. Otvorila dvere a pred ňou stáli štyria vojaci Wehrmachtu. Zažerali jej Veselé Vianoce a poprosili o ubytovanie a trochu jedla. Elizabeth ich pozvala do vnútra a zároveň ich varovala, že prichýľila aj ľudí, ktorých nebudú považovať za priateľov. Nemecký vojak sa ostro spýtal, či sú to Američania. A Elizabeth mu s rovnakým rozhodnutím odpovedala, že sú to rovnakí ľudia, ako oni a tiež hľadali trochu tepla a odpočinok. A zároveň povedala: „dnes je Štedrý večer a strieľať sa tu nebude!“

Ako sa zatvárali Nemci a Američania, keď sa navzájom zbadali, neviem. Ale Elizabeth požiadala jedných aj druhých, aby zbrane vyniesli pred dom. V dome nik nebol ozbrojený. Napätú atmosféru

Jednoduchý drevený pamätný kríž označuje pole pred Ploegsteert Wood, kde britskí a nemeckí vojaci hrali futbal počas prímeria 1. svetovej vojny v roku 1914.

(Getty Images)

sa nakoniec podarilo prelomiť. Spolu sa navečerali. Nemci zo svojho proviantu vykúzlili fľašu vína a chleba a jeden nemecký vojak – medik, ošetril zraneného Američana. Ráno si Nemci s Američanmi podali ruky, Nemci varovali Američanov pred cestou do mesta, ktoré už mali vo svojich rukách, čo Američania nevedeli, a ukázali im cestu k ich armáde, dokonca im darovali mapu a kompas.

S odstupom času sa Fritz usadil v USA a po nejakom čase začal pátrať po aktéroch tohto príbehu. Z amerických vojakov sa mu podarilo vypátrať akurát Ralpa Blanka, u ktorého sa zachovali kompas aj mapa. Po nemeckých vojakoch, ktorí sa na zázraku podieľali – akoby sa „prepadla zem“. O príbehu bol v roku 2002 natočený film Tichá noc.

Vianoce sú pre nás časom prežitým v kruhu rodiny a ľudí, ktorých máme radi. Nie je to však samozrejmosť. Aj tento rok a v tomto posvätnom čase sa bojuje na viacerých miestach sveta. Mnohé rodiny nemajú kde skloniť hlavu. A mnohí zostali na Vianoce sami, ďaleko od rodiny.

Tomáš Hupka

Photo

<https://www.history.com/topics/christmas-truce-1914-world-war-i-soldier-accounts>

Z reklamy na vianočné prímerie v Sainsbury pri príležitosti 100. výročia tohto fenoménu 1. svetovej vojny

Christmas Truce of 1914, World War I - For Sharing, For Peace.

Video trailer.

Časť prvá: MIER

Kapitola 1

Ak sa zabijem...

26. apríla 1919 sa Štefánik v Ríme rozlúčil s mar- kízou Giulianou Benzoní a spolu s náčelníkom čes- ko – slovenskej vojenskej misie v Taliansku, ma- jorom Janom Šebom, vyrazili vlakom na sever do Padovy. Sídliť tu taliansky „Comando Supremo“ – hlavný štáb, ktorý sem presunuli z Udine v októbri 1917 po porážke Talianov pri Caporette. Rokoval tu s generálom Badogliom o doplnení výzbroje našich vojsk. Odtiaľ pokračoval autom generál- neho štábu za svojimi vojakmi. V Gallarate, sídle hlavného veliteľstva druhej česko – slovenskej armády, neďaleko Lago Maggiore a na cvičisku Golasecca vykonal 27. apríla prehliadku domobra- neckých práporov a bol ich disciplínou a vojenskou zručnosťou milo prekvapený. Nedokázal zakryť nadšenie, keď mu vzdal česť 50. prápor, zložený výlučne z tisíc „*statných synov Slovače*“, ako ich sám nazval. Z Gallarate sa cez Miláno vracali do Padovy. Cestou nadšene rozvíjal plány na obdobie po návrate légii z Ruska, vysvetľoval Šebovi svo- je predstavy del'by práce medzi ním a ministrom národnej obrany Kľofáčom, zanietené rozprával aj o plánoch, ktoré s armádou nesúviseli. Mal nápad vytvoriť ministerstvo turistiky, nahlas uvažoval o mnohých organizačných opatreniach týkajúcich sa usporiadania vecí v novej republike, uvažoval nad postavením Slovenska. „*Je nevyhnutné zriadiť dve snemovne – všeobecnú a senát. Ten vždy dobre brzdí. Ten udržiava francúzsku republiku. A prezident musí byť volený. Nebude však surrogátom kráľovské- ho majestátu, ako je francúzsky prezident, ale bude prvým úradníkom*“.

Rozhodne nepôsobil ako rezignovaný človek, ktorý sa chystá podať demisiu. Bolo nádherné jarné počasie, generál sa kochal pohľadmi na kvitnúce magnólie, čerešne, marhule na ktorých pozadí sa črtali zasnežené končiare južných Álp. Sledoval cestu s mapou na kolenách a rozčuľoval sa, keď zistil, že šofér nejde najkratšou cestou. Ten mu márne vysvetľoval, že cestu pozná naspamäť, ale generála to neuspokojovalo. Jeho matematické myslenie mu nedovoľovalo odchyliť sa od plánu, ak sa tak stalo, býval nervózny. Keď sa k tomu pri- dali žalúdočné bolesti, šoféri si to zvyčajne odská- kali. V mestečku San Martino nečakane požiadal šoféra, aby zabočil na sever k jazeru Lago di Garda. V dedinke Colombare na rozkošnom polostrove Sirmione vystúpil a chvíľu sa, okúzlený nádhrou prírody, prechádzal po brehu jazera. Nálada sa mu zlepšila a so Šebom si v miestnej taverne objed- nali po pohárikú červeného vína. Chvíľu mlčali, na generálovi bolo vidno, že mu hlavou lietajú roje myšlienok. „*Beneš a Kľofáč armáde nerozumejú a ne- majú mi čo hovoriť do formovania vojska. Ministrom vojenstva som ja! Treba zoraďovať pluky a brigády!*“, vyhlkol.

„*Brat minister, dovoľm si namietnuť, že snaha mi- nistra Kľofáča je privádzať domov vojsko s čo najmen- ším počtom cudzích dôstojníkov. Ich pobyt je veľmi nákladný, ale hlavne si s vojskom jazykovo nerozume- jú. S vlastnými silami, hodnosťami kapitána a majora sme vystačili nanajvýš po úroveň práporov, pre vyššie formácie by sme museli angažovať veľký počet cu- dzích dôstojníkov. Súm sraviš, že naša armáda musí mať národného ducha a ten cudzí dôstojníci nemajú.*“

„*To teda nemajú,*“ zamíkol súhlasne Štefánik.

Šeba využil jeho upokojenie a opäť pokračoval v téme, ktorá už generála pomaly otravovala. „*Ne- chcem byť dotieravý, ale 30. apríla odchádza sanitný vlak 103 z Foligna do Prahy.*“

„*Nie, pôjdem domov čo najskôr a čo najrýchlejšie. Šrobár píše, že na Slovensku hrozí každý deň maďar-*

Prebijem sa! Milan Rastislav Štefánik

„Mierou bytia je miera obete.“

Milan Rúfus

ská boľševická invázia. Musíme sa na nich pripraviť. Vybavíme Maďarov, zjdem do Prahy a potom sa vrá- tim na Sibir pre našich chlapcov.“

„*Brat minister, zváž si to, letieť nad Alpami na neis- tom stroji, ponad nepriateľov, ktorí môžu po tebe stie- lať, na nepreverené letisko v Bratislave...*“

„*Brat major, ak je človeku súdené, že má umrieť, tak mu padne teĤla na hlavu aj na ulici...*“ zasmial sa. „*Pozri, aký je to nádherný, priam rozprávkový kraj. Tu by som chcel žiť. A možno sa to aj stane skutkom. Po isteĤ závažnej zmene v mojom osobnom živote, ktorú plánujeme na začiatok júna, by som si tu aj postavil vilu. Pozri na tú nádhru, na tie nekonečné vinice. Mnohé z nich patria našej miléĤ kňažnej Venosa... hm krása...*“

Šeba sa k nemu potmehúdsky naklonil: „*Giuliana?*“ Štefánikova tvár sa premenila na súhlasný úsmev. „*Skvelý nápad. Požiadaj tvojho priateĤa Jurko- viča, aby ti vilu naplánoval. Naša stavebná čata pod velením majora Vydru dokončila práce, a uvažujeme ju rozpustiť. Ale viem si veľmi dobre predstaviť, že by ti tu postavili peknú vilu z červených teĤál, tak aby zapadla do okolitého kraja...*“

„*Nuž, to ozaj nie je zlý návrh,*“ usmial sa potmehúd- sky. Pohľadom láskal štíty hôr, ktoré sa odrážali na hladine jazera. „*To je nádhera, bože môĤ, či je tá naša zem krásna.*“

Šeba ho dávno nevidel v takej dobrej nálade. Do- pili víno, ešte sa chvíľu kochali pohľadmi na biele štíty a pokračovali v ceste na východ do Padovy. Pri spoločnej večeri v hoteli priniesol Šeba minis- trovi nový telegram od priateĤa Vavra Šrobára.

Opätovne ho nalieĤavo žiadal, aby čo najskôr pri- šiel do Bratislavy. Štefánik telegram znovu a zno- vu čítal, pokyvoval hlavou. „*Poznám Vavra veľmi dobre. Keď takto nalieĤa, musí tam byť ozaj ťažko.*“

„*Brat generál ja som dostal telegram s príkazom okamžiteĤo návratu do Ríma,*“ opatrne informoval Šeba.

Na majorovo prekvapenie Štefánik neprotesto- val, naopak, zdalo sa, akoby ho táto správa poteši- la. „*Kedy odchádzaš?*“

„*S tvojim dovolením zajtra hneď po raňajkách.*“

„*V poriadku, pri raňajkách sa teda stretneme.*“

Šeba netušil, že generál po Šrobárovom tele- grame dlho nemohol zaspáť. Mysľou mu lietali myšlienky na jeho nepochopiteľné menovanie za ministra vojenstva v neprítomnosti, v čase, kedy vojna skončila, a najmä na nedávny rozhovor so

Venujem všetkým, ktoré/í

milujú svoju vlasť

Škultétym v Paríži. Skúsený politik mal pravdu. Milan, vojna ešte neskončila. V Čechách sa prevrat 28. októbrrom skončil, na Slovensku len začal. Ten kto zachráni Slovensko, zachráni aj Česko – Slo- vensko. Ten bude skutočný hrdina, ten bude klásť podmienky.

Pri raňajkách vládlo medzi oboma vojakmi mlča- nie, ktoré prerušil rázne generál:

„*Rozhodol som sa. Akonáhle to bude možné, letím domov. Do Bratislavy! Potrebujú ma tam!*“

Šeba sa ešte pokúsil: „*Chcel si ísť predsa do Prahy k prezidentovi?*“

„*Nemôžem do Prahy, lietadlo tam odtiaľto nedoletí a...*“

„*Pripravený je predsa vlak...*“

„*Nevstúpim na pôdu nepriateĤa. A najprv vybavím čo treba na Slovensku a potom pôjdem do Prahy.*“

„*Neviem... hm... či si počul o tragických pádoch ka- pitána Palliho, De Bosissa a iných. Všetci sa zrútili s Caproni*“

„*Nepoletím sám, nepochybujem, že moji talianski priatelia mi pridelia skúsených pilotov a mechanikov a trochu lietať viem aj ja. A na Caproni som lietal ako pozotrovateľ!*“

„*Sám konštruktér, inžinier Caproni neodporúča lietať dlhšie trasy strojmi postavenými počas vojny, pretože tieto lietadlá stavali z nedokonálnych materiálov, vo vojnovom chvate. A vzdialenosť z letiska v Padove do Bratislavy je na hranici doletu,*“ presviedčal ho Šeba.

„*Brat major, myslel som si, že ma poznáš lepšie. Poletím!*“

„*Brat minister na Slovensku a hlavne v Bratisla- ve je fakticky vojna. Šrobár vyhlásil v polovici marca mobilizáciu, to len v Prahe si myslia, že celá republika sa ide zbĺžniť od nadšenia. Bratislava a jej okolie je prakticky stále maďarské, vlastne sa ani nedá hovo- riť o Bratislave, pre väčšinu jej obyvateľov je to stále Pozsony, alebo Pressburg. Chcú si získať ľudí, dúfajú v referendum. Ak by som mal použiť silné slová, poli- ticky nekorektné, ale reálne, tak ty vlastne poletíš do Česko – Slovenska len na papieri, v skutočnosti podľa nálad obyvateľov poletíš do Maďarska! Pôjdeš do ne- priateľského prostredia. Keby sme teraz akýmkolvek fonogramom oznámili domov v predstihu čas tvojho priletu, tak si vystavený riziku, že o tom budú príslušné maďarské miesta veľmi rýchlo vedieť. Pán Šrobár si síce so sebou priniesol do úradu Čechov a Slovákov, ale zatiaľ nimi obsadzuje len málo postov, mnohé miesta v jeho úrade stále pokrývajú Maďari a Maďa- róni, ktorí síce boli ochotní odprisaĤať vernosť Česko - Slovenskej republike, ale vieš ako to je. Dá sa im ve- riť? Na to, aby sa robila rozviedka činnosť mnohokrát postačujú aj upratovačky, alebo údržbári. A čo myslíš, že spravia maďarskí červení gardisti, keď uvidia nad sebou letieť nepriateľský bombardér? Celý pravý breĤ Dunaja je obsadený boľševickými bandami. Kúnovci vyhlásili pred dvomi týždňami všeobecnú mobilizáciu a do vojska sa hlásia mladí robotníci a roľníci s nadše- ním. Béla Kún im nahovoril, že bojujú proti buržoázii, že bojujú za znárodnenie pôdy a fabrik tak, ako sa to stalo v Rusku. Navyše majú podporu ruských boľšev- kov a majú ich aj ako vojenských poradcov. Na Sloven- sku pôsobia, nemzeti tanács” – národné rady podľa boľševického zboru a sú podriadené Budapešti. Ich vplyv stále rastie.*“

Po týchto nalieĤavých slovách sa Štefánik za- myslel. „*Aké počty vojsk majú?*“

„*Komisár vojny Landler má 120.000 mužov z kto- rých bolo proti Rumunom nasadených štyridsať a pro- ti nám osemdesiat tisíc. Ale keďže Rumuni podpísali s Kúnom prímerie, dali Maďarom možnosť presunúť svoje divízie proti nám!*“

„*A my?*“

„*Generál Piccione má k dispozícii sotva 54 práporov o sile dvesto až dvestopäťdesiat mužov. To je spolu necelých štrnásť tisíc mužov. Celú pohraničnú líniu*

vymedzenú Pichonom chránia 31. a 32. pluk šiestej divízie, pár stoviek dobrovoľníkov, Sokoli, útvary Stráže slobody, ale je to málo. Viac zatiaľ nemáme, aj keď sa naše stavby rých- lo doplňujú. A čo je najhoršie, nielen Šrobár, ale ani vojaci, žiaľ, nemajú v talianskych dôs- tojníkov veľkú dôveru.“

„*Áno, počul som, že po nociach tajne prechádzajú za súhlasu maďarských stráží cez most do LigetĤalu - PetrĤalky, a odtiaľ chodia do maďarských kasín hrať karty s maďarskými dôstojníkmi.*“

„*Asi sme my českí „neznabohovia“ pre talianskych katolíkov nepriateľnejší ako maďarskí kalvíni aj keď sú to boľševici...”, trpko dodal Šeba. Štefánik prud- ko dýchal, zatínal sánky. „Treba posilnenie našich stavov urýchliť, Kúnovci chystajú generálnu ofenzívu. Podľa informácií z talianskeho generálneho štábu ich rozviedka z Bratislavy hlási, že ju majú začať každým dňom, najneskôr 20. mája!*“

„*Krucinál, v Rusku máme šesťdesiat tisíc bojascĤop- ných chlapov a nevieme ich dostať domov! Boľševici sa očividne držia toho, čo pred nimi povedal Károlyi: Pozsonya sa nikdy nevzdáme. Ale my nie sme žiadni poserovia! Zdá sa, že odčlenenie Slovenska od Uhor- ska bude možné len zbraňou. Nuž tak budeme bojo- vať!*“, vyhlkol prudko Štefánik. „*Výženieme nepriateľov zo Slovenska a potom pôjdem hovoriť s Masarykom o mojich ďalších službách republike!*“

„*Aby toho nebolo dosť, medzi Talianom Piccionem, ktorý veľĤ západu Slovenska a Francú- zom Hennocquom, ktorý ma na staros- ti východ sú neustále spory; rozčuľoval sa Šeba. Od hnevu si zapálil cigaretu. „Hennocque dostal od Kľofáča rozkaz vyĤnať Rumunov z Podkar- patskej Rusi a obsadiť ju.*“

„*Kľofáč... čo sa ten úradník, ktorý v ži- vote nedrží v ruke pušku do toho starie. Je predsa ministrom obra- ny a my sme stá- le vo vojne. A mi- nistrom vojny som ja! Toto si v Prahe vyde- batujem! Ale až po-*

tom, keď dám do poriadku Slovensko. V Paríži trepú byrokrati čosi o diplomatickom riešení...”“ rozčúlený krútil hlavou Štefánik. „*Piccione sa sťažuje na nedo- statok bojového ducha u našich vojakov. On, ktorý sa ako hlavný veliteľ pre Slovensko ubytoval v bezpeč- nom Kroměřiži. Až keď Šrobár začal trieskať do stola láskavo pohl zadkom a prišiel do Bratislavy aj so svojou kravou, aby nepoškodil svojmu žalúdku a mal každý deň čerstvé mlieko. Krucinál, mal ísť na päť mi- nút na Sibir tam by si jeho fajnový žalúdok užil. Je jas- né prečo ma Vavro na Slovensku čo najskôr potrebuje! Generálovi Lelovskému sa tiež veľmi nedarí, plzenská škodovka vraj nemá meĤ a nemôžu vyrábať muníciu. Musíme získať PetrĤalku inak je vážne ohrozený bra- tislavský prístav – jediné spojenie našej krajiny s mo- rom a južnými Slovanmi!*“

Šebo v presviedčaní pokračoval: „*Piccione hlási, že celá južná hranica je na pravej strane Dunaja obsa- dená maďarskými gardami už od Devína. V Bratisla- ve je most Františka Jozefa v prostredku preĤadený železnými záťasrami a ostratným drôtom. Na Dunaji hliadkujú mo- torové člny*

so strojnými p u š k a m i , v tesnej blíz- kosti stoja proti sebe maďarskí a československí vojaci vyzbrojení aj guľo- metmi. Pilieri mosta sú podmíňované, jedna aj dru- há strana môže most v prípade potreby vyĤodiť do vzduchu. Vládna budova je ohrožovaná maďarským delostrelectvom z pravého breĤu Dunaja, odkiaľ do- liehajú výzvy šírené megafónmi na odmietanie spo- lupráce s novou vládou a zároveň vyĤrážky o obesení tých, ktorí s novými úradmi spolupracujú. Frontová línia medzi Československom a Maďarskou republi- kou rád vedie stredom Dunaja doslova pod oknami vládnej budovy. Maďarskí boľševici začali premaľú- vať výsostné znaky letectva z maďarskej trikolóry na červenú hviezdu. Ale kto vie, či už všetky lietadlá za ten krátky čas stihli a maďarská trikolóra je rovnaká ako talianska: biela – zelená – červená. Ktorýkoľvek vojačik si to môže v tých zmätkoch pomýliť... Na Slo- vensku platí stanné právo.“

„*Takže stanné právo už Vavro zaviedol. To je správ- ne.*“

„*Brat generál... je očividné, že prísť v tejto situácii v Bratislave je príliš riskantné... Zváž prosím náš návrh a prijmi cestu sanitným vlakom le- gionárov do Prahy. Predsa počas celeĤ jazdy z neho nevystúpiš! Chcú ťa doma dôstojne privítať, vraj už na teba čaká aj mamička, súrodenci...*“

„*Tak ešte počkajú. Už som ti pove- dal, že vlakom pôjdem len v krajine nepriaznivom počasí. A ja si na žiad- ne slávnostné uvítania nepotrpím. Aj*

na Sibíri mi to liezlo nekonečne na nervy. Kolkokrát ste im už ohlásili, že prileťm?”

„Dvakrát“. Štefánik len zamyslene prikyvoval. Dali si ešte spoločný čaj. Skôr, ako sa Šeba s generálom rozlúčil, ešte raz sa pokúsil odhovoriť ho od letu.

„Milý major, prehováraš ma zbytočne. Tak ti to teda poviem. Zajtra ráno idem rovno na letisko do Portogruara.“

Šeba na neho prevrpený pozeral. „Je to teda tvoje definitívne rozhodnutie?“

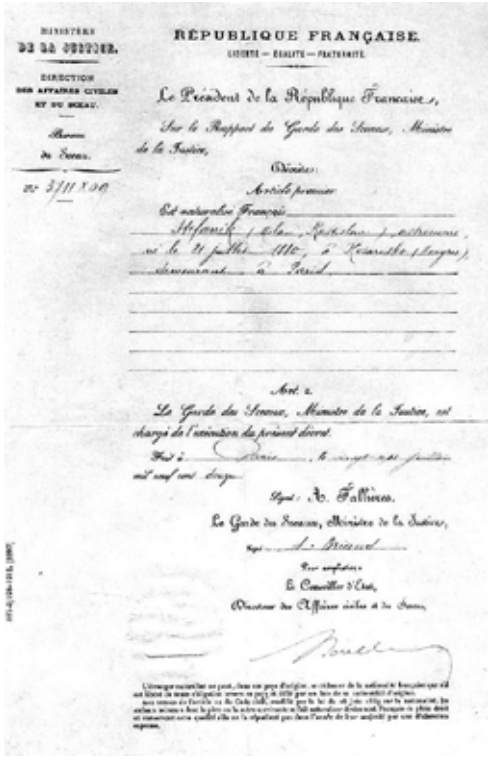
„Priateľu, po celý čas mi vravíš aká je situácia v Bratislave nebezpečná, takže je jasné, že moja cesta musí byť utajená do poslednej chvíle. Myslíš si, že ak by šiel vlakom cez Viedeň minister tak ho na viedenskom nádraží nebudú vítať predstavitelia talianskej misie a veľmi pravdepodobne aj mnohí ďalší zbytoční ľudia? A vo Viedni by som musel prestúpiť na prešporskú dráhu, ktorá vedie cez Petržalku. Tá je predsa na maďarskom území. Leda, že by ma z Petržalky do Bratislavy doprevádzali maďarskí boľševickí vojaci,“ zasmial sa srdečne. „A chcem byť doma čo najrýchlejšie. Nesmieme strácať čas... A...“ Hlas sa mu zachvel, v hrdle sa vytvorila hrča. „Nevieš si predstaviť ako ťužim po matke, rodných bratoch a sestrách, priateľoch, po mojích kopaničiach... Bože môj, Janko, idem domov... Chápeš? Mám vlast!“ „Dojatý prístupil k majorovi a nečakane vrúcne ho objal. „Tak tu, chlapče, ostávajú zdraví. Ak sa na tej ceste zabijem, odkáž domov, že som mal náš národ, našu zem veľmi rád.“ Šeba sa nezmohol na slovo, iba preglgajúc prikývol, objal generála a nastúpil do svojho auta.

Štefánik sa usmial a dobrácky zdvihol prst: „Tú stavebnú čatu zatiaľ nerozpúšťajte.“ Potom sa pobil do hotela Savoia na Piazza Cavour v centre Padovy, prečítal si noviny, zašiel sa prejsť do mesta, prezrel si slávnu baziliku svätého Antónia Padovského aj Donatellovu jazdeckú sochu kondotiera Gattamelata. Popoludní ho šofér zaviezol do talianskeho hlavného stanu, kde ho už čakal náčelník hlavného štábu talianskej armády, priateľ, generál Armando Diaz. Vysvetlil mu zložitú situáciu v Bratislave, o ktorej bol generál prekvapujúco dobre informovaný. Nebolo treba ho presviedčať, aby Bratislavu informovali o jeho odlete až na poslednú chvíľu. Odteraz sa príprava letu, letcov, mechanikov, i samotného lietadla konala v prísne utajovanom režime.

Podvečer sa vrátil do hotela. Ešte v Paríži sa dohodol s poručikom Danielom Lévisom a majorom Gastonom Fournierom, že dostanú v Bratislave šifrovaný telegram až tesne pred jeho priletom. Miesto pristátia vyberú oni a pošlú mu jeho koordináty vopred. O prilete lietadla bude informovaný len úzky okruh dôveryhodných osôb, medzi nimi aj

jeho priateľ, gróf Hanuš Kolowrat, ktorý ho bude aj s kameramanom očakávať na letisku, odkiaľ pôjdu spolu do Skalice. Štefánik prikázal šoférovi, aby vyrazil smerom na Campoformido, letisko neďaleko Udine. Na letisko v Portogruaro, ako povedal majorovi Šebovi, nešiel. Od 30. apríla do dňa odletu sa na tri dni stráca, pravdepodobne ich strávil v Padove s Giulianou.

Román o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi vyšiel v USA

Keď som pred rokmi zverejnil úmysel napísať román o našom národnom hrdinovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, netušil som, na akú náročnú úlohu som sa podujal. Od prvej chvíle ma jedni vyzývali, aby som napísal, ako nám ho zabili, a, naopak, iní dvíhali varovný prst, aby som nepodľahol emóciám a o jeho údajnom zabití nepísal. Nemal som v úmysle podľahnúť nikomu okrem pravdy a môjmu autorskému právu na jej hľadanie. Myslím, že som nepodľahol. Strávil som dlhé, vzrušujúce hodiny, dni, týždne štúdiom a preverovaním francúzskych, nemeckých, ruských, anglických, maďarských, českých, slovenských dokumentov a v debatách s odborníkmi. Azda najviac času som venoval najčastejšie diskutovanej téme v súvislosti so Štefánikom – jeho tragickej smrti.

Knihou o najvýznamnejšom Slovákoví som chcel vzbudiť emócie, ale emócie pozitívne, emócie lásky a príkladu. Štefánik si zaslúži, aby sme ho milovali. So všetkými jeho slabosťami a pochybnosťami. Mal ich dosť, ale vedel sa k nim postaviť ako chlap. Bol schopný do bodky naplniť antickú múdrosť: Per aspera ad astra – cez prekážky ku hviezdám. Alebo, ak to máme povedať jeho slovami: „**Rastúcimi prekážkami rastie moja energia na ich prekonávanie.**“

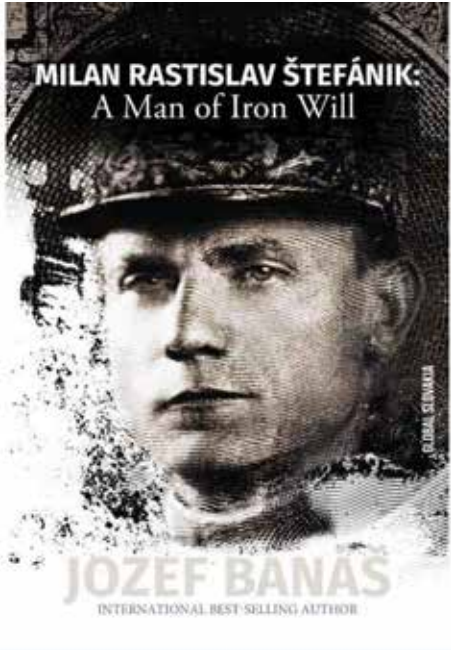
Stal sa hrdinom nie vďaka svojej smrti, ale vďaka svojmu životu. Príkladnému a motivujúcemu. Prebil sa, lebo sa prebiť chcel. Taká prostá je formula úspechu a dovoľm si povedať aj šťastia. Náš Milan, hoci tragicky zahynul, bol šťastný človek. Musel byť šťastný, lebo len šťastní ľudia dokážu presvedčiť a získať iných.

Pri štúdiu materiálov a pri samotnom písaní knihy som bol šťastný aj ja. Ešte šťastnejší som bol, keď kniha dostala päť literárnych cien a Ministerstvo

školstva ju schválilo ako odporúčanú literatúru pre študentov základných a stredných škôl. Teší ma, že kniha o najväčšom synovi slovenského národa sa dostáva aj do sveta. Po jej vydaní v Rusku, Českej republike vychádza v týchto dňoch v Srbsku a pred krátkym časom vyšla v USA. Newyorské vydavateľstvo Hybrid Global Publishig spolu so slovenským Global Slovakia sa pokúša cez predajné siete Amazonu a iné dostať ju najmä k našim krajanom žijúcim v USA, Kanade a v iných anglicky hovoriacich krajinách. Veľmi si vážim, že predslov ku knihe napísali odborníci na česko – slovenské dejiny Kevin J. McNamara z Filadelfie a profesor Michael J. Kopanic Jr. z Marylandu.

Profesorka Univerzity v Zürichu Josette Baer, znalkyňa Česko – Slovenska o knihe okrem iného napísala: „Štefánik bude žiť večne v srdciach a myšliach ľudí, ale len vtedy, ak pochopia, čo dosiahol, čo bolo jeho hlavnou inšpiráciou a prečo sa správal tak, ako sa správal. Slováci a Česi by preto mali rešpektovať Štefánikov život s jeho zanietením pre nezávislosť a vybojovanie slobody v novom štáte; slobody, za ktorú dal generál svoj život. Štefánik tak bol vzorom pre občanov v jednej demokracii v strednej Európe v medzivojnovom období. Román Jozefa Banáša je svojím tour de force vo sfére historického výskumu - a dôkazom, že záujem o Štefánikov život a jeho činy nikdy nevypchá. Napísanie historického románu si vyžaduje poetickú predstavivosť a vynikajúce ovládanie historického materiálu. Banáš už dokázal svojim skorším románom o Alexandrovi Dubčekovi (Bratislava: IKAR, 2009), že tento komplexný žáner zvládol dokonale.“

Jozef Banáš

Záverečnú verziu románu som písal priamo v rodisku generála Štefánika – na Košariskách. Za mnou sa črtá masív Bradla – miesta jeho posledného odpočinku.

JOZEF BANÁŠ (1948) patrí medzi najpredávanejších a najprekladanejších slovenských spisovateľov. Je nositeľom ocenení Zlatá kniha, Platinová kniha, Cena SC PEN, Cena Slovenských pohľadov, Panta Rhei Awards, Čitateľský top titul, Kniha roka, Kniha Kysúc, Zlaté pero Ladislava Ťažkého, Prémia Vladimíra Ferka, Hlavná cena Literárneho fondu za román Prebijem sa! Štefánik, ktorý sa v roku 2020 stal odporúčanou literatúrou. V roku 2011 sa s románom Zóna nad šenia (Jubelzone) stal finalistom nemeckej literárnej ceny Johanna Gottfrieda Seumeho. Jeho diela vyšli v Českej republike, Poľsku, Nemecku, na Ukrajine, v Maďarsku, Bulharsku, Indii, Turecku, Sýrii, Egypte, Španielsku, USA, Chorvátsku a v Srbsku. Román Kód 1 vyšiel v najväčšom indickom vydavateľstve Rajpal & Sons, magazín špa-

nielskej kráľovskej futbalovej federácie Fútbol priniesol jeho poviedku Messiho zázrak. V roku 2019 vydal Odeon jeho preklad eseje Stefana Zweiga: Vor dem Sturm (Pred búrkou). Jozef Banáš vydal tridsaťšesť kníh, z toho dvadsaťjeden v zahraničí. Mnohé dosahujú desiatitisícové náklady – z románu Kód 9 sa predalo vyše 55-tisíc výtlačkov. Ročne absolvuje okolo osemdesiat besied a autogramiád. O svojich knihách prednášal a besedoval v dvadsiatich krajinách. Dan Brown ho označil za hľadača pravdy a dalajláma počas stretnutia v Kašmíre pozhnal jeho úsilie zblížovať ľudí.

<https://www.amazon.com/Milan-Rastislav-Stefanik-Iron-Will/dp/1951943163>

Čulá korešpodencia medzi Maticou slovenskou a slovenskými komunitami v KANADE¹

Predstavitelia rôznych slovenských spolkov ako aj učitelia slovenských škôl v Kanade sa často obracali na Maticu slovenskú s prosbou o zaslanie slovenských učebníc, kníh a časopisov. Písal už o tom pán Claude Baláž zo Združenia nezávislých expertov pre otázky dejín a života zahraničných Slovákov vo viacerých svojich článkoch a vedec-kých publikáciach a tiež aj v našom časopise². Pán Claude Baláž je autorom 6. väzku dokumentov k dejinám slovenského vystaňovalectva, z ktorého vybral niekoľko originálov listov adresovaných Matici slovenskej zástupcami slovenských komunít v Kanade. Sú to dokumenty, ktoré sú uložené v archíve Matice slovenskej. Dúfame, že ukážky korešpondencie môžu zaujať aj dnešných čitateľov Slova z Britskej Kolumbie. Ukážky uverejňujeme v pôvodnom znení napísané vtedajšou gramatikou.

1929, 17. augusta, Forth William, Ont. – List Jána Gregora učiteľa slovenskej doplnovacej školy vo Fort William, tajomníkovi Matice slovenskej v Martine, v ktorom žiada o zaslanie školských učebníc a spevníkov pre tamjšiu školu.³

Vážený pane tajomníku!

Budú Vám moje riadky prevkapiením po každej stránke a preto musím Vás predom prosiť o prepáčenie za obťažovanie. Aby som Vám ušetril rozmýšľanie v tom, že kto Vám vlastne píše, pripomínam Vám kaviareň Berlínku v Bratislave⁴, kde sme si podiškuovali v prítomnosti môjho dobrého priateľa Šmiku a iných. Tiež J. Geryk⁵ snád neodtají dobré priateľstvo so mnou a potvrdí Vám moju totožnosť.

Po tomto úvode sa Vám predstavujem vo svojej terajšej funkcii ako učiteľ I. slov. dolň. školy v Kanade. Bol som vyslaný na žiadosť tunajších Slovákov ministerstvom školstva v Prahe. Po svojom príchode dal som sa hneď do práce a mám už okolo seba dosť malých Slovákov už narodených tuná. Dúfam, že sa mi podarí v nich zachrániť slovenské povedomie v čom mi bude nápomocný hlavne kostol. Deti chodia každý deň do školy a učíme sa veselo čítať a písať po slovensky.

Ilustračné foto

Ťažko sa to však pracuje bez náčinia. A tu Vás prosím o pomoc a nádejam, že klopem na dvere ktoré sa pred žiadosťou o pomoc otvoria dokorán. Začal som výučbu niekoľkými knihami darovanými štát. naklad. V Prahe. Je ich však málo a ja by som najradšej mal čítanky maticné. Deti by si ich radi kúpili len aby tu boli. Preto Vás snažne prosím pošlite nám najmenej po 50 výtlačkov Čítanky pre II. a III. škol. rok, pre IV. a V. škol. rok a pre VI. – VIII. škol. rok, čo zodpovie môjmu rozdeleniu detí na nižší, stredný a vyšší stupeň ľud. škol na Slovensku.

Ďalej Vás prosím pošlite mi aspoň 50 spevníkov s notami. Snád by sa najlepšie hodila laciná zbierka od Gallu : Výber slov. nár. piesní, prípadne Lichardov Spevníček alebo Slov. spevy od M. Ruppeldta. Po jednom výtisku by mohli byť i väčšie zbierky.

Ďalej môžete – li nám poslať dajaké dobré slov. knihy i tie prijmem. O tomto by sme však mali čas sa i dohovoriť. Avšak tie učebnice a spevníky potrebujeme súrne, aby sme sa mohli naučiť básne a spevy a vystúpiť nejakou akadémiou k 28 – 30. októbru, ako sa na poriadných Slovákov svedčí.

Možno, že sa budete na mňa zlobiť za hľadanie prostredníka vo Vašej osobe. Ale verte mi neprišiel som na iný spôsob, aby som si bol istý, že bude mi pomôžené. Ide tu hlavne o Vašu protekciu v Slov. Matici resp. Slov. knižtl. uč. spol. aby nám tie knihy určite a čím skôr zaslali.

Knihy môžu byť zaslané na adresu tútu : Czechoslovak Vice Consulate, 609 Simpson Street, Fort William, Ont. Canada. V tom prípade, že by nemohlo byť objednávkou vyhovieť prosím Vás o láskavé zdedenie prekážok. Finančnú stránku by som si vzal na starosť ja a účet v stanovenej lehote vyrovnal.

Za svoju osobu Vás tiež prosím o láskavosť, aby mi Slov. pohľady boli zasielane na výše uvedenú adresu, ráčte dať na vedomie administrácii túto zmenu. Dosiaľ mi boli zasielane na ref. Mšana v Bratislave.

Za ochotu a ustávanie Vám predom najsrdnejšie ďakuje Vám v úcte oddaný

J. Gregor

Adressa: Ján Gregor, 609 Simpson St., Fort William, Ont, Canada

1929, 16. decembra, Fort Williams, Ont., Kanada. – List žiakov slovenskej školy vo Fort Williams v ktorom ďakujú Matici slovenskej v Martine za zasielanie časopisu Slniečko a súčasne zasielajú svoju fotografiu ako príspevok na uverejnenie.

Matice slovenskej v Turč. Sv. Martine.

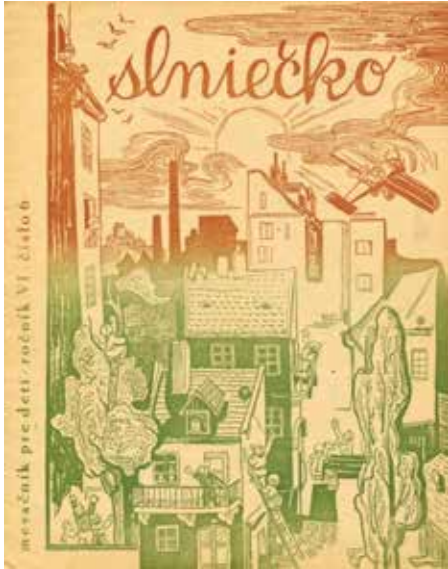
My, žiaci a žiačky slovenskej školy vo Fort Williams, Ontario, Kanada, zasielame Vám obrázok ako pozdrav všetkých žiakov a žiačkam na Slovensku. Prosíme Vás, aby ste to uverejnili v „Slniečku“ za posielanie ktorého Vám ďakujeme. My radi čítame „Slniečko“ a najviac sa radujeme, keď sú tam rozprávky o slovenských deťoch v starom kraji. Naša škola je veľká drevená budova.

Za žiakov a žiačky slovenskej školy vo Ft.Wms. Jozef Caňo (vlastnoručný podpis) Žiak III. oddel.

1934, 28. novembra, Bratislava. – List bývalého učiteľa na slovenskej doplnovacej škole vo Fort Williams, v ktorom odporúča tajomníkovi Matice slovenskej v Martine, aby Matica zasielala do Kanady zvýšené množstvo časopisu Slniečko.⁶

Milý priateľu!

Rozmýšľal som nad tým, aké oslovenie mám voliť k tomuto dopisu s ktorým dovoľujem si Ťa obťažovať. Volil som ono, ktoré má základ v našom stretnutí pred rokmi za zájazde do Jugoslavie, na ktoré

i dnes rád spomínam a úfam, že táto spomienka Ťa upamätá na moju malíckosť. Roky plynuly a Ty si stúpál nimi po rebriku slovenského Parnassu, kým ja som ostal dole medzi mnohými, ktorí sa s obdivom a hrdosťou dívajú na Teba, ako na svojho milého kolegu a priateľa zo všedného života. Tento priateľský vzťah ma posmeľuje, aby som Ťa obťažoval vo funkcii tajomníka M.S. s ubezpečením, že nečiním tak vo vlastnom záujme, ale pre dobro veci a úfam, že mi svojej pomoci neodoprieš.

Predne musím sa pochlúbiť, že v rokoch 1929 – 1931 bol som prvým učiteľom na slov. dopln. škole vo Fort Williams v Kanade. Mohol si ma vidieť medzi drobtinou na obrázku uverejnenou svojho času v „Slniečku“, čo sa stalo prostredníctvom prof. Klačku a tiež Tvojím porozumením ako redaktora tohto priateľa slovenských dieťok doma i za hranicami. Dôkazom toho, že „Slniečko“ ohrievalo slovenské srdcia za Oceánom, je žiadosť mojich známych s ktorou sa obraciam na Teba. Počas môjho pobytu vo Ft.Wme dostávali sme 10 výtlačkov časopisu ako dar matice. Časopis si tak obľúbili, že prosia ma, aby som im zprostredkoval zasielanie väčšieho počtu výtiskov. Prosím Ťa, ujmí sa tejto žiadosti ako taj. Matice a redaktor Slniečka a primlúv sa na patričných miestach, aby slovenské deti vo Fort Williams dostávaly väčší počet výtiskov „Slniečka“. Nebolo by veľa, keď by dostávaly 50 výtiskov, ale to by iste nebolo možné a tak im pridajte koľko môžete a za všetko Vám budú vďačné. Som presvedčený, že Tvojou pomocou bude tlumočená žiadosť vyhovieť.

A keď som v zebraň, budem pokračovať a to z podnetu p. prof. Klačku, s ktorým som bol pred týždňami hovoril o pomoci Matice Slovákom vo Ft. Wme vzácnym darom 100 sväzkov slov. kníh. Spomenul mi, že by bolo možné im zase niečo poslať v rámci akcie „Knižnej loterie“ a doporučil mi obrátiť sa na Teba. Nuž, prosím Ťa primlúv sa za tých našich krajanov vo Fort Williams a urob, čo Ti je možné. Každá dobrá slovenská kniha je posilnením pre tonúce slovenské duše v mori cudzoty. Snád by boli veľmi vhodným darom knihy zbierky „Dobré slovo“, ktoré sa obsahovo hodia jak pre mladých, tak pre dospelých.

Časopis a knihy (dľa možnosti len viazané) doporučujem zaslať, potažme zasielať na adresu duchovného, ktorý ako americký rodák bude tým posilnený a povzbudený v práci na národa roli dedičnej. Jeho adresa je:

Rev. Georg Luba O.S.B., Parish priest of St. Peter church, 705 Mc Intosh Street

Fort, William, Ontario, Canada

Prípadne ďalšie potrebné informácie Ti milerád sdelím. No a keby si snád niečo Ty potreboval, som Ti dľa svojich síl a možností vždy ochotný poslúžiť.

Ostávam so srdečným a priateľským pozdravom

Ján Gregor

Moja adresa: Ján Gregor, adm. Tajomník, Bratislava, Törökova 2 /školský referát/

1935, 15. januára, New Westminster. – Žiadosť odbočky Národného slovenského spolku v New Westminster Matici slovenskej v Martine o zaslanie slovenských časopisov a kníh.⁷

Matica slovenská v Turčianskom S. Martine „Slovensko“

S prosbou z ďaleka až od Tichého oceánu, snád neodmrští ju, Matica slovenská.

Prišiel mi pod ruku časopis „Slovenský ľud“, vychádzaci z Košíc, v ktorom bol napísaný článok, že Matica slovenská chce posilať Slovákom do zahraničia časopis Slovensko zadarmo a tiež aj knihy, len aby si poslali adresy.

My na terajšej schôdzi nášho NSB Spolku, odb.č.3, sme sa uzhodli, že požiadame Maticu slovenskú. Jestli môže nám zaslať, jako podarúnok svojmu národu, do ďalekej cudziny, časopis a tiež nejaké knihy na čítanie, bárs aj divadelné. Prenajali sme si malú miestnosť, v ktorej sme si zriadili čítárňu pre našich Slovákov. Tiež nám pár kusov kníh poslali zo zahraničného ústavu Československého, niekoľko kusov sme si už ja kúpili. Ale že sme vo finančnej tiesni, tak obraciame sa tiež na Maticu Slovenskú, snád našu prosbu neodmrští a pošle nám niekoľko poučných kníh svojmu rodu slovenskému na adresu. S radosťou očakávame Váš darček.

Nár. Slov. Pod. Spolok⁸,

240 Fnton Str., Lulu Island, New Westminster, B. C. Canada9

Štefan Duraj, predseda
Ján Baschko, tajomník
Nikolaj Gulko, pokladník

Nár. Slov. Pod. spolok – Slovak Benefit society, Od-bor No3, New Westminster B. C.

1936, 19. októbra, Mapova, Alberta10. – List Slovenského vzdelávacieho krúžku v Mapove v ktorom ďakuje Matici slovenskej v Martine za slovenské knihy a navrhuje svoje kolektívne členstvo v Matici slovenskej.11

Matica slovenská v Turč. Sv. Martine.

Váš ct. list z 12. sept. t.r. sme s radosťou obdržali a tiež div. knihy za čo Vám srdečne ďakujeme. Prosím prepáčte že som Vám hneď za objednávkou neposlal peniaze, pretože som čakal na členskú schôdzu S. V. K. ktorú sme vydržovali dňa 18. Okt, aby som mohol

- Prví vystaňovalci zo Slovenska prišli do Kanady v 70. rokoch 19. storočia. Sú známe štyri vystaňovalecké vlny: pred 1. svetovou vojnou, po 1. svetovej vojne, po 2. svetovej vojne a v období rokov 1968 – 1969, po invázii vojsk Varšavskej zmluvy do Československa. Odhad slovenských prisťahovalcov do Kanady z Československa po roku 1968 predstavoval počet približne 20 000 osôb. Podľa ostatného sčítania obyvateľstva z roku 2001 žije v Kanade 50 860 obyvateľov slovenského pôvodu, z ktorých 17 545 uvádza slovenčinu ako materinský jazyk. Z tohto počtu doma komunikuje po slovensky 9 995 obyvateľov Kanady. Odhady krajanských organizácií sa pohybujú v rozpätí 40 000 – 120 000 osôb slovenského pôvodu. Najväčší počet osôb slovenského pôvodu sa usadil v kanadských provinciách: Ontário, Britská Kolumbia a Alberta, pričom najväčší počet z nich žije v mestách: Toronto, St. Catherines, Hamilton, Kitchener, Windsor, Vancouver, Montreal, Thunder Bay, Calgary, Ottawa a Edmonton. Imigrácia do Kanady pokračuje aj v súčasnosti.
- Pozri Slovenské vystaňovalectvo, www.slovozbritskejkolumbie.ca – kiosk 27.číslo
- Archív Matice slovenskej, fond Matica slovenská II. 1919 – 1948, krab.č.5, 1929, originál, rukopis
- Esterházyho palác na námestí Ľudovíta Štúra v Bratislave. Je to priláhlá viacpodlažná budova z obdobia neoslohov, postavená v rokoch 1870 – 18763 staviteľom I. Feiglerom ml. Vyznačuje sa typickými neorenesančnými prvkami, pripomínajúcimi odkaz talianskej vrcholnej renesancie, zvlášť architektúry mestských palácov. Tento prepychový objekt so zachovaným schodiskom, balkónom, oknami s trojuholníkovým frontónom a plastickou bosážou bol v 20-tich rokoch nášho storočia čiastočne prestavaný. V priestoroch jeho prizemia pôsobila legendárna kaviareň Berlínka.
- Slovenské národné múzeum v Martine patrí k najvýznamnejším kultúrnym inštitúciám na území Slovenskej republiky. Vznik, vývoj, činnosť a budovanie zbierkového fondu SNM v Martine sú úzko spojené s pôsobením významných osobností našich národných dejín konca 19. storočia - Andreja Kmeťa, Andreja Halašu, Jána Petrikovicha či Karola A. Medveckého. Predovšetkým zásluhou Andreja Kmeťa bola v apríli 1893 založená Muzeálna slovenská spoločnosť, ktorej centrálnym a programovým cieľom bolo práve vytvorenie národného múzea. Od svojho začiatku získavalo zbierky vlastivedného (etnografické, archeologické, historické, numizmatické, umelecko-historické, výtvarné, archívne a knižné) aj prírodovedného charakteru z celého územia Slovenska. Rozsah zbierkového fondu, získaného predovšetkým darmi, uloženými v priestoroch múzea v Národnom dome, podmielil výstavbu prvej účelovej budovy

múzea (1906 – 1907) podľa projektu M. M. Harminca, dnes národnej kultúrnej pamiatky. V r. 1908 v nej boli sprístupnené prvé expozície. Od roku 1927 pôsobil vo funkcii tajomníka Muzeálnej slovenskej spoločnosti a neskôr správcu múzea Ján Geryk, ktorého organizačné schopnosti v symbióze s rozmachom prvej československej republiky priniesli mimoriadny a všestranný rozvoj múzea.

- Archív Matice slovenskej, fond Matica slovenská II. 1919 – 1948, sign. AMS IX/5-1934, strojopis, originál.Illustračné foto, Wikipediailllustračné foto, archív Slova z Britskej Kolumbie
- Archív Matice slovenskej, fond Matica slovenská II. 1919 – 1948, krab.12,roč.1935, originál, rukopis.8 Národný slovenský spolok vznikol na území Spojených štátov amerických v roku 1890, ale s prílivom slovenských vystaňovalcov do Kanady začali vznikať aj na jej území odbočky NSS. V Kanade v medzivojnovom období fungovalo 8 odborov pre dospelých a 4 krúžky mládeže.
- New Westminster mesto v oblasti Lower Mainland British Columbia.
- Alberta, kanadská provincia vyhlásená 1.sept. 1905.Na západe susedí s provinciou Britská Kolumbia, na východe s provinciou Saskatchewan, na severe so Severozápadnými teritóriami a na juhu s americkým štátom Montana.
- Archív Matice slovenskej, fond Matica slovenská II. 1919 – 1948, roč.1936, krab.9, rukopis, originál.12 Archív Matice slovenskej, fond Matica slovenská II. 1919 – 1948, roč. 1938, strojopis, originál.

Matica slovenská na kresbe Martina Benku.

získať dakajkých členov pre Maticu slovenskú, alebo celý náš S. V. K. ako za jedného člena, čo sa mi aj podarilo. Zrobil som malú prednášku o MS, aký účel má a ako ťažko ju bolo založiť a tak na krátko som zložil prednášku z časopisu Slovensko. Potom som dal návrh, že aby sme sa pripojili k Matici slovenskej, tak všetci na schôdzi prítomní s tým súhlasili. Tie brožurky o Matici slovenskej som rozdal pomedzi členov, možno že neskoršie sa ešte i doktorý jednotlivec prihlási za člena MS. Tu Vám posielam 3 dol. To jest Kč 19,20 za div knihy a 2 dol členovský poplatok. Jestli sa dačo zvýši to uvrhnite na legítimácie. Prosím dajte mi vedieť jestli si môžeme tiež vybrať členovský podiel cez časopis Slovensko. Porúčam sa s úctou a pozdravom

Jozef Miček, tajomník

1938, 2. januára, Sudbury, Ont. – Národný slovenský vzájomne podporujúci spolok v Kanade prosí Maticu slovenskú v Martine o pomoc a podporu pri zakladaní knižnice miestneho odboru v Sudbury.¹²

Generálny Sekretariát

Slovenské Maticy

Turčianský Sv. Martin

Česko – Slovensko,

Veľaväzený pánovia,

V prvom rade prajeme Vám Šťastlivý a požehnaný Nový Rok! dobré zdravie a mnoho sily vo Vašej námáhavej práci.

Po druhé, prichádzame k Vám ako k svojim a prosíme Vás aby ste nám podali Vašu pomocnú pravicu keď to uznáte za dobré, a keď Vám a z Vášho stanoviska bude možné, alebo aspoň nám podajte dobrú informáciu o veci.

Naše členstvo „Národného Slovenského vzájomne Podporného Spolku v Kanade“¹³, na našej riadnej mesačnej schôdzi dňa 12-ho decembra 1937, debatovalo o založenie „KNIHOVNI“

Tuná je náš Slovákov dost pekný počet, ale žiaľ! Bohu že do dnes sa ešte nikdo o to nezaujal, lebo (česť výnimkám) ne všimajú si svojich Národných povinností, a potom nedovoľujú nám to naše finančné prostriedky.

Jako je Vám známe zo zájazdu Vašej delegácie vo Spoj. Štá. Amer. tam vydeli ste bohaté slovenské osady, nádherné kostoly, školi slovenské, Národné domi, a silné organizácie, ktoré vlastnia ohromné statisíce ba smeľe možme povedať milióni peniazi.

Ale mi sme tuna ináč, lebo mi ešte len teraz začíname pracovať na Národa roli dedičnej, a to nám aj sami uznáte že začiatky su veľmi ťažké, kdež naši bratia a sestri v Národe: vo spoj. štá. amerických tie práce začali pred 40-50 rokmi, teda mi sa im ani 1% nemôžeme prirovnávať.

My sa obraciame k Vám, ako zo všetkých jednej najväčšej „SLOVENSKO KULTURNEJ USTANOVIZNE“ same perve o informácie.

Teda ako sme hore spomenuli, chceme založiť knihovňu, ale na kolko sme finančne SLABÝ nemô-

žeme taku knihovňu založiť aby vyhovovala aspoň čiastočne Slovákom žijúcim v Sudbury, bo čo sa týka pomerov a Kanadských Slovákov su tu dva haklivé body: asice jeden je že slováci v Kanade sa chudobne maju s dôvodov tých že je to ešte mlada vystahovalecká versta náš národ zväčša sa bluka mota sem a tam ho neje stáleho pobitu, druhý bod je, že tá nešťastná depresia tolké roky trimala a Národ nemôže sa s nej zotaviť, na začiatku minulého roku jakos to začínalo všade sa po trošku hibať a od septembra znovu začalo klesať čo je ešte aj po dnes.

Mi zamýšľame asi za 1 000 kč (jeden tisíc korun) objednať od Vás knihy už kolkó by ich bolo, mi Vás prosíme (čo dúfame že náš hlas nebude daromne volajuci) aby ste nám boly pritom na pomoci, a poskytly nám milodar v knihách, začo Vám už vopred vyslovujeme tu najsrdečnejšiu vďaku, lebo nám stým pomôžete zvaťčiť knihovnu.

Očakávame Vášu vrelu... pričom Vás srdečne pozdravujeme a ostávame v dokonalej úcte oddaný.

Ondrej Varga predseda, Ján Puškáš zápisník, Ján Leščišin pred. doz.

NAR.SLOV.VZAJOM.PODPORUJUCI SPOLOK; NAT. SLOVAK MUTUAL BENEFIT SOCIETY°ASSEMBLY, ODBOR, No, G.M. R. STEFANIK, SUDBURY¹⁴. ONT. CANADA

1946, 30. septembra, Turčiansky Sv. Martin. – Matica slovenská v Martine posla Slovenskej lige v Kanade¹⁵ návrh na využitie jej zbierky na pomoc povojnovému Slovensku.¹⁶

Veľaväzený pán Andrej Potocký

530 McLeod Street, Fort Wilim Ont, Canada

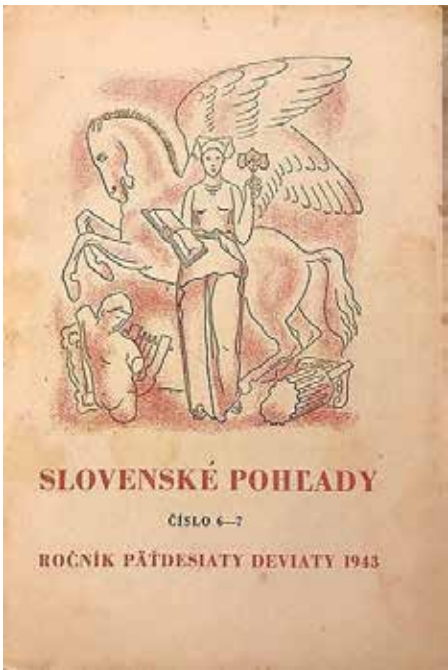
Veľaväzený pán tajomník,

Redaktor kanadského Slováka p. Hreha¹⁷ dal nám Vašu adresu a odporučal nám, aby sme s Vami vstúpili do styku.

Robíme to veľmi radi a dúfame, že Matica slovenská najde u Vás plné porozumenie. V ústredí poznáme dobre potreby Slovákov v Kanade. Nuž, boli by sme Vám vďační, keby ste nám napísali, v čom by sme Vám mohli pomôcť a v čom tamojším Slovákom. Matica slovenská vydáva pätnásť rozličných časopisov do roka vydá asi 100 kníh. Myslím, že by bolo dobré, keby sa dostaly knihy a časopisy z vlasti medzi kanadských Slovákov. Ich slovenskému povedomiu by to len osožilo.

Normálnou poštou zasielame Vám brožúrku, v ktorej je vysvetlený dnešný postoj Matice slovenskej k politickej a kultúrnej prítomnosti. Je to zástoj nielen vedúcich Matice slovenskej, ale aj celého 80 000 členstva, ktoré ho schválilo na poslednom valnom zhromaždení. Oboznámte sa s týmto postojom Matice slovenskej aj svoje členstvo. Súčasne pošleme aj brožúrku, ktorá Vám podá všeobecný obraz o práci Matice slovenskej. Ak by ste mali záujem, môžeme Vám z týchto brošúr poslať aj viac.

Vieme o tom, že konáte zbierku na pomoc povojnovému Slovensku. Situácia od oslobodenia sa u nás zlepšila, už nám nehrozí hlad. Vlastnou snaživosťou,

pomocou UNRA i Vašou sme dosiahli, že to najhoršie už je za nami. Preto myslíme, že by nezaškodilo, keby sa pri obnove zničeného Slovenska pamätalo aj na kultúru. Knižnice na východnom a južnom Slovensku boly vojnovými udalosťami alebo Maďarmi zničené. Matica slovenská snaží sa pomôcť tým, že darúva knihy do tých obcí a začala už aj širšiu akciu vo verejnosti, aby tieto obce dostali knižnice. A sú to všetko kraje, na ktorých nám veľmi záleží.

Obraciame sa preto na Vás, veľaväzený pán tajomník, navrhňte na kongrese Slovenskej ligy, ktorý bude v októbri, aby zbierku venoval na zakúpenie dobrých kníh pre knižnice na južnom a východnom Slovensku. Porozmýšľajte o tom, vyložte túto možnosť členom, azda sa rozhodnete kladne. Týmto darom pomohli by ste veľmi Slovensku. Do mnohých obcí na južnom Slovensku prídu Slováci z Maďarska, ako dobre im padne, keď budú mať poruke peknú knižnicu! Výber kníh by previedla Matica slovenská a uistujeme Vás, že vyberie len dobré slovenské knihy. Sme ochotní Vám soznam vybraných kníh predložiť! Po stránke výberu nemusíte mať ani najmenšie obavy.

Myslím, že darom na takýto účel by ste si vybudovali na Slovensku nehynúci pomník pravej rodo lásky. Niekoľko pokolení by vďačne spomínalo na Váš dar! Ved' na každej knihe zakúpenej z Vašej zbierky, by stálo: zakúpene zo zbierky kanadských Slovákov.

Sme presvedčení, veľaväzený pán tajomník, že Vám dobre rádime. Nejde tu o nikoho iba o Slovač, ktorej úroveň všetci sa snažíme povzniesť! Sme preto istí, že najdeme u Vás porozumenie.

Napište nám o tom svoju mienku i o všetkom v čom zase my by sme pomôcť Vám.

Ostávame s úprimným krajaňským pozdravením

Dr. Ján Marták správca, Dr. Hirner tajomník

Za oslavami 100. výročia slovenského gymnázia v Báčskom Petrovci

Sté výročie v ponímaní ľudstva patrí azda k tým najvýznamnejším jubileám, ktoré si zaslúžia i pompézne a dôstojné oslavy. Tieto jubileá bývajú o to vzácnejšie, ak za nimi stoja úsilia mnohých generácií, ktoré svoje činnosti obhajovali v zložitom čase i málo podpornom prostredí. Začiatkom októbra 2019 si svoje 100. výročie pripomenulo slovenské gymnázium v Báčskom Petrovci, ktoré počas svojho pôsobenia pripravilo do života už viac ako štyri tisíccky mladých krajanov a vo svojej práci pokračuje i v školskom roku 2019/2020, kedy opäť otvorí svoje brány 21 prvákom.

Prípravný výbor osláv pracoval viac ako rok, aby pozvaným hosťom prezentoval plejádu vzácných podujatí, ktoré sa do dejín gymnázia navždy zapíšu ako dôstojná oslava živnej pôdy slovenskej inteligencie na Dolnej Zemi.

Oslavy začali vedeckým sympóziom, ktorého leit motívom bolo práve Gymnázium Jána Kollára v premenách času – minulosti, dnešku i zajtrajšku. Viac ako dve desiatky referujúcich vystúpili v štyroch blokoch konferencie, z ktorej vyšiel i rovnomenný zborník, v 500 ks náklade. Za Maticu slovenskú príspevok pripravila riaditeľka KM, Zuzana Pavelcová, na tému Petrovské gymnázium v archíve Krajaňského múzea Matice slovenskej.

Sympóziu otvorila riaditeľka GJK Anna Medvedová, ktorá prispela i slávnostným príhovorom a privítala nielen domácich hostí, ale i bývalých veľvyslancov MZVaEZ SR, Igora Furdíka, Jána Varša a Miroslava Mojžitu, ktorí počas svojich mandátov spravili nemalo pre chod a zveladenie slovenského gymnázia a jeho žiackeho domova.

Vo večerných hodinách v priestoroch gymnázia odohrali herci Spišského divadla premiéru predstavenia VHV – Boj, pod režisérskou taktovkou bývalého absolventa gymnázia, Michala Babia, ktorí predstavenie venovali gymnáziu ako podarúnek k jeho prvej storočnici.

Veľkolepé oslavy pokračovali na druhý deň prezentáciou Pamätnice, ktoré priniesla nielen informácie o ostatnom päťročnom pôsobení gymnázia, ale zmapovala i minulosť gymnázia – súpis riaditeľov, zamestnancov, žiakov, významných dejinných medzníkov GJK, činností i podujatí...

Na nádvorí školy za prítomnosti vzácnych hosťov predseda ÚŠŽ Ján Varšo a riaditeľka GJK Anna Medvedová odhalili takmer trojmetrovú sochu Jána Kollára a previedli hosť budovou gymnázia. V jeho priestoroch sa nachádza galéria K. M. Lehotského i ornitologic-

ká zbierka fauny Petrovca, ktoré gymnáziu určili prvenstvo medzi slovenskými gymnáziami mimo územia Slovenskej republiky. Ešte pri oslavách 50. výročia gymnázia sa zrodila myšlienka založiť historickú izbu, ktorá sa pretavila do reality až dnes a vďaka spolupráci s Múzeom Vojvodiny sa otvorila práve počas týchto osláv. Zasluhou osláv storočnice gymnázia sa vynovila i pamätná izba XIV. ÚUSB, ktoré pripomína študentom neľahké životy ich predkov.

Záver osláv vrcholil v sále divadla slávnostnou akadémiou s názvom Tak plynie čas... Oslavy si uctili významní hostia i príhovormi. Prihovorili sa: riaditeľ Gymnázia J. J. Zmaja z Nového Sadu Radomir Stojkovič, predseda Báčskopetrovskej obce Srdan Simič, predsedníčka NRSNM Libuška Lakatošová, generálny konzul SR na Ukrajine Miroslav Mojžita, zástupca veľvyslankyne SR v Srbsku a chargé d'affaires a. i. Igor Vencel, cyperský veľvyslanec v Srbsku Konstantin Eliades, predseda Zhromaždenia mesta Nový Sad Zdravko Jelušić, pokrajinský tajomník pre vzdelávanie, predpisy, správu a národnostné menšiny Mihalj Njilaš a štátna tajomníčka v Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu SR Oľga Nachtmanová. Matica slovenská gymnáziu udelila Zlatu medailu Matice slovenskej za mimoriadne zásluhy v oblasti vzdelávania a výchovy krajanov v neslovenskom prostredí a darovala gymnáziu knižný dar.

Za oslavami petrovského gymnázia, ktoré je dnes v prvej päťke najlepších gymnázií celého Srbska, sa do príjemných dojmov z osláv vnárajú otázniky, ako slovenská menšina zvládne boj so silnou asimiláciou, ktorá sa podpisala pod to, že krajaňských žiakov z roka na rok ubúda nielen na gymnáziu, ale i na základných školách, ktoré v tomto školskom roku zívajú prázdnotou. Majestátna budova, na ktorej pôde vznikla i Matica slovenská v Srbsku, pedagogický zbor zložený z odborníkov par excellence, ktorí sa podpisali pod vzdelanie dvoch rektorov Univerzity Komenského v Bratislave i mnohí pamätníci dúfajú, že slovenskosť opäť zazelenie i vo vojvodinskom prostredí tak, ako to bolo pred rokmi.

Gymnázium želáme ešte mnohé roky trvania, pracovný i osobný entuziazmus pedagógov, šikovných študentov, ale i vieru, že slovenskú roduvernosť pestovanú vo Vojvodine celé storočia len tak ľahko nič nezničí.

Zuzana Pavelcová

¹³ Národný slovenský vzájomne podporný spolok v Kanade vznikol zlúčením viacerých krajaňských spolkov 1.januára 1933. V jeho stanovách sa okrem iného uvádzalo, že jeho cieľom je...„zachovávať rýdzo slovenský duch a to zakladaním dobrých slovenských knižníc...“.

¹⁴ V histórii bolo mesto svetovým lídrom v ťažbe niklovej rudy.

¹⁵ V decembri roku 1932 vo Winnipeg, Manitoba, založili Slovenskú Ligu v Kanade. Vznikla zo zborov Slovenskej Ligy v Amerike, ktoré v tom čase jestvovali na východe a západe Kanady. Vo februári 1934 Slovenská Liga v Kanade obdržala svoj „Dominion Charter“, čím došlo aj k zmene mena na Kanadská Slovenská Liga. Jej zakladateľmi boli Andrej Kučera, Juraj Rondoš a Pavol A.Sabo.

¹⁶ Archív Matice slovenskej, fond Matica slovenská II. 1919 – 1948, r.1946, č.3, strojopis, originál.

¹⁷ Prvé číslo Kanadského Slováka vyšlo s dátumom 5. marca 1942, a jeho prvým redaktorom sa stal Štefan Hreha, žurnalista, publicista a významný krajaňský aktivista.

Zo spomienok – Vianoce 1944 a Nový Rok 1945

Čím som starší, tým viac myslím na prežitie roky a uvažujem, čo má čakať v budúcnosti. Staroba-choroba, vyhliadky sú málo povzbudivé. Dávam si otázku – bude život po živote? Čo ostane po nás, keď opustíme tento svet? Kto verí v zmŕtvychvstanie Ježiša Krista, má nádej. Najvzácnejšou pozostalosťou ostane láska.

Porovnávam, čo bolo v roku 1944, t. j. pred 76 rokmi, keď som mal 17 rokov, s tým, čo prežívam teraz, keď mám 93. Mojm heslom vždy bolo nehádzať pušku do žita, ale bojovať. Veď ja som celý život zápasil s nepriazňou osudu. Napriek tomu prežil som 74 rokov šťastný život, zásluhou milovanej manželky Lívie, ktorá mi dala dvoch synov a tí vnúčatá, ba i pravnúčatá. Zamiloval som sa do nej na prvý pohľad. Stelesňovala typ ženy, ktorú som si predstavoval. Bola nádherná v tele, ale najmä v duši – kultivovaná, jemnocitná, dobroprajná, veľkorysá. Odšla náhle 30. novembra 2007 vo veku 71 rokov.

1944

V spomienkach sa vraciam na udalosti na prelome rokov 1944/45. Bývali sme v Humennom. Po potlačení SNP a zlyhania dvoch slovenských divízií na východnom Slovensku, ktoré mali otvoriť cestu ČA cez Karpaty, nemecká armáda obsadila Slovensko. Nemecký veliteľ v Humennom nariadil evakuáciu civilného obyvateľstva. Naša rodina sa rozhodla presťahovať sa prechodne na Dobrú Vôľu, do osady bývalých kamenárov, ku ktorým patrili aj náš starý otec. Táto osada už zanikla, obsadila ju početná Rómska komunita (Cigáni), ktorá okrem plodenia deti nemajú iné záujmy (až na výnimky). Obec sa stala súčasťou Žehry. Jej obyvatelia - roľníci sa odsťahovali, alebo splynuli s agresívnym etnikom.

Náš príchod v októbri 1944 starú mamu neprekvapil, naopak srdečne nás privítala. Pripomenula, že spolu s Mariškou ukrývajú mladého Žida, čo spolu s našou štvorčlennou rodinou, bude problém zabezpečiť stravu. Otec prisľúbil, že všetko zariadi, lebo nezabudol na mäsiarske remeslo. Juraj Lefkovič študoval na lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Rozbitie ČSR a zriadenie protektorátu, zatvorenie vysokých škôl, ho donútilo hľadať bezpečnejšie miesto. Našiel ho na východnom Slovensku v Michalovciach, kde sa zamestnal ako kinooperátor. Hon na Židov došiel aj na Slovensko, preto hľadal úkryt pred prenasledovateľmi. Spoznal sa s Máriou Miglierini (Mariškou), učiteľkou na základnej škole. Zistil, že ide o tolerantnú, demokraticky zmýšľajúcu osobu, ktorá by mohla získať pre neho bezpečný úkryt. Dovedla ho do rodičovského domu na Dobrej Vôli.

Ideme „odhrabávať sneh“

Spišský región je známy horúcim letom a mrazivou zimou plnou snehu. Tak to bolo aj v r.1944. Perinbaba nešetřila a obdarovala nás snehom po kolená. Začiatkom novembra starosta Spišských Vlách na príkaz nemeckej armády, vyhlási pracovnú povinnosť pre mužov od 16 rokov. Mali sa dostaviť do 10. hod. na mestskom úrade. Vzhľadom na to, že som spadol do tejto vekovej kategórie, prihlásil som sa na úrade. Po príchode nás premiestnili do školy, kde sme mali čakať na nákladné autá, ktoré nás odvezú na miesto odhrabávať sneh. Blížil sa čas obeda, pociťoval som hlad, preto

som žiadal, aby ma pustil domov. Po najedení sa vrátim. Odpoveď znela, školu nesmieme opustiť a obed dostaneme tam, kde nás dovezú. Rodičia boli znepokojení, že som nedošiel na 12. hodinu.

Otec išiel zistiť, čo je vo veci. Dozvedel sa, že boja schopných mužov majú presťahovať na západné Slovensko, lebo očakávajú príchod sovietskej armády, a tá by ich hneď zaradila do vojenských útvarov. Odhrabanie snehu bol krycím manévrom, aby občania nespánikárili. Otec sa vrátil na Dobrú Vôľu, aby mi doniesol batoh s najnutnejším oblečením a jedlom na 3 dni. Prišiel v poslednej chvíli, lebo už prišli nákladné autá, ktoré nás odviezli do Spišskej Novej Vsi, do budovy ľudovej školy. Do nej som chodil pred desiatimi rokmi. Na dvore som zbadal bývalého spolužiaka Edmunda Petrika v gardistickej uniforme, s pištoľou za opaskom. Aj on ma spoznal a hneď mi ponúkol spoluprácu. Keď budem súhlasiť so zaradením ako sprievodca, dostanem plat aj lepšiu stravu. Poďakoval so sa mu za ponuku, ale nemal som záujem.

V škole boli prichystané postele, v každej triede asi 30. Vybral som si jednu pri okne s očakávaním, že do rána vydržím. Veľmi som sa nevyspal, lebo ubytovaní chlapi iba popíjali a hulákali. Mój spolužiak nás informoval, že ráno pristavia sane, na ktoré si môžeme dať batohy a pôjdeme pešo do Popradu, tam prestúpime na vlak do Skalice, kde nás ubytujú a zabezpečia stravovanie. Podľa potreby budeme pomáhať nemeckej armáde budovať žatary.

Útek

Ráno došli sedliaci so saňami. Batoh som položil na posledné sane, lebo som predpokladal, že cesta snehom už bude prešľapaná. Z počiatku sme išli po hlavnej ceste, ale vojenské vozidlá nás vytlačili do polí. Ťažko sa kráčalo nielen nám, ale aj koníky sa s námahou predierali poľnými cestami. Nemeckí vojaci, čo nás sprevádzali nariadili každú hodinu oddych. Tých 25 km zo Spišskej Novej Vsi do Popradu dalo zabrať. Už sa zvečerievalo, keď sme dochádzali k mestu. Zo saní vzal som batoh a kráčal popri nich, pozorujúc kde sa nachádzajú sprevádzajúci nemeckí vojaci. Zdalo sa, že zaostali, a keď som nikoho nevidel, hodil som batoh do predzáhradky najbližšieho domu. V ďalšom dome som preskočil plot a zaľahol. Čakanie sa mi zdalo večnosťou, kým prešli posledné sane, na ktorých sedeli Nemci.

Noc u strýka

Rozhodol som sa, že ďalej nepôjdem a ukryjem sa u príbuzného. Keď už nikto neprichádzal, vzal som batoh a nasmeroval k strýkovi. Boli prekvapení, čo robím tak neskoro v meste. Porozprával som im, čo s nami Nemci zamýšľajú. Vypytovali sa, či ma nebudú hľadať, či ma niekto nevidel. Videl som, že majú

strach, tak som ich poprosil iba o teplú polievku a nejakú deku a spať pôjdem do šopy. Nech sa o mňa nestarajú, ráno v tichosti odídem a pešo sa vrátim do Spišskej Novej Vsi. Toto riešenie ich uspokojilo a na cestu mi dali ešte aj kus slaniny. Spal som ako zabitý. Už sa brieždilo, keď som vyšiel z „ubytovne“ a ráznym krokom smeroval tam, odkiaľ nás vyslali.

V trojici je veselšie

Keď som sa blížil ku Gánovciam, zbadal som sedieť pri ceste dvoch odvedencov z Dobrej Vôli. Reku v trojici pôjde sa nám lepšie. Vykočili sme po hradskej smerom na Spišskú Novú Ves. Po niekoľkých kilometroch sme počuli prichádzať motorové vozidlo. Skočili sme do zasneženého poľa a pozerali, či to nie je nemecké vojenské auto. Chvála Bohu nebolo, ale poštárske nákladné vozidlo.

Keď bolo na našej úrovni vyskočili sme z jarku a mávali, aby zastavilo. Šófer si nebol istý kto sme, ale zastavil. Vysvetlili sme mu, že nás chcú odvieť na západné Slovensko, ale my tam nechceme ísť a vraciame sa domov. Po vysvetlení súhlasil, aby sme nasadli na ložnú plochu, prikryli sa plachou s tým, že ak by nás Nemci našli, že on o nás nevie. Nám bolo jedno, ako sa z toho dostane on, prípadne my. Lepšie je voziť sa, aj keď v nepohode, než terigať sa po poliach.

Idem domov

Keď sme sa blížili k mestu počuli sme výbuchy a kusy betónu padali skoro na cestu. Poštár prikázal rýchlo opustiť vozidlo, pridal plyn a ufujazdil. Nemeckí vojaci ničili poľné letisko pri Spišskej Novej Vsi. Mesto som poznal počas štúdií na tamojšom gymnázii, preto som viedol trojicu navráť

tilcov na cestu poza humno, až po križovatku na Levoču. Potom krížom cez polia odbočili sme na Markušovce, Odorín, obišli Jamník a Katúň a popri lese na Dobrú Vôľu. Po prekonaní dobrých 15 km boli sme unavení, ale šťastní, že budeme doma. Už bola tma, keď som zakopal na dvere. Otvoril otec a s hrdosťou vyhlásil, že nemá hlúpeho syna. Uplakaná mama ma objala a so slzami vybozkávala. Pripojila sa aj stará mama a teplou polievkou, po nej jaternica a krvavnička s kyslou kapustou zlepšila náladu. Tým sme oslávili môj šťastný návrat.

Advent 1944

Blížil sa Advent, očakávanie Vianoc, narodenia Ježiša Krista. Išlo o veľký kresťanský sviatok, čo sa patrilo osláviť. Teraz nebýva vnímaný tak ako kedysi. Dnes sa chápe tak, že budú voľné pracovné dni, dostaneme darčeky, ktoré si môžeme kúpiť v obchodoch, ak máme peniaze (nie všetci ich majú). Vzhľadom na pandémiu, ktoré obchody

budú otvorené? Časy sa menia, aj vtedy bola doba neistá, zúrila vojna a v okolitých štátoch umierali vojaci aj civilisti znepriatelených strán. Podľa všetkého nás to ešte čakalo. Aj dnes máme obavy, aby sme sa nenakazili Coronavirom. Napriek tomu, blížili sa Vianoce, bolo treba zabezpečiť niečo pod zub. V blízkom okolí už nemali gazdova čo ponúknuť, a preto otec rozhodol, že skúsime kúpiť prasiatku v dedinách pod Braniskom.

Vybrali sme sa zavčas rána, brodili snehom po kolená a smerovali na Žehru, Beharovce a po prekročení hlavnej cesty, pokračovali po poľných cestách k vyššie položeným dedinám. Pri prvej sme sa zastavili v krčme, lebo obchody sa uzatvárajú pri poháriku. Otec objednal pre seba borovičku a pre mňa čaj. Krčma živala prázdnotou, iba jeden miestny občas sa ohrieval pri peci, ale po chvíli aj on odišiel. Pýtali sme sa, či krčmár nevie, ktorý gazda má svižu na predaj. Odpovedal záporne.

Partizáni

Po chvíli prichádzali muži v rôznom vojenskom oblečení (akože partizáni) a jednému spod dlhého pláštá trčala hlaveň pušky. Boli to ruskí vojaci a jeden Mongol, čo utiekli z nemeckého zajatia. Rozostavili sa okolo nás. Otec pochopil situáciu a oslovil chlapov, čo sa okúňajú, nech si prisadnú a krčmárovi zavelil, nech postaví fľašu borovičky na stôl.

Hostom zažiarili oči a podľa všetkého vedúci sa pýtal, čo tu chceme. Otec na to, že prišli sme kúpiť prasiatko na údenárske výrobky, lebo okolo Dobrej Vôli, kde bývame u starej mamy, sme nič ne našli. Krčmár potvrdil, že ju pozná, je to vdova po kamenárovi. Ak viete, kto by bol ochotný predať, môžeme sa dohodnúť. Zborové odpovedali, že tu je chudobná dedina a ak niekto chová, tak iba pre vlastnú potrebu.

Ďalšie otázky smerovali, či sme videli nemeckých

vojakov. Povedali sme, že po hlavnej ceste sa pohybujú oboma smermi. Niektorí do Prešova a iní smerom na Levoču. Získali sme dôveru, aj vďaka fľaši borovičky. Potom nám ukázali kde bývajú (skôr kde sa skrývajú) a žiadali, aby sme im dodali údenárske výrobky. Otec prisľúbil, ak zoženie svižu, bude aj pre nich. Po rozlúčení vrátil sme dolu svahom do Beharoviec s úľavou, že sa nám nič nestalo. V obci si otec spomenul, že tamojší mlynár zvykol chovať prasiatá. Nemýlil sa. Na druhý

deň mlynár priviezol čunika akurátnej váhy na klobásy.

Nemci

Otec sa pustil do prípravy údenárskych výrobkov nie len na vianočný stôl, ale aj na rozlúčku so starým rokom. Boli sme prekvapení, keď zrazu pred krčmou zastavili dvaja nemeckí poľní žandári. Prišli na ťažkej motorke, chlapi ako hora, ovešaní automatmi a granátmi. Pýtali si čaj s rumom. Z kuchyne vychádzala vôňa varených údenárskych výrobkov. Nemci sa pýtali, či by sa mohli aj najesť. Stará mama perfektnou nemčinou zavolala do kuchyne. Salvátor máš „kunšaftov“. Otec prišiel a pýtal sa, či si prajú bravčový ovar, jaternice alebo spišské klobásy? Obaja srdnato reagovali, nech si z nich nerobí žarty, lebo budú zlí.

Otec za chvíľu priniesol na veľkej mise všetko, čo pred chvíľou ponúkal. Nemcom oči skoro vyskočili z jamiek a požiadali, aby to všetko doniesol na stôl a Grossmuti nech dá celú fľašu borovičky. Najedli sa do popuku, na tanieri nič neostalo, všetko vyližali a vypili. Zaplatili a začali spievať a vykrikovať, že vojna je veľké svinstvo. Slovensko je Švajčiarsko, nie Švajčiarsko, ale Slovensko. Problém nastal, keď vyšli z krčmy. Nohy ich nechceli poslúchať a ešte tu stála ťažká motorka. Miestny mudrlant Pavol Putko navrhol, aby sme im sekerou do hlavy pomohli na druhý svet. Otec ho zahriakol, že v dobrom prišli, a tak aj odídu. S pomocou obzerajúcich občanov, vytlačili sme motorku na kopček (harbek) na konci osady. Posadili na ňu nemeckých žandárov a čakali, čo sa stane. Spočiatku balancovali zo strany na stranu, ale nespadi. Keď nabrali rýchlosť smerovali do Spišských Vlach, videli sme už iba koncové svetla. Oddýchli sme si, že sme sa zbavili nečakanej návštevy.

Silvester 1944

Vianoce sme oslávili ako sa patrí, pri voňavej jedličke, síce bez ryby, ale s kyslou kapustou a s otcovmi vynikajúcimi údenárskymi výrobkami. Blížil sa koniec roka – Silvester. Mariška sa vyjadřila, že nie všetci si užili Vianoc tak ako my a spomenula si na Židov, čo sa ukrývali v starom mlyne na Rybníčku. Navrhla, aby sme ich pozvali silvestrovské posedenie. Nemali sme námietky a vo večerných hodinách dovedla dvoch mužov a ženu. Okná sme poriadne zakryli, aby nebolo vidieť na spoločnosť.

Prišli Szántovci vlastníci veľkostatku v Hodkovciach, ktorí ho dávnejšie odkúpili od grófov Čákyjovcov. Grófi boli radi, že sa našiel kupec veľkostatku, lebo oni sa sťahovali do Maďarska. Trojica prijala pozvanie s veľkou radosťou. Bola to zaujímavá spoločnosť. Jeden z bratov Szántovcov vzal si za manželku Nemku Grétu primabalerínu z Berlínskej opery. Láska nepozná prekážky raso-ové, národnostné a iné, lebo ide o vzťah.

Po nástupe Hitlera sa tolerantné Nemecko zmenilo. Pre Židov nastala pohroma. Prestáhovali sa do demokratickej ČSR a usadili na veľkostatku v malej dedinke pri Spišskom hrade. Tam, kde je jedna žena a dvaja muži nastáva iskanie. Gréta vymenila manželskú posteľ za jeho bratovu a podľa všetkého obe strany sa so situáciou zmierili.

Po výdatnej večeri sa otvorilo šampanské a Gréta si chcela zatančiť. Nevie, kto doniesol gramofón (na kluku) s tanečnou hudbou. Ja s bratom boli sme unavení a debata v nemčine nás nezaujala, preto sme šli spať. Miestny povaľač Paľo Putko sledil okolo domu, a keď sa počas tanca odhrnula záclona, zbadal Szántoa. Neváhal a v nočnú hodinu šiel 2,5 km na žandársku stanicu do Spišských Vlach, aby oznámil, že Miglierinovci ukrývajú Židov.

Žandári

Nie všetci žandári prenasledovali Židov. Jeden z nich sa vybral na Dobrú Vôľu, aby nás upozornil, že ráno príde žandárska razia. Zbudili som sa na búchanie a počul som to varovanie. Otec hneď zbudil hostí, s tým, že sa musia bezodkladne vrátiť na Rybníček. Nikoho nebolo treba nútiť, lebo všetci vedeli, čo ich čaká, ak ich odľevčí žandári. Mariška aj s otcom pomáhali pri presune. Ráno, bola ešte tma, dorazila na aute žandárska hliadka a žiadali v mene zákona otvoriť dvere do domu. Na otcovu otázku, čo sa stalo, že idú prehliadať dom. Odpovedali, že dostali informáciu o ukrývaní Židov, čo je protizákonné. My tu žiadnych Židov neskrývame, o čom sa môžu presvedčiť. Prezreli prízemie, pivnicu, podkrovie, nič nenašli. Ospravedlnili sa, že nás vyrušili a vrátili sa do Spišských Vlach. Kto bol donášačom sme sa dozvedeli neskôr. Po oslobodení Putko sa stal členom KSČ a príslušníkom robotníckych milícií.

Nový Rok 1945

Starý rok bol za nami a veľký otáznik na vynáral, čo nás čaká v nasledujúcom. Každý deň sme počúvali správy z rádia starej mamy. Električka ešte do týchto končín nedorazila, takže v byte sa svietilo petrolejkou a rádio bolo na baterky. Každý deň sme počúvali správy BBC začínajúce prvými tónmi Beethovenovej Osudovej symfónie, prípadne vysielajúca Hlas Ameriky. Keď sa dostali sovietske jednotky cez Karpaty, mohli sme naladiť na vysielanie Moskvy. Zo správ sme sa dozvedeli, že začiatkom januára 1945 boje pokračovali ku Slanským vrchom, čo bolo relatívne blízko Spiša.

Nevynechali sme deň, aby sme nezistovali odkiaľ prídu osloboditelia. Možnosti bolo veľa, ale skutočnosť sa ukázala zanedlho. Koncom januára zbadali sme, že z lesa od Žehry brodí sa cez pole nejaká postava. To nemôže byť domáci, veď poniže má cestu. Čím sa postava blížila, tým viac sa pozdávala na vojaka. Keď k nám prišiel sovietsky vojak, špinavý od oleja i snehu a pýtal sa „Nemci zdes“? Nie u nás Nemcov nemáme. Z bubienkovej zbrane vystrelil 3 dávky a z lesa sa valili tanky, nákladné autá a kopa vojakov. Bol to rozviedčík, vlastne návnada, ktorú obetovali, ak narazí na nepriateľa.

Mladého vojaka pozvali sme do krčmy a pohostili vodkou, čo prijal ako bratské privítanie. Jeho ale viac zaujímali časy – hodinky. Myslel som si, že chce vedieť koľko je hodín, vyhrnul som rukáv a pozrel na hodinky. Prejavil záujem a chcel ich vidieť, tak som mu ich dal. Nebyť otca, ktorý včas zasiahol, bol by som prišiel o švajčiarske hodinky. Nakoniec kúpil zopár náramkových hodínok od miestnych občanov. Veľa sa nezdržoval, lebo patril k vojenskému útvaru, ktorý sa ponáhlal ďalej na Spišské Podhradie.

Prechod fronty

Nasledujúce dni prechádzali cez Dobrú Vôľu menšie vojenské útvary. Medzi nimi sa objavila na Jeepe československá jednotka. S veľkou radosťou sme ich pozvali do krčmy a ich veliteľa štábného kapitána do obývačky. Informovali sme sa o živote v ZSSR, ktorú označil za krajinu zla, diktatúry, čo nemá obdobu vo svete. Všetko riadi komunistická strana a polícia NKVD. Ozval sa Lefkovič, ako môže haniť nášho spojencu. Dostal odpoveď, že je asi Žid, ktorý sa ukrýva a o dianí v krajine soviетov nemá potuchy.

Starej mame odporúčal, aby v krčme nemala viac ako jednu fľašu, lebo keď sa vojaci napijú, stávajú sa nepríčetnými. Okrem toho cenu, za ktorú predáva je smiešna oproti tej, aká je na oslobodenom území. Vojaci platia v Moskve vyrobenými papierovými bankovkami – bumaškami, ktoré

nemajú hodnotu. Platí sa cigaretami, zápalkami, kamienkami do zapalovačov a vodkou. Prechod cez Karpaty bol strašný, padlo mnoho sovietskych aj našich vojakov. Humenné obišli boje, lebo Nemci rýchle ustupovali na západ. Mestá na východnom Slovensku ovládol lumpen proletariát – zloději, opilci a podobná hľáva. Odporúčal nevracat' sa, kým nenastane poriadok.

Rádio starej mamy

Prešlo niekoľko dní, keď pred krčmou zastavil Jeep so sovietskymi dôstojníkmi. Lefkovič prejavil veľkú iniciatívu a vyžiadal si súhlas starej mamy, aby aj ich pozval do obývačky. Dôstojníci sa vyjadrili, že v mestách, ktoré oslobodili, žijú sami buržuji, robotníkov je poskromne. Podľa nich buržuom je ten, kto býva v murovanom dome, má elektrinu a splachovací záchod.

Blížila sa 12. hodina, kedy vysielala Moskva. Lefkovič zapol rádio, a v tom sa ozvala zvučka: „Govorit' Moskva, prikaz verchovnovo komandujúščemu“... Dôstojníci sa postavili do pozoru a začali salutovať. Nám to bolo smiešne, ale oni to chápali ako skutočnosť. Jeden z plukovníkov sa pýtal, aká je to mašinka, čo tak perfektne prináša správy. Lefkovič im vysvetlil, že je to germánsky výrobok na baterky a na anténu, ktorá je na streche domu a zachytáva signál.

Plukovník otvoril dvere do krčmy, kde popíjal šofér a zavolať „Ivanuška prídi suda“ – vezmi mašinku, krabicu s čudnými krabičkami a zober dráty, čo sú na dome. Lefkovič sa ohradil, že je rádio babuškinu, to predsa nemôžu zobrať. Načo babuške rádio, my ho potrebujeme. Zmohol sa iba na žiadosť, aby dali bumašku (potvrdenie) o zhabaní.

Na kus papiera niečo napísal a dal ho Lefkovičovi. Potom nasadli na auto a odišli aj rádiom. Stará mama bola z toho roztrpčená, to boli jej jediné kontakty so svetom.

Lefkovič spolu s Mariškou vybrali sa do Spišských Vlachov. Prijal ich veliteľ mesta. Prišli sa sťažovať na rekviráciu rádia. Predložili mu aj bumašku. Veliteľ ju poprezeral a povedal: „vám ide o rádio a my prelievame krv, aby ste mali slobodu“. Vytiahol pištoľu a vykrikol vypadnite, lebo vás rozstrieľam. Vrátili sa žltozelení. Predpokladám, že sa Lefkovič vyliečil z lásky k Sovietskemu zväzu, lebo po skončení vojny odišiel do Prahy, nečakal na Vítazný Február a emigroval do Švédska.

„Na otočku“ do Humenného

Nie všetci sa poučili z hodnotenia situácie na Východnom Slovensku. Začiatkom februára navštívila nás Círovka, suseda z Humenného, ktorá sa ubytovala v Spišskom Podhradí. Podľa nej vojenský šoféri nás odvezú nákladným autom za fľašu vodky až do Humenného. Nebolo by zle pozrieť sa, čo je s našimi bytmi. Mama aj stará mama otca odhovárali, lebo podľa čs. dôstojníka je tam neprehľadná situácia.

Otec argumentoval, že išli by len „na otočku“. Nedal si povedať. Dobré sa obliekol, vzal stravu na pár dní a niekoľko fliaš vodky. Asi po týždni prišla uplakaná Círovka, že nášho otca zajali sovietski vojaci a spolu s ďalšími občanmi odviezli nevedno kam. Čo teraz? Rozhodli sme sa ísť hľadať otca. Ale to je už iná kapitola – jeho „otočka“ trvala rok.

Ing. Aristid Miglierini,
Bratislava, december 2020
Medzitulky: redakcia

Kruh sa uzatvára

Keď som bol malý, dva a pol ročný a nevedel som ešte ani dobre rozprávať, počas Vianoc 1947, vraj sa odohral takýto príbeh. Otec, mama, brat Štefan a sestra Anka, ktorí boli odo mňa o hodne starší, chceli ísť na polnočnú. Mama sa rozhodla, že ma môžu nechať doma spať samého, veď som bol dobre unavený po nezvyčajnom zážitku Štedrej Večere. Dnes by asi takých rodičov zavreli a dieťa im zobrali. Vtedy to bolo asi normálne.

Keď sa vrátili, našli ma kľáčiaceho spať pri posteli. Prebral som sa, keď zažali svetlo. Postavil som sa a na otázku „Dodko, čo sa stalo?“ som im vraj s plačom pantomimicky vysvetlil „*mama niiiíí*“ a rozhodil som rukami naznačujúc, že mama nebola nablízku, „*tata niiiíí*“ a pantomímou pokračovala, „*čitan niiií*“, to bola moja výslovnosť bratovho mena Štefan, „*kaka niiií*“, to bola Anka „*a Lolo*“, to som bol akože ja, Dodo, „*mmm mmm mmm*“ a kľakol som si k posteli, položil hlavu na posteľ a ukazoval som im ako som plakal. V mamičkinom náručí som sa uspokojil a kludne zaspal.

Človek by aspoň cez Vianoce nemal byť sám.

Vianočný stromček sa u nás staval a zdobil v zadnej izbe až na Štedrý Deň, a to tajne, aby som o tom nevedel a aby som si myslel, že ho priniesol Ježiško aj s darčekom. Keď som mal asi 5 rokov, a popoludní ma držali iba v kuchyni, začal som tušiť, že sa niečo deje za dverami zadnej izby, kde mali dovolené ísť iba moja 17-ročná sestra a 21-ročný brat. Keď som cez poodchylené dvere zbadal stromček, vykrikol som „*už tu bol Ježiško*“. Mama sa mi to snažila vyhovoriť. Snažil som sa jej veriť, ale to, čo som videl nesúhlasilo s tým, čo vravela...

Ako som rástol, začal som vnímať vianočné zvyky a obyčaje. Štedrú večeru sme mávali v zadnej izbe pri spoločnom, sviatočne prestretom stole. Sedeli sme tam všetci, po tme, okrem mamy. Tá v kuchyni pripravila vianočnú oštku (drevenné okrúhle sito na osievanie múky), do ktorej naskladala rôzne dobroty, vianočku, orechy, jabĺčka, oblátky, med, cesnak,

svätenú vodu s vetvičkou s vianočného stromčeka, oštku si dala pod pazuchu, do ruky si vzala horiacu hromničnú sviecu a klopkala na sklo zavretých izbových dverí hovoriac „*Otvorte*“. Otec mal odpovedať „*Čo nesiete?*“. Mama pokračovala „*Krista Pána Narodenie. Otvorte*.“ A znova klopkala. A toto sa opakovalo 3x.

Ako plynuli 50-te roky minulého storočia a otec, jednoduchý robotník, uveril komunistickým ideálom. Pri štedrej večeri sa otec pokúšal nespolupracovať pri vianočnom dialógu „*Otvorte*“, „*Čo nesiete?*“, ale mama bola vytrvalá. Opakovala neustále jej „*Otvorte*“, pokiaľ otec aspoň medzi zuby neprecedil „*Čo nesiete?*“.

Potom mama vstúpila s horiacou sviečkou do tmavej zadnej izby a my sme sa opäť mohli vidieť okolo stola a započúvať sa do maminho vianočného vinš „*Vinšujem vám tieto sviatky Krista Pána Narodenia, aby vám dal Pán Boh zdravia, štastia, svojo požehnanie a po smrti Kráľovstva Božieho obsiahnutia*“. A potom nasledovala kľáčiacky modlitba, po nej oblátky s medom a cesnakom, orešok, jabĺčko, neskôr aj mandarínka, rybacia polievka, zemiakový šalát, vyprážaný kapor, makové pupáčky, kúsok vianočky...

Keď som sa oženil, tak spolu s mojou ženou Ruženkou sme skombinovali naše rodinné vianočné zvyklosti a vytvorili sme si našu vlastnú rodinnú tradíciu. Rybaciú polievku nahradila kapustnica s hríbmami a medzi štedrovečerné zvyklosti pribudol medový krížik na čelo, ktorý spraví hlava rodiny všetkým prítomným dievčatám – aby ich ľúbili chlapi.

Takúto Štedrú Večeru sme mávali do r. 2018 (kedy moja žena prešla bránou smrti) v postupne sa rozrastajúcom rodinnom kruhu každý rok či už doma na Slovensku alebo za posledných vyše 30 rokov v Kanade. Vlastne okrem roku 1985.

V tom roku sme Vianoce strávili v „lágrí“ v Rakúsku, v Gasthofe Schiefer, v Bad Kreuzen, kde

sme 9 mesiacov čakali na emigráciu do Kanady. Majiteľ gathshofu, pán Schiefer, pripravil Vianočnú večeru pre všetkých asi 20 rodín, ktorí tam bývali, ale nebolo to ono. V našej izbe, kde sme bývali všetci piati pospolu 9 mesiacov (čo veľmi utužilo naše rodinné vzťahy) sme si spravili, podľa možnosti, náš vlastný Štedrý Večer.

Svetlým bodom vianoc v „lágrí“ bolo pozvanie Spolku slovenských emigrantov vo Viedni na Mikulášsky večierok. Spolok vtedy, ak sa nemýlim, viedol pán Anton Hrabovec, ktorý nám tiež dal veľa dobrých rád do emigrantského života. Jeho dcéra, pani Emília Hrabovcová, ktorá asi tiež bola na tom večierku, prednáša v súčasnosti históriu na niektoré z vysokých škôl doma na Slovensku.

Po smrti mojej manželky, ktorá udržovala teplo rodinného krbu, sa dvojito uplynulých Vianoc odlišovalo od tých predchádzajúcich 46-tich. Naše dcéry sa snažia udržať rodinné zvyklosti a aj sa im to, Chvála Bohu, darí. Ale jedno miesto pri stole zostáva prázdne. A nielen pri stole, ale aj v srdci.

O pár dní budú opäť Vianoce. Vianoce 2020. Pandemická situácia vo svete a konkrétne v Britskej Kolumbii diktuje však iné pravidlá správania sa a iné predpisy o počte ľudí okolo štedrovečerného stola. Niektorí dúfame v zázrak. Dúfame, že naša provinčná epidemiologička, Dr. Bonnie Henry, naposlednú chvíľu uvoľní obmedzenia a budeme sa môcť stretnúť celá rodina okolo vianočného stromčeka.

Ak nie, možno skončím kľáčiacky pri posteli a s plačom v duši budem Bohu opakovať „*Ruženka niiií, dcéry niiií, vnúčatá niiií a Lolo mmm, mmm, mmm...*“

Nuž čo, kruh sa uzatvára.

Jozef Starosta

Úvrate

Toto leto som napísal útlu knižočku s lokálpatriotským obsahom s názvom „Úvrate“. Ak sa ma mladí ľudia spytovali, čo znamená slovo úvrate, usúdil som, že som urobil dobre. Pojem úvrate možno použiť v roľníckej terminológii ako aj na pomenovanie dvoch podstatných životných etáp. Začiatku a konca.

Podniel ma výrok istého mladého, chvalabohu neúspešného politika, ktorý si chcel zvýšiť popularitu výrokom: *Lokálpatriotizmus je olovená prítaž, ktorá nám bráni myslieť a vnímať svet globalisticky, je našou brzdou smerom k okolitému svetu, splývať s ním v jednom celku.* Odpoveď nenechala dlho čakať, uštedril mu ju renomovaný historik a politik Anton Hrnko slovami: *Lokálpatriotizmus je posvätný vzťah civilizovaných bytostí, ktorý nás úzko viaže s miestom, kde sme uzreli svetlo, farby a tvary, kde sme boli obklopení milovanými ľuďmi, ktorých sme si nevyberali, kde sme prežívali prvé priateľstvá i lásky, hojili odreniny na laktách, kolienkach i na krehkej dušičke, je to jedinečné miesto vo Vesmíre, kde sú naše magnetické siločiarly najhustejšie a najvýraznejšie a ak toto všetko niekto popiera a chce riadiť náš národ a štát, nech nás pred ním ochraňuje naša šaštínska Sedembolestná patrónka Panna Mária.*

Úvrate sú tri – štyri brázdy zorané na oboch koncoch kolmo na dĺžku role. Je to taká krátka notová osnova s milou kantilenou, je to lemovanie na pestrofarebnom štrikovanom svetříku. Na otázku, prečo ich sedliak, tie úvrate, oral, by vám ťažko odpovedal. Úvrate predstavovali aj stáročiami vytríbený cit pre krásu. Tak sa vždy patrilo!

Tí, čo ich orali, spievali. Otvárali si dušu dokorán takú, akú ju sformoval okolitý chotár, s ním splývali v dokonalej harmónii. Boli pracovití, usilovní a húževnatí, nespoľiehali sa na dotácie od štátu. Ich oči mali so svojou pôdou tichú dohodu, na siedmy deň ich pozdvihli k nebu, ktoré nevnímali ako astronomický objekt. Chválili Stvoriteľa, ďakovali mu a prosili ho.

Tam sa viaže aj jedno z mojich prvých precitnutí. Ku Korytu. Koryto je taká dvadsať hektárová čistinka, obklopená lesom poniže Slancov. Prebudil som sa v doštenom vozíku a videl som nad sebou takú azúrovú oblohu ako už nikdy potom. Škovránky trlkovali do roztrhania. Otec mal na krku zviazané dva rožky plachty, ďalšie dva si držal ľavou rukou a pravou rytmicky rozsieval jačmeň. Po rokoch som sa od starých Rimanov dozvedel, že šťastie býva v ústraní. Bolo to presne – vtedy a tam.

O štyridsať rokov neskôr som tam išiel s manželkou a svojimi dvomi dcérami hľadať dávne šťastie. Po zlatom holúbkovi ani pierko, nič tam nebolo. A potom to prišlo! Detonácia. Zemetrasenie 8,9 Richterovej stupnice! Nikto z tých mravcov nevedel pochopiť, že ten Urbár, Prielohy, Vrtičov, Zvandolina už nebudú patriť jemu, že budú družstevné.

„Mátohy, víly, škriatky, zmiznite!“ – tak písal oduševnený pomýlený básnik. A ony aj dôstojne a pravdepodobne navždy odišli. Človek sa mal stať *„zeme pánom nad bralami a žrným lánom a riekou v bludnom koryte“*. Prestal byť jej priateľom.

Dnes je pole vnímané ako výrobný prostriedok cez hektárové výnosy, umŕtvované z roka na rok vyššími dávkami jedov. Čím menej pôdy vlastnili, tým skôr podpísali. Nezriedka sa stávalo, že takíto ľudia, ktorí pôde len pramálo rozumeli, sa stávali vedúcimi funkcionármi relatívne veľkých výrobných celkov. Stačilo mať metál z Povstania. Pomaly, jeden po druhom to vzdávali aj roľníci, ktorí toho mali viac.

Až na jedného. Karolko Mráz bol z tvrdšieho cesta. Mal do šesťdesiat rokov, bol statnej, šlachovitej a kostnatej postavy, jeho vonkajší vzhľad prezrádzal aj duševné vlastnosti – introvertný, konzervatívny, zanovitý. Pre tých, čo „zradili“ nemal pohľad, no nevyčítal im. S manželkou Julinkou neboli dietkami požehnaní, žili v uzavretom celku s Karolkovými rodičmi, ktorým bolo dobre nad osemdesiat, no v práci nezaostávali. Zastihnúť ich v nečinnosti bolo takmer nemožné. Svetielko petrolejového lampáša sa mihalo po celú noc po dvore, v šope, v maštali. Pre niektorých závistlivcov bola ich pracovitosť synonymom lakomstva. Nikto si neuvedomoval, že tieto štyri včely – robotnice živia najmenej päťdesiat darmožráčov.

Nedeľa – to bola sviatočná chvíľa odpočinku, akú dnes nepoznáme. Mám ich pred očami, ako si starí Mrázovci vykračujú držiak sa pod pazuchy do chrámu božieho. Nie, to nebolo predstavenie! To bol prejav úcty, morálka a hlboká náboženská viera. Popoludní si všetci štyria sadli do hintova ťahaného vyciveným grošákmi a išli na okázalú návštevu k príbuzným do neďalekých Čaradíc.

Mal by som dôvod hnevať sa na Karolka Mráza aj po rokoch, ale ja sa nehnevám. Keď mala vraj moja mamka šesťnásť rokov a išla unavená z poľa domov, priťahla si hrablami konárik s čerešňami a zopár ich zjedla. Videli ju Mrázovci a verdikt znel bez prietahov: Odrobiť jeden deň pri mláťačke! Po štvrtstoročí som si to overil u starého otca a prečo ju nebránil. Potvrdil mi to ako samozrejmosť. Bolo to cudzie a siedme prikázanie treba dodržiavať. Poriadok je poriadok. V takomto ponímaní by sa mi

to aj páčilo. Ráno vraj celkom milo: *„Krstnička sem, krstnička tam, budeš odhrabávať plevy spod mláťačky.“* Krstničkou ju menovali preto, lebo Karolkov bratranec mal za manželku druhostupňovú sestericu mojej babky. Rodina je rodina! A či sú vari spravodlivejšie súdené dnešné megakrádeže?

V päťdesiatych rokoch prišlo do módy pestovanie tabaku. Zdanlivo to bol výhodný artikel, no roboty s ním bolo neúrekom. Sadiť, okopávať, olamovať, zberať a sušiť. Sušil sa tak, že sa špeciálnymi ihlicami nastokoval na dlhé motúzy, odiaľ sa po vysušení vo vetraných šopách zberal do viazaníc. Mrázovci si toho nabrali ako baran na roh, veď deň má dvadsaťštyri hodín a sú štyria. A tak sa stalo, že „mladý“ Karolko išiel nadránom skontrolovať, koľko toho mamička cez noc urobila a s nevlou hlesol: *„Mamička, a to je všetko, čo ste navliekli?“* – Lenže mamička už boli na onom svete. Ostali traja.

Mrázovci mali extrémne silno vyvinutý vlastník vzťah k pôde. Je však pravdou, že po cudzom nikdy nezatúžili. Pôda bola pre nich posvätným kultom a každému bolo jasné, že súdruhom z okresu sa podarí skôr prinútiť potôčik tiecť hore korytom, než dostať od Mrázov prihlášku do roľníckeho družstva. Riešenie bolo strohé: Karolkovi vymerali zodpovedajúcu plochu na najvzdialenejšom a najneúrodnejšom chotári obce – na Slancoch. Toto pole bolo od jeho domu asi päť kilometrov a cestou k nemu bolo treba prekonať výrazné prevýšenie – Háj. Ani fúra hnoja sa nedala naložiť taká ako by koníky utiahli po rovine. Zbohom, dedovské Hony, Urbáre! Bez ponos a žalôb, odovzdane a mlčky vozil Karol fúry hnoja na pridelené pole a pole sa mu odmenilo. Úroda obilia bola nad očakávanie. Snopy pozvážal priamo na poli a tam dopratal aj mláťačku Wichterle – 1200.

Mal som sedemnásť rokov, teda vek, v ktorom už deti na dedinách pracovali na plný úväzok, ktorý predstavoval občas aj šesťnásť hodín. Podskočil som v duchu, keď ma pán Mráz s vľúdnu tvárou

oslovil, či by som mu nešiel pomôcť k mláťačke dohadzovať snopy k table. Ponúknutých osemdesiat korún na deň bol pre mňa kapitál: galuska a reťaz na Favorit.

Ráno o šiestej sa mláťačka rozkrútila. Snopov bolo dosť, a preto bolo treba sa poponáhľať. Čo som tam vtedy zažil, sa mi dnes zdá neuveriteľné. Okolo deviatej hodiny dopoludnia sa rotujúci bubon opatrený rebrovitými lištami, do ktorého z ložísk a veľkým oblúkom s chumáčmi slamy rotujúci letel ponad elevátor až na stoh a len zázrakom nikoho nezasiahol. Prítomní skameneli. Nič podobné predtým nikto nevidel. Náhoda? Božie varovanie? Komu?

Oprava trvala nejaký čas a ešte za svetla sa chýlila mlatba ku koncu. To už obďaleč pri lesíku stálo pripravené nákladné auto, pripravené včas vyštartovať. Boli na ňom okrem šoféra štyria muži, ktorým v bytostnej výbave nechýbali žiadne telesné orgány. Duchovné, tie absolútne absentovali. Keď bolo všetko dočista pozametané, gauner sa autom priblížil ku klietkam s vrecami a bez váhania začali hádzať vrecia na nákladiak. Ľudia sa len nemo prizerali, nikto nemal odvahu postaviť sa na odpor proti zástupcom štátu, proti donebavolajúcemu bezpráviu. Každý sa bál Jáchymova. Zúbožený a zúfalý Karolko sa so zopätými rukami hodil na kolená pred rabujúce monštrá: *„Preboha vás prosím, nechaňte mi aspoň na sítie, chlebk si už kúpim.“* Jeden zo zločincov ho odsotil tak, že spadol dolu nosom. Jedna zo ženičiek zaúpela: *„Že sa aj na toto môže Pánbožko dívať!“* Kumpáni nahodili aj posledné a nedoplnené vrecia a s rehotom odfrčali, ostal len smrad z výfuku auta.

Prvá sa spamätala Julinka a s plačom vyzývala pomocníkov i mašinistov, aby išli zjesť a vypiť nachystané. Polovica s horkosťou odišla. Tuším, čo si v srdci odniesli. Ja to tam nosím dodnes.

Peter Kozolka, úryvok z knihy Úvrate.
V Štefanove 4.októbra 2020

Dodatok

Pozrel som sa na svoj predchádzajúci článok očami čitateľa a zhrozil som sa. Čo, ak to bude čítať človek, ktorý sa v slovenských agrárnych pomeroch z uvádzaného obdobia vyzná? Ten si povie: Čo on, cuciak jeden (80-ročný), vie o kolektivizácii, píše o tom zaujato a z veľmi nízkeho podlažia. Veď pozemky na celom Slovensku boli rozkúskované na státisíce úzkych švíkov, takže sa poriadny kosec nemohol pri kosení rozmáchnuť na širší zákos, na sejačke bolo treba uzatvoriť niekoľko sypákov, aby nesiali na susedovo pole, a netreba zabúdať, že sused suseda mal v láske azda iba vo vianočnej piesni z Chrenovca.

Nuž sa raz stalo na čaradickom a kozárovskom pomedzí, že susedia v chotári sa pre brázdu ihlicami z jarma tak pobili, že ich oboch museli odviezť do nemocnice v Zlatých Moravciach. A oni ich, hlu-páci – lekári, uložili na jednu izbu, kde ten, čo sa prebral k životu ako prvý, zabil toho druhého. To som si nevymyslel, to ma zaujalo ako chlapca – jeden z nich sa volal Ďurovec.

Záverom: Dejiny nie sú len biele, ani len čierne. Sú pestré. To je zákonitosť. Takto ich treba vnímať: Ani zamlčovať, ani prikrášľovať, ani hanobiť. Podstatné je, že to boli dejiny naše. V praxi sme sa to, žiaľ, nenaučili. Tak je to aj s hodnotením našich osobností. Snáď raz. Vlastne – určite raz, lebo aj Remarque napísal: H...o vypláva navrch. Skôr alebo neskôr.

Po bitke je, pravda, každý generál. Dnes vieme, že sceľovanie bolo nutné, ibaže tie metódy mali byť šetrné, hlavne voči tým, ktorí nás živili chlebom. A – všetko, čo bolo krásne, čo nám aj svet závidel – ľudovú kultúru – tú našu kultúru sme si nemali odkopnúť do nenávratna.

Časopis Život je periodicky vychádzajúcou slovenskou tlačovinou v Poľsku. Dňa 15. júna 2018 uplynulo 60 rokov od vydania prvého čísla časopisu, venovaného problematike slovenskej národnostnej menšiny žijúcej v Poľsku. Je to periodikum prezentujúce úspešnú kontinuitu slovenskej tlače mimo územia Slovenskej republiky.

Existencia tohto periodika v súčasnosti znamená, že Život aj po 60 rokoch od svojho vzniku dokáže uspokojiť záujmy a požiadavky svojich čitateľov, čo je veľmi dôležité. Je pre nich zdrojom informácií o krajskom hnutí a jeho radoostiach a starostiach a prináša fakty z diania na Slovensku, histórie, literatúry a populárno-vedecké články z rôznych oblastí. Ponúka čitateľom priestor na vyjadrovanie svojich názorov a zároveň je pevným putom spájajúcim roztrúsených po celom svete krajanov.

Život v zrkadle času

Začiatky Života patria do obdobia po skončení druhej svetovej vojny aj keď jeho prvé číslo vyšlo až v roku 1958, čiže desať rokov po založení organizácie združujúcej Slovákov a Čechov v Poľsku.

Požiadavka vydávať vlastný časopis bola po prvýkrát výrazne sformulovaná na prvom zlučovanom zjazde spolkov združujúcich Slovákov a Čechov v marci 1957, kedy bola založená celoštátna Spoločnosť kultúrno-sociálna Čechov a Slovákov v Poľsku, ktorej predsedom sa stal Adam Chalupiec, potomok dávnej dotrárskej emigrácie zo Slovenska.

Práve pri príležitosti zjazdu vyšiel cyklostylovaný bulletin nazvaný Krajanský Život, ktorý je považovaný za predchodcu dnešného Života. Obsahoval aj výzvu ku krajanom, aby sa prihlasovali za predplatiteľov časopisu, ktorý Spoločnosť plánuje vydávať pod názvom Krajanský Život.

Po zjazde sa predseda Spoločnosti Adam Chalupiec v mene Ústredného výboru spoločnosti obrátil na vtedajšie štátne orgány so žiadosťou o povolenie na vydávanie časopisu pre našu menšinu. Odpoveď neprichádzala, preto sa do Varšavy vybrala delegácia krajanov, ale aj tá sa vrátila bez povolenia. Až koncom roka prišlo povolenie na jednorazové vydanie dvoch mimoriadnych čísel, tentoraz už nazvaných Život. Obe vyšli začiatkom r. 1958.

Prvé čísla Života, tzv. bleskovky, neboli ešte tým, čo si krajanovia želali, ale predsa to bol signál, ktorý im dával nádej, že ich túžba po vlastnom časopise sa možno splní. Konečne koncom marca 1958 prišlo dlho očakávané povolenie na vydávanie mesačníka pre našu českú a slovenskú menšinu.

Bolo potrebné vyhľadať redaktorov a spolupracovníkov ovládajúcich slovenčinu, a okrem toho zabezpečiť tlačiareň, ktorá by mala slovenské písmená, čo nebolo jednoduché. Na čelo celého organizačného úsilia sa postavil vtedajší predseda spoločnosti Adam Chalupiec, neskorší dlhoročný šéfredaktor Života.

Prvé číslo Života putovalo 15. júna 1958 ku krajanom. Redakčné kolégium bolo nasledovné: Adam Chalupiec (šéfredaktor), Emil Benčík (tajomník redakcie), Augustín Bryja, Ignác Nižnik, Lýdia Mšalová, Alena Matelová, Hana Svočíková, Julia Berli-Wdowicka a Bogusław Włodarski. Od toho času Život prichádza pravidelne do krajských domácností už vyše polstoročia, s výnimkou jednej prestávky, ktorú zapríčinil vojnový stav v Poľsku v roku 1981.

Netreba zdôrazňovať, že prvý výtlačok nášho časopisu vzbudil v krajanoch nesmiernu radosť a nádej, že konečne majú svoj vytúžený tlačový orgán v materinskom jazyku. Avšak túto radosť kalila obava, že sa môžu spoločensko-politické pomery zmeniť, a tým bude ohrozené vydávanie časopisu. Krajanovia boli odhodlaní urobiť všetko

Život s krajanmi, krajanovia so Životom

preto, aby si svoj časopis udržali. Niektorí si predplácali po päť, desať a viac exemplárov Života, aby týmto zaistili jeho rentabilitosť.

Vysoké počty odberateľov v jednotlivých obciach znamenali, že si krajanovia Život od začiatku veľmi obľúbili a mali záujem o jeho udržanie. Výbory miestnych skupín Spolku si zobrali na zodpovednosť zabezpečovanie predplatného a udržanie stáleho počtu odberateľov. Ich členovia chodili po domoch a zbierali predplatné na celý rok. Neobišli v obci nikoho, takže vďaka nim časopis odoberala skoro každá rodina na Orave a Spiši. Predplácali si ho nielen slovenské, ale aj poľské rodiny. Mnohí objednávali tento časopis aj pre svojich príbuzných do iných oblastí Poľska i zahraničia – na Slovensko, do Čiech, Nemecka, USA a Kanady. Takto mal Život zabezpečený pomerne vysoký náklad po celý rok.

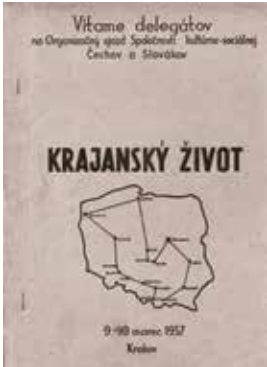
Zároveň vždy na záver kalendárneho roka bol vydávaný kalendár, ktorý bol súčasťou decembrového čísla. Začiatkom tohto storočia sa z toho vyvinul plnofarebný dvanásť stranový kalendár Života.

Onedlho po vzniku Života, začala redakcia pravidelne organizovať výročné porady, na ktorých sa stretávali členovia výborov miestnych skupín, obvodných výborov a ústredného výboru Spolku, dopisovatelia a spolupracovníci Života. Výročné porady boli a sú akoby malými zjazdmi, na ktorých sa popri plánovaní budúceho nákladu venuje priestor aj hodnoteniu Života. Na jednej z porád vzniklo heslo: „**Život s krajanmi, krajanovia so Životom**“. Vyjadruje spätosť redakcie s krajanmi. Je mottom porád a krajských stretnutí až podnes.

Dôležité z hľadiska rozvoja časopisu boli deväťdesiate roky minulého storočia, keď sa časopis dostal pod opateru Spolku Slovákov v Poľsku a stal sa jeho tlačovým orgánom. Wydawnictwo Współczesne wydawateľského koncernu RSW „Prasa Książka Ruch“ odmietlo financovať vy-

dávanie časopisu Život a predložilo žiadosť o prevzatie tejto pohľadávky na Ústredný výbor Spoločnosti. Spoločnosť sa rozhodla, že prevezme redakciu pod svoje krídla, čo však bolo spojené s mnohými vyjednávaniaťmi spojenými s otázkami právno-majetkovými a hľadaním nových riešení pre fungovanie redakcie. Od 1. júna 1990 sa napokon novým vydavateľom a zamestnávateľom stal Ústredný výbor Spoločnosti. Pracovníci redakcie, ktorí súhlasili s prechodom k novému zamestnávateľovi s ním uzavreli pracovné zmluvy. Takto urobili štyria pracovníci a ostatní traja odišli, aj vtedajší šéfredaktor Adam Chalupiec, ktorý odišiel do dôchodku.

Redakcia Život sa oslobodila od politických nátlakov, ale Spoločnosť zápasila

o finančné prostriedky na vydávanie časopisu a musela riešiť otázku komu zverí vedenie redakcie. Nakoniec túto funkciu zverila krajanovi Jánovi Špernogovi, ktorý pracoval v redakcii už dlhšiu dobu.

Spoločnosť nebola spokojná s tým, že časopis bol naďalej tlačený starou technikou, preto podnikla kroky smerujúce k zmenám v tejto otázke a adresovala list na vtedajšieho premiéra Slovenskej republiky Milana Čiča, v ktorom ho požiadala, aby podporil snaženia Slovákov v Poľsku o zriadenie vlastnej tlačiarne pre potreby krajského

časopisu. **Tento návrh krajanov sa stretol s podporou Dr. Jana Čarnogurského, ktorý viackrát deklaroval pomoc krajanom, ak raz bude mať takú možnosť, tak ju využije.** Po viac ako rok trvajúcich snaženiach vláda SR poskytla účelovú dotáciu vo výške 1,7 milióna Kčs, 18. septembra 1991 Kultúrno-sociálna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku prevzala tri tlačiarenské stroje: dvojfarebný ofsetový stroj, rezačku papiera a tlačiarenský stroj.

V roku 1993 vzniká spolková tlačiareň, v ktorej sa ako jedna z prvých tlačovín začína tlačiť práve Život. Prvým číslom, ktoré vyšlo v novozriadenej tlačiarňi bolo aprílové číslo v novej grafickej úprave vo formáte A4 s farebnou obálkou a strednou dvojstránkou.

Prvé celofarebné číslo Života bolo vydané pri príležitosti 500. čísla Života v januári roku 2000. Súčasný náklad Života je 2100 kusov mesačne, zasielaných prostredníctvom poľskej i slovenskej pošty k čitateľom na Slovensku, v Poľsku, v USA, Kanade, Európe, ako aj donášaných doručovateľmi do domácností v jednotlivých obciach Spiša a Oravy.

Vznik slovenského časopisu v Poľsku, uvítala slovenská i česká tlač. Viaceré časopisy nielen o tom informovali, ale aj navrhli mladšej redakcii širokospektrálnu spoluprácu, ku ktorej patrila výmena publikovaných materiálov, redaktorov a podobne. Postupne došlo k takejto spolupráci s redakciami martinského Matického čítania, Slovenska, bratislavského Života a Československého sveta v Prahe.

Súčasný redakčný kolektív tvoria: šéfredaktorka Agáta Jendžejčíková, redaktorka Milica Majeriková-Molitoris a terénna redaktorka Dorota Mošová a Gražyna Falatová. Grafickú úpravu pripravuje Ewa Kozioł.

Obsahová a žánrová rôznorodosť

Život sa stal informačno-poučným a zábavným magazínom, v ktorom si každý čitateľ mohol nájsť niečo zaujímavé pre seba. Popri krajskej problematike publikoval veľa správ zo sveta i starej vlasti. Písal aj o spolupráci s Maticou slovenskou. Život sa v našich obciach rýchlo stal dôležitým zdrojom informácií, akými spájajúcim putom medzi krajanmi a obklopujúcim ich svetom.

Jednou zo zaujímavých foriem spolupráce redakcie s čitateľmi sú dopisovatelia, ktorí sú volení

na výročných schôdzach jednotlivých miestnych skupín Spolku. Ich úlohou je informovať redakciu o bežných spoločensko-kultúrnych podujatiach a hospodárskom dianí v obciach.

Uvažujúc o šiestich decéniach nášho časopisu je potrebné položiť si otázku, čím Život bol a je dnes pre slovenskú národnostnú menšinu a akú úlohu zohráva v jej živote? V období vzniku časopisu boli kontakty so starou vlastou podstatne sťažené. Život vychádzal v ústrety a uverejšoval napr. profily významných spisovateľov, básnikov, úryvky literárnych diel, slovník slovensko-poľský, výbery

básní, ktoré využívali na recitačných súťažiach, redigoval stránky pre deti a mládež. Organizoval súťaž pre mladých dopisovateľov, recitačnú súťaž, fothádanky, lúštenie krížoviek a pod. Najväčšou a snád' i najpopulárnejšou je výtvarná súťaž Ludwika Korkoša, ktorej sa každoročne zúčastňujú stovky mladých autorov.

Slovenské slovo nesené do krajských domácností má nepochybne veľkú zásluhu na tom, že sa slovenská národnostná menšina úplne nezasimulovala. Život píše nielen o menšine, jej starostiach a radoostiach, dejinách Spiša a Oravy, Slovenska, ale aj o súčasnom živote krajanov a povzbudzuje ich národné povedomie, poukazujúc na slovenský pôvod, potrebu odovzdávania dedičstva otcov mladšej generácii, ktorá je zárukou kontinuity slovenských tradícií v našom prostredí.

Redakcia spolupracuje s ustanovizňami kultúrnymi a osvetovými na Slovensku i v Poľsku, s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, Generálnym konzulátom SR v Krakove, Slovenským inštitútom vo Varšave, Oravským kultúrnym strediskom v Dolnom Kubíne, Národnou knižnicou v Martine, s kanceláriou splnomocnenkyne pre národnostné a etnické menšiny na území Malo-

poľského kraja v Krakove, s katedrou slovakistiky Jagelovskej univerzity v Krakove a katedrou slovenských jazykov Sliezskej univerzity v Sosnovci a ďalšími. Má aj kontakt so slovenskými vysokými školami, ktorých študenti prichádzajú na prax do redakcie, najmä z odboru žurnalistika.

Redaktori Života sa viackrát zúčastnili Letnej školy žurnalistiky. V roku 2014 Letnú školu žurnalistiky pre krajanov pracujúcich v slovenských médiách v zahraničí zorganizovala Katedra žurnalistiky Filozofickej fakulty UK v Bratislave v spolupráci s ÚŠŽ V priebehu jedného pracovného týždňa účastníci absolvovali program naplnený prednáškami a praktickými cvičeniami. Mali príležitosť stretnúť sa s odborníkmi, vytvoriť vlastný časopis, krátky film a rozhlasové vysielanie. Bolo to stretnutie novinárov z rôznych krajských komunít v Európe, ktorí mali príležitosť porovnať navzájom situáciu slovenských médií v zahraničí.

V septembri roku 2017 v Banskej Štiavnici sa konal Fotoatelier pre redaktorov krajských médií organizovaný Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí. V priebehu jedného pracovného týždňa sa účastníci školiť v oblasti teórie fotografie a prakticky si to mohli vyskúšať hneď v krásnej prírodnej scenérii Banskej Štiavnice i jej okolia.

Naposledy v roku 2019 sa krajskí novinári stretli v Košiciach na škole žurnalistiky, kde sa súčasne konalo aj inauguračné stretnutie členov Komisie pre média a vydavateľskú činnosť Slovákov žijúcich v zahraničí, ako poradného orgánu predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Záverom

Život plnil a naďalej plní dôležitú úlohu pri dúchaní do pahrieb slovenskosti v Poľsku. Nebyť však čitateľov a ich podpory, nebol by ani časopis. Podakovanie patrí všetkým, ktorí sa zaslúžili o vznik, zveľaďovanie a podporu slovenskej tlače v Poľsku.

Stránky časopisu Život sú kronikou krajského hnutia, v ktorej sa odrážajú jeho významné udalosti, ale aj ťažkosti. Život prináša od začiatku pravidelne každý mesiac slovenské slovo do mnohých domácností v Poľsku i v zahraničí. Podporuje udržiavanie slovenského čitateľstva od najmladších po najstarších krajanov.

Pred časopisom stoja mnohé výzvy modernej doby, napr. prechod mnohých informačných zdrojov na digitálne spôsoby prinášania spravodajstva, preto aj Život (www.tsp.org.pl) musí hľadať riešenia, aby udržal pozornosť svojich čitateľov a bol pre nich čoraz zaujímavejší a krajší.

Agáta Jendžejčíková
Skrátené – redakcia Slova z Britskej Kolumbie

A TOUCH OF NOSTALGIA

Last August an item in a Saints Cyril & Methodius Sunday parish bulletin (August 16, 2020) caught my eye and took me back to a special moment in the history of this little New Westminster Slovak Church and the community of Slovaks who so fervently supported it at that time.

The item I refer to was the reproduction of an invitation (from the summer of 1964) inviting parishioners and friends to a Slovak Day (XVI Slovensky Den) celebration on August 2, 1964. For most current Saints Cyril & Methodius parishioners the item was probably of only passing or perhaps even minor interest, but for me who actually attended and played an integral role in the event fifty-six years ago, it invoked a flood of warm nostalgic memories and made me think how it was in another time... another era.

As the invitation points out, this Slovak Day festivity consisted of two parts: a celebration of Mass at the church at 11:00 A.M. followed by a picnic later in the afternoon commencing at 2:00 P.M. with entertainment, speeches, food, fellowship and even dancing.

Sponsors of the event were four Slovak organizations that worked together and provided a unique bonding for people of the local Slovak community throughout the 1950's and 1960's. The organizations were The Kanadsky Podporny Spolok, The Kanadská Slovenska Liga and The Katolícka Slovenska Jednota (both Ladies' and Men's Chapters). Each organization was marked by passionate, enthusiastic, creative and hard-working members who made the Slovak community of that time a vibrant, active, special cultural entity.

The pastor of Saints Cyril & Methodius Parish at the time of this event was Father William Lacko

who not only began the parish, but served it for many years in a manner that can only be described as „truly remarkable“. One thing that Father Lacko did so successfully to create interest and variety within the parish was to frequently invite Slovak priests from other parts of Canada and abroad to celebrate Mass and to provide a different flavour to church activities.

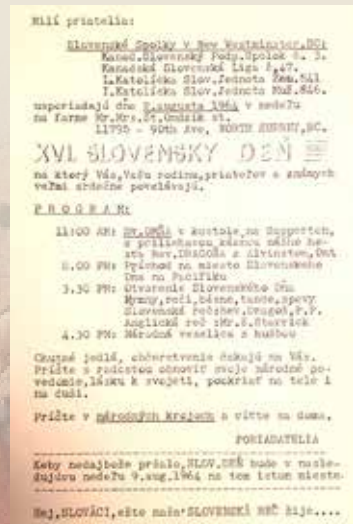
At this particular Slovak Day, one such invited guest, a Father Dragos from Ontario, celebrated Mass at the church and then was the main speaker at the picnic later that afternoon. I, as a young man, had the pleasure and honour to share the microphone with him and provide a message in English on behalf of the younger English-speaking Slovaks.

The picnic was not held in a park, but at an isolated farm owned by a parishioner, Steve Ondzik Sr., in the North Surrey area. Known as the Ondzik farm, it was one of three locations for Slovak picnics in those years. Other picnic locations included the Segec farm in Surrey and another Slovak farm in the Haney area. Each hosted over the years many special Slovak celebrations.

The atmosphere at this Slovak Day in 1964 and at all other similar Slovak celebrations of that time was truly „Slovak“. Festivities were always punctuated by people in Slovak costumes, wonderful food, young children performing songs, reciting poems and providing happiness, groups of people singing spontaneously and dancing to music provided by live musicians. Portable platforms made by Slovak men served as outdoor dancefloors.

In retrospect, fifty-six years is truly a very long time and even though memories often fade with time, some do remain. The local Slovak community of that era (fifty-six years ago) was special... a community that by working together in harmony served its church and honoured its cultural heritage. Time after time.

Ed Starick

40 rokov od vzniku slovenskej gréckokatolíckej eparchie v Kanade a intronizácie jej prvého biskupa

Eparchia sv. Cyrila a Metoda pre Slovákov byzantského obradu v Kanade vznikla podľa pápežskej buly už 13. októbra 1980. Zriadenie tohto biskupstva však bolo zverejnené v oficiálnych vatikánskych novinách L'Osservatore Romano až 14. decembra 1980. Do dnešného dňa je toto gréckokatolícke biskupstvo jediným katolíckym biskupstvom pre obyvateľov krajín známych ako V4 (Slovensko, Česko, Poľsko, Maďarsko), mimo pôvodného európskeho územia týchto krajín. Bola to pre Slovákov v Kanade veľká sláva, a preto je pekné si udalosť slávnostného zriadenia eparchie pripomenúť.

O konaní intronizácie sa veriaci mohli dozvedieť nielen z farských oznamov, ale informoval o ňom aj časopis Mária. Sobota dvadsiateho ôsmeho februára 1981 bola pamätným dňom eparchie. V tento deň bol biskup Rusnák intronizovaný za prvého sídelného biskupa eparchie, a to v na túto slávnosť prepožičanom ukrajinskom gréckokatolíckom chráme sv. Mikuláša na rohu Bellwoods Avenue a Queen Street West v Toronte. Vnútorňá výzdoba tohto chrámu ho krásou priam predurčovala na takúto funkciu. Navyše bol na kanadské pomery relatívne veľmi blízko k chrámu na Shaw Street, ktorý však z priestorových dôvodov nevyhovoval. O štvrtý popoludní sa začala slávnosť intronizácie spojená s archijerejskou liturgiou. Hlavné jarmo príprav tejto slávnosti bolo na pleciach správcu katedrály a osobného sekretára biskupa, o. Richarda D. Boyla. Výdatne mu však pomáhali nielen farníci katedrály na čele s pánom Jozefom Suchým, ale tiež veriaci z ostatných farností eparchie.

Pred liturgiou bol pre pozvaných hostí podávaný slávnostný obed v reštaurácii Shakespeare's Restaurant na King Street West v Toronte. Reštauráciu v tom čase vlastnili Mr. & Mrs. Bucic, farníci farnosti v Toronte. Obedu sa zúčastnil aj prapradprapravný biskup Angelo Palamas. Aké bolo menu nám prezrádza „pamätanka“ z tohto obeda, uložená v knižnici eparchie. Privítanie patrilo biskupovi Boreckému. Predjedlom boli výberové vína, sherry, a mixované kokteily, kešu, chlebové tyčinky, ovocný kompót, mandle, syr a ovocie. Hlavný obed, ktorého menu je ako v angličtine, tak aj v slovenčine sa začínal hovädzou polievkou s rezancami, pokračoval šalátom – čerstvou zeleninou s prílohou. Hlavným chodom bola Bratislavská sviečková, čo bola podľa anglického prekladu sviečková v zeleninovej omáčke, bratislavské knedlíky, a zemiaky na štyl Ľa Gratín. Prílohami boli rožky a sladký chlieb. Na pitie bolo ako biele, tak aj červené víno značky Kressman. Dezertom bola Trubka. Ako potvrdila autorka tohto dezertu, bola to trubička plnená krémom. Na záver ešte bola podávaná káva a čaj. O program sa starali speváčky – sestry Liptajove, čiže „The Liptay Sisters.“ Zaujímavou je poznámka pri niekoľkých podpisoch účastníkov „v daždívy deň v Toronte.“ Máme tak dokonca predstavu, aké bolo v ten deň počasie.

Samotnej liturgii o štvrtý poobede predchádzal sprievod, v ktorom šli zástupcovia farských spoločenstiev, mládež eparchie v krojoch (mnohí so zástavami, ako národnými a kanadskými, tak aj náboženskými) a duchovenstvo. Sprievod sa pohol o 15:45 z miestnej školy na čele s miništrantmi, ktorých nasledovalo asi 200 detí, mládež a tanečné skupiny. Tí niesli 16 zástav, sym-

bolizujúcich Kanadu, Slovensko, a pápeža, ale aj zástavy apoštolov a svätých. Túto časť sprievodu uzatvárali rehoľní sestry, seminaristi, rehoľní bratia a duchovenstvo. Pod zástavami sv. Cyrila a Metoda nasledovali deti s kvetmi a ikonami Ježiša Krista a Matky Božej, a za nimi dvaja poddiakoni s ripidami (kovové ozdoby v tvare slnka na tyčiach, obvykle umiestnené za oltárom vo svätyni chrámu). Potom spolusláviaci kňazi a biskupi. Na záver boli biskupi Borecký a Rusnák, metropolit z USA a Kanady a apoštolský nuncius. Za nimi sprievod uzatvárali rytieri Kolumba a Malty, ako aj príslušníci rádu Alhambra. Okrem ukrajinských a rutenských biskupov z Kanady a USA aj mnohí rímsko-katolícki biskupi. Spolusláviacimi kňazmi boli farári eparchie Sv. Cyrila a Metoda v zložení: František Fuga (Hamilton), Andrej Šinaľ (Montreal), Ján Lešo (Welland), Andrej Šípek (Windsor), spolu s o. Vincentom Dančom SJ, a o. Michalom Lackom SJ, ktorý sa takisto veľmi podieľal na vzniku tejto eparchie.

Po príchode do chrámu pani Ann Belas a pán Ján Telepčák, zastupujúci prvých zakladateľov a osadníkov farnosti Narodenia Matky Božej v Toronte, privítali biskupa Rusnáka a prapradprapravnú biskupa Andreja Boreckého. Nasledoval príhovor biskupa Boreckého, v ktorom biskup krásnou slovenčinou pochválil svojich dovtedajších veriacich a rozlúčil sa s nimi, odpovediac ich do vlastného biskupstva. Jeho slová: „**Už nie ste suchou ratolesťou,**“ ostali mnohým v pamäti dodnes. Po skončení tohto prejavu prebehol slávnostný obrad intronizácie, ktorému predsedal prapradprapravný biskup Andrej Borecký. Pápežskú bulu čítal po anglicky o. Richard Boyle, ktorý na celej slávnosti plnil funkciu ceremoniára, a po slovensky o. Michal Lacko SJ. Po odpovedaní na trón biskupa Michala a odovzdaní žezla, biskup prijal úctu od kňazov biskupstva a začala sa liturgia. Evanjelium čítal o. Fuga a kázeň mal o. biskup Andrej Grutka z Gary, Indiana. Prijímanie rozdávali biskupi. Celkovo bolo v chráme asi 1800 ľudí. Táto pamätná liturgia bola filmovaná a z nahrávky vznikol film AXIOS, ktorý vysielali aj lokálne televízie v Toronte.

Podvečer o 18.30 sa v susednej hale slovenskej rímskokatolíckej farnosti sv. Cyrila a Metoda podával cocktail a o 19. 30 začala sa slávnostná hostina pre množstvo pozvaného ľudu v obidvoch halách, celkovo pre asi 600 ľudí.

Pri týchto oslavách nezabudol biskup Rusnák ani na biskupa Boreckého, ktorému sa slávnostne podakoval a zložil hold. Z celého prejavu ostáva pre budúcu generáciu nasledovný odkaz: „**Bude to raz patriť nielen medzi pozoruhodné úkazy našich dejín emigrácii, ale aj za vzory súžitia východoeurópskych národov v diaspóre, že pričinením aj o. biskupa Boreckého, jeho kňazov a kostolov, slovenskí gréckokatolíci dorástli do svojej vlastnej a samostatnej diecézy.**“

Ďakujeme Bohu za týchto 40 rokov, krásneho to biblického symbolu a veríme, že Boh požehná ešte viac tie nasledujúce roky, ktoré eparchiu čakajú pri ohlasovaní evanjelia – radostnej to zvesti Ježiša Krista.

Daniel Černý

30 YEARS AGO - BYSTRINA 1990

I started my life journey leaving Slovakia in 1969 as a nineteen years old immigrating to Canada. Then I realized that in my life I will never be allowed to return. Until 1986 I was not interested or did not know Slovak folklore or cultural heritage. At Expo 86 during performance of Lúčnica I heard three music notes by violinist Robert Puškár that aroused something in me ...

From that moment, during their two week stay in Vancouver I didn't leave them. From them I learned about the summer folk festivals in Slovakia. This awoke in me so far unknown, unprecedented love for Slovak art of our parents, grandparents and their descendants.

In 1987, after meeting with the members of the ensemble Lúčnica at Expo 86 in Vancouver and the renouncing my Czechoslovak citizenship, after seventeen years, I was finally able to enter the territory of Czechoslovakia. I visited festivals in Východná and Detva. I am fond of them and can say that I fell in love with Slovak folklore. In 1988 I was invited by Matica Slovenská, then led by Vladimír Mináč, for a two week choreographer's school which was held in Kežmarok and Repište close to spa town Sklenné Teplice. In Kežmarok we were taught by well-known folklorist and choreographer Vladimír Urban, and manager folklore ensemble ŽELZIAR from Košice. Here we learn round dance-karičky. In Repište, our trainer was well known choreographer Paul Bútor, manager and choreographer of Folklore ensemble DIMITROVEC, now called LIPA and musically accompanied us Maroš Veselský. Here we learned Redikanie from Kokava.

The whole choreography course was funded by the Matica Slovenská and for us it was gratis. We were together about 40 students from the U.S., Australia and I, alone from Canada. In 1989, I undertook a similar training organized by the Matica Slovenská, but now there was a requirement to pay a funny a sum of around \$350.00 for two

weeks of learning, hotel and meals and other activities such as trips. This time, however, only three pairs came. The training sessions took place in Starý Smokovec and Hybe. In Starý Smokovec we were taught by well-known folklorist and former dancer and choreographer of SLUK who recently passed away, Jaroslav Ševčík. He taught us Goral dances. In Hybe again we were taught by Vladimír Urban from Košice.

Upon my return, I started to think about establishing the ensemble in the parish of St's. Cyril and Methodius in New Westminster. First, I consulted with Father Lacko, who gave me a preliminary agreement. I spoke to our relatives, parishioners with young children who liked my idea. I started to think of the name with friends and eventually we chose the name Torrent - BYSTRINA. Because torrent is, near the spring and then turns into a creek. We wanted to be close to our spring where we all came from, our hometowns in Slovakia.

In autumn 1990 we were happy to welcome Jaroslav Ševčík in Vancouver and he was kind enough to put together for us Christmas choreography called **WE ARE BRINGING YOU THE NEWS**. We started to train during his visit. My wife Maria made shepherd's costumes for boys and men and skirts for girls. I had bought shirts for girls from a well-known embroiderer Irena Kipsová from Čataj. As shoes, we used Chinese slippers. I made Bunkoš for boys and men and myself.

After almost four months of the exercises, we had two Christmas performances in the parish hall. The first performance started in the church of St's. Cyril and Methodius with a short mass. Since in the church there were not a lot of people, I thought it would be same in the church hall and I began to have a sinking feeling. That feeling left me when we opened the hall door and found it crowded to the last seat with friends parishioners and others. It was an incredible feeling of happiness.

Stage hall was decorated as a room in a wooden log cabin (drevenica) with windows. Through one window you could see the moon, through the second window, a Star of David. Children were decorating Christmas tree, man of the house, gazda Janko Varga sat at the table under which there was hay, and there was a chain around the table's legs. Mrs. Benešová lit candle on the table and began to sing the first carol. Gazda called for all, to come and eat, because carol singers will be coming in a moment. Then the music started and we were walking towards the stage ringing the bells. Miro Biroš reminded us of our parents and old grandparent's traditions.

Michael Biroš said the wish for gazda, gazdinná and children, then we followed with dances and carol songs, and carolers were interrupting, reciting different wishes. I have also played a few tones on my fujara.

Our performance had a great success. I cooked Kapustnica, sauerkraut soup for dinner, and everyone enjoyed it. The performance was repeated on the fourth Sunday of Advent after the Mass. Before the performance, Father Lacko thank all present parishioners and other visitors for their participation and also said that during his stay in our parish, he has never before seen so many people in the hall as today.

After the BYSTRINA'S show, some of us continued with performance of the First Catholic Slovak Union with story of KUBO. Starring were Janko Varga, Miro Biroš, Peter Levarský, Fero Štefánik and Vladimír Linder. Everyone knew their lines except me, as I learned that I will be performing just before the performance started. I made quick posters with my lines and taped them to the ceiling of the stage so I could read them. It was a funny performance, but we survived.

Members of Bystrina:

- Choreographer and manager of Bystrina: Vladimír Linder and Valéria Biroš
- Costumes: Mária Linder
- Gazdinná: Mrs. Beneš
- Gazda and accordion: Janko Varga
- Singers and dancers: Miroslav Biroš, Valéria Biroš, Michael Biroš, Helen Cedík, Karen Cedík, Pavlína Cedík, Peter Cedík, Viera Čarnogurská, Ľubomír Demčák, Janko Hruška, Pavel Jestráb, Vlasta Jestráb, Miriam Jestráb, Frank Mihál, Betty Mihál, Anna Mihál, Fero Štefánik, Júlia Linder, Mathew Linder and Vladimír Linder

For lack of interest in folklore ensemble BYSTRINA activities ended in autumn 1991

Text: Vladimír Linder
Fotografie: Archív rodiny Biroš

Hong Kong a Jakarta – Indonesia 2003

Keď mi začiatkom novembra 2003 zavolať jeden zákazník z Ázie, či by som mu pomohol s jedným projektom, tak som nepredpokladal, že už za týždeň budem v Hong Kongu a potom v Jakarte. Už v Londýne, kde som čakal na prípoj spoločnosti Cathay Pacific, som zažil zaujímavú príhodu. Vo veľkej hale letiska ma stále pozoroval jeden starší manželský pár a neustále sa na mňa obaja usmievali. Nevedel som, prečo práve na mňa. Skoro po pol hodine prišla ku mne tá pani a lámanou agličtinou sa ma pýta, že či by som im povedal, aký je dnes deň a aký dátum. Oni sa práve vracajú z dovolenky na Karibských ostrovoch, pokračujúc v ceste do Švédska a úplne stratili pojem o čase. Z toho som usúdil, že predsa žijú medzi nami ľudia, ktorí vedia na dovolenke úplne vypnúť a zabudnúť na všetky životné starosti. Keď som sa ich ale spýtal, prečo si vybrali pre túto otázku práve mňa, tak mi povedali, že som bol výzorove jediný, ktorý by sa im na túto otázku nevysmial.

Tak som s týmto „poučením“ nastúpil do lietadla a počas 12 hodinového letu do Hong Kongu uvažoval, ako si aj ja mám tento môj pobyt v Hong Kongu a najmä v Jakarte, bezstarostne zariadiť, ako ten manželský pár zo Švédska. Nebolo to tak jednoduché a ľahké, pretože ísť na dovolenku na Karibik alebo pracovne do Indonézie, nie je to isté. Ved som vôbec nevedel, čo všetko ma bude očakávať v tej novej krajine. V dôsledku rýchleho rozhodnutia, som sa nestačil ani zaočakovať proti všetkým chorobám, pretože Indonézia a najmä Sumatra je známa množstvom moskytov a maláriou.

V lietadle, moja spolucestujúca z Malajzie, ma na rôzne veci pripravovala a upozorňovala, čo mám a čo nemám robiť, najmä – kde sa pohybovať. Sľúbila mi, že keď prídem do Malajzie, tak je ochotná ukázať mi svoju krajinu.

Hong Kong

Keď sme na druhý deň ráno po 12 hodinách letu šťastne pristáli v Hong Kongu, tak som sa poná-

hľal do hotela, aby som si trochu odpočinul a začal sa prispôbovať novému časovému rozdielu. Mesto Hong Kong, perla Ázie, je veľmi atraktívne a ľudia sú veľmi príjemní a voči cudzincom pozorní. Hotel bol hneď pri nábreží Kowloon a z tohto miesta bol veľmi pekný pohľad na vysoké siluety finančného centra Hong Kongu a na premávanie lodí z jedného ostrova na druhý.

Večer, po pracovných povinnostiach, som mal príležitosť pozorovať dynamický život tohto zaujímavého mesta a bývalej anglickej kolónie. Mesto je známe ako nákupná metropola Ázie, pretože mnohé kvalitné výrobky, najmä elektronické, sú veľmi lacné a bez cla. Na chorobu SARS, ktorou toto mesto bolo veľmi tvrdo postihnuté, sa už skoro zabudlo, aj keď sa stále nevie, ako sa proti tejto vážnej chorobe dá chrániť a ako ju liečiť. Hospodársky sa až teraz dostáva mesto na tú úroveň ako to bolo pred rokom, keď SARS dostal mesto do hospodárskej krízy. Na takýto stav sa mesto nepamätá. Ľudia dúfajú, že sa to už nikdy nezopakuje. Preto si mnohí ľudia dávajú na tvár ochranné šatky, ako ochranný filter.

V jednej z ulíc v Hong Kong

Po niekoľkých dňoch pracovného pobytu v Hong Kongu nasledovala cesta do Jakarty v Indonézii. I keď som si let naplánoval na nedeľu, lietadlo bolo zaplnené do posledného miesta. Najviac cestujúcimi z Indonézie, ktorí využívali muslimský sviatok Ramadan, na cestovanie a dovolenku. Jedno mladé dievča, ktoré sedelo vedľa mňa mi povedalo, že sa vracia späť z 5 ročného pobytu v Hong Kongu, kde bola ako Au pair. Dôvod, prečo z Indonézie odišla bol ten, že v Indonézii je veľmi ťažko zohnať prácu a tak najmä dievčatá odchádzajú, aby si týmto spôsobom trochu zarobili. Aj ona mi dala prvé informácie o Indonézii, o ich ostrovoch, živote ľudí, o strave, cestovaní a o meste Jakarta, kde sme pristáli po 4 a pol hodinovom lete. Letisko v Jakarte mi pripadalo, ako prímorský hotelový

komplex v Africkej Kenyi. S moderným letiskom v Hong-Kongu sa to vôbec nedalo porovnať, také to bolo jednoduché.

Nakoľko do Indonézie musí mať cestujúci víza, najmä, ak prichádza obchodne, čakanie na víza a pasovú kontrolu bolo nekonečne dlhé. Pasoví a colní úradníci, pracujú veľmi pomaly, bez ohľadu na dlhé rady a netrepezlivosť cestujúcich. Keď som žiadal indonézske ambasádu v Berne o víza ešte v Zürichu cez Internet, tak na formulári bola poznámka, že pre občanov z Izraela sa víza do Indonézie nevydávajú. Ja som si to uvedomil až po príchode do Indonézie, kde žije viac ako 220 miliónov obyvateľov a z toho 97 % muslimov.

Už po ceste autom z letiska som dostal úplný šok, keď som videl, ako ľudia v tejto krajine biedne a primitívne žijú. Bývaju len pod plechovými strechami bez okien a dverí. Hneď som si položil aj otázku, ako je možné, že ľudia musia žiť v takýchto podmienkach, bývať a jeť bez akejkoľvek hygieny a nádeje na lepší život. Neviem, ako tieto deti, ale i dospelí, odolávajú chorobám. Jeden pán mi povedal, že choroba SARS, ktorá tak tvrdo postihla Čínu a Hong Kong, sa len preto nedostala do Indonézie, lebo ten vírus v tých vysokých teplotách neprežije. Chvála Pánu Bohu, lebo ináč by tu bolo zomrelo asi státisíce ľudí.

Nakoľko tie chatrčky a plechové domčeky sú priamo pri ceste, nie je ani možné chodiť po ceste peši.

Jakarta, nemá nijaké metro a tak celá doprava je odkázaná na osobné autá a autobusy, čo je veľkým dobrodružstvom, pretože sú veľmi preplnené a veľmi zastaralé. Na cestovný poriadok môžeme zabudnúť – ten skrátka neexistuje. Keď autobus príde a je v ňom miesto, tak to je veľké šťastie.

V dôsledku teroru a výbuchom bômb je všade veľmi prísna bezpečnostná kontrola. Autá do hotelov a firiem sú veľmi prísne kontrolované a tak isto ľudia, ktorí do hotelov a firiem prichádzajú.

Kým sa človek dostane na izbu, alebo na pracovisko, tak musí prejsť niekoľkokrát prísnu kontrolou. Žije sa tu, skrátka, ako vo väznici. Na druhej strane si ale mnohí uvedomujú, že keby nebolo takých obrovských sociálnych rozdielov medzi malou skupinou bohatých a veľmi veľkou časťou chudobných, tak by sme takýto stav vo svete vôbec nemuseli mať.

Na tomto obrázku, ktorý som od-fotil pri prvej návšteve v hlavnom meste Jakarte vidieť, ako jedna rodina žije. Na ulici si varia, perú, deti spia na tráve a to i v noci, pretože teplota neklesne pod 26°C. Pre cudzinca je ozaj veľmi šokujúce vidieť túto veľkú chudobu.

V tomto muslimskom prostredí som ani nedúfal, že sa mi podarí dostať sa do katolíckeho kostola. Keď som však pri jednej prechádzke skoro zabľúdl, tak mi pri orientácii pomohli dve veže kostola. Hneď som sa tam vybral a s radosťou som zistil, že je to tá jediná katedrála v 13 miliónovej Jakarte, ktorú v roku 1899 až 1901 postavili Portugalci. Hneď som vošiel do kostola, kde práve začala sv. omša počas svadobného obradu. Ľudia ma hneď milo prijali a pozvali po obradoch i na svadobné pohostenie pri kostole.

Čo ma veľmi prekvapilo bolo, že aj v muslimskej Indonézii a v Jakarte sa objavili v hoteloch a v nákupných centrách, vianočné stromčeky. To ale neznamenať, že sa tu Vianoce oslavujú, ako v kresťanských krajinách. Dôvod je v prvom rade prinútiť ľudí k nákupu a mnohí tento vianočný čas využívajú na dovolenku, cestovanie a zábavu.

Miro Suvada, Jakarta-Indonesia
Vianoce 2003

Pandémia nám dáva jasnú lekciiu o tom, ako sa máme chovať, ako zaobchádzať s prírodou, klí-mou, morálkou a etikou. Hmotné hodnoty boli vždy v popredí namiesto toho, aby sme sa pý-tali, kam nás takéto „ideály“ a správanie vedú?

Nie som si úplne istý, či ľudia na celom svete pochopili, čo sa nám pandémia korony snaží povedať. Ak sa po 3 alebo 4 týždňoch situácia náhodou zlepší a stabilizuje, tak si mnohí už myslia, že všetko bude pokračovať tak, ako pred krízou. Nie som si však úplne istý, že to tak bude, pokiaľ sa naše ľudské správanie nezmení.

Lekcia, ktorú nám pandémia korony dáva, je dosť tvrdá pre nás všetkých. Tvrdý dopad pandémie pociťujú aj veriaci zrušením možnosti zú-

Ako som prežil SARS v Hong Kongu v r. 2003?

Tu je odpoveď: Tak, že ma môj zákazník po príchode do Hong Kongu poslal hneď do Jakarty v Indonézii, kde tento vírus SARS pri teplote 29-33°C neprežil.

Vtedy tento vírus, ktorý bol prenesený z Číny, spôsobil v Hong Kongu smrť viac ako 880 obyvateľom mesta. Nikto vtedy nemohol opustiť Hong Kong a karanténa trvala niekoľko mesiacov. Obyvatelia nemohli vychádzať na ulice. Kto Hong Kong pozná, vie, že väčšina obyvateľov býva len vo veľmi malých 1-2 izbových bytoch vo vysokých činžiakoch. Pri týchto tvrdých opatreniach to bolo pre obyvateľov horšie ako byť vo väzení. A aj vtedy boli finančné a hospodárske škody pre Hong Kong ústastne veľké. Hong Kong však ukázal, ako sa dá zabrániť rozširovaniu takéhoto nebezpečného vírusu. V terajšom prípade pandémie korona vírusu to bolo, hlavne v začiatkoch, úplne ignorované.

Dnešný globálny svet, založený len na materiálnych výhodách, expanzii, ekologickom ničení prírody, sa v boji proti novej pandémie korony z epidémie SARS akoby vôbec nepoučil, alebo poučiť ani nechcel. Možno je to z mojej strany nesprávne poznamenať, že táto nová epidémia-pandémia prináša ľudstvu aj niečo pozitívne.

Je dobré, že tato epidémia, v inej forme ako SARS, znovu vypukla. Politici aj obyčajní ľudia sú nútení začať premýšľať a konať inak, ako to bolo doteraz. Pred niekoľkými mesiacmi sa ľudia sťahovali na mestá preplnené turistami, napr. Benátky, Barcelona, Paríž, na CO₂, dieselové autá, klímu, prehnané, často nelogické cestovanie lietadlom. Množstvo áut, vyrábané do skladu a ich následný predaj, zapchávalo cesty, autostrády, parkovacie plochy v mestách, ničilo naše prostredie. Vypalovanie lesov na nové plantáže v Brazílii, Indonezii, Afrike, veľke požiare v Austrálii ďalej ničili prírodu.

Pandémia korony v krátkom čase vyriešila mnohé problémy, ktoré nedokázali riešiť svetoví politici ani jednoduchí občania v rôznych krajinách sveta. Nastala paradoxná situácia. Zatvorením hraníc v Európe bola migrácia do Európy spomalená alebo úplne zastavená.

častniť sa svätých omší, obetovania, prijímania eucharistie a čo je dôležité, aj požehnania. To sa doteraz ešte v takejto forme nestalo. Nehovoriac o absolútnom zastavení výroby, masovom prepúšťaní ľudí, zákazu športových a spoločenských podujatí. Politici síce sľubujú miliardové finančné podpory na záchranu svetového globálneho hospodárstva, ale nikto z nich, ani jedným slovom nepovedal „Začnime sa inak chovať, správať a vážiť si toho, že môžeme ešte na tejto planéte vôbec žiť“.

Jogi Löw, tréner nemeckého národného futbalového tímu, našiel jasné slová „Mám pocit, že zem bojuje proti ľuďom“.

Nie som jasnovidec, ale dopad tejto pandémie korony som na mojich posledných prednáškach v Bratislave v januári a začiatkom februára 2020 účastníkom predpovedal na základe svojich skúseností so SARS v Hong Kongu 2003.

V polovici januára 2020, keď ešte epidémia Európu nezasiahla, som hovoril s bankovým poradcom a pýtal som sa, prečo nie sme ako zákazníci banky pred touto epidémiou varovaní, prečo nás banka neinformuje, aký dopad to môže mať na naše úspory, aké budú účinky na burzu a na finančné trhy. Zasmial sa a poukázal na nelogické, stále rastúce ceny na burzách. Po 4-5 dňoch po našom stretnutí, začal brutálny pád na burzách. Ja som, po skúsenostiach s vírusom SARS, veľmi rýchlo reagoval a všetky akcie a fondy predal. Finančný poradca sa ma potom spätne pýtal, ako som to mohol tak presne predpovedať? Ďakujem svojmu nebeskému navigačnému systému, že mi vždy pomáhal rozhodnúť sa v správny čas a reagovať na kritické situácie. Možno je to osobná intuícia.

Prajem všetkým dostatok Božej ochrany a silnej viery (to od našich politikov v týchto dňoch nepočujeme), aby ste boli od tejto epidémie ochránení a aby ste ju v zdraví a bez ťažkostí prežili.

Miro Suvada
Zürich Switzerland

Tak som sa dočítal že zomrel Laco Kulanga. Poznal som ho z dôb, keď som čas od času sám robil vysokohorského nosiča. On a Viktor Beránek boli jediní dvaja, ktorí to dotiahli z nosiča na chatára.

Po druhej svetovej vojne bolo na tatranských chatách ticho až do roku 1948. Málo ľudí si vtedy mohlo dopriať dovolenku na horách. Tí, ktorí si to dovoliť mohli sa najviac zdržiavali v Lomnici, Smokovci a na Štrbskom Plese. Na chaty cez deň prišlo len zopár ľudí. Ubytovaných takmer nebolo. Dá sa povedať, že chaty živorili. Chatár si musel vyniesť takmer všetko sám alebo si najal niekoľko miestnych tatrancov, ktorí sa po vynáške vrátili domov. Je to vlastne dosť zabudnutá časť tatranskej histórie.

Keď som ja prišiel do Tatier, tak som poznal len jedného žijúceho pamätníka, Fera Kele (pozor, nemýľte si ho s bratislavským Ferom Kelem, horolezcom a organizátorom slovenskej expedície na Everest). Starý pán Kele bol, ak sa nemýlim, pôvodom zo Žiliny a dlhé roky bol chatárom na Zbojníckej chate. Viktor Beránek u neho začínal ako nosič okolo roku 1967. Ja som starého pána stretol niekoľkokrát v Smokovci, keď už bol na penzii. Nebol veľmi zhovorčivý, a ja sa zlostím sám na seba, že som naňho viac nenaliehal.

Po roku 1948 sa zmenilo vlastníctvo chat. Súkromí vlastníci boli vykopnutí a chaty prešli pod správu TANAPu (Tatranský Národný Park). Jediná

Bol som tatranským nosičom

Moje spomienky na Laca Kulangu

chata, ktorá nezmenila majiteľa bola Chata pod Rysmi v sedle Váhy, ktorá bola odpočiatku majetkom spolku slovenských turistov a horolezcov, JAMES. A nezmenila ho dodnes.

Potom nastalo jediné obdobie (1948 – 1966), kedy bolo možné stať sa nosičom bývajúcim priamo na chate. Ak nosič vydržal, mohol sa stať neskôr aj chatárom. Samozrejme, tak ako všetko v Tatrách, bola to hlavne otázka známostí s ľuďmi v TANAPE a či si mal alebo nemal strannícku legitimáciu.

Zápas o chaty nebol až taký vyšponovaný, pretože chaty zarábali stále oveľa menej ako hotely, liečebne a zotavovne dole v tatranských osadách. To bol dôvod prečo chaty začali dostávať ľudia, ktorí mali viac záujem o to byť v horách ako zarábať peniaze. Jarda Sláma, nosič aj chatár na Teryne, spomínal, že ako nosič nosil len päť mesiacov a zvyšok roka si ležol alebo lyžoval.

Tatry sa pomaly začali plniť a nosičská práca predstavovala menej a menej nosenia a viac a viac práce na chate, najmä umývanie riadu. V päťdesiatych rokoch prišli na chaty jedinci a za pekného počasia možno desiatky turistov. V šesťdesiatych rokoch to boli desiatky a za pekného počasia stovky turistov. V čase keď som ja pôsobil v Tatrách (odhadom 1974-1981), nosič strávil dvakrát až trikrát viac času v kuchyni ako na vynáške.

Slámová doba bola nenávratne preč. Turistov prichádzali stovky za každého počasia. Ubytovanie na chatách bolo vypredané na celú letnú aj zimnú sezónu. Horolezci, ktorí chceli žiť v Tatrách, prichádzali na to, že robíť kuriča či údržbára dole v hoteli alebo v zotavovni, poskytujúce oveľa viac času na lezenie ako robíť nosiča na chate.

Viktor Beránek začal nosiť na Zbojnícku chatu nikedy v roku 1967 a v tom čase začal s nosením aj Laco Kulanga. Viktor žil a robil na chate až do jeho nástupu na povinnú vojenskú službu, zatiaľ čo Laco mal možnosť odísť po vynáške domov do Kežmarku. Zatiaľ čo si Viktor užil umývanie tisícov hrnčiekov od čaju, Laco mal možnosť sa tejto povinnosti vyhnúť. Laco bol schopný vyniesť ťažké a neforemné náklady za každého počasia, ale nebol ochotný tráviť dlhé hodiny umývaním riadu.

Na letné mesiace každá chata zamestnávala brigádniky a brigádnikov, takže paradoxne v mesiacoch najväčších návalov (jún až august), mal nosič chaty relatívne voľno. Ja som bol v tých časoch jedným z brigádnikov. Všetci čo boli na brigáde, boli takmer bez výnimky vysokoškoláci. Dievčatá mali na starosť kuchyňu a upratovanie, chlapci nosili najmä koks a uhlie na zimu. Potraviny nosil stály nosič, ktorý zostával cez leto na chate. Ak sa človek na takú brigádu dostal, snažil sa ju udržať počas celej vysokej školy. Práca bola platená mierne, ale žil si na chate v Tatrách, a to bolo nad všetky peniaze.

Za mojich čias boli ceny za vynášku asi takéto: Chata Kamzík 0.30 Kčs/kg; Nálepková chata (viem, že sa teraz volá Zámkovského, len si neviem zvyknúť) 0.90 Kčs/kg; Teryho chata 1.60 Kčs/kg; Zbojnícka chata 1.60 Kčs/kg. Nosilo sa aj do chaty pod Rysy, ale neviem koľko sa tam platilo, pretože som tam nikdy s vynáškou nešiel. Na Nálepku a na Kamzík sa dalo vynášať viackrát za deň, na Terynu a Zbojnícku jedna vynáška denne stačila.

Brigádnici nosili do 70 kilogramov, z času na čas sa niekto utrhol a padla stovka. Stáli nosiči ako Kulanga, Beránek, Vlado Tatarka a pár ďalších nosili okolo 90 kíl a párkrát do roka niečo cez stovku.

Ja som mal niekoľko vynášok na Zbojnícku chatu v dobe kedy tam bol chatárom Edo Záhor a jeho nosič Vlado Tatarka bol v tom čase liezť niekde na Pamíre. Pre pochopenie, čo to je vynáška a čo predstavuje vyniesť niečo po horských chodníkoch, si treba predstaviť niečo hoci len batoh na chrbte po rovine a potom do kopca v lete, a potom v nevyšliapanom snehu.

Nemožné, alebo takmer nemožné je napredovať, keď fúka vietor, nedajbože je fujavica. Teraz si priamysliť vynášku. Silný chlap vynesie na pleci alebo v batohu päťdesiat kilový záťaž, ale ani silný chlap ju neunesie ďalej ako kilometer bez odpočinku. Pokiaľ chce niekto nosiť ťažší náklad, musí mať krošňu. Tú nosili vandrovníci už od stredoveku, ale až ľudia z hôr (napodiv len v Európe), vyvinuli krošňu tak, aby sa na ňu dalo naložiť naozaj veľa a aby sa nerozpadla. Tá tatranská drevená, vyzerala primitívne, ale je to najdokonalejší vynález na nosenie tovaru. Nosiči (teraz sú len v Tatrách, ale dakedy sa nosilo všade v horách od Rakúskych Álp až po Španielske Pyreneje) prišli skoro na to, že krošňu s nákladom, ktorá má viac ako šesťdesiat kíl, zo zeme jednoducho nezdvihneš na plec.

Nemôžem si pomôcť, musím odbočiť. Vo filme Medená Veža, Ivan Rajniak a Ivan Mistrík odkladajú vynášky, aby si mohli obzerať opalujúcu sa Milku Vášáryovú. Tak ako vynášky odložili, by sa im ich už nikdy nepodarilo zdvihnúť. Pokiaľ sa pamätám, boli len dve naozaj dôležité veci, ktoré sa musel nosič naučiť pokiaľ chcel nosiť ťažké náklady. Prvá je schopnosť nájsť miesto, zvyčajne kameň, vyšší ako 50 cm a nižší ako 1m, na ktorý sa dá krošňa s vynáškou postaviť. Tomu miestu sa hovorí typicky slovenským menom, štand (z nemeckého der stand). Štand je jedinou zárukou nielen odpočinku, ale aj možnosti sa po odpočinku s nákladom zdvihnúť a pokračovať v ceste. Tá dru-

há vec je schopnosť sa sústrediť na ďalší krok. Ak nosič nosil povedzme do osemdesiat kíl, tak podľa zdatnosti sa mohol počas vynášky rozprávať, alebo myslieť na čo len chcel. Ak bola vynáška ťažšia, bolo nutné sa vedome a vizuálne pripraviť a podľa toho urobiť každý nasledujúci krok. Preto nosiči ťažších nákladov vyzerajú ako v tranze.

Napriek tomu som sám niekoľkokrát videl ako má Laco Kulanga na krošni priviazané tranzistorové rádio, ale či bolo pustené si fakt nepamätám. Najst štandy v lete je relatívne ľahké a nosič ich už po prvej brigáde dôverne poznal. V zime je to úplne iný príbeh. Zimný chodník sa mení podľa toho koľko je snehu a aký je ten sneh tvrdý.

Jedna vec je istá, zimný chodník vedie inak! ako letný, a tak vedieť kde sú letné štandy je nanič. Dá sa povedať, že vzdialenosť medzi štandami je najmenej polovičná ako v lete. Navyše zimné štandy, na rozdiel od letných, nie sú stále. Mení sa chodník a väčšina štandov je z tvrdého, nafúkaného snehu. Jednoducho povedané štand na snehu musí byť taký, aby vynáška zostala aspoň 30 cm nad topánkami. V opačnom prípade sa náklad nedá zdvihnúť.

Podstatou je, že v zime je potrebné mať oveľa viac síl pretože nevedno kedy sa začne štand boriť a s vynáškou treba vstať skôr než klesne hlboko tak, že ju už nie je možné zdvihnúť. Ísť s vynáškou na chatu v zime je niekoľkonásobne namáhavejší výkon ako ísť v lete. Ja, keďže som bol v Tatrách tak často ako sa len dalo, tak som nosil aj v zime, hoci nie toľko ako stáli nosiči. Ísť na chatu za víchrice bolo o život, ísť na chatu s vynáškou v takom počasi bolo za hranicu skutočnosti.

Jeden z legendárnych chýrov o Lacovi Kulangovi hovorí ako Laco vyniesol na Zbojnícku chatu pec vážiacu 154 kilogramov. Piecku je vidieť v kuchy-

ni, nikto nepochybuje, že ju tam Laco vyniesol, ale váži 114 kíl. Edo Záhor, ktorý mi túto históriu rozprával, ju vážil. Viac ako skutočná hmotnosť je zaujímavé to, že pec má nízko ťažisko a vyniesť ju nahor nie je jednoduché. Z toho čo píšem by sa mohlo zdať, že znevažujem Lacovu pamiatku, ale opak je pravdou. Vysvetlím prečo bol Laco skutočne neprekonateľný.

Laco povynášal kopec neforemných nákladov, a to je oveľa obtiažnejšie ako len ťažké náklady. Je to preto, lebo telo sa musí skrútiť tak, aby bolo ťažisko nákladu v úrovni pliec. Najviac v mojich očiach urobili Laco Kulangu legendárnym náklady, ktoré vyniesol za zlého počasia. Toho som bol svedkom len jedenkrát, ale Belo Kapolka, chatár na Teryne, mi rozprával o viacerých prípadoch kedy Laco došiel s vynáškou v zime za toho najhoršieho počasia.

Raz som sa vytrepal na Terynu len s ľahkým batôžkom po aspoň piatich hodinách. Cestou som zapadával do snehu ponad kolena a silný vietor okamžite za mnou zavieval všetky stopy.

Keď som potom konečne v chate trochu rozmrazil, začítal som závan studeného vetra ako keď niekto dolu otvorí vonkajšie dvere. Boli sme na chate len dvaja, Belo Kapolka a ja. Zišli, vlastne zbehli sme dolu do predsienky a tam stál Laco s vynáškou. Cencúle na oboč, celý oplepený snehom a ľadom. Vyzeral ako lovec mamutov z knihy Eduarda Štorcha. Jeho náklad mal 82 kíl. Bol som svedkom niečoho čo nebolo z tohto sveta.

Myslím, že sme boli s Lacom celkom dobrí priatelia. Laco Kulanga a Viktor Beránek sú dve legendy v histórii tatranského nosičstva. Mal som šancu ich obidvoch poznať. Laco Kulanga zomrel 14. septembra 2020 vo veku 71 rokov. Nech je Lacovi tá tatranská zem ľahká.

Josef Osif

Javoráky 1978

Slovensko a Kanada - Jožo Weider

Začnem pekne od začiatku. Skoro pred štyridsiatimi rokmi som medzi staršiou generáciou emigrantov v kanadskom Hamiltone pod kostolom pri flaške piva prvýkrát počul meno Jožo Weider. Väčšina slovenských emigrantov nemala to potrebné zdravie a šťastie a ťažko, preťažko si zarábali po celý život na tvrdý „emigrantský chlebiček“. No našli sa medzi krajanmi aj takí, ktorí zázračne uspeli, boli šikovní a doslovne „zažiarili“ v kanadskej spoločnosti. Na takých by krajina medzi Dunajom a Tatrami mala byť veľmi pyšná, lebo to tak vysoko dotiahli, že sa stali slávnymi v ďalekej cudzine a rodné Slovensko o ich úspechoch ani nechýrovalo.

Tento príbeh by som rád venoval turistovi, horskému vodcovi, lyžiariovi, staviteľovi, fotografovi, publicistovi, farmárovi, kuchárovi, muzikantovi, výrobcovi keramiky, vizionárovi, odborníkovi v marketingu, podnikateľovi (a určite som ešte niečo z tých profesií pozabudol uviesť) žilínčanovi Jožovi Weiderovi (1908-1971).

Minulý rok na jeseň, sme sa vybrali s turistickou rodinou Žitňanovou z Bánoviec nad Bebravou do Malej Fatry. Náš cieľ – Jánošíkov kraj, čiže Terchová. Chceli sme sa oboznámiť s prírodou Malej Fatry, v ktorej Jožo Weider pôsobil pred emigráciou do Kanady, a ktorá sa inšpiračne zapísala do jeho srdca v Modrých horách – v Blue Mountain v ďalekej Kanade v provincii Ontario. Po príchode do Malej Fatry nás v Terchovej prijal zástupca starostu pán Marian Zajac. Som mu povďačný, pretože rozšíril moje vedomosti o Jožovi Weiderovi a ďalšie miestne spomienky, ktoré spracovali terchovskí rodáci.

V roku 1966 Jožo Weider navštívil Terchovú a v roku 2014 ju navštívil pre zmenu aj jeho syn George spolu so svojim synom. Potomkovia teda navštívili otcov a dedov rodný kraj. Našťastie miestni kronikári to aj patrične zaznamenali. Dodnes je Terchová veľmi pyšná na mnohých významných ľudí, ktorí sa tu narodili alebo pôsobili a vynikli nielen doma, ale aj v cudzine. Jožo Weider sa zapísal nielen v Terchovskej sieni slávy, ale hlavne v Kanadskej lyžiarskej sieni slávy (CSHF Canadian Ski Hall of Fame 1983).

Jožo bol od mladosti milovníkom prírody Malej Fatry. Príroda a šport to bola jeho parketa. V roku 1932 v sedle Medziholie postavil známu Chatu pod Rozsutcom, najprv ako menší objekt s 30 lôžkovou kapacitou. Postupne ju rozšíril. V roku 1937 mala už kapacitu 80 postelí. Jeho chata sa stala mimoriadne navštevovaným turistickým miestom. Dá sa povedať, že Jožo Weider skutočne formoval počiatky moderného cestovného ruchu v Malej Fatre. Dokonca bol hádam prvým vizionárom, teraz už známeho, Terchovského polmaratónu.

Chatár Jožo napríklad zorganizoval beh z jeho chaty do Terchovej za účasti športovcov a nechýbali ani niektorí bačovovia a holeníci z okolitých salašov. Hlavnou atraktívnou cenou, ktorú ponúkal

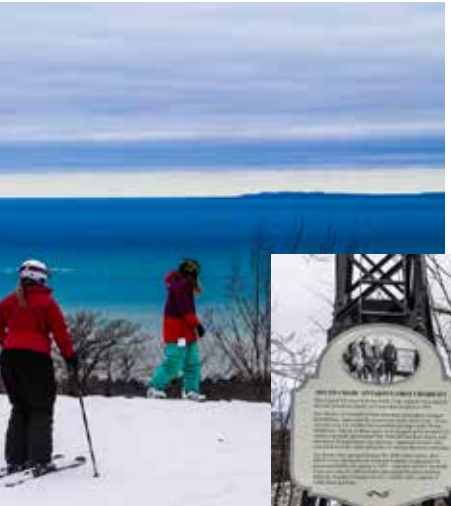
pre víťaza, boli náramkové hodinky, čo bolo vtedy, pred 2.svetovou vojnou, veľmi vzácné.

V roku 1939 Weider odcestoval dokonca do Anglicka získať si aj anglickú klientelu pre Chatu pod Rozsutcom. V tej nešťastnej dobe Nemci práve okupovali Čechy a Moravu. Jožovi sa podarilo poslať ešte telegram manželke, ktorá na poslednú chvíľu aj s jednoročným synom Jurajom emigrovala za manželom do Veľkej Británie. Ako politickým utečencom sa im podarilo ešte v lete 1939 emigrovať z Anglicka do Kanady.

Rodinu čakali ťažké začiatky. Najprv pôsobil len ako sezónny lyžiarsky inštruktör v Quebecu v Chateau Frontenac. O rok neskôr znovu v zimnej sezóne pôsobil v Quebecu v Alpine Inn v Ste. Marguerite. Tam ho stretlo šťastie, lebo sa zoznánil a spriatelil s Petrom Campellom, neskôrším politikom, senátorom, finančným partnerom a mecenášom, ktorý mal záujem podieľať sa na vybudovaní lyžiarskeho rezortu v Blue Mountain v Collingwoode v provincii Ontario (2 hodiny cesty autom z Toronta).

Weiderovci prišli na jar 1941 do farmárskej oblasti do Collingwoodu, kde Jožo (anglicky vyslov Džozo) začal od piky budovať jeden z najväčších lyžiarskych rezortov v Kanade. V roku 1941, v podstate na kolene, postavil prvý lyžiarsky vlek a použil na pohon zariadenia vyradený motor nákladného automobilu. Dokázal postupne v Collinwoode vytvoriť celoročný biznis a dať pracovné možnosti aj domácom obyvateľom. Turistom, lyžiarom v zime ponúkal napríklad aj jablká dopestované na vlastnej farme.

Postavil aj keramickú dielniu a z miestnej hliny vyrábal keramiky. Mal skutočne od začiatku všestranného obchodného ducha, hádam mu k tomu dopomohla aj jeho židovská DNA. Každoročne investoval, zveľaďoval a rozširoval rezort až do nešťastnej automobilovej nehody v roku 1971. V otcovej vízii ďalej pokračovali rodinní príslušníci

až do roku 2014, kedy rezort predali americkej korporácii Intrawest, ktorá tento rezort v súčasnosti prevádzkuje.

Dnes sa napríklad v rezorte, ktorý sa rozprestiera na kopcoch v Niagarského pohoria nachádza 15 lyžiarskych vlekov. Pre zaujímavosť, Niagarské pohorie sa tiahne v Ontáriu v dĺžke 725 km a najvyšší kopec pohoria je iba 335 metrov nad morom. Spomenutý rezort počas sezóny má až 1500 zamestnancov.

Mňa osobne zaujala historická veža pôvodného vleku (na fotografii). A ak by ste tam niekedy zavítali, určite navštívte aj ulicu s menom Jozo Weider a obľúbený Jozo Bar. Ja som do tohto baru zavítal s mojimi turistickými priateľmi z Toronta. Práve tu, v Džozovom bare, najlepšie spoznáte históriu zakladateľa tohto najväčšieho ontarijského lyžiarskeho rezortu. Očaria vás zaujímavé dobové fotografie a dokumenty z Weiderovho života v Blue Mountain.

Samotný rezort celoročne ponúka veľa atrakcií hlavne pre mladú generáciu. Je tu aj množstvo obchodov, reštaurácií a športových zariadení, ktoré domáci a zahraniční turisti radi vyhľadávajú.

A čo teda povedať na záver? Ročne navštívi rezort Blue Mountain v Collingwoode vyše 750 tisíc hostí z celého sveta. Začalo sa to víziou Slováka, žilínčana Joža Weidera, ktorý zmontoval na kolene z motora nákladného automobilu prvý lyžiarsky vlek v roku 1941.

Prajem čitateľom časopisu Slovo z Britskej Kolumbie to zakaždým potrebné Zdravičko a Šťastíčko.

ORA ET LABORA.

Text a fotografie: Paul Stacho,
Stoney Creek, Ontario

Jánošíkove diery

Bola nádherná jeseň roku 2019. „Kovidku-19“ sme vtedy ešte nepoznali a vonkoncom netušili, čo nás čaká, a tak sme teda bezstarostne spoznávali krásne kúty Slovenska. Vybrali sme sa do Jánošíkovho kraja. Jánošíkove Diery sú jednou z najkrajších turistických trás národného parku Malá Fatra a viacerými cudzincami, ale aj domácimi turistami, potvrdené, ako jedna z najkrajších turistických oblastí na Slovensku.

V tomto okolí pôsobil ako chatár aj Jožo Weider, ktorého príbeh spomínam v predchádzajúcom článku. Na pomerne malom území Krivánskej Fatry pod Rozsúcom sa nachádza stredoeurópske unikum, sústava tiesňav a kaňonov. Tento prí-

rodný komplex sa skladá z troch ucelených oblastí, a to: Dolné diery, Nové diery a Horné Diery. Túto božiu krásu vytvoril Dierový potok, ktorý tadiaľto preteká veľa storočí a vyformoval tu očarujúce tiesňavy a kaňony.

Na odbov sa vám tu ponúkne aj vyše 20 vodopádov, ktoré tiež Dierový potok vytvoril. Nemajú síce mohutnosť Niagarských vodopádov, ale majú svoje špecifické čaro. V týchto skalných útvaroch sa vyskytujú viaceré zaujímavé rastliny a živočíchy. Jánošíkové diery sú prístupné po dobre značených atraktívnych turistických chodníkoch s mostíkmi, reťazami a rebríkmi.

Keď Pán Boh letel nad Slovenskom a rozdával a zhadzoval prírodné krásy, aj keď nám nezhodil more, na nás nezabudol a dal nám prírodné krásy, ktoré určite patria k jedným z najkrajších na svete. Milí čitatelia časopisu Slovo z Britskej Kolumbie, keď budete na Slovensku objavovať Jánošíkovský kraj, určite nezabudnite navštíviť aj Jánošíkovské diery. Určite vás táto majestátna krása prírody očarí.

Prajem Vám od Niagary vždy to potrebné Zdravičko a Šťastíčko.

Text a fotografie Paul Stacho,
Stoney Creek, Ontario

Levitácia pri tancovaní v Sláviku

Pandora's Vox - Ženské vokálne teleso, ktorého je Marika členkou posledných 10 rokov

Rozhovor s Marikou Kubinyi

Marika Kubinyi je tanečníčka a speváčka vo folklórnom súbore SLÁVIK, predsedníčka ich neziskovej organizácie, hlavná organizátorka ich podujatí, dramaturgička a konferencierka ich programov, dizajnérka plagátov a výzdoby, sprostredkovateľka kontaktov s inými komunitami, žena plná originálnych nápadov, talentu a vkusu.

Marika, ty tancuješ, spievaš, hráš na klavíri, dokonca hudbu vyučuješ, máš výtvarný a aj pisateľský talent, s vkusom si zariaduješ svoje bývanie. Po kom si zdedila toto umelecké čítanie? Kto Ti ho pomáhal v detstve rozvíjať?

V našej rodine bol kreatívnou osobou môj otec. Pracoval v dubnickom Dome kultúry a celý život si pre potešenie seba a iným tvoril a stále tvorí básničky a pesničky. Dedko spieval a hral na „bicie“ (stolička a obal z harmoniky), teta spievala a hrala na akordeón, otec spieval a hral na gitare a ja som spievala a brnkala na malých huslíčkách. Robievali sme si také mini-kuchynské stretnutia „Spieva celá rodina“. Otcova sestra bola učiteľkou slovenčiny a hudobnej výchovy a taktiež mala na moje smerovanie veľký vplyv.

Pri svojej všestranosti si sa mohla uberať rôznymi smermi. Kedy a prečo si sa začala venovať práve folklóru?

Ako skoro každé dievča, aj ja som chcela byť baletkou, ale na balet som bola veľmi vysoká a samá ruka, samá noha, tak aj moje pohyby neboli veľmi noblesné. Zlom vo mne nastal, keď som bola na divadelnom zájazde v Bratislave na predstavení „Na skle maľované“. Folklórne prevedenie muzikálu mi natoľko učarilo, že som hneď chcela ísť do súboru. Vo folklórnom súbore Vršatec som tancovala 5 rokov a potom som pokračovala vo FS Mladosť pri Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici.

Aká bola Tvoja mladosť na Slovensku a prečo si

So Svetlanou Baroš a Hal-loween predstavenia „Spider's Brew“

Marika's Music business – Treble Clef Education

sa vybrala na západné pobrežie Kanady do Vancouveru?

Po skončení vysokej školy som sa opäť vrátila do rodičovského hniezda a začala učiť na základnej škole, ktorú som navštevovala ako žiačka. Iné mestá neboli pre mňa vôbec zaujímavé. Ale po ročnej učiteľskej praxi som chcela skúsiť si život bez pomocných rúk blízkych ľudí. Kanada, kde už rok chodili dievčatá z nášho okolia pracovať ako „nannies“, ma niečím priťahovala. Vybavila som si ročnú neplatenú dovolenku v škole, kde som učila a išla som s dvadsiatimi dolármi vo vrecku. Nevie, ako by som sa rozhodovala, keby som tušila, že jeden rok sa natiadne na dvadsať šesť.

Dosť skoro po usídlení sa vo Vancouveri Ťa to ťahalo medzi ľudí, ktorí sú Ti najviac podobní, do slovenskej komunity.

Na začiatku pobytu v Kanade som mala kontakt na dievčatá z Novej Dubnice, ktoré do Vancouveru prišli o niekoľko mesiacov skôr ako ja. Od nich som sa dozvedela o existencii slovenského kostola v New Westminsteri. Začala som do neho pravidelne chodiť každú nedeľu a spoznávať slovenskú komunitu, starousedlíkov, novú emigrantskú vlnu, ale aj veľkú skupinu „nannies“. Mali sme veľa spoločného, snažili sme sa držať pohromade, pomáhať si, byť jedna druhej oporou. Rada by som sa k tomuto obdobiu niekedy vrátila a spísala naše príbehy. Bolo by v nich veľa o našich povahách, o húževnatosti, obetavosti, pospolitosti, empatii... Starousedlíci v našich príbehoch mali veľkú rolu, boli to oni, ktorí nás prichýlili na niekoľko nocí až mesiacov, keď sme prišli o robotu, keď nároky našich zamestnávateľov neboli únosné, alebo keď nás vyhodili z práce len preto, že sa nám stal úraz.

Oni nám poskytli teplo domova a ochrannú ruku. Bez nich a ich pomoci by asi veľké množstvo dievčat odišlo naspäť na Slovensko.

To bolo prvé obdobie, kedy som veľmi potrebovala slovenskú komunitu, bez jej pomoci by prežitie bolo veľmi ťažké.

Druhé obdobie nastalo, keď som už mala možnosť robiť aj niečo iné ako nanny. Kurzy, škola, hľadanie zamestnania, viacej kurzov, hľadanie roboty.... Bolo to pre mňa obdobie, kedy som chcela byť Kanadankou, nemať prízvuk, zaniknúť v dave. Našťastie som pochopila, že to čo ma robí výnimočnou, je práve ten prízvuk, moje dedičstvo, vzdelanie, moje skúsenosti. Poznanie, že byť hrdou Kanadankou je práve vyzdvihnutie mojej etnicity. Nastalo tretie obdobie, ktoré trvá dodnes.

Ako si našla Slávik a stala sa jeho členkou?

Asi týždeň pred Európskym festivalom v máji 2011, kedy Renáta Francistytová dávala dohromady prvé vystúpenie súboru Slávik, som sa e-mailom dozvedela, že hľadá spevule, ktoré by im prišli vypomôcť na vystúpenie. Prišla som pomôcť a odvtedy som Slávičička telom a dušou. Renáta počas prvých troch rokov pripravila pásmo Slovenskej svadby a súbor bol v najväčšom rozkvetе aj so živou muzikou.

Ako sa Ti spolupracuje s deťmi zo Slávička? Nechýbaš na žiadnej z ich akcií, či už moderuješ ich karneval, alebo s deťmi zdobíš veľkonočné vajička, pripravuješ im zaujímavé úlohy na rozprávkový les, alebo pomáhaš pri detskej olympiáde.

Detský folklórny súbor Sláviček bol v pláne hneď od založenia neziskovej organizácie v roku 2013, ale k správne mu momentu došlo až v septembri 2017, kedy sme usporiadali nábor do detského

súboru pod vedením Silvie Kurejovej. O rok neskôr sa k nej pridala Anka Kasanová a spolu vytvárajú tanečný program pre naše detičky. Okolo Slávička sa vytvorila výborná skupina mamičiek, ktorým záleží na slovenskej výchove svojich detí a aby ich deti mali slovenských kamarátov, s ktorými sa budú môcť rozprávať v rodnom jazyku. Vytvorili si úžasnú komunitu s priateľstvami na celý život. A pri tom predsa nemôžem chýbať.

A čo ženy a muži v dospeljej zložke súboru?

Bolo krásne obdobie, keď sme mali v súbore až štyroch tanečníkov. Ale sa nám všetci rozutekali. Momentálne máme v súbore iba našich dvorných fujaristov Rast'a Kráľa a Rudyho Ivančina. A samozrejme nášho oddaného Mariána (Jánošíka), ktorý sa tancovania vzdal, ale stále pomáha pri akciách súboru. Ženy v súbore sú úžasné, vekové rozpätie je od 20 do 65 rokov a väčšina nemá žiadne

Mladosť vo folklórnom súbore Vršatec

Prezentácia slovenského stánku na Eurofest v 2019 s Gabikou Krížkovou.

predchádzajúce folklórne skúsenosti zo súborov na Slovensku. Ale nastalo v ich životoch správne obdobie s folklórom začať. Tak sa spolu snažíme robiť radosť nielen sebe ale aj tým, ktorí sa na nás prídu pozrieť.

Čerešničkou na torte je obdobie začiatku tohto roku, kedy slovenský choreograf žijúci vo Vancouveri, pán Pavol Širáč pripravil s nami tanec „Zem-plínske karičky“. Bola to skvelá spolupráca.

Aranžuješ nápadité slovenské stánky na medzinárodných festivaloch vo Vancouveri

Slovenské kultúrne stánky sú mojou srdcovkou. Veľmi ma naplňa hľadanie finančne nenáročných multidimenziálnych prezentácií, ich estetické zobrazenie a realizácia. A ešte viac ma uspokojuje podávanie informácií záujemcom o naše kultúrne skvosty. Už niekoľko rokov sa Slávik zúčastňuje na Lunarfeste, kde naša komunita je netradičným skvostom, východoeurópska krajina medzi ázijskými veľmocami. Vancouver je mestom, v ktorom žijú vedľa seba ľudia z rôznych kútov sveta a vzájomne sa obohacujú o poznatky. Snažím sa vždy hľadať, čo nás spája.

Keď sa rozprávam s niekým, kto javí záujem o našu kultúru, otvára sa nám svet vzájomného porozumenia, rešpektu, poznávania, vymieňania informácií. Je to hrejivý pocit, že moja maličkosť má vplyv na utvorení si názoru o mojej krajine.

Popíš nám typický rok života so Slávikom.

Zvyčajne robíme jednu zábavu do roka, či už Kartársku alebo Fašiangovú, pravidelné vystúpenie Od Slávika s láskou a detské vystúpenie na Mikuláša a vystúpenia na Lunarfest, Eurofest a North Shore Folkfest, kde vystupuje Slávik aj Sláviček a robíme aj kultúrny stánok. Pre deti organizujeme Tvorivé dielničky vo vianočnom a veľkonočnom období, Karneval, Rozprávkový les a Detskú olympiádu. Taktiež nepoviem, nie, ak nás oslovia iné organizácie, aby sme prišli vystupovať. V 2019 sme pod krídla Slávika pribrali aj Slovenskú školu vo Vancouveri a im pomáhame zhŕňať slovenské učebnice na Slovensku. Okrem podujatí musíme zabezpečiť nahrávky k tancom, choreografie, kroje, financie, nahrávanie v štúdiu, zhŕňať nových členov, muzikantov. Okrem toho sa musíme zviditeľniť, čo znamená písať články do online časopisov na Slovensku ale aj v Kanade, posilať fotografie, pripravovať nové choreografie, zhŕňať možnosti vystúpení, konečne spustiť webstránku Slávika, robiť videá, fotografovanie....

Všetko je to možné iba s obetavým prístupom všetkých členov Slávika. Za ich mravenčiu prácu im patrí veľká vďaka.

Marika s manželom Tiborom a synom Martinom

Vedela by si porovnať život na Slovensku a v Kanade?

Mám domovy dva, každý z nich mi pomohol byť tým, kým som. V tomto roku som si presne odžila polovicu svojho života na Slovensku a polovicu v Kanade. A svoje emócie som vyjadřila v extra slohe k piesni „Slovensko moje“.

*Kanadská hruda mi učarila,
srdce vie ako biť,*

*dvojitou láskou ma obdarila,
učí ma ako žiť.*

*Slovenkou hrdou ostaneť vždy,
dva domovy mám raz a navždy,*

*Slovensko moje, otcina moja,
krásna si ako raj,*

*s Kanadou veľkou, lásky sa spoja,
plnší život mi daj.*

Vo Vancouveri mi chýba blízka rodina. Mám tu síce svoju kanadskú rodinu, ktorú som si vytvorila z priateľov, ale chýba mi tá pokrvná. Mrzí ma, že pre môjho syna nie je Slovensko takým istým domovom, ako pre mňa. Ale na druhej strane, kozmopolitnosť Vancouveru nám dáva náhľad na život vo svete.

Teraz je leto roku 2020 a máme za sebou izoláciu spôsobenú prísnyimi opatreniami hygienikov kvôli šíreniu choroby COVID-19. Ako toto obdobie prežívate?

Je to veľmi zvláštne obdobie, už trvá veľmi dlho na môj vkus, ale obávam sa, že návrat do normálu už nebude taký, aký sme poznali pred pandémiou. Ja som prišla o moju prácu, ale nemám kedy sa nu-diť. Počas leta sme sa občas stretli v parku a zaspievali sme si a deťom zo Slávička sme pripravili tri letné podvečery hier, spievania, súťaží. Naše minuloročné vystúpenie „Od Slávika s láskou“ sme tohto roku už nemohli uskutočniť, ale pripravili sme online formu v podobe YouTube videa s jednotlivými vstupmi našich členov.

Čo by si si priała do budúcnosti?

Aby toto obdobie, keď sme trochu spomalili, malo pozitívny dopad na naše budúce rozhodnutia, aby sa nám konečne podarilo spustiť webstránku Slávika, aby Slávik mal živú muziku a aby budúci rok, keď Slávik bude mať desiate výročie od svojho vzniku, sme išli s našim vystúpením do Ot-tawy a možno aj do Detvy a aby....

Rozhovor viedla Zuzana Křížková

Divadielko pod Oravským zámkom

Rozhovor s jeho zakladateľmi, manželmi Plavákovcami o jeho vzniku, činnosti a plánoch

New Westminster, druhý sviatok vianočný roku 2017, hala slovenského kostola svätého Cyrila a Metoda plná rozzúvaných detí a rodičov, ktorí netrpezlivo čakajú na predstavenie Divadielka pod Oravským Zámkom. To bolo moje prvé stretnutie s tvorbou kreatívneho tímu manželov Mirky a Vlada Plavákovcov a ich pomocníkov Jožka Starostu a jeho dcéry Katky. Predstavili svoju hru „**Vianočný príbeh**“, a ja som sa ocitla spolu s deťmi v čarovnom svete marionetiek a ich tvorcov. S ich tvorbou som sa stretla ešte niekoľkokrát a zakaždým som si priala poznať ich bližšie. Vdýchnuť ich kreatívne myšlienky a podeliť sa s ostatnými s ich tajomstvami. A konečne sa mi to podarilo.

Ako sa zrodila myšlienka urobiť bábkové divadlo?

Asi rok pred naším prvým predstavením sme v Stanley Parku videli maľuškové bábkové predstavenie. Veľmi sa nám to páčilo a náš syn Samko rozprávkou priam hltal, tak sme sa rozhodli, že mu niečo také doma vyrobíme. Žiadne skúsenosti sme nemali, ale vďaka internetu sme absolvovali rýchlokurz výroby, zhľadania a objednávaní sa si Mirka vyrobila bábk, Vlado vyrobil box na divadielko a scény, ktoré Mirka s dcérou namaľovali. Plánom bolo predstaviť hru „**Tri prasiatka**“ našim priateľom a ich deťom počas letnej kempovačky. Ale premiéra sa posunula až na 30. október 2016 a nebola len pre našich priateľov, ale pre celú slovenskú komunitu v hale slovenského kostola sv. Cyrila a Metoda v New Westminster, BC.

Znie to veľmi jednoducho: nápad - výroba - predstavenie, ale určite to nebolo až také ľahké. Čo to všetko obnášalo?

Viac ako sme mohli uniesť. Hlavne, keď sme nemali žiadne skúsenosti. Ale podarilo sa. Napríklad výroba bábok. Najskôr som celú hlavu bábk urobila zo špeciálnej hliny na tenké paličky, ale bolo to veľmi ťažké, tak som dala na paličku alobal a až potom hlinu. Moja škola bol internet a YouTube a tak som skúšala a učila sa.

Naša prvá hra mala 50 minút a mali sme v nej 10 bábok. Boli sme na to iba my dvaja, takže na javisku mohli byť naraz iba štyri bábk. Spravili sme

si stojany, aby báбка mohla byť na javisku aj bez našich rúk, lebo je to dosť fyzicky náročné, držať ruky pred sebou s bábkami tak dlho a ešte aj s nimi aj narábať.

A pretože sme boli na to iba dvaja, už sme nezvládli v priamom prenose to aj nahovoriť a zaspievať, tak sme k tomu mali audio nahrávku z LP platne. V polovičke sme spravili prestávku, počas ktorej sme si potrebovali vydýchnuť a nemali čas zabávať deti. Našou inšpiráciou k prvej hre a potom aj k mnohým ďalším boli LP-čky slovenských ľudových rozprávok z vydavateľstva OPUS zo 70-tych a 80-tych rokov. Ako deti sme na nich vyrastali a ja som ich vedela aj s pesničkami všetky naspamäť. Chceli sme, aby Samko a aj jeho kamaráti poznali tieto krásne rozprávky. A pretože v dnešnej dobe, keď vnímame veľmi veľa vecí naraz, iba audio forma nie je pre deti dostatočne atraktívna, tak sme zvolili formu bábkového divadla.

A aké boli ohlasy na prvú hru?

Naša prvá hra mala byť aj poslednou, nemali sme veľké ambície. Páčila sa, ale bola na detskú pozornosť príliš dlhá. Po predstavení sa s nami porozprával Jožko Starosta, ktorý nám navrhol spoluprácu. Tak sme sa dali rýchlo prehovoriť v tejto činnosti pokračovať. Rozprávky sme skrátili, Jožkovi, ktorý teraz sedí ako dedo Jozef pred scénou a číta príbeh, sme vyrobili bábk Jožka Pletka a spolu zabávajú počas prestávok deti.

Jožkova dcéra Katka sa k nám tiež pridala a spolu s nami vodí bábk. Po hre **Tri Prasiatka** sme pripravili hry **Červená Čiapočka**, potom **Vianočný príbeh**, **Medovníkový domček** a posledná hra bola **Sestričky kozičky**.

Všetky, okrem Vianočného príbehu boli inšpi-

rované a tvorené na základe zdramatizovaných rozprávok Ivana Stanislava, ktoré formovali naše detstvo. Vianočný príbeh bol môj dlhoročný sen, pripraviť biblický príbeh, s kulisami inšpirovanými zimnými obrázkami Josefa Ladu. Myslím, že sa nám atmosféra tohoto príbehu veľmi vydarila, aj s použitím 'naozajstného' snehu.

Prvá báбка?

Je to báбка Ježibaby z našej prvej hry. Jej výroba trvala zo všetkých bábok najdlhšie, lebo som ešte nemala skúsenosť ako vyrábať bábk a ani tie najvhodnejšie materiály. Ruky, ktoré som chcela aby vyzerali ako ozajstné, som robila z maličkých dreviek, ktoré som pospájala malými želičkami s háčikmi a obalila špeciálnou plastelínou z Dollar Store. Urobila som jej nechty, zuby, oči boli špeciálne korálky z Michaels, veľmi som si dala záležať na detailoch. Oblečenie Ježibaby je z opasku sukne, ktorú mi darovala moja švagriná. Dokonca aj tričko od nej som rozstrihla na časti odevu. Dúfam, že sa neurazí, že jej dar nosí Ježibaba. Výroba čižiem tiež dala zabráť, lebo museli byť rovnaké. Celý proces výroby trval veľmi dlho, ale Ježibaba je mojou najobľúbenejšou bábkou.

Koľko asi trvá príprava hry od zrodu myšlienky po premiéru?

Najskôr si vyberieme rozprávku a Mirka urobí všetky bábk. Napríklad len vyformovať hlavu trvá asi jeden deň. Potom sa musí upiecť, namaľovať, urobiť oči, vlasy... Hlava kráľa má vlasy z chvosta nášho psíka, lebo vhodnú farbu vlny som nenašla. Iné bábk napríklad majú vlasy urobené z konope, ktoré mi v obálke poslala mama zo Slovenska.

Nájsť správne lepidlo, ktoré dobre lepí a neza-necháva flaky, bol tiež dlhodobý proces. Prasiatka

a kozičky sa vyrábali ťažšie ako iné bábk, lebo museli byť skoro rovnaké a to je ťažké urobiť, keď na to nie je forma. Keď sú bábk hotové, robia sa kulisy a Mirka pripraví scenár. Celý tím sa stretneme asi dvakrát pred predstavením, kedy všetko spolu niekoľkokrát prejdeme a pripravíme logistiku predstavenia. Takže celá príprava trvá aj pol roka.

Ako vznikol názov bábkového divadla Divadielko pod Oravským zámkom?

Navrhol to Jožko Starosta. V hale slovenského kostola máme veľký obraz krajiny pod Oravským zámkom a tak vznikol názov nášho divadielka. Naše publikum tvoria väčšinou rodiny z našej farnosti, tak názov naše divadlo a jeho pôsobenie vystihuje.

Kde skončia bábk a kulis po predstavení?

Deti si hneď po predstavení majú možnosť skúsiť manipuláciu s bábkami a nazrieť do zákulisia divadelného boxu.

Po predstavení bábk a kulis skončia v našej pracovni a veľa bábok visí z hrád v pivnici fary slovenského kostola.

Neplánujete výstavu vašich bábok a kulis?

To je dobrý nápad. Ešte sme o ňom neuvažovali, ale ak nám s tým niekto pomôže, radi by sme naše 'detičky' ukázali širokej verejnosti.

Celkovo sú naše plány limitované naším voľným časom. Obidvaja pracujeme na plný úväzok, máme len obmedzený voľný čas. Radi by sme ponúkli našu produkciu novej generácii mladých nadšencov, ktorí by hry mohli hrať aj mimo Vancouveru v iných českých a slovenských komunitách, alebo aj hry preložiť do angličtiny. Dúfame, že sa to niekedy podarí. Posledné tri roky naše hry vidia aj deti a rodičia, ktorí sa zúčastňujú Mikulášskeho večierka poriadaného Českým a slovenským združením v Kanade (ČSZK). Možno v spolupráci so ČSZK sa nám podarí pripraviť viacej akcií, ako je výstava alebo tvorivé dielničky. A čo sa ďalších plánov týka, poslednou hrou sme minuli všetky rámy na bábk, tak musíme znovu urobiť nákup z Česka. Rozmýšľame o krátkych biblických príbehoch prerobených na súčasnú dobu, napríklad príbeh o pomoci v núdzi. Len keby toho času bolo viacej.

Z Mirky a Vlada pri našom stretnutí žiarila radosť a detské šibalstvo, chceli mi vyrozprávať všetky tajomstvá výroby a zábavné historky z predstavení. Bolo to veľmi príjemné stretnutie. Ich energia a zanietenosť je nákazlivá a som veľmi rada, že preskočila aj na mňa.

Želám divadielku a ich tvorcom veľa kreatívnych nápadov a času na tvorenie. Nech sa detské ale aj dospelácke srdiečka rozžiaria pri pozieraní ďalších rozprávok a príbehov v podaní Divadielka pod Oravským zámkom.

Rozprávala sa Marika Kubinyi

KOVIDOVÝ SLÁVIK

alebo ako sme si krátili čas v roku 2020

Možno krátanie času nie je ten správny výraz, lebo každý z nás má tento rok plné ruky práce a zaneprázdnenú myseľ riešením Korvidu. Ale stretnutie sa s priateľmi rovnakej krvnej skupiny a záujmov je príjemným odreagovaním. Až keď nám nastalo obdobie, keď sme sa nemohli stretávať, sme si uvedomili, že nám prítomnosť jeden druhého chýba. Slávik, Sláviček a Slovenská Škola museli upraviť svoju činnosť a obmedziť stretávanie, ale hľadali riešenia ako byť spolu bez fyzickej prítomnosti.

Kalendárny rok 2020 sme odštartovali z hurta, posledný januárový víkend účasťou na **Lunarfeste** v centre Vancouveru s inými národnosťami, ktoré oslavujú Čínsky Nový Rok. Naša účasť, už po treťkrát, je čerešničkou na torte. Pre nás aj pre ázijskú komunitu. Sme iní, ale máme veľa spoločného. Spájajú nás podobné tradície alebo ich význam, jedlo a dokonca aj motívy a technika výšiviek. Na Lunarfeste sme predstavili kultúrny stánok s tradičnou Vianočnou výzdobou a vystúpili s programom Slávička a novou choreografiou Slávika **Zemplínska karička**, ktorú s nami pripravil folklórny choreograf Pavol Širáč. Nový tanec, nové kroje, nové topánočky..., pekný začiatok nového roka.

V polovicike februára nás Vancouver Slovak Mission Society pozvala ukázať naše tanečné zručnosti na posedenie pre dlhoročných farníkov Slovenského kostola. No a koniec februára sme zavŕšili Fašiangy Fašiangovou veselicoou a detským Karnevalom.

A potom prepukla pandémia a aktívna fyzická činnosť našej organizácie sa musela odmlčať. V roku 2019 sme v máji začali novú tradíciu, pripravili sme veľké predstavenie Slávika a Slávička pre slovenskú komunitu. Predstavenie malo veľký úspech, tak sme sa rozhodli, že „Od Slávika s Láskou“ bude pravidelné podujatie. Rok 2020 nám trochu prekázal plány, ale zhostili sme sa toho kreatívne a pripravili 20 minútové videjko s individuálnymi príspevkami jednotlivých členov Slávika. Ak ste nemali možnosť video vidieť, tu je link: <https://lnk.sk/vbht>

Video ku článku.

Slovenská Škola vo Vancouveri s nadšením začala svoj druhý školský rok vzdelávacieho dobrodružstva v Septembri 2019 už v dvoch triedach a s hojným počtom žiakov. Napriek tomu, že nás o posledné vyučovacie hodiny od polovice marca do konca školského roka ukrátila korvidová pandémia, stihli sme prebrať veľa učiva a zaujímavých tém. Fantastické úspechy naši žiaci zožali v 2. ročníku medzinárodnej súťaže v literárnej a výtvarnej tvorbe pre slovenské školy a vzdelávacie centrá v zahraničí pod názvom „Rozprávky z celého sveta“, do ktorej sme sa zapojili. Podľa jednotlivých kategórií nám bolo v literárnom kole udelené strieborné umiestnenie a vo výtvarnom kole hneď dve strieborné a dve bronzové umiestnenia. Víťazné práce budú publikované v podobe krásnej rozprávkovej knihy.

Zapojili sme sa aj do 1. ročníka výtvarnej a umeleckej výzvy na oslavu slnka, a to našim kolektívnym dielom „Slniečko priateľstva“ a za našu prácu žiaci obdržali osvedčenia od organizátorov za originálne slniečko.

Počas letných prázdnin a krásneho slnečného počasia sa deti do Slávička niekoľkokrát stretli pri lúčnych hrách a spievankách.

Taktiež, veľké Slávce si urobili niekoľko speváckych stretnutí v parku pri západoch slnka

Pri príležitosti Slovenského Dňa Ústavy bolo naše združenie SLÁVIK poctené uznaním od veľvyslancu SR v Kanade, pána Víta Koziaka. Veľmi

nás to potešilo a ocenenie nás zaväzuje naďalej prehľbovať a šíriť Slovenský folklór a kultúru medzi krajinami, ale aj širokou kanadskou verejnosťou.

Začiatok školského roka bol pre všetky naše deti v očakávaní, či sa začne Sláviček a Slovenská Škola. Obidve skupiny začali činnosť začiatkom októbra a kombinujú fyzické stretnutia, Zoom stretnutia a učenie sa podľa videí. Budúci kalendárny rok Slávik oslávi 10. výročie vzniku a pri tejto príležitosti pripravujeme niekoľko veľkých prekvapení. Jedným z nich je aj webstránka nášho folklórneho združenia SLÁVIK, so samostatnými podstránkami FS Slávik, DFS Sláviček a Slovenskej Školy. V tomto čase ešte netušíme, či vás budeme môcť pozvať na výročné predstavenie, kde by sme sa stretli zoči voči, ale ak nie, o prekvapenie neprídete. Už sme rozbehli prípravu a niekoľko fotiek s pripravovaného prekvapenia si môžete pozrieť tu. Ale už viac neprezradíme. Tešíme sa na čoskoré stretnutia s Vami.

Na Slávikovský rok 2020 si 14. októbra 2020 zapomínali Zuzka Chlepková a Marika Kubinyi.

Fotky - archív Slávika

Od Slávika s láskou

Vzdialená a predsa taka blízka krajina, čo ma s ňou srdce spája, jej piesne si rada spievam, pískam, radšej, keď sme pri tom dvaja.

No najradšej, keď sme spolu mnohí, čo si spievame slovenské piesne. Nemusí mať každý extra vlohy, nemusia byť všetky tóny presné.

Stačí, že nám srdcia vedno bijú a tou piesňou vraciame sa k našim drahým, čo tam na Slovensku žijú, ktorých teraz tiež ten vírus straší.

Viem, že pieseň akokoľvek krásna nenahradí dotyk rúk a tváre. Nemôžeme ísť k nim, oni zas k nám, škoda je chýstať itineráre.

Aspoň piesňou vyjadríme teda príslušnosť k jazyku svojich predkov, keď pomíne vírusová bieda, obnovíme vzťahy, styky - všetko!

Jaroslav Daniš,
jún 2020

Slovenská škola vo Vancouveri

O kvalitách pani učiteľky Zuzany Chlepkovej zo Slovenskej školy vo Vancouveri sa môžete presvedčiť sami. Každú sobotu počas školského roka ju v poobedňajších hodinách nájdete v slovenskej škole. Tá vznikla jej zásluhou v októbri 2018, keď sa 15 detí vo veku od šesť do dvanásť rokov začalo stretávať na dve hodiny do týždňa v učebných priestoroch frankofónneho centra De Maillardville v Coquitlame. Aj keď nemám deti v školskom veku, neodolala som pokušeniu na vlastnej koži sa presvedčiť, či naozaj deti dobrovoľne a s radosťou chodia cez víkend k pani učiteľke Zuzke, ako sa to šíri slovenskou komunitou. Bolo to asi v štvrtom mesiaci fungovania školy. Prišla som v druhej polovici vyučovania a deti vôbec nezaregistrovali moju prítomnosť, lebo boli v plnom sústreďení pri tvorení slovenských slovíčok na posledné písmeno predchádzajúceho slova. Staršie, a jazykovo zdatnejšie deti, pomáhali mladším s písaním slov na tabuľu. Ak niekto nevedel význam slova, opisne im ho po slovensky vysvetlil. Angličtina v triede za hodinu mojej návštevy vôbec nezaznela. Okrem slovnej zásoby si deti precvičovali aj krasopis. Úlohou k budúcej hodine bolo písmeno „k“ a šikovné deti, ktoré už stihli dorobiť pracovný list, úlohu stihli v triede. Môj dojem z návštevy hodiny bol nad očakávanie. Snažila som sa nevyrušovať a pôriť celého tela vstrebávať tú úžasnú školu hrou, z ktorej bolo cítiť radosť, dôveru, vrúcnosť a spoločnú lásku k učeniu. Či už zo strany učiteľky, alebo učiacich sa detí.

Zuzka, ako vznikla myšlienka založenia Slovenskej školy vo Vancouveri?

Myšlienkou založiť slovenskú školu som bola nakopnutá, keď som bola oslovená v septembri 2017, ako učiteľka slovenčiny, na doučovanie jedného dievčatka. Záujem o učenie sa slovenčiny prejavilo viac rodičov, a tak vznikol nápad otvoriť školu pre naše deti. Inšpiráciu a potrebné informácie o založení školy a jej úspešnom štarte som čerpala od Dr. Evy Hadzima, ktorá je honorárnou kozulkou a zakladateľkou Slovenskej školy v Calgary. Pôvodne sme plánovali otvoriť sesterskú školu vo Vancouveri, ale nakoniec sme začali ako samostatný krúžok. Celá príprava trvala viac ako rok, s počiatkovým veľkým nadšením a plánom otvoriť školu v hale kostola Sv. Cyrila a Metoda, so škôlkou v priestoroch pod farou. Nakoniec, vďaka pomoci Mariky Kovalčíkovej, sa nám podarilo nájsť pekné a cenovo veľmi prijateľné priestory v Coquitlame, kde škola funguje doteraz. Po získaní priestorov sme sa pustili do hľadania zdroja potrebných učebníc zo Slovenska. S pomocou dvoch rodičov a predovšetkým dvoch starých rodičov žiakov našej školy sa nám to napokon podarilo a škola mohla začať svoju činnosť. Nie síce na začiatku školského roka, ale zápisom 27. októbra 2018, čo považujem za veľký úspech, lebo počas plánovacieho roka sa skupina nadšencov pomôcť s chodom školy scvrkla na veľmi malú skupinku.

Bol dostatočný záujem rodičov a detí pri zápise do školy?

Záujem bol prekvapujúco vysoký, žiaľ, nemohla som vyhovieť všetkým, nakoľko som na učenie zostala sama. Prijat' som mohla len 15 detí vo veku od 6 - 12 rokov. Čítala som veľkú zodpovednosť a pravdu povediac som sa bála, ako to zvládnem. Moje odhodlanie a túžba naučiť deti čo najviac mi pomohli prekonať prvé obavy a teraz môžem s istotou prehlásiť, že moji žiaci sú fantastickí. Všetci pracujú veľmi usilovne a s nadšením. Po každej hodine informujem rodičov detailným emailom o priebehu vyučovania, o tom, čo sme prebrali a aký bol účel výučby, prípadne ako treba pomôcť doma.

Fašiangové masky

Moja úžasná trieda

Učiť deti ťa nadchlo až v Kanade alebo máš k tomu dlhodobejší vzťah?

V roku 2000 som ukončila magisterské štúdium na FHV UMB v Banskej Bystrici v kombinácii Slovenský jazyk a literatúra a Filozofia pre učiteľov druhého stupňa a pár mesiacov na to som už sedela v lietadle, smer Vancouver, Kanada. Tu som po ukončení požadovaných kurzov v Langara College v roku 2010 absolvovala program recertifikácie učiteľa s praxou na UBC, so zmenou zamerania na prvý stupeň. Učila som len krátko, v dvoch základných školách vo Vancouveri a v špeciálnej škole EAS pri UBC, pretože som desať rokov venovala prácu v rodine s autistickým chlapcom, kde som aj každodenne doučovala deti zo všetkých predmetov.

Podľa čoho sa pripravuješ na vyučovanie?

Pri prípravách vyučovacích hodín čerpám zo slovenských metodických materiálov a inšpirácie hľadám na rôznych online stránkach pre slovenských učiteľov. Hlavným zámerom našej školičky je udržať slovenské korene, predovšetkým jazyk, aby rástli a upevňovali sa aj v generácii našich detí, ďaleko od domova. Učíme sa rozprávať, písať a čítať po slovensky, s pomocou slovenských učebníc (používame Šlabikáre, Čítanky, Písanky a učebnice a pracovné zošity Slovenského jazyka) a didaktických materiálov. Zároveň sa učíme o Slovensku, histórii a našich tradíciách, čítame aj slovenské rozprávky a básne, zapájame rôzne didaktické hry na tvorbu a obohatenie slovnej zásoby.

Plány do budúcnosti?

V budúcnosti plánujeme našu Slovenskú školu postupne rozširovať o viac tried a umožniť štúdium všetkým uchádzačom. Ozývajú sa dokonca aj dospelí záujemci. Z časti sa nám to už podarilo tento školský rok, kedy sme pribrali viacej detí a rozdelili ich do dvoch tried. Mojou veľkou túžbou je aj otvorenie slovenskej knižnice pre naše deti.

Až pri otvorení našej školy som sa dozvedela, že podobné slovenské školy a vzdelávacie centrá fungujú po celom svete a teším sa z toho, že môžeme týmto spôsobom aj v našej komunite prispieť k obohateniu národných tradícií, v ktorých sme mnohí vyrastali. Čítim v srdci hrejivý pocit,

že môžem a dokážem svojou kvapkou prispieť v mori aktivnosti na udržanie tradícií našej slovenskej komunity vo Vancouveri. Zároveň som nesmierne vďačná všetkým, ktorí pomohli pri uskutočnení našej školy, a špeciálne ČSZK za ponúknutú pomoc po jej otvorení a slovenskému folklórному spolku Slávik, ktorý našu školu zozbieral v roku 2019 pod ochranné krídla. Deti zo školy a ich súrodenci sa často zúčastňujú akcií poriadanými Slávikom, Slávičkom alebo ČSZK. Rada by som zdôraznila, že bez pomoci a podpory rodičov a bez ich detí by škola jednoducho nemohla existovať.

Po rozbehnutí našej Slovenskej školy som sa stala členkou medzinárodného inštitútu ISEIA, združenia slovenských vzdelávacích centier vo svete, a vo vzájomnej spolupráci pravidelne prispievam do ich online časopisu pre krajské deti „Cezuky vo svete“. Spoznala som tak skvelú komunitu zanievencov, ktorým záleží na udržiavaní slovenčiny u našich detí vo svete. Vďaka týmto kontaktom mám možnosť zapájať žiakov našej školy do rôznych literárnych a výtvarných súťaží, ale aj ponúknuť im príležitosť zúčastniť sa v letných táboroch na Slovensku, každoročne organizovaných pre slovenské deti v zahraničí.

Školský rok 2019-2020 bol pre nás mimoriadne úspešný. V medzinárodnej súťaži v literárnej a výtvarnej tvorbe pre slovenské vzdelávacie centrá vo svete, pod názvom „Rozprávky z celého sveta 2“, naši žiaci získali v jednotlivých kategóriách niekoľko krásnych ocenení: strieborné umiestnenie v literárnom kole a vo výtvarnom kole hneď dve strieborné a dve bronzové umiestnenia. Víťazné práce budú publikované v podobe krásnej rozprávkovej knihy. Kolektív žiakov našej školy dostal ocenenie aj vo výtvarnom a umeleckom projekte „Deň Slnka“ za originálne Slniečko priateľstva.

Viacero aktivít Slovenskej školy vo Vancouveri sa môžete dočítať na facebookovej stránke škola

ly <https://www.facebook.com/Slovak-School-in-Vancouver-Slovenská-Škola-vo-Vancouveri-251428439061379>, a taktiež na stránkach spomínaného online časopisu Cezuky vo svete www.cezukyvosvete.iseia.eu.

S rodičmi som sa porozprávala v siedmom mesiaci existencie školy.

Zuzka Štvrtecky, mama Julianky, 9 rokov.

Ja som sa narodila už v Kanade, doma rozprávame anglicky, ale počas návštev Slovenska, by sa Julianke slovenčina zišla. Bola by som rada, keby sa naučila po slovensky nielen hovoriť, ale aby aj ovládala gramatiku, ktorá je nesmierne ťažká, hlavne pre nás, ktorí sme chodili celý život iba do kanadských škôl. Taktiež, aby si našla nových kamarátov, s ktorými by mohla rozprávať po slovensky. Za šesť mesiacov školy sa Julianka naučila čítať po slovensky a veľmi ju baví krasopis. Taktiež chodí do súboru Sláviček, kde sa učí ľudové pesničky.

Diana Janek, mama Sofie, Sebastiana, Kristiána a Tomáša, tri staršie deti chodia do slovenskej školy.

Bola by som rada, aby moje deti viacej rozumeli po slovensky a rozšírili si slovnú zásobu. Najstaršia Sofia do troch rokov rozprávala iba po slovensky, ale keď prišli ďalšie deti, angličtina v ich komunikácii začala prevládať. Nie je to jednoduché udržať doma komunikáciu v slovenčine, deti sa rýchlo zdokonaľujú v angličtine a slovenská slovná zásoba zaostáva. Som nesmierne vďačná, že Zuzka začala so školou, dúfam, že to bude robiť veľmi dlho, aby všetky moje deti mohli do školy chodiť až kým nezmatujú. U svojich detí vidím veľké pokroky. Sofia už číta slovenské knižky, Sebastián po-

Učíme sa o Slovensku

Rozprávky znamenajú detstvo

máha Kristiánovi so slovčkami a taktiež spolu učia aj malého Tomáška. Ešte pred založením rodiny som vyčítala svojej budúcej svokre, že nenačila svojich synov poriadne po slovensky a teraz som v tej istej situácii ja. Už to chápem, je to omnoho komplikovanejšie, ako som si myslela. Ale verím, že keď pôjdeme pozrieť na Slovensko, deti sa už bez problémov dohovoria. Škola im v tom nesmierne pomáha.

Rodina Kovačiková, syn Oliver, 7 rokov.

Do školy sme dali Olivera hlavne preto, aby sa naučil rozprávať dobre po slovensky. Žili sme dva roky v Írsku a plánovali sme ho tam zapísať do slovenskej školy a po presťahovaní do Vancouveru sme hľadali školu tu. Na 70 % sa plánujeme po určitom čase vrátiť na Slovensko, tak by bolo pre Olivera veľmi ťažké nastúpiť na Slovensku do školy bez znalosti písania a čítania v slovenčine. Pani učiteľka Zuzka je úžasná, aj my by sme si priali mať v našich školských časoch takú perfektnú učiteľku. Oliver vždy príde zo slovenskej školy domov nadšený a všetko nám porozpráva, zahrá sa s nami hry, ktoré sa v škole naučil, prečíta zo Šlabikára. Na to, že do školy chodí iba dve hodiny do týždňa, jeho čítanie a písanie neuvieriteľne napreduje a škola ho nesmierne baví. Okrem školy sa Oliver stretáva so svojimi slovenskými kamarátmi na detských podujatiach organizovaných slovenskou komunitou ako Karneval, Detská olympiáda, Rozprávkový les, či Tvorivé dielničky.

Janka a Rudy Priškinovci, rodičia Šimona, 9 rokov.

Jeden z hlavných dôvodov prečo sme dali Šimonka do slovenskej školy je, že o pár mesiacov sa sťahujeme na rok na Slovensko a nechceme, aby bolo prispôbenie sa novému prostrediu a výučbe pre neho ťažké. Je to úžasné, že naše deti majú možnosť sa naučiť slovenský jazyk, hlavne čítanie a písanie v mladom veku, kedy je to pre ne oveľa jednoduchšie. Veľmi nás prekvapilo, že za taký krátky čas chodenia do školy, Šimon vie už čítať, rozumie diakritike, odstránil z rozprávania anglický prízvuk, vie ako používať dĺžne. Pani učiteľka do toho dáva celú dušu, od prípravy na hodiny, výučbu, až po nespočetné množstvo podrobných emailov o tom, čo sa na hodinách preberalo, ako naše dieťa napreduje

Vianočné ozdoby

a v čom a ako mu môžeme pomôcť. Krásne na tom je, že Zuzka deti neučí len gramatiku, písanie a čítanie, ale popri tom do toho zahŕňa našu históriu, tradície, zvyky, geografiu Slovenska. Ale hlavne do toho dáva srdce a lásku a deti to cítia. Do školy sa tešia napriek tomu, že je to v polovičke víkend. Nikdy sme nemali so Šimonom problém, že by nebol na čas vychystaný, a po príchode domov nám nadšene všetok ten fun zo školy zreferuje. Zuzka ide na to úžasne, je to škola hrou a deti sa na ňu veľmi tešia. Na školu aj na pani učiteľku. Osobne to nevieme pochopiť, ako to dokáže zvládnuť, lebo má v triede deti rôzneho veku a taktiež rôznej jazykovej úrovne, chlapcov a dievčatá a všetkých ich dokáže nadchnúť a zaujať. Je neuvieriteľne talentovaná, je pre našu komunitu požehnaním. Preto by sme mali snažiť jej pomôcť, nielen priviesť deti do školy, ale aj aktívne spolupracovať, pomôcť s uprataním triedy, s prípravou materiálov, robiť s deťmi aktivity aj počas týždňa, vytvoriť rodičovskú komunitu.

Rodina Pokorná, synovia Martinko 6 rokov a Oliver 4 roky

V domácom prostredí u nás dominuje zatiaľ slovenčina, lebo deti sú ešte pomerne malé. Rozprávame sa po slovensky, čítame slovenské knižky, pozeráme slovenské a české rozprávky, počúvame slovenské rádio. Momentálne je u nás veľmi obľúbený seriál „Bol raz jeden život“. Martinko už má šesť rokov a je kanadským aj slovenským občanom, tak sme ho zapísali aj do školy na Slovensku, s tým, že dostal výnimku, že sa môže vzdelávať v zahraničí. Bude sa musieť raz za určený čas zúčastniť na Slovensku preskúšania, takže je pre nás dôležité, aby slovenčinu ovládol nielen hovorovo. U Zuzky v triede je najmladší, ale asi aj najzhorčivejší. Viem si predstaviť, že dá pani učiteľke zabráť, ale som nesmierne vďačná, že môže byť vystavený slovenčine nielen v našej rodine. Čítať po anglicky už vedel v piatich rokoch, tak viem, že je kognitívne na učenie sa ďalšieho jazyka pripravený.

Rodina Valovičová, dcéra Nicole, 7 rokov

Je veľmi zložité deti motivovať v slovenčine, keď žijete v anglickej hovoriacej krajine a je ťažké nájsť správnu cestu, ako a s čím začať. Preto, keď sa otvorila Slovenská škola vo Vancouveri, sme

nesmuseli dlho premýšľať. Nicolka mala šesť rokov, keď ju začala navštevovať, a aj keď bola škola v sobotu a namiesto narodeninových osláv, alebo výletov trávil v škole, tak ju mala veľmi rada a vždy sa tam tešila. Ako rodič som mala pocit veľkej podpory, že na to nie som sama a mali sme obidve aj viac pozitívnej energie potom doma, aby sme v učení sa pokračovali. Som nesmierne šťastná, že naša zlatá pani učiteľka Zuzanka sa dala na túto neľahkú cestu a venuje celé svoje srdce a energiu, aby sa deti niečo naučili. Z celého srdca ďakujeme.

Rodina Škoda, dcéra Nelly, 8 rokov.

Veľmi sa s manželom tešíme, že sa konečne Zuzke Chlepkovej podarilo otvoriť slovenskú školu aj vo Vancouveri. Naše tri deti vedíme k tomu, aby vedeli plynulo rozprávať po slovensky a aby vedeli, odkiaľ majú ich rodičia korene. Kvôli zaneprázdnenému životnému štýlu, už je predsa menej času ich učiť ešte aj písať a čítať po slovensky. O to sa postarala p. učiteľka Zuzka, ktorá vedie túto školičku a sme jej nesmierne vďační za všetko. Je neuvieriteľné, čo všetko sa stihli deti naučiť za tak krátku dobu, odkedy škola funguje. Naša staršia dcéra sa naučila písané písmo (keďže to sa začína učiť v jej škole až v treťom ročníku), ktoré ešte neovládala, písať a čítať po slovensky a nehovoriac o slovenských dejinách a zvykoch. Nelka chodí do slovenskej školy veľmi rada. Je obdivuhodné, koľko sa tomu Zuzka venuje. Vždy je veľmi zorganizovaná, preberajú aktuálne tematiky, ktoré sa zrovna konajú, či majú konať a po každom vyučovaní nás, rodičov, podrobne informuje o prebranom učive. Vopred ďakujeme za všetku snahu a veľmi dúfame, že škola bude pokračovať aj naďalej.

Čo k tomu dodať? Teší ma, že škola prekvitá a je o ňu veľký záujem. Mrzí ma, že nemala Zuzka tento skvelý nápad pred pätnástimi rokmi, vtedy by určite jedným z jej študentov bol môj syn, ktorý by si teraz určite vedel so svojimi starými rodičmi písať v slovenčine. Ale keď prídu vnúčence, rozhodne sa k zástupu čakajúcich rodín na zápis do školy pridám aj ja.

So Zuzkou Chlepkovou a rodičmi sa rozprávala Marika Kubinyň.

Stretnutie seniorov „Pod Oravským zámkom“

Nedávno (v apríli 2019) založené združenie Vancouver Slovak Mission Society zorganizovalo stretnutie slovenských seniorov – terajších aj bývalých členov farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri v kanadskej provincii Britská Kolumbia – ktorí si prišli do farskej haly zaspomínať na 60 rokov spoločného budovania slovenskej osady na pobreží Pacifiku.

Hoci to organizátori v čase plánovania nevedeli, dátum stretnutia, 15.februára 2020 bol jednou z posledných možností pre zriadenie sa takmer stovky účastníkov. Áno, 11.marca 2020 WHO vyhlásila Covid 19 pandémiu a spoločenský život takmer zamrzol.

Stretnutie ešte nebolo poznačené odmietaním podania ruky. Ľudia sa ešte neobchádzali na vzdialenosť 6 stôp, pretože pojem „social distancing“ bol ešte neznámy. Masku na tvári nemal nikto.

Účastníkom stretnutia sa predstavil aj honorárny konzul Slovenskej republiky vo Vancouveri, pán Pavol Hollosy. Oboznámil prítomných s úlohami, ktorými je poverený ako honorárny konzul a so službami, ktoré poskytuje.

Veľkú vďaka zakladateľom farnosti a všetkým bývalým aj súčasným členom farnosti vyslovil aj terajší správca farnosti, slovenský kňaz, otec Pavol Gera.

Starí známi sa radostne navzájom zvitavali. O srdečné objatia nebola núdza. Zaslúženej pozornosti sa tešila jedna z najstarších žijúcich „pamätníkov“, pani Mária Kiktová, ktorá prišla do Kanady r.1948.

Výstava fotografií a dokumentov na stenách spoločenskej haly pripomínala 60 rokov bohatej histórie farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri. Zamyslenia o živote tých, ktorí nás už predišli do večnosti a ktorým môžeme ďakovať za existenciu slovenskej farnosti na „ďalekom západe“ Kanady, spomienky na spoločné prežitie časy, ba i smiech a žarty sprevádzali prehliadku výstavy.

Potom prišla na rad najmladšia generácia Slovákov žijúcich v oblasti Veľkého Vancouveru, členovia Detského folklórneho súboru Sláviček. Svojimi tančecami, pesničkami a nefalšovaným detským entuziazmom rozohrali krv v žilách ich starších krajanov.

Pesnička „Červené jabĺčko v oblôčku mám, koho rada vidím, tomu ho dám“ a rozdávanie naozajstných jabĺčok vylúčili úsmev na mnohých zvráskavených perách a vohnali slzu do nejedného stárneho oka.

Členky Folklórneho súboru Slávik sa nedali zahabiť. Hostia spoločenského popoludnia, hoci z kuchyne už rozvážal príslub očakávaného obeda, pri slovenských tancoch dievčat v tradičných krojoch, pri slovenskej hudbe a spevoch, zabudli, že sú hladní a odmenili Slávik aj Sláviček dlhotrvajúcim potleskom.

Ešte pred roznášaním chutného obeda bola plánovaná spoločná fotografia všetkých prítomných. Neboli by sme sa však zmestili ani na javisko, ani pod obraz Oravského zámku, preto sme spravili dve fotografie s ľuďmi sediacimi na svojich miestach a s členmi Slávika a Slávička v popredí.

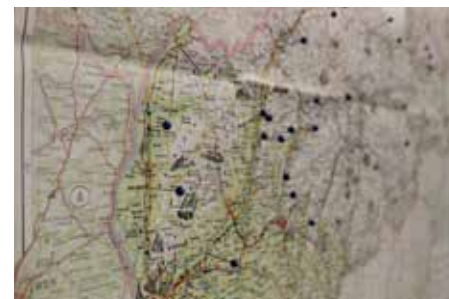
Po obede, ktorý si každý pochvaloval a za ktorý patrí trojici kuchárov úprimná vďaka, konferenciér popoludnia, p. Starosta, premietol dve krátke videá zo začiatku 90-tych rokov (minulé sto-

ročia©). V jednom z nich vtedajší kostolníci speváci nacvičili niekoľko piesní z muzikálu „Na skle maľované“ a obohatili nimi r.1990 oslavy 100-ho výročia založenia 1. Katolíckej Slovenskej Jednoty. Druhé video bolo z r.1991, z fašiangovej zábavy, zo „srdiečkového“ tanca.

Mnohí z „hercov“ v oboch videách už nežijú. Tí však, ktorí ešte zápasia so starosťami (a tešia sa z radostí) tohto života a boli prítomní na spoločenskom popoludní, vybuchovali salvami smiechu pri pohľade na seba pred 30 rokmi. Smiech, radosť, milé spomienky a pocit spolupatričnosti boli súčasťou premietania týchto videí a historických fotografií.

Vo voľnej časti popoludnia sa viacerí z prítomných podelili o svoje spomienky zo spoločného života farnosti, z akého regionu Slovenska pochádzajú a pozapichovali špendlíky do mapy Slovenska, do miesta, kde sa narodili oni alebo ich rodičia.

Pred tým, ako sa účastníci posedenia seniorov rozišli do svojich domovov, spravili si niekoľko spoločných skupinových fotografií „pod Oravským zámkom“.

Stretnutie terajších a bývalých seniorov farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri, pri príležitosti 60 výročia založenia farnosti, ktoré zorganizovalo združenie Vancouver Slovak Mission Society, bolo úspešným podujatím. Tak sa o ňom vyjadrovali všetci účastníci.

Bolo posledné? Určite bolo posledné pred vyhlásením pandémie. Dúfajme však, že aj po uplynutí tohto nezvyčajného obdobia masiek, izolácie a „social distancing“ bude možnosť spoločenského (fyzického, nielen virtuálneho) stretávania sa ľudí so spoločnými koreňmi, záujmami, spoločnou vierou, kultúrou, minulosťou, rečou...

Potrebuje sa navzájom. Robme veci spoločne.

Jozef Starosta

Rozhovor s Pavlom Gerom

O. Pavol, v časoch, keď slovenskí chlapci chodili na 2-ročnú alebo 1-ročnú základnú vojenskú službu, sa stávalo, že niektorí museli aj „nadsľuhovať“, obvyčajne za trest. Vy ste prišli do farnosti sv. Cyrila a Metoda na pastoračnú službu na jeden rok, ktorý uplynul koncom júna 2020. Teraz je už november a vy tiež „nadsľuhujete“... Prečo? Za trest?

Ha ha... Určite nie za trest, možno za odmenu. :-) Staré slovenské príslovie hovorí, že „Človek mieni, Pán Boh mení“. Nie som si úplne istý, či toto zmenil Boh alebo „covid 19“ alebo modlitba detí a farníkov, ale to je asi jedno. Nech je to akokoľvek, verím, že je to v Božej rýžii a keď bude tá správna chvíľa, tak sa tu podarí dostať aj novému kňazovi o. Jankovi a v mojom prípade sa naplnia slová Písma „všetko má svoj čas“ a príde čas odísť domov na Slovensko.

Pamätáte sa, ako ste sa cítili v prvých dňoch pobytu v našej farnosti?

Samozrejme, že pamätám, aj keď odvtedy už prešiel rok aj štyri mesiace. Cítil som sa na jednej strane zvlášťne, prvýkrát v živote tak ďaleko od domova, „za veľkou mláskou“ ako sa hovorí, no na druhej strane veľmi prijatý milými farníkmi, na ktorých bolo vidno opravdivú radosť z príchodu slovenského kňaza, ktorý tu vlastne rok chýbal. A to bol naozaj krásny pocit.

Čo ste očakávali od Vášho pobytu v Britskej Kolumbii a v našej farnosti a sa splnilo alebo ne-splnilo?

Nešiel som tu so žiadanými očakávaniami a tak nemôžem hodnotiť, čo sa splnilo a čo nie. Všetko bolo pre mňa prekvapením a zažil som tu toho veľmi veľa. Niekedy naozaj netreba mať očakávania a potom je človek oveľa slobodnejší a prijíma všetko tak ako je. Je to jedno veľké dobrodružstvo života, ktoré ako som už napísal má v réžii neko-nečne dobrotivý a starostlivý Boh.

Čo Vás vo farnosti milo prekvapilo?

Ako som už spomenul, milo ma prekvapili predovšetkým milí ľudia, farníci, u ktorých som videl záujem, ochotu, radosť a odhodlanie spolupracovať a budovať farské spoločenstvo. Veľmi milo som bol prekvapený aj zo vzájomnej pomoci medzi farníkmi, z krásnych spoločných akcií, z oslavy mojich 40-tych narodenín, zo spoločných obedov,

z návštev, kde som bol pozvaný, zo silvestrovskej či fašiangovej zábavy v našej hale a v neposlednom rade z úprimnej viery a sviatostného života s Bohom u mnohých našich farníkov, s ktorými sa stretávam hlavne v kostole na tej najkrajšej hosti-ne okolo jedného stola a tou je sv. omša.

Čo Vás vo farnosti nemilo prekvapilo?

To nebudem komentovať...

Ako Vás prijali spolu-kňazi v dekanáte?

Veľmi dobre a veľmi milo. Stretli sme sa len párkrát na spoločných rekolekciách, či pri predvianočnom a predveľkonočnom spovedaní v kostoloch a v školách a potom ešte na študijnú-duchovnom pobyte v Harrisonie. Vždy sme sa dobre porozprávali. Potom už prišiel „covid“ a od februára sme sa nevideli.

Veľa vecí, situácií, problémov, riešení alebo medziľudských vzťahov je v Kanade iných ako na Slovensku alebo v Európe. Zostával Vám nad niektorými z nich „rozum stáť“? Ako sa na ne dívate teraz, po ročnom odstupe?

Určite áno, ale prijal som ich také aké sú a s odstupom času sa na niektoré pozerám inak a tie ďalšie už neriešim, bola by to zbytočná strata drahocenného času. :-)

Ktoré z Vašich plánov vo farnosti sa Vám podarilo splniť?

Keď kňaz prichádza do farnosti, nemal by v prvom roku nič podstatné meniť a keďže ja som prišiel na ročnú misiu, tak som nemal žiadne veľké plány. A tie malé sa týkali toho, aby som zabezpečil fungovanie farnosti a vytvoril si normálne a pekné vzťahy s farníkmi a snažil sa ich sprevádzať na ich ceste k Bohu, čo sa mi snád aspoň trochu podarilo, ale to už nech zhodnotí On.

A ktoré z Vašich plánov zostali iba plánmi?

Odlet domov na Slovensko 1. júla 2020. :-)

Vedeli by ste byť naším duchovným otcom aj dlhšie? 3, 5, 10 rokov?

Určite áno. Ale nie zase moc dlho. :-) Keď som sa rozprával s kňazmi, ktorí tu už nejaký čas boli, zhodli sme sa na tom, že minimum je 2 roky a maximum 5 rokov, takže k tomu minimu sa blížim a verím tomu, že môj nástupca tu bude tak optimálne, teda 3 roky, možno viac. :-) Ale stále musím zdôrazniť, že mojou úlohou bolo len „vykryť“ tu je-

den rok, aby farnosť neostala druhý rok bez kňaza a som rád, že sa to podarilo. Tak som bol nastavený a nikdy som o dlhšom pobyte nerozmýšľal. „Nadsľuhovanie“ je už tiež len prekvapením. Len neviem či za trest alebo za odmenu ako ste sa pýtali na začiatku. :-)

Čo si najviac vážite za členoch nášho farského spoločenstva?

Prijatie, vzťahy, ochotu, odhodlanosť, pomoc, priateľstvo, snahu o plnenie Božej vôle a mnoho ďalšieho.

V čom sa potrebujeme najviac zlepšiť?

Všetci máme čo vylepšovať, dôležitá je snaha. Takže viac sa vo všetkom dobrom snažiť... To dobré, čo je v nás rozvíjať a toho zlého sa snažiť zbavovať. To je úloha na celý život a právo hodnotiť ju má iba Boh.

V čom je farnosť na Slovensku a v New Westminsteri podobná a v čom sa líšia?

Ťažko sa to porovnáva, lebo veľa vecí je podobných a veľa vecí odlišných. Záleží od veľosti farnosti na Slovensku a od toho kde sa nachádza, či je na sídlisku, v centre mesta alebo na vidieku, či je to malé mesto alebo veľké mesto, malá obec, či veľká obec. Málokde však asi ľudia z takého veľkého okruhu prichádzajú do farnosti ako tu do New Westminster, pretože niektorí cestujú aj 40 minút. A v tom je to pekné a aj odlišné, že tunajšia farnosť je aj etnická, teda národná – slovenská a farníci si vážia to, že môžu prísť na sv. omšu v slovenčine, ktorá široko-ďaleko nie je a preto neváhajú presťahovať aj viac kilometrov a stretnúť sa tu s farníkmi Slováckmi a samozrejme zažiť spoločenstvo s Bohom pri sv. omši.

Venovali ste sa aj inej pastoračnej činnosti okrem našej farnosti?

Áno, ako som už spomínal, bol som viackrát spovedať v cirkevných školách, aj som navštívil viaceré cirkevné školy, keďže na Slovensku som sa počas mojich 13-tich rokov kňazstva venoval hlavne cirkevným školám. Podarilo sa mi zúčastniť aj na dvoch školských sv. omšiach na Popolcovú stredu. Jedna bola pre základnú školu, druhá pre strednú. Ďakujem za to našim farníkom učiteľom, ktorí tam pracujú.

Okrem toho rok a dva mesiace som mal na starosti dva dni v týždni aj blízku nemocnicu a prichádzal som tam za veriacimi, ktorí o to požiadali sami alebo prostredníctvom ich rodiny, aby som im vyslúžil sviatosť pomazania chorých, sv. spoveď, či sv. prijímanie a povzbudil ich v ťažkej chorobe ale-

bo na sklonku života. Veľakrát toto je jedna z najnáročnejších služieb kňaza, ale patrí ku kňazskej službe, zvlášť keď sa týka jeho farníkov, tu som to robil aj navyše pre veriacich z rôznych farností, ktorí boli hospitalizovaní v tunajšej nemocnici. Asi trikrát som sa ocitol aj na detskom oddelení, kde boli malé detičky v inkubátoroch a rodičia prosili o sviatosť krstu či požehnanie. Minimálne dve z nich už odišli do neba...

Ako vidíte budúcnosť našej farnosti? Ako asi bude vyzerat' za 10 rokov?

Ako sa hovorí, budúcnosť je v našich rukách. Samozrejme s Božou pomocou. Budúcnosť sú deti a mladí ľudia a treba vynaložiť veľké úsilie na to, aby tu chodili a zostali. A aby to oni predovšetkým tak cítili a chceli. Chceme veriť, že za 10 rokov tu bude stále úprimné spoločenstvo farníkov, ktorým bude záležať na farnosti a budú sa tu cítiť ako doma. Čo bude o 20 rokov, to už si netrúfam povedať, ale treba robiť všetko preto, aby tu slovenská farnosť vydržala čím dlhšie.

Aké máte plány po návrate na Slovensko?

Ha ha... Ako vidíte plány môžem mať, ale neviem aké má plány Všemohúci Boh a môj biskup. V každom prípade chcel by som čo najlepšie spravovať farnosť, ktorá mi bude zverená a nikdy nezabudnúť na to, že som nikdy neprišiel panovať, ale slúžiť a to si mnohí kňazi mýlia. Určite sa chcem venovať aj svojim rodičom a svojej rodine, čo som tento rok nechtiac „zanedbal“. Tak isto stretávať sa s priateľmi a venovať sa tomu, čo ma baví, napr. športu a mimoškolským akciám pre deti, mládež a rodiny v zime či v lete.

Čo by ste nám, farníkom sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri, chceli povedať, odkázať, odporučiť na záver?

Krásne to povedal môj dedko, keď odchádzal z tohto sveta a verím, že už sa za nás prihovára v nebi. Povedal len toto: „Buďte dobrí, spravodliví a verní...“ Nič viac. A to stačí. Ja vám prajem a od-

kazujem to isté a môžete si to „rozmeniť“ na drobné“. Budujte si stále lepší vzťah s Bohom a vytvárajte pekné vzťahy medzi sebou a všetko ostatné príde samo. K tomu ma napadol citát zo Sv. Písma, z Prvého listu sv. apoštola Pavla Korinťanom, 13. kapitola, 13. verš: „A tak teraz ostáva viera, nádej, láska, tieto tri; no najväčšia z nich je láska.“

Ďakujem za rozhovor

S o. Pavlom Gerom sa zhovárал Jozef Starosta

Hrady a zámky a z rozprávky do rozprávky

musela som si spoločníka na prechádzku požičať. A myslím, že sme obidve mali skvelé sobotňajšie popoludnie na Burnaby Mountain. Vedeli sme, že musíme nájsť aj lesného škriatka, tak pre nás nachodené kilometre neboli žiadny problém. Skvelá akcia, ktorú aj slniečko poctilo svojou prítomnosťou. Týždeň po akcii som si už pochutnávala na sľubenej odmene, dobre zachladenej Plzni. A moja spoločníčka sa zaslúžila balíček so sladkosťami.

V nedeľu sa akcia konala opäť v inom mieste, v Hume Parku v New Westminsteri, neďaleko slovenského kostola. Ako to prebiehalo tam, nechám hovoriť tých, čo tam boli. Janka Watt spolu s rodinou a priateľmi sa o akcii vyjadrila takto:

„Zúčastnili sme sa vynikajúcej akcie usporiadanej Českým a Slovenským združením v Kanade. V skupine nás bolo päť dospelých a štyri deti od 3 do 8 rokov. Akcia bola veľmi dobre zorganizovaná, a keďže nám aj počasie doprialo slniečko, všetci sme si vychutnali popoludnie na 100%. Už pri prvom stanovišti nás čakalo prekvapenie...deti už z dialky uhádli **Spišský hrad**, a v nás, dospelých, prepuklo nadšenie a hrdosť...veď také krásne hrady a zám-

rali plagáty, ktoré opäť niekedy znova ožijú v inom parku. No a potom v teplúčku svojho domova, čakali na naše e-mailly s fotkami a odpoveďami na otázky. Každému napísali a dohodli sa, kde im doručia odmenu. A potom spokojne mohli snívať o ďalšej, zatiaľ len plánovanej akcii. A keby ste ešte chceli vedieť, odkiaľ sa tie plagáty s otázkami vzali, vznikli v kuchynskej dielni manželov Križkovcov, a pri príprave rozprávkovkej časti sa do detstva vrátila a obrázky s otázkami pripravila Mirka Plaváková.

A zazvonil zvonec a rozprávky je koniec... Ešte nie, ešte pár postrehov od iných účastníkov akcie.

Petra S (traja dospelí, 5 detí a pes): Dneska jsme s rodinkou a kamarády prošli vaší procházku o hradech a zámcích. Jednotlivá stanoviště byla moc hezký připravena, s dětmi jsme se dozvěděli spoustu zajímavostí o místech, na kterých jsme spolu byli a ta místa, na kterých jsme ještě nebyli, si musíme přidat na bucket list :-). Moc děkujeme za organizaci. Měli jste to hezký připravené, v dospělém výletu bylo stanoviště tak akorát, informace byly zajímavé jak pro nás, tak pro děti. Na dětské louce lovily podle mapy stanoviště děti samy, a pár pohádek jim bylo potřeba připomenout :-)

Pavla N: The kids and I really enjoyed this walk and the fairy tales on the park lawn. What a wonderful afternoon.

Maja V: Ďakujeme za prípravu, bolo to úžasné!

Hana K: Děkujeme za bezva nápad na nedělní procházku!

Zuzana Ď: Bolo to skvelé! Náš trojročný syn Jonas, zatiaľ slovenské rozprávky veľmi nepozná, ale my – rodičia, sme si to užili a veru musím povedať, že niektoré otázky boli very challenging!

Honza Š: Byli jsme tam a procházka se nám moc líbila. Perfektní nápad, jak zorganizovat zábavu i při současných omezeních! A perfektní provedení, líbilo se nám, že se mohli zapojit i náhodní kolemjdoucí.

No a ešte môj dodatok. Ak ste neboli, tak si to nabudúce nenechajte újsť. Rozhodne to stálo za to. A zazvonil zvonec a rozprávaniu je koniec.

Marika Kubinyi

A keď sa v sobotu a v nedeľu spokojné rodiny pobrali po akcii domov, Zuzka s Paľom si opäť, už po neviem koľkýkrát, prešli celú trasu, aby pozbie-

EMI GRÁ CIA

Žiť v cudzine nie je synonymom bohatstva, dobrého života a skvelej práce... Žiť v cudzine znamená boj, tvrdú prácu, obetovanie, samotu, odvahu, prežitie, byť ponížený, opovrhnutý, oklamáný, či dokonca zneužitý... je tiež synonymom vzdania sa množstva vecí a obetovaním sa kvôli ďalším pre lepší život...

Tieto slová sú určené pre tých, ktorí nikdy nepustili svoju krajinu a odvážia sa kritizovať nás všetkých, ktorí sme sa raz s kúskom odvahy a strachu rozhodli opustiť pohodlie našich domovov, aby sme hadali nové možnosti a lepšiu budúcnosť...

Tieto slová mi poslala prostredníctvom Internetu moja známa dolnozemská Slovenka Anna z Vojvodiny.

Bolo to z príležitosti mojho nedávneho 39-ho výročia emigrácie. Pred toľkými rokmi sa moje túlavé emigrantské topánky pohli z teritória medzi Dunajom a Tatrami do sveta. Cez rakúsky utečenecký tábor Traiskirchen a potom ďalej až za veľkú mláku k mojej druhoradej srdcovke, k Niagarskym vodopádom. Mojou prvou „srdcovkou“ je samo-

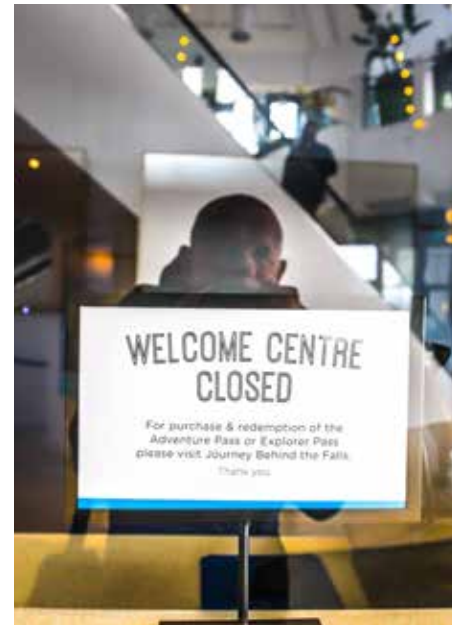
zejme moja manželka. V ďalekej cudzine tú „soul mate“ – manželku človek veľmi ocení.

Mimochodom, tie slová, ktoré sú uvedené v úvode tohto článku, veľmi dobre opisujú môj osud, ale hádam nebudem ďaleko od pravdy, ak poviem, že aj osudy tisícok iných Slovákov, Sloveníek, ktorí si zvolili podobnú cestu emigrácie či už v minulosti, súčasnosti a možno aj generáciám emigrantov v budúcnosti.

V roku 1985, niekoľko rokov po mojom príchode do Kanady sa mi podarilo získať vládny grant zo „Secretary of State“ z Ottawy a spraviť úspešnú fotografickú výstavu z príležitosti storočnice príchodu prvých Slovákov do Kanady (1885-1985). Mal som vtedy možnosť stretnúť sa a odfotografovať mnohých slovenských emigrantov, z ktorých mnohí sú už na „druhom svete“. Dozvedel som sa od nich ich osudy, aké ťažkosti, ale aj radosti, mal ich život v provincii Ontario.

Generácie Slovákov a Sloveníek, ktorí emigrovali ešte za čias Rakúsko-Uhorska, počas prvej Česko-slovenskej republiky, vojnoví emigranti po zániku Slovenskeho štátu, pobebruároví emigranti (1948), ale aj emigranti po roku 1968. Staršie emigračné vlny to mali podstatne ťažšie oproti novodobejším, pretože vtedy neexistovali nijaké podpory v nezamestnanosti, zdravotné zabezpečenie a ďalšie sociálne podpory a vymoženosti. Preto tak svorne nažívali, stretávali sa v slovenských kostoloch a halách a organizovali sa v podporných slovenských spolkoch.

Ako to bude v budúcnosti, len Pán Boh vie. Dnes slovenské spolky a slovenské farnosti-osady pomaly vymierajú, čo je škoda. V minulosti mali Slováci po príchode do novej krajiny nutnosť nájsť si okamžite prácu a vyživiť väčšinou viacpočetnú rodinu, alebo poslať dolare na „šif kartu“, aby mohli prísť za nimi ďalší rodinní príslušníci. Novodobí slovenskí „emigranti“, ktorí prídu do Kanady väč-

šinou sami, kostoly a haly nepotrebuju. Obvyčajne povedia nám, starším, veď načo, keď mám dnes Internet, Skype, Viber, Facebook atď...

Z prvých slovenských emigračných vln obvyčajne najviac profitovala kanadská vláda, pretože, všeobecne povedané, emigranti sa pričínili o nebývalý rozvoj krajiny. V neskorších vlnách prišlo už množstvo vzdelaných ľudí, alebo sa už slovenským emigrantom narodili potomkovia-deti, vnuci, vnučky, ktoré vyštudovali a získavali si vysoko postavené miesta v kanadskom priemysle, vede, kultúre, športe a umení.

Čo je najdôležitejšie Slováci, podobne ako iné národnosti, sa prispôsobili anglosaskej kultúre a adoptovali si túto nádhernú krajinu za svoju vlastnú. Bohužiaľ, dnes do Kanady, alebo do Európskej Unii prichádzajú (čest výnimkam) emigranti skôr elegantne oblečení, obutí v drahých Nike a Reebook, s najnovšími iPhonmi a čo je hlavné, len a len s požiadavkami. Ako keby zabudli na povinnosti, že v prvom rade je potrebné vysúkať si rukávy a že existujú aj nejaké povinnosti pred tými požiadavkami. (Ďalej sa už nebudem rozpisovať, aby som náhodou nenarušil „etiketu súčasnej politickej korektnosti“.)

A čo povedať na záver mojej story? Milí priatelia Slováci a Slovenky medzi Tatrami a Dunajom. Keď prídeme na návštevu rodného kraja, nezávidíte nám, prosím, nám „Amerikánom“. Na tomto severoamerickom kontinente, alebo inde v západnej Európe, pečené holuby nikomu do huby nepadli a nepadajú. Väčšina z nás sa musela za tým emigrantským chlebičkom mnohokrát „sakramentsky“ riadne obracať.

Prajem „Zdravíčko & Šťastíčko“ čitateľom časopisu Slovo z Britskej Kolumbie.

Pripájam niekoľko súčasných fotografií z mojej druhoradej lásky – Niagary.

Paul Stacho

Sucua 13. marca 2020

7. výročie zvolenia Sv. Otca Fantiška za pápeža

Milí čitatelia, priatelia, dobrodinci, spolubratia, známi!

Dlhšia odmlka skončila a ja sa opäť vraciam k písaniu. Samozrejme všetkých pozdravujem z ďalekého Ekvádoru v tomto čase, kedy celý svet zasahuje pandemická choroba koronavírus. Mnohým naháňa strach aj tu v Ekvádore, hoci pôvod má ďaleko na východe. Modlí sa celý svet, aby sa táto *pliaga* zastavila a skončila. To je naša najväčšia zbraň proti všetkému negatívnemu čo ničí životy. Dôverná modlitba, že to raz skončí a my sa s Božou pomocou opäť oslobodíme, tak ako vyvolený židovský národ, z otroctva, je nám nádejou.

Využívam čas pôstu na zamyslenie sa a hovorím si, aké pokánie si dám? Nezvyčajné, zmotivovať sa a napísať tento list! Tak to robím teraz a hneď, na katechetickom kurze v Sucua, ktorého sa zúčastňujem s mojimi štyrmi katechetmi.

Bremeno, ktoré ma gniavilo, odľahlo a cítim potrebu ozvať sa starým známym, ktorí sa pýtajú: **Čo sa ten Tono neozýva, neďa o sebe vedieť, nepíše!** Dva a polročná námaha s výstavbou prvej časti pastoračného centra, kostola **Najsvätejšieho Srdca Ježišovho**, v mojej najväčšej osade farnosti Tuutin-Entsa, sa zavŕšila slávnostnou posviackou 14. septembra 2019 (Slávnosť Povýšenia sv. Kríža).

Chvála Bohu a vďaka Bohu! Tiež ľuďom a všetkým, ktorí pomohli, priložili ruku k dielu. Teraz centrum slúži a ľudia sú spokojní. Je to Božie dielo, ktoré pritahuje ľudí, a my dôstojnejšie slávime naše náboženské slávnosti.

Saleziánsky svet žije v očakávaní nových výziev

ánov, hoci sme farármi pre všetkých. Snažíme sa budovať a formovať kresťanské komunity, ktoré nie sú ešte stabilné, dostatočne formované, funkčné. Chýbajú katechéti, ministri, kňazi.

Vďaka za pomoc všetkým, ktorí nám pomáhajú, podporujú, motivujú. Mladí dobrovolníci, domáci i zahraniční, sú veľkým prínosom pre naše diela, kde chýba personál. Cítim to aj ja vďaka saleziánom ekvádorským i slovenským. Dobrovoľníctvo je aktuálne a pritažlivé pre mladých. Prvá skúsenosť so slovenským dobrovoľníkom Petrom v roku 2018/2019 bola pre mňa veľkou posilou a odbremením.

Teraz som bez neho a cítim sa slabým. Hľadám, pýtam, prosím. Aj sa niekto objaví, ale zase sa rýchlo stratí. Nevyrdrží, tiež je slabý, krehký, nevyzretý. Tento rok o tom svedčí. Pán Boh to vidí a istotne mi v budúcnosti niekoho postrčí.

Čo vysokoškôláci - šuari? Aj tých máme a ich počet porátame. Do desiatky sa ich nájde, dúfame že vydržia až do finále. Sú ozdobou našej komunity, nádejou spoločnosti. Len ich správne motivovať, zorientovať a ich počet zduplikovať. Naším stálym úsilím je dvíhať šuarský národ, aby sa cítil silným, rovnocenným, zodpovedným, s morálnymi, kresťanskými hodnotami.

Direktor, komunita, bratia, vzťahy sú veľmi dôležité pre náš život a apoštolskú prácu. Žijeme v komunitách a spoločne pracujeme ako zasvätené osoby pri šírení Božieho Kráľovstva. Každý má zodpovednosť za svoj úsek. Pracuje, ako sa hovorí, *na svojom piesočku*. Sme traja kňazi, od marca Štyria. Vďaka za posilu, otec inšpektor! Najstarší, zoslabnutý, vyčerpaný, je 78-ročný belgčan, otec Jose - direktor a farár dvoch farností, mestskej i vidieckej. Má kaplána, otca Franklina, ekvádorského diecézneho kňaza, ktorý mu pomáha v meste Taisha.

Môj šuarský piesoček je trochu ďaleko, a tak som často mimo komunity. Novotou je novokňaz, salezián z Vietnamu Wong Tran, pokrstený Pedro, ale viac sa mu páči Wong, tak ho volame Wong. Ten má pomáhať otcovi direktorovi a ak si zvykne a vydrží, časom ho aj nahradí. Tak toto je náš pracovný tím a my spolu s ním.

Na záver pozdrav a požehnanie a všetko, čo si želáte, nech sa stane. Samozrejme v zhode s Božou vôľou a tých, ktorí ju reprezentujú a modlitby dopĺňujú.

otec Anton, saleziánsky misionár v Ekvádore

Smrť, posmrtný život, pochovávanie v kultúre Shuarského národa

Smrť, posmrtný život, pochovávanie sú aktuálne témy, o ktorých sa hovorí v tomto novembrovom čase, keď si pripomíname našich zomrelých predkov, príbuzných, známych.

Každý národ žije v svojej kultúre, zvykoch, prejavoch. Má svoje špecifiká myslenia, chápania, konania. Ak si chceme priblížiť chápanie smrti a posmrtného života u Shuarov musíme načrieť do ich histórie, do ich mýtov, ich spôsobu myslenia, vyjadrovania, správania sa. Ich súčasťnú mentalitu a správanie nemôžeme chápať len z pohľadu minulosti, spreď niekoľkých desiatok rokov. Aj tu nastal posun ako u každého národa, ktorý sa vyvíja, prechádza zmenami.

Pri uvažovaní o týchto skutočnostiach sa budeme pohybovať v dvoch časových rovinách. Jedna bude zasahovať do minulosti a druhá do súčasnosti. Shuari v minulosti a aj dnes majú problém chápať smrť ako prirodzenú realitu, ktorá svedčí o skutočnosti, že život sa končí. Z filozofického hľadiska ich myslenie sa prejavuje cirkulárne, do kruhu, a nie lineárne, ako u nás zaznamenávaním údajov o narodení, úmrtí, časových obdobiach. V minulosti nezapisovali mená, dátumy narodených, zomrelých. Nemali školy, nevedeli čítať, písať, nepoznali abecedu, gramatiku, matematiku, nepoznali číslce od 0-9. Pre nich lineárny, chronologický čas nehral dôležitú úlohu. Z prírody vypozerovali ako sa všetko dookola mení, točí a tento princíp sa prenáša do ich myslenia a konania až dodnes.

V minulosti sa smrť chápala ako vonkajšia realita, nie vnútorná súčasť biologického ukončenia života. Niektorí ľudia museli byť za ňu zodpovední. Ak niektorí ochoreli a vyľiečili sa, jednalo sa o chorobu. Ak niektorí ochoreli a zomreli, to už bolo vážne, to už musel niekto urobiť a mal by za to zaplatiť životom. Takto sa vyrovnávali so smrťou. Hľadaním vinníkov, aby ich kruto potrestali.

Shuarský národ veril a verí v dobro a zlo. Verí, že dobro bude odmenené a zlo potrestané. Verí v život po smrti, kde sa všetci dobrí stretnú a budú zjednotení s ich predkami a budú tvoriť spoločnosť s Bohom Arutam (Arutam - starý človek, starček). Prírodným chrámom, kde sa mohli už tu na zemi stretnúť s Arutam, bol vodopád - tuna.

Spojený s Arutam prostredníctvom spievania náboženských nápevov - anent, i popíjania opojných bylenných odvarov - natema a prežúvaním tabaku - tsaank, môže vyvolený dostať rôzne vize o nevyssvetliteľných skutočnostiach života, ako príčina choroby a smrti, odhalenie vinníka nešťastia, komu dať dcéru za ženu, získanie rady pri vychovávaní detí alebo ako trestať za neposlušnosť. Shuari prichádzali k vodopádu, k rieke, kde si stavali prírodné prístrešky - Ayamtai z konárov a lístia stromov a paliem, aby sa mohli skrýť pred dažďom, slnkom, divou zverou. Postili sa, popíjali omamné nápoje, prežúvali tabak, spievali a snívali, čo im prostredníctvom snov Arutam zvestuje.

Veria v dobrého ducha Arutam, ktorý sa v minulosti prejavoval ako Etsa - Boh slnka, Shakaim - Boh práce, Ayumpum - Boh života, Uwi - Boh prí-

rody, Tsunki - Boh vôd, Nunkui - Boh zeme. Všetci títo „menší“ bohovia tvorili jednotu s Arutam. Veria v zlo, v zlého ducha, ktorého nazývajú Iwia (vajauch iwianch), s prejavmi ako emesak, wawek, iirshimp, ktorý škodí a neskôr bude potrestaný a zomrie. Po príchode Ježiša Krista na našu zem sa misionári snažia o prepojenie (inkulturáciu) minulej viery na súčasnú teológiu o Bohu, o Jeho jednotu, o prítomnosti Ducha Svätého. Tak ako Boh Arutam bol v minulosti zjednotený s Etsa, Shakaim, Ayumpum, Uwi, Tsunki, Nunkui, tak aj dnes veríme v jednotu Boha Otca, Syna i Ducha Svätého. V tomto inkulturačnom úsilí sa má postupovať veľmi citlivo a s hlbokým poznaním histórie, mýtov, jazyka a kultúrnych prejavov daného národa.

Vina a odpúšťanie sú veľkým problémom duchovného života Shuarov. Opäť vychádzame z ich myslenia. Prejavuje sa u nich ako vonkajší, nie vnútorný úkon očisťovania. Podobne to vidíme u starozákonných židov, keď prinášali zápalné

Vražda nepriateľa a potom zmenšená hlava - canca.

a krvavé obety za svoje hriechy. Shuar, ktorý sa cítil vinný, musel priniesť obeť, zabiť zviera - opicu, prasiatko, kohúta, aby zmyl svoju vinu za hriech, ktorý spáchal, napr. zabitie človeka, ak sa jednalo o spravodlivý trest, ktorý musel vykonať po zjavení Bohom Arutam, či kňazom - uwishin.

Misionári, kňazi, katechéti sa v súčasnosti snažia vysvetľovať, hovoriť o odpustení a zmytí viny nie vonkajším, ale vnútorným aktom očisťovania. Nie prinášaním krvavých obetí zvierat, ale prijatím jedinej krvavej obety Ježiša Krista, ktorý zmyl všetky viny a hriechy sveta smrťou na kríži, a takto nám priniesol odpustenie.

Pochovávanie mŕtvych u Shuarského národa malo svoje špecifika v minulosti a má ich aj v súčasnosti. V minulosti ukladali telesné pozostatky svojich zomrelých v dome kde žili, do kruhového tvaru pod zemou. Mŕtve telá sa ukladali v blízkosti hlavného piliera, o ktorý sa opierala strecha domu. Vychádzajúc zo spôsobu myslenia, stavba typického shuarského domu má aj v súčasnosti tvar kruhu, či elipsy. Dnes pochovávajú zomrelých na cintorínoch. Kvôli bezpečnosti, z dôvodu vykrajovania hrobov, prechádzajú zo spoločných komunitných cintorínov, na individuálne pochovávanie vonku, v blízkosti rodinných domov.

Hrobky sú vybudované z betónových múrov zapustených do zeme, zvrchu prikryté železobetónovou platňou. Platňa nesie napis s menom, dátumom narodenia a úmrtia pochovaného, prípadne s krátkym nápisom: „Tu odpočívá... Odpočínutie večné daj mu Pane...“ Nad hrobkou je hneď nad strechou s plechom, aby počas veľkých horúčav nepraskal betón.

Témy života, smrti, posmrtného života sa veľmi hlboko dotýkajú každého národa, každej kultúry. Shuarský národ je malou etnickou skupinou žijúcou v Amazonskej časti Ekvádoru, ale s veľkým kultúrnym a duchovným bohatstvom mýtov, legien, ústneho podania, z ktorých môžeme čerpať poznatky a vzájomne sa obohatiť.

Slovenský misionár, salezián Anton Odrobiňák, Ekvádor

to vlastne vodopád nebol. Skôr také pereje. Splaviť ich na dušiach bol výkon hodný obdivu kamarátov. Väčšinou som spadol a naháňal stratenú dušu za vodopádom. Jedno leto tam chalani z dediny nanosili kopec veľkých kameňov a tak vznikla priehrada. Trvalo im to niekoľko dní, ale voda príjemne schladila telá rozhorúčené slnkom, takže sa nikam neponáhľali.

Výsledok bol obdivuhodný. Kamene, dosky a ige-lit vytvorili priehradu, ktorá zdvihla vodu v poto-

Priehrada

ku o dobrý kus. V mojej fantázií som sa premenil z chlapca vyrastajúceho na brehu Blatnického potoka na raftera na divokej vode v Grand Canyone alebo na potápača v Tichom oceáne. V jedno ráno sme bežali vytiahnuť staré potápačské okuliare z bordelu v kumbále. Druhé okuliare sme si poží-čievali až dovtedy kým nám rodičia nedokúpili nové - zelené, aj s potápačskou trubicou. Pingpongovú loptičku, ktorá mala uzavrieť trubicu pri ponorení sme rýchlo stratili, tak sme sa radšej nepotáпали.

O pár dní, možno o niekoľko týždňov neskôr sa nám skončila zábava – priehradu nám zrušili. Bagger z neďalekého jednotného roľníkeho družstva vošiel až do vody a za pár minút zničil dielo čo trvalo vystavať niekoľko dní. Bol som z toho smutný a nerozumel som tomu. Asi sa družstevníci báli, že

im zdvihnutá hladina spôsobí záplavy alebo zaplaví pivnice v domoch na brehoch potoka.

Ako starší sme s potápačskými okuliarmi chytali hláčov vidličkou na sklo. Tí čo nemali okuliare chytali len na kus skla. Okuliare bolo treba držať v jednej ruke a v druhej ponorenú vidličku striehnuc na hláčov skovaných medzi kameňmi. Hláče boli super rýchle a tak vyhrával rýchlejši. Ani neviem, načo nám boli a prečo sme ich chytali. Na jedenie boli malé. Niektorí rybári ich používali ako návnadu, ale nikdy sme nepriznali naše pytliačenie. My sme sa len zabávali. Deti.

Keď si v hlave predstavím vodopád v Blatnickom potoku, vždy ma to pobaví. To, čo sme kedysi volali vodopád je miesto kde sa voda pení okolo zopár väčších balvanov v potoku. V mojej detskej mysli to nemalo ďaleko od Niagarských vodopádov.

Jano Klimas

Svet na Trasovisku

Tak sa už dávno volal text slávneho slovenského prozaika a ja sa ho ujímam, lebo ako sa história začína tak sa aj končí.

Možno sa to niekomu môže zdať divné, ale zda sa mi, že sa začína všetko akosi otriasať a keď sa niečo nové začína, tak sa aj niečo staršie končí.

Takže sme na prelome nového.

Priznám sa, že to nie je niečo čo ma veľmi teší, lebo s novým neprichádza len to dobré, ale hlavne veľká neistota, a to je nie celkom dobré pre emigrantov, ktorí potrebujú hlavne klud a pokoj a istotu vo svojom novom živote. Lenže ja som v Kanade už 52 rokov a cítim sa tu doma, lebo som tu prežil viac než doma na Slovensku.

No dobre, povieť si, ale keď už hovorím o veľkej zmene o čom to má teda byť? Čo sa má zmeniť?

Najprv mi nechajte povedať čo by som nechcel,

aby sa zmenilo: tento náš kanadský život. Keď si spomeniem na Slovensko a porovnáť si život tam so životom tu, tak kanadský vyhráva. Veď koľkokrát sa stalo že sa ma pýtali na Slovensku či by som sa vrátil. No ale to nie je fair otázka, lebo ja už nie som ten PP, ktorý odišiel v roku 1968. Veľa sa odvtedy odohralo, štyri deti sa nám narodili a ja som tu prežil svoj pracovný život a zrazu som na penzii a teraz mám niekam odcestovať a stratiť kontakt s deťmi a ženou? To je trochu divné, nie?

Okrem toho, život sa nezastavil ani na Slovensku: veľa je toho čo môžeme obdivovať. Aj naša Bratislava sa zmenila a vyrástla z provinčného mestečka na hlavné mesto moderného štátu. Pokrok sa nezastavil napriek politikom, na ktorých všetci tam žijúci kamaráti nadávajú a čudujú sa, že ja na nich nenadávam. Ako môžem? Keď tam prídem, tak vždy vidím akýsi pokrok: stavia sa, a nie

len v Bratislave, ale všade, v Bystrici, Brezne, aj v Košiciach a Tatry vyzerajú lepšie než si ich pamätám z mladosti. Jednoducho sa na Slovensku cítim dobre a veľmi sa mi tam páči, napriek kritike mojich tamojších priateľov.

Svet sa mení. Je to trasovisko. Čo sa s tým všetkým stane nik nevie. Cítim neistotu, ale neviem prečo: Covid? Moc v neho neverím, je mi to podozrivé. Ale viem, že jedného dňa sa dozvieme ako nás klamali. To iste, a tiež sa dozvieme kto sa nabalil v tento neistý čas. Ale čo z toho? Kto kedy vedel čo sa stane na svete a kam to všetko smeruje? Nikto.

Ani ja Vám to nepoviem. Všetci sme na tom rovnako. O lepšej budúcnosti môžeme len snívajť. Ale aj to je lepšie než nič.

Peter Petro

VODÁRENSKÁ NÁDRŽ STARINA

Človek mnohokrát pozná ďalekú cudzinu, ale nie rodnú vlasť. Napríklad, zamyslí sa nad tým, keď navštíví východné Slovensko a objaví tam veci, o ktorých predtým vôbec nemal potuchy. V mojom prípade to bola aj najväčšia nádrž pitnej vody na Slovensku, Starina, ktorá je zároveň najväčším zdrojom pitnej vody v strednej Európe.

Vodárenska nádrž Starina zásobuje pitnou vodou Sninu, Humenné, Vranov nad Topľou, Prešov a Košice. Nachádza sa v najvýchodnejšom cípe Slovenska, v severovýchodnej časti Zemplína na území okresu Snina, v katastri obce Stakčín. Nádrž má objem 59,8 mil kubických metrov vody a je vybudovaná na území Národného parku Poloniny na hornom toku rieky Cirocha v Bukovských vrchoch. Tento obrovský stavebný projekt sa uskutočnil v rokoch 1981-1988 a v trvalej prevádzke je od roku 1989. Bola to jedna z posledných veľkých stavieb socializmu.

V 70-tych rokoch 20. storočia tomu predchádzalo vysťahovanie obyvateľov siedmych dedín z dôvodu ochranného pásma zdroja pitnej vody nad nádržou. Zanikli rusínske obce Dara, Zvala, Ostrožnica, Ruské, Smolník, Starina a Velká Polana.

Práve do týchto miest smerovali moje kroky s pánom Dušanom Drančákom, ktorý je znalcom

týchto miestnych lokalít. Dediny, ktoré v minulosti prekvitali a boli plné života – úplne zanikli. Na jednej strane ľudia potrebovali pitnú vodu, lebo tá je k životu bezpodmienečne potrebná. Na druhej strane tu boli ľudia, ktorí museli byť obeťou tomu-to vodnému projektu. Žili tu z generácie na generáciu a museli byť presídlení z tejto oblasti. Každá minca má dve stránky. Pozitívum aj negatívum. Hlavne mnohí starší obyvatelia to psychicky nezvládali a čoskoro aj zomierali v novom prostredí, do ktorého sa museli presťahovať.

Starý strom ťažko presadiš...

Ťažké boli osudy mnohých presťahovaných rodín. Zostali po nich len posledné pamätné informačné tabule s historickými informáciami, nelegálne chatky, kostolíky a piknikové miesta, na ktorých sa v lete pravidelne stretávajú obyvatelia pôvodných dedín alebo ich potomkovia.

Niektorí bývalí obyvatelia žijú aj na severoamerickom kontinente a takisto sa s nostalgiou do rodného hniezda radi vracajú.

Človek sa na takýchto miestach často pozastaví a prichodia mu na mysl mnohé myšlienky. Uvedomí si, že nič nie je na tomto svete naveky. Priložené fotografie vás o tom presvedčia.

Text a fotografie: Paul Stacho

Zápisky učiteľa

Učil som v Považskej Bystrici a bol som triednym učiteľom 6.triedy. Miloval som žiakov a popoludní sme často trávil spolu. Bolo to dobrovoľné a napriek tomu takmer nikdy nechýbal nikto. Raz sme išli na dlhú vychádzku okolo Manínca a Manína a ponad Považskú

Teplú domov. Cestou som žiakov učil poznávať rastliny, ktoré tam rástli. Našou spoločnou úlohou bolo pričleniť každej tej rastline vzhľadom na jej tvar, veľkosť a farbu dvojníka z prítomných žiakov. Bolo to pre nich veľmi zábavné a zaujímavé. Celou cestou sme si tak zafilozofovali, že sme niekedy aj postáli pozabudnúc sa. Každý sa chcel dostať k slovu. Všimol som si však Martinku Zuštinovú, ona trochu napádala na jednu nôžku a mala z toho mierne komplexy a bola veľmi skromná. Trpe-la tým, že sa nedostala k hodnoteniu kvetín, tak som ju vyzval na hodnotenie. A ona zrazu zahlási: **A môj dedko pochádza z Ukrajiny! No a čo?** Milujem takéto zvraty. Veľmi som ju ocenil, čím sa stala hrdinkou dňa.

Na najbližšej schôdzi ZRPŠ (združenia rodičov a priateľov školy) ma napadla istá matka (slovne), ako som si dovolil prísť s deťmi tak neskoro z tej vychádzky, bolo už skoro tma. Chcel som sa vyhovárať, že asi sme dobre neodhadli časový rozvrh a často sme sa zastavovali a tak..., lenže vtedy sa ostatné mamy na tú jednu tak osopili, že som z toho bol pať. Asi takto: **Ak sa ti nepáči, daj si ju preložiť do inej triedy! My sme hrdé, že máme triedneho, ktorý sa ako jediný učiteľ venuje deťom vo svojom voľnom čase a deti naňho nedajú dopustiť a keby toto počula tvoja dcérka, ako si vystúpila na súdruha učiteľa, tak by sa s tebou nerozprávala..., a možno by sa za teba pred spolužiakmi aj hanbila!** A bolo ticho.

Peter Kozolka

Krásny kraj a dobrí ľudia v ňom Alebo, „Kšinná, Praha, Bratislava“

Občas zájdem na kšiniansku fb stránku, aby som vedela, čo robia moji rodáci. Pri jednej fotografii – pohľade do rodného kraja – som si pod hádan-kou A toto poznáte? prečítala odpoveď: Krásny kraj a dobrí ľudia v ňom. Ako správneho patriota ma to potešilo. A poviem pravdu, že aj prekvapilo. Lebo my už sme takí: pre cudziu krásu nevidíme tú svoju. Takú tú našu, slovenskú. Kdesi tam pánu bohu za chrbtom. Krásu obyčajnú. Hoci aj s kamennými chalúpkami a hlbokými rampúchmi v nich. S klúčom veľkým ako od nebeskej brány a s okienkami ako dlaň maličkými. Ako chalúпка, kde voľakedy bývali dobrá tetka Šutáčka. Pri týchto domčekoch sa zastavil čas. Ich obyvatelia sú dávno na pravde božej a ony roky stoja opustené. Ale dedina žije. Žijú v nej dobrí ľudia a tí zachovávajú zvyky otcov a materí. Možno aj preto niektorým zvonku tak počarovala, že prichádzajú sem ako chalupári. Alebo len tak. Nasýtiť sa krásou. Pochodiť po pekných miestach, vychutnať si ticho a pokoj.

Dedina má svoju históriu. Chudoba vyháňala ľudí za prácou do cudziny. Do Čiech aj do Ameriky. Preto má aj svojich Američanov. A má aj svojich hrdinov. Ich mená sú na veční pamiatku zapísané na pomníkoch v Kšinneji a v Závade pod Čiernym vrchom. Aj v našich srdciach. Milovníkov staršej histórie zaujme románsky kostolík sv. Kozmu a Damiána. Vypína sa na kopci nad dedinou, ako by strážil pokoj jej obyvateľov. Bol postavený na mieste niekdajšieho hradiska – pri obchodnej ceste spájajúcej Nitrú s Trenčínom. Pochádza z polovice 13. storočia a je predmetom výskumu.

Ak hľadáme krásu prírody, možno ju nájdeme hoci aj tam, kde zurčí čistý potôčik. Alebo tam, kde sa srnky pasú a kde medveď je nekorunovaným kráľom hôr. Človek nemusí byť ani romantikom,

a bude obdivovať krásu majestátnych smrekov a borovic či bukových veľikánov. Alebo horské lúky s liečivými bylinkami. Možno na potulkách vyplá-šite aj vzácného tetra, ako sa to stalo mne, keď som ako dievčatko v Mišánovej kravý pásle. Lenže vtedy tetrov vyplašil mňa.

Keď už som sa vrátila do detstva, spomeniem jednu postavu, ktorú si pamätám z tých čias. Boli to starý richtár. V našej dedine sa preslávili vetou: „Kšinná, Praha, Bratislava.“ Ako keď sme boli na to pyšné a stále sme si opakovali: „Kšinná, Praha, Bratislava.“ Možno sa aj pousmejete pri týchto slovách, ale je v nich kus múdrosti. Ja ešte aj dnes cítim tú hrdosť z detstva. Hrdosť na to, kto som a odkiaľ som. Starý richtár urobili niečo, čomu sme hovorili výchova k vlastenectvu. V dnešnom globalizovanom svete sa láska k vlasti už nenosi. A to je škoda!

Napriek všetkému sú ľudia, ktorí tento kraj majú radi, aj keď sa tu nenarodili. Ako Milan Bobuš. Pozná ho iba z jeho múdrych komentárov a z fotky v cyklistickej prilbe. To on ma inšpiroval k dnešnému zamysleniu. To on na fotohádanke A toto poznáte? odpovedal Krásny kraj a dobrí ľudia v ňom.

V krátkom rozhovore nám povie aj čosi viac. Pán Bobuš, vy nepochádzate zo Kšinneji ani zo Závady, a predsa ste tu ako doma. Čím si vás tento kraj získal?

Naozaj nepochádzam odtiaľto, ale môj otec je rodák z neďalekých Horných Naštíc, ktoré sú pomyselnou vstupnou bránou do tohto kraja. Tu som prežil aj časť svojho detstva, kedy dedinské deti trávil oveľa viac času v okolitej prírode ako doma. Neskôr v Bánovciach som mal zase šťastie na dobrých učiteľov bývajúcich v Kšinneji. Pán Štefan Han-ko a pani Štefka Botková nás v jednu jarnú nedeľu

vo svojom voľnom čase ochotne zobrali na túristiku zo Kšinneji na Čierny vrch. Pre každého z nás to bolo vtedy prvýkrát. Nasledujúcu zimu sme na Čiernom vrchu už pod vedením pána učiteľa Jožka Malinkého, tiež zo Kšinneji, reprezentovali 1.ZDŠ na Prebore Bánoviec v zjazdovom lyžovaní. Aj vďaka týmto ľuďom som bližšie spoznal kraj, ktorý si ma získal najmä svojou prírodou, lúkami, lesmi, skalami a vysokými horami, ktorými je obklopený. Bola to proste láska na prvý pohľad a trvá dodnes.

Hovoríte, že tu žijú dobrí ľudia. Nie je to len prejav zdvorilosti?

Možno mám šťastie a poznám len tých dobrých ľudí, čo tu žijú. Ale zase za tých skoro päťdesiat rokov, čo sem chodím, by bolo hádam aj podozrivé mať toľko veľa šťastia. Ja osobne mám s miestnymi ľuďmi naozaj len dobré skúsenosti. Za všetky spomeniem jednu príhodu. Bolo to už dávnejšie, v časoch, keď bol na jednej bielej chalúpke na hornom konci ešte dobre čitateľný modrý nápis: *Odev vzorný šije Rolný!* Vybral som sa skoro ráno autom do Kšinneji pod Stavanie, odkiaľ som chodieval na lyžiach často trénovať na Čierny vrch. Pod Stavaním som pri otáčaní kolesami zapadol do priekopy ukrytej pod čerstvo nafúkaným snehom. Keď som pochopil, že si sám neporadím, vybral som sa do dediny „s malou dušičkou“ hľadať pomoc. Veľmi milo ma prekvapilo, že hneď prvý človek, ktoré-

ho som niekde v blízkosti toho domu s nápisom stretol a oslovil, mi bol ochotný pomôcť. Napriek tomu, že sme sa vôbec nepoznali, išiel so mnou pešo až pod Stavanie a spoločne sa nám podarilo auto vytlačiť späť na cestu. Nasledoval stisk ruky, poďakovanie a každý sme išli zase svojou cestou, obaja s dobrým pocitom. Ak tieto riadky môj ochotný „záchrana“ náhodou teraz číta, rád by som ho za to dodatočne niekedy pozval do Závady na výborné pívko.

Ktoré miesto tohto kraja máte najradšej?

Čierny vrch. On je zároveň aj taký môj osudový kopec. Po každej horolezeckej expedícii či ťažšom výstupe bol práve Čierny vrch vždy prvý kopec, na

ktorý som sa bežal poďakovať. Na vrchole žiadneho iného kopca som nestál toľkokrát ako na Čiernom vrchu, a napriek tomu ma tam dodnes niečo tajomné stále priťahuje. Je obklopený skalnými stienkami, ktoré si pamätajú moje prvé lezecké pokusy, bohužiaľ, aj tie posledné. A tá majestátna Kamenská skala! Keby tá len vedela prehovoriť... Druhé moje najobľúbenejšie miesto v tomto kraji je na Kšiňanských lúkach pod vrcholom Bánovského vrchu. Odtiaľto sú tie najkrajšie pohľady na dedinku v údolí, malé domčeky... A jej večného strážcu, Čierny vrch.

Ďakujem za rozhovor!

**Mária Škultétová,
Gymnázium Bánovce nad Bebravou**

Poznámka redaktora:

Čierny vrch bol „in“ aj za našich mladých čias. R.1962 sme sa štyria 17-roční „takmer maturanti“ vybrali na hrebeňovku Strážovským pohorím a prešli sme aj cez Čierny vrch, spopod ktorého sú aj tieto dve fotografie.

Opäť tu máme zákaz vychádzania

A to sme ešte na ten prvý nezabudli.

Aj vtedy som stála pri okne a pozerala na svet za záclonou. Pozorovala som hrdličky. Cukrovali sa. Na strome, na streche. Bola jar a vyznávali si lásku. Slobodne lietali zo stromu na strechu, zo strechy na strom. Im bola naša ľudská korona ukradnutá. Ulica bola ako vymretá.

Je jeseň. Opäť stojím pri okne a pozerám sa na svet bez ľudí. Je mi z toho smutno. Televízor, ktorý mi robí spoločnosť, radšej vypnem. Stále to isté: „Korona, korona, korona.“ Takto to nedávno povedal aj americký prezident. Zdalo sa, že je nahnevanej. „Keď ma zvolíte, o korone už nebudete počuť,“ sľuboval Amerike. Mne v tej chvíli napadlo, čo by sa muselo stať, aby to niekto povedal nám. Bolo by dobre do tohto strachu počuť slová povzbudenia. Slová a rady psychológa. Nie koľko ľudí zomrelo. Lebo čoho je veľa, toho je moc. Človek sa môže zbláznit. Len štyri steny a strach. A zákaz. A neprívetivé počasie. A depresia. Chcelo by to slniečko. A slobodu. Pokoj. Dnes aspoň neprší. Zato vietor sa zbláznil. Lomcuje vysokou brezou.

Bojím sa, že raz ten strom padne na mňa. Radšej odídem.

Zapnem počítač. Potrebujem sa vyrozprávať. Poviem mu, že ani vtáčiky už akosi nelietajú, drozdy nespievajú. Všetko osmutnelo. Že Dorkina mačička bola už druhý raz chorá. Asi zjedla otravu. Chudáčko! Bola smutná. Nepapala, nepila, nepribehla za mnou do záhrady. Darmo som ju volala. Čučkala na vankúšiku na podstienke pod oknom. Nikdy by som neverila, že ma mačka rozplače. Stalo sa. Už je chvalabohu zdravá. Len čo vyjdem von, hneď je pri mne. Obšmieta a tmolí sa okolo mňa. „Dávaj pozor, nemotaj sa mi pod nohami, lebo na teba stúpim,“ hovorím jej. Ale hovorte mačke! Je to spoločenské stvorenie, potrebuje človeka. Ja cítim, že aj ja ju potrebujem. Dám jej niečo pod zúbok, porozprávam sa s ňou, poteším. Na chvíľu zabudnem. Mám rada tú malú potvorku.

Jožkova hruška sa vyzliekla dohola. Nebojí sa zimy. Ale osy ešte lietajú. Včera ma jedna uštipla do ruky. Studená voda pomohla, nebolo. Bolí niečo iné. Moje krásne ruže už odkvitli. Majú veľa púčikov.

Chceli by ešte leto. Aj ja. Dnes ma potešili obrázky z prírody. Vanduškinie koníky. Pasú sa na lúke. A tiež muchotrávka červená. Nádherná si tróni v tráve. Potešenie pre oči, balzam na dušu. Poďakovala som fotografovi tejto krásavice. Rada sa pozerám na jeho fotky. Má cit pre krásu. Krása lieči. V záhrade mi rozkvitli chryzantémy. Biele a ružové. Dve biele odtrhnem a pôjdem sa prejsť.

**Mária Škultétová,
Gymnázium Bánovce nad Bebravou**

Slovenské opálové bane

Slovensko je nádherná krajina. Malebná príroda, početné pamätihodnosti, stáročné ľudové zvyky a samozrejme výnimočné svetové unikáty. Medzi jeden takýto svetový unikát patrí bezpochyby aj náš klenotnícky skvost – Slovenský opál.

Slovenské opálové bane sú najstaršie opálové bane na svete. Nachádzajú sa v Slanských vrchoch na východnom Slovensku. Tento horský pás vznikol u nás v pradávnych dobách sopečnou činnosťou. Stratovulkán tak dopomohol, vďaka všetkým potrebným vonkajším a vnútorným faktorom, vzniku výnimočného miesta, ktoré si zaslúži našu zvýšenú pozornosť. Podme sa spoločne pozrieť len pár kilometrov od Prešova, kde medzi obcami Zlatá Baňa a Červenica nachádzame vzácny slovenský klenot.

Slovenský opál je certifikované zemepisné označenie drahého opálu, ktoré bolo zaregistrované v roku 2016 Svetovou organizáciou duševného vlastníctva (WIPO). Slovenský opál je prírodný amorfný oxid kremičitý s premenlivým obsahom vody (SiO₂. NH₂O). Svojím zložením predstavuje najcennejší typ opálu – opál AG. Je charakteristický vysokou estetickou hodnotou a výraznou intenzívnou hrou farieb, tzv. opalescenciou.

Krásu drahého opálu a malebnosť Slovenských opálových baní si dnes už môžeme vychutnať na vlastné oči. Cez vstupný portál štólne JOZEF sa dostaneme do čarovného sveta podzemných permoníkov. Pred slinkom je tu ukrytých 17 výškových obzorov a 35 kilometrov banských chodieb a chodbičiek. Spodné obzory štólne VILIAM sú však zaplavené, prinášajú tak ale jedinečnú možnosť bádania pre odvážnych potápačov. A možno práve niekde v hlbínach bane sa Vám podarí objaviť tu ukrytý poklad, nakoľko jedna legenda hovorí, že bývalý majiteľ – bohatý klenotník v revolučnom období roku 1848 ukrýl všetok svoj majetok: zlato, striebro, šperky a samozrejme obrovské množstvo opálu...

V čarovnom svete podzemných opálových baní Vám budú robiť milú spoločnosť ústretoví sprievodcovia, ktorí na určených stanovištiach podávajú správy o dejinách bane a ťažby. Okrem samotného opálu sa tu nachádza cez 40 sekundárnych minerálov. V baniach je celoročne stála teplota od +4 do +6 °C, preto treba myslieť na teplé oblečenie a pevnú obuv. Súčasťou opálových baní je aj chránený areál, ktorý bol už v roku 1964 vyhlásený na ochranu netopierov. Počas zimného obdobia tu totiž hibernuje až 11 druhov vzácných netopierov v celkovom počte presahujúcom 7 tisíc napočítaných jedincov.

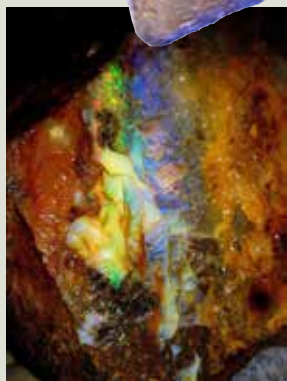
Návštevu Slovenských opálových baní určite odporúčam. Je vhodná pre malých aj veľkých. Základný okruh opálového podzemia meria 1 km a samotná prehliadka trvá približne hodinu. Pre deti sú navyše pripravené rôzne zaujímavé aktivity. Samozrejmosťou je možnosť zakúpenia si spomienkového suveníru. Náročnejší bádatelia a hľadači pokladov sa môžu vydať na dobrodružnú, 5 hodinovú cestu za opálovým pokladom. Odhalia najzaujímavejšie zákutia splete desiatok kilometrov dlhých podzemných chodieb. V takomto prípade treba určite myslieť na náhradné oblečenie, pretože iná legenda hovorí, že po piatich hodinách z bane ešte nikto nikdy čistý nevyšiel...

Dnes prevláda v Slovenských opálových baniach predovšetkým turisticko-poznávací charakter, no v blízkej budúcnosti sa plánuje opätovné spustenie ťažby drahého opálu. Dnes prebieha len formou preberania vyťaženej suty. Všetky informácie a dostupnosť termínov nájdete priamo na stránkach Slovenských opálových baní: www.slovenskeopalovebane.sk

Vedeli ste, že?

Najstaršie informácie o drahom opáli vôbec pochádzajú približne z roku 500 pred našim letopočtom, kedy ho vo svojej básni spomína grécky básnik Onomakritos. Ďalšiu zmienku nám zanechal rímsky filozof Julius Solinus, ktorý vo svojom diele Polyhistor opisuje záhadný kameň šesťdesiatich farieb, ktorému zároveň pripisuje silné magické účinky. Pomerne podrobne sa o drahom opáli rozpisuje Plinius vo svojom diele Naturalis Historiae Libri XXXVII, kde okrem iného uvádza, že „nijaký iný drahokam nie je svojím vzhľadom príjemnejší očiam“. Taktiež píše, že „rímsky senátor Nónius radšej zvolil vyhnanstvo, ako by sa vzdal svojho prsteňa s veľkým opálom“.

Názor odborníkov na danú problematiku je taký, že drahé opály, popísané starovekými autormi, sa vyznačujú intenzívnou farbou a výraznou

opalescenciou, ktorá je typická práve pre Slovenský opál. Navyše, Slovenský opál je jediný drahý opál, ktorý sa vyskytuje na celom území Eurázijského priestoru. Existuje tak veľký predpoklad, že drahé opály staroveku mali svoj pôvod na Slovensku.

Ťažba drahocenného opálu v baniach pri Dubníku bola však veľmi náročná a zdĺhavá (stará banská osada Dubník, jej názov je odvodený od vrchu Dubník, dnes kataster obce Červenica pri Prešove). Do tvrdej sopečnej horniny dokázalo andezitu bola tá, že vzniknuté štólne nemuseli byť opatrené podpornými stĺpmi, nakoľko haviari sekali do kameňa. A tak ako zanechali baníci vysekané chodbičky v minulosti, tak neporušené ich nachádzame v baniach aj dnes...

Slovenské opálové bane sú rodiskom mnohých hodnotných šperkárskych kúskov. Známý je napríklad Izabelin náhrdelník, ktorý dostala Izabela Jagelovská v roku 1539 k sobášu s uhorským kráľom Jánom Zápoľským. Je osadený šesťnástimi drahými opálmi pochádzajúcimi jednoznačne zo slovenských hôr. Izabelin náhrdelník je v súčasnosti uložený v zbierkach múzea v Budapešti. Medzi slávne opály patrí aj Oheň trójsky, ktorý nosila hrdá na krku Jozefína – prvá manželka cisára Napoleóna. Doteraz najväčší opál, ktorý sa tu našiel v roku 1775, váži 594g a bol ohodnotený na vtedajších 700 tisíc holandských guldenov. Pre svoju hru farieb dostal názov Harlekyn a dnes je vystavený v Prírodovednom múzeu vo Viedni. Slovenské opálové bane boli jediné svojho druhu (kde sa ťažil nerast drahší ako zlato) až do 19. storočia, kedy sa v Austrálii a Mexiku objavili nové, bohaté náleziska drahého opálu.

text: Pavol Kleban
foto: Slovenské opálové bane

Skalický trdelník a Skalický rubín

Pre rozvoj udržateľného turizmu je veľmi dôležitý miestny (lokálny) gastronomický produkt. Prečo?

- Aby zviditeľnením práve lokálnej produkcie vzrastal záujem verejnosti o kúpu týchto produktov.
- Aby sa upevnilo postavenie lokálnych producentov a ich výrobkov na trhu cestovného ruchu.
- Aby sa zvýšila šanca obyvateľov, turistov, návštevníkov, rekreantov, ktorí chcú podporiť lokálnych výrobcov (a tým aj lokálnu ekonomiku a lokálnu zamestnanosť) prostredníctvom výnimočného gastronomického produktu.
- Aby sa jedinečný gastronomický produkt stal ešte väčším lákadlom, ktorý domácim i zahraničným turistom prinesie vzácny zážitok.

A tých „aby“ je samozrejme ešte viac.

Lokálni producenti majú často veľmi kvalitné tradičné gastronomické (i poľnohospodárske) výrobky. A k takým patrí napr. aj Skalický trdelník. Považujeme ho za naše tradičné jedlo, pôvodom pochádza z Rumunska. Veľkej obľube sa teší v Čechách, Poľsku i Rakúsku.

Korene tradičného Skalického trdelníku siahajú do 18. storočia, kedy sa v Skalici usídlil generál vo výslužbe József Gvadányi so svojím kuchárom zo Sedmohradska (územie v Rumunsku), ktorý recept priniesol. V Skalici venujú osobitú pozornosť každému trdelníku. Používajú len kvalitné suroviny, čím trdelník získava svoju nezameniteľnú chuť, vôňu, kvalitu. Cesto vyrábajú ručne. Na trdlo – drevený vyrezaný valec z hruškového dreva navinú cesto, ktoré sa na trdle pečie v peci na bukovom dreve, pričom sa trdlom točí zásadne ručne, aby sa trdelník rovnomerne upiekol. Počas pečenia sa trdelník potiera roztopeným maslom

Originálny Skalický trdelník má ochrannú značku EÚ na každom výrobku.

a potom sa posype práškovým cukrom. Kto chce môže dostať trdelník posypaný mletými orechmi, makom, škoricou či kakaom.

V októbri 2007 získal Skalický trdelník ako prvý slovenský potravinársky výrobok ochrannú značku Európskej únie a Slovensko tak má vďaka nemu prvé ochranné označenie riadne zaregistrované Európskou komisiou. Označenie Skalický trdelník môžu mať len trdelníky vyrobené na území okresov Skalica a Senica ohraničenom riekami Morava, Teplica a Myjava a hranicami s Českom.

Výrobou Skalického trdelníka a červeného vína Skalický rubín, ktoré má chránené značenie pôvodu, sa aj naďalej rozvíja a pokračuje rodinná tradícia, čím sa udržiava remeslo a produkt pre ďalšie generácie. Skalický trdelník a Skalický rubín robia výbornú propagáciu Skalici a Senici (a ich okresom) nielen na Slovensku, ale aj na veľvyslanectvách a ministerstvách. „Cestovali“ už po Európe, aj do Kanady a Ameriky.

Nezabudnuteľnú chuť a vôňu napodobňujú už aj v zahraničí, kde sa takýto typ koláča nazýva spit cake (koláč na rošte), alebo chimney cake (komínový koláč), baumkuchen (stromový koláč), príp. má iné pomenovanie. Dokonca sa obdoba trdelníka dostala už do fast-foodov, kde je zväčša piškótové cesto vytvarované do kornútka a naplnené ovocím, čokoládou, karamelom, šľahačkou a pod.

Lokálnym gastronomickým jedlám a nápojom na Slovensku však chýba marketing, distribúcia, odbyt ku koncovému spotrebiteľovi, t. j. na také miesta (regionálne pulty), kde si môžu domáci i za-

Trdelník vyrábaný pomocou modernej elektrickej pece na vianočných trhoch vo Viedni v r. 2019.

Chránené značenie pôvodu má červené víno Skalický rubín.

hraniční turisti a návštevníci kúpiť tieto produkty. Ako to zlepšiť? Sprístupniť miesta výroby, distribúcie, odbytu pre verejnosť a poskytnúť informácie o pôvode a technologickej výrobe gastronomického produktu. Vytvoriť pre domáceho i zahraničného turistu a návštevníka výnimočný zážitok z vlastnej, príp. na mieste sprostredkovanej výroby takéhoto gastronomického produktu. A napokon zlaadiť gastronomický produkt so značkou regionálnej destinácie cestovného ruchu, čím určite stúpne záujem o takého slovenské lokálne gastronomické produkty.

RNRd. Mgr. Oľga Slobodníková, PhD
Foto: autor

Kvalita z južného Tirolska

V zahraničí takéto zladenie už výborne funguje. Príkladom je značka destinácie cestovného ruchu Südtirol a k nej sa viažuce lokálne poľnohospodárske a gastronomické produkty so značkou **Quality Südtirol**.

Regionálna značka cestovného ruchu Südtirol (Južné Tirolsko) je geograficky vymedzená na regióne Tridentsko-Horná Adige a Dolomity, Bolzano a osem národných parkov. V rámci aktivít turizmu sa zameriava najmä na outdoorové aktivity: lyžovanie, letnú turistiku, cykloturistiku, horolezectvo,

prírode blízky turizmus (v národných parkoch), gastronomický turizmus atď. Značka Quality Südtirol je udeľovaná tradičným Juhotirolským poľnohospodárskym produktom, jedlám, nápojom a špecialitám vyrobeným na farmách, na ktorých sa časom preverené metódy stále používajú a tradičná poľnohospodárska produkcia je stále živá.

Značka **Quality Südtirol** majú už tieto produkty: jablká (13 odrôd, z nich najobľúbenejšie sú Golden Delicious, Red Delicious, Gala a ďalšie), šunka Merano, syr Stelvio, jablkový mušt, bobulové ovocie (hlavne brusnice, čučoriedky a maliny), čerešne,

chlieb, zelenina (zemiaky, karfiol, špargľa, čakan-ka, šošovica, kapusta), grappa, liečivé bylinky a koreniny, med, džem, mlieko, pivo, víno.

Taliani takto prispievajú k udržateľnosti svojej značky regionálnej turistickej destinácie – Südtirol (Južné Tirolsko) a k udržateľnosti značky **Quality Südtirol** – značky poľnohospodárskych produktov, jedál, nápojov a špecialít v jednom regióne, ktorý sa aj takouto symbiózou stáva známym. A potvrdzujú, že sa to dá.

RNRd. Mgr. Oľga Slobodníková, PhD.

Titulná strana brožúry o produktoch so značkou Südtirol.

4 zamyslenia Vlada Gregora

Zdá sa, že skúšame hororové testy a privolávame si netušené tresty (16. marec 2020)

Koronavírusový manifest

Milí moji, zdá sa, že nevyšiel pokus o zničenie kresťanstva cez manipuláciu proletárskej väčšiny, ani cez najrôznejšie menšiny, tak sa robí pokus o úplné zmagorenie ľudí strachom z rôznych vírusov.

Pokiaľ mi moja osobná historická pamäť siaha, ani za najhlbšieho komunizmu sa naši funkcionári neodvážili rušiť sväté omše. Teraz hrozí, že začne byť trestné stretnutie viac ako štyroch ľudí, dokonca sa vyzýva na udávanie všetkých tých, ktorý si dovoľia vyjsť bez rúšky. Zdá sa, že nikdy pred touto prelomovou a nikdy nezažitou dobou neexistovali žiadne vírozy a neumierali starí ľudia...

Náš Spasiteľ sa pýtal, či ešte nájde vieru na Zemi pri svojom druhom príchode. Obávam sa, že už nenájde ani zdravý rozum. Zdá sa teda, že jeho predpoveď vychádza na sto percent a test o ľudskej hlúposti a možnostiach manipulácie pomocou strachu sa vydaril.

Spamätajme sa, kým nebude neskoro! Nepochybujeme, že bezbožné pokúšania a testy znova privolajú hrozné Božie tresty.

Tá rýchlo preslávená korona nám háďže definície priamo do lona (1. apríl 2020)

Ten už veľmi slávny koronavírus nám jasne odhalil, že ľuďom už príliš na viere nezáleží a tobôž nie na Cirkvi. Asi by sme mali poriadne hlboko vstúpiť do seba.

Podstata ľudskej hriešnosti a pýchy asi nie je v tom, že by sme si nedokázali priznať svoje zlo, na to sme niekedy až chorobne hrdí, ale v tom, že si nevieme priznať svoju slabosť, neschopnosť a nedostatočnosť. O tom je aj príbeh Adama a jeho potomkov a celé špiritizovanie o tak nazvanom dedičnom hriechu. A tento fakt nereálnej hrdosťi, pýchy a nepriznania si vlastných nedostatkov a chýb platí takisto pre veriacich i neveriacich, aj pre ideológie, koncepcie a rituály, ktoré vymýšľajú, presadzujú a za každú cenu bránia a obhajujú. Nielen Sokrates a Kristus, ale aj mnohí iní boli po-

pravení za to, že si dovolili povedať takúto jasnú a nepopierateľnú pravdu.

Ešte raz teda opakujem: Dúfajme a verme, ale zbytočne iných neserme. Buďme si istí aj sebaistí, ale nenanucujeme druhým vraj originálne drísky.

KYRIE ELEISON! PANE, ZMILUJ SA

Človek celý život hľadá, aká vec by mu bodla a čo je pre neho tá ozaj správna modla (14.jún 2020)

Sme ako jednotlivci hodení do času a miesta, ktoré sme si nezariadili a ktoré od nás nezávisí. A ak chceme ľudsky žiť a stať sa dobrými ľuďmi, nevyhnutne potrebujeme pomoc. Ako deti sme maximálne závislí od okolia, mamy, otca a blízkych príbuzných a nič iné nám neostáva, iba s vďakou a bez uvedomelého porozumenia prijímať to, čo sa s nami deje.

Smerom k dospelosti sa meníme a vytvárame si svoje vlastné hodnoty, o ktorých nepochybujeme a nechceme pochybovať. Ale z tejto istej a možno aj nezavinenej príčiny začíname viac alebo menej uctievať samých seba a sami chceme, aspoň do nejakej miery, rozhodovať o tom, čo je dobré a zlé pre nás a čo je dobré a zlé pre druhých. Skúšame a trápime sa a až ku koncu života a pri ubúdani svojich možností a schopností prichádzame na hĺbku slov Ježiša Krista, že ak nebudeme ako deti, nevojdem do kráľovstva nebeského.

Na jednej strane sa obávam a na druhej strane som nadšený, že všetko toto platí aj pre všetky naše ľudské vynálezy, poriadky a inštitúcie. Ak by to tak nebolo, v každom prípade by sme sa museli stať otrokmi niečoho a niečo by sa nevyhnutne stalo našou modlou. Našťastie, práve nastávajúce uvedomenie si svojich obmedzení a ubúdajúcich síl, nás práve od toho oslobodzuje. Ten živý Ježiš nás potešuje, že poznáme pravdu a pravda nás vyslobodí, ale zároveň nás falošne neutešuje, že to pôjde rýchlo, zrazu a bez prežívania trápení a sklamaní, bez pochoopenia toho, akí sme, alebo nakoniec budeme, slabí a nedokonalí.

Toto všetko sa vzťahuje nielen na nás, nielen na našich blízkych, ale aj na ľudské spoločenstvo ako celok. Stále lepšie sa pozorujeme a vidíme a vďaka tomu veríme, že nielen my, ale aj ľudské spo-

čenstvo cestou mnohých zákrut, omylov a trápení smeruje ku konečnej záchrane a spásu. Božie kráľovstvo sa naozaj približilo a približuje, preto sa neustále a bez prerušenia kajajme a verme evanjeliu!

Od narodenia po smrť nás všeličo rozbolí, aj tak túžime byť dobrí a veselí (12. júl 2020)

Staré rímske porekadlo nás učí, že „senes bis pueri“, teda „starci sú dvojnásobní chlapci.“ Ako deti rastieme, vnímame, ako nám pribúdajú sily, možnosti a schopnosti a je to radostný proces. Smutné pritom je, že často nám ubúda zmysel pre realitu, dobrotu a sebakritiku.

Procesy v prírode, ktorá si natoľko neuvedomuje sama seba, sú iste plné trápenia a bolesti a isteže je pravda, že sa máme dobre aj vďaka utrpeniu domácich zvierat a rastlín, ktoré sú ešte bezbrannejšie ako najúbohejšie zvieratko. Ak by sa však aj ten najposlednejší člen životného reťazca voči nám vzbúril, malo by to pre ľudí fatálne následky. O vzbure rastlín je horror „Deň trifidov“, o vzbure zvierat ešte známejší horror „Vtáci.“

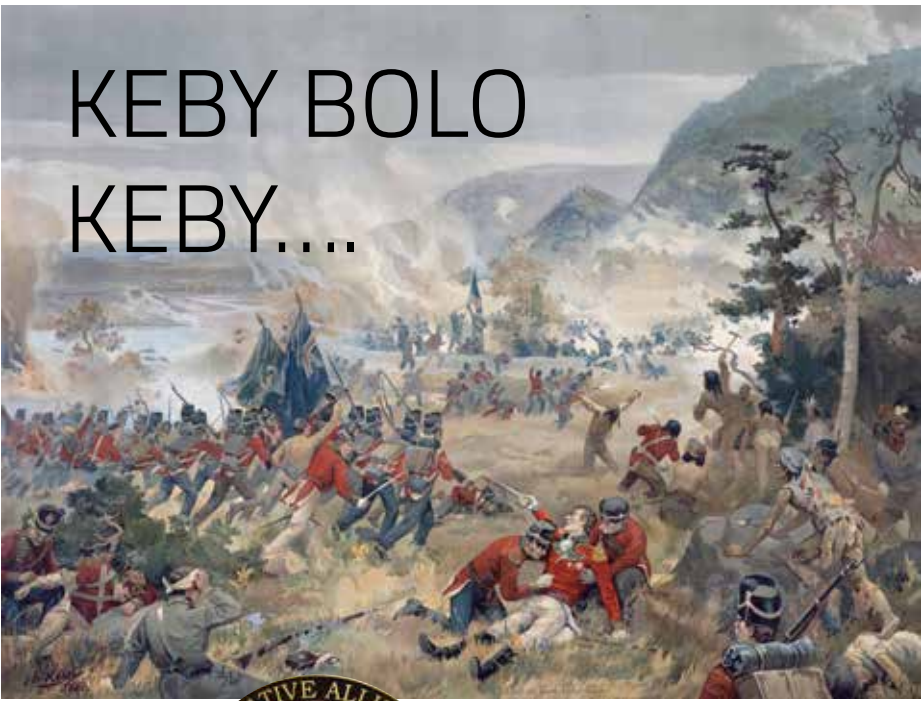
Najpozoruhodnejšie na našom vedomí je to, že sa dokážeme búriť aj voči sebe samému a sebe samým dokážeme robiť zle - často aj tým, že krivdíme druhým, povyšujeme sa nad nich a za každú cenu ich chceme prekonať, ponížiť, alebo aspoň ohromiť naším väčším a dokonalejším výkonom.

Asi najviac by sme mali byť vďační za to, ak do konca života plasticky a konkrétne pochopíme, že je to zlá cesta a naším cieľom nie je úspech, ale veselosť, čisté svedomie a radosť zo života. To všetko je naozaj možné aj pri veľkej bolesti a utrpení a to je podstata toho, čomu nás učí Kristus. Je smutné, že aj mnohí tí, ktorí sa považujú za jeho nasledovníkov, ako aj spoločenstvá, ktoré vytvárajú, to nechápu a ich cieľom je veľmi často celkom určitá dominancia a snaha o výnimočnosť na úkor druhých.

Nech je pochválený Boh, ktorý nám cez Krista a svätého Ducha, ktorý medzi nami konkrétne účinkuje, dáva pochopiť náš vlastný, celkom osobný a hlavne dobrý zmysel!

DEO GRATIAS! BOHU VĎAKA!

Vlado Gregor

1812. Bitka pri Niagare - wikipedia

1812. Na strane Angličanov bojovali aj Indiáni.

1813. Rekonštrukcia bitky v Stoney Creek, jún 2019

1813. Bitka pri Stoney Creek - wikipedia

1812. Vojnový pamätník na Queenston Heights

Keď sa prechádzam po významných historických miestach, ktoré sa nachádzajú v mojom blízkom okolí, tak si veľakrát kladiem otázku, čo by sa bolo stalo keby... Konkrétne, hovorím o Queenston Heights pri Niagare a Battlefield Park v Stoney Creeku.

Pre začiatok sa musíme vrátiť trošku späť do minulosti. Čím sa tieto miesta zapísali do kanadskej histórie? Odpoveď znie: Američania niekoľkokrát vojensky zaútočili, aby si podmanili územie Hornej Kanady, ako sa vtedy nazývala naša dnešná kanadská provincia Ontário. Ako byvalá britská kolónia (dodnes ešte konštitučne patríme, podobne ako Austrália, stále pod anglickú kráľovnu) boli sme od roku 1812 zapletení do viacerých vojnových konfliktov s USA.

Hneď za riekou Niagara boli expanzívni Američania našťastie zastavení. Dve z dôležitých vojen o tom rozhodli, že dnes môžeme žiť v krajine, ktorá sa nazýva Kanada a nie sme súčasťou Spojených štátov Amerických. Dopomohli nám k tomu tieto dve historické vojnové bitky na Queenston

návrsí pri Niagare 6. októbra 1812 a bitka v Stoney Creek 6. júna 1813. V týchto vojnových súbojoch sme Američanov porazili. S tým „sme“ myslím víťazstvo anglických vojakov, indiánov a civilistov, ktorí bojovali na strane anglického kráľa.

Ak by nebolo vtedy to potrebné „ŠTASTÍČKO“, tak pravdepodobne dnes by sme mali silnejší dolár (americký a nie kanadský), mali by sme mnohé teplúčke destinácie ako Kalifornia, Florida, Panenské ostrovy, Arizóna atď. Boli by sme pravdepodobne Americkí Slovinci a nie Kanadskí Slovinci. Nepoznali by sme však bezplatné zdravotníctvo, báli by sme sa, či nestratíme strechu nad hlavou, ak budeme musieť ísť na operáciu do nemocnice. Robili by sme „svetových policajtov“ a patrili by nám pomaly aj vojenské letiská v Kuchyni a na Sliachi. Mali by sme väčšie možnosti bežne vlastniť osobnú zbraň, ale aj väčšiu šancu, že na nás niekdo vystrelí na ulici, alebo v škole. Nemali by sme „drama teachera“ Prime ministra, ale by sme mali Mr. Prezidenta, ktorému sa pre zmenu páčia slovanské-slovinské manželky. Existovali by teda v našich životoch určité plusy, ale aj mnohé mínusy. Takto to už v živote veľakrát chodí, keď sa začneme pýtať „Čo by sa stalo keby...“ Skrátka život nie je perfektný.

Neviem teda ako vy, milí čitatelia časopisu SLOVO Z BRITSKEJ KOLUMBIE, ale ja ďakujem Pánu Bohu, že tie vojny dopadli ako dopadli a keď cestujem svetom, tak rád držím v ruke pas s javorovým listom.

A teraz už viete moju story, prečo mnohokrát meditujem: keby bolo keby....

Ak chcete viesť niečo viac z kanadskej histórie od Niagary, pozrite si stránky:

https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Queenston_Heights

https://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Stoney_Creek

Text a fotografie Paul Stacho, Stoney Creek, Ontario

1813. Vojnový pamätník v Stoney Creeku

Koncom jari 2019 som sa prihlásil do Tvorivej školy žurnalistiky (TŠŽ) v Košiciach. Organizátorom podujatia pre zahraničných Slovákov aktívne činných pri tvorbe krajských informačných médií bol Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚŠŽZ) a Rozhlas a televízia Slovenska, televízne štúdio Košice (RTVS).

Tieto dve slovenské inštitúcie reprezentovali traja skutoční fyzickí organizári, pani Ľuba Kolová z RTVS a páni Ľudovít Pomichal a Pavel Meleg z ÚŠŽZ, ktorým patrí moja vďaka za vzorne pripravený týždňový program Tvorivej školy žurnalistiky. Verím, že všetci zúčastnení „školáci“, keby mali možnosť, určite by sa pripojili k môjmu poďakovaniu.

Hneď na úvod môjho poobhliadnutia sa za užitočne a príjemne stráveným septembrovým týždňom v Košiciach mi treba povedať, že program Tvorivej školy žurnalistiky v Košiciach v týždni od soboty 21. do soboty 28. septembra 2019, nesplnil moje očakávania. Chyba však nebola v programe, ale v mojich očakávaniach.

Očakával som, že sa (konečne) naučím, ako robiť dokumentárne videové záznamy, techniku záberov, strihania, kombinovania, podfarbovania

hudbou a hovoreným slovom. Organizátori však ponúkli nie techniky (tie sa môžeme naučiť na hociakom kurze aj v Kanade), ale reálne podujatia, návštevy miest, inštitúcií, osobností, s ktorými sa bežný návštevník zo zahraničia nestretne, na miesta, kde sa obvyčajne nedostane a veľakrát o nich ani netuší.

Tvorivá škola žurnalistiky mi dala novú lekciu:

Nik a nič ťa v živote nemôže sklamať. Sklamú ťa iba tvoje očakávania.

Medzi účastníkov Tvorivej školy žurnalistiky (ďalej len TŠŽ) a medzi členov Komisie pre médiá a vydavateľskú činnosť, ktorá tiež mala stretnutia počas tohto týždňa, patrili Ján Bencsik z Maďarska, Andrei Borosovici z Rumunska, Dušan Daučík zo Švédska, Vladimíra Dorčová zo Srbska, Imrich Fuhl z Maďarska, Anna Funtíková zo Srbska, Agáta Jendžejčíková z Poľska, Kamila Krivka z Ukrajiny, Viera Kučerová z Česka, Andrej Kuric z Chorvátska, Marián Pauer zo Slovenska, Ondrej Pavčok zo Srbska, Edita Potorij z Ukrajiny, Ingrid Slaninková zo Slovenska, Paul Stacho z Kanady, Jozef Starosta z Kanady, Vladimír Valentík zo Srbska a Ingrid Žalneva z Rakúska.

Tvorivá škola žurnalistiky 2019

Synagóga na Puškinovej ulici

Popoludňajšia návšteva židovskej synagógy na Puškinovej ulici bola poučná. Na spomienkovom stretnutí, nazvanom Pamätný deň Ľudovíta Feldy, si účastníci, medzi ktorými sme boli aj my, žiaci z TŠŽ, so záujmom vypočuli tri prednášky a krátky film zo života významného košického kresliara a grafika Ľudovíta Feldy.

Veľmi na mňa zapôsobil pohľad na malého chlapca, ktorý pozorne počúval rozprávanie svojho starého otca.

Slávnostné otvorenie a RTVS Košice

Pracovný týždeň sa začal v pondelok ráno v košickom televíznom štúdiu na Rastislavovej

ulici zasadaním Komisie pre médiá a vydavateľskú činnosť Slovákov žijúcich v zahraničí. Zasadaniu predsedal p. Imrich Full z Maďarska, zakladateľ a redaktor nezávislého portálu www.oslovma.hu

Stretnutie pokračovalo slávnostným otvorením Tvorivej školy žurnalistiky. Predsedal mu p. Jozef Puchala, riaditeľ RTVS štúdio Košice, ktorý nás po krátkom príhovore pozval na prehliadku štúdiá. Konečne sa splnilo aj moje očakávanie, teda aspoň čiastočne. Mal som možnosť nakuknúť na miesta, kde sa programy natáčajú, strihajú, mixujú. Pracovníci RTVS boli ochotní zodpovedať každú našu otázku.

Stretnutie s predsedom ÚŠŽZ Jánom Varšom

Vtedajší predseda ÚŠŽZ, p. Ján Varšo tiež prišiel na stretnutie účastníkov školy. Zaujímal sa o situáciu v slovenskom zahraničí hlavne v komunitách, z ktorých sme prišli.

O bohatom programe zaujímavého týždňa v Košiciach sa môžete presvedčiť sami z nasledujúceho obrázkového spravodajstva.

Stretnutie účastníkov

Počas sobotného popoludnia sa účastníci TŠŽ a komisie postupne schádzali v Hotelovej Akadémii v Košiciach, kde boli, v príjemnom prostredí, ubytovaní počas celého pobytu v Košiciach. Pred odchodom na večernú pešiu prechádzku do centra Košíc, si spravili niekoľko spoločných fotografií.

Večerná prechádzka v centre Košíc, hlavne v uličke remesiel, bola návnadou toho, čo sme neskôr zažili počas týždňového pobytu vo východoslovenskej metropole.

Nedeľná prehliadka Košíc

V Košiciach je čo obdivovať. Nielen pre návštevníkov zo zahraničia. Sám som počas prvých štyridsať rokov svojho života na Slovensku iba raz, či dvakrát, prechádzal cez Košice bez toho, aby som si uvedomil, aké sú krásne. Nedeľná prechádzka Košíc v rámci tvorivej školy žurnalistiky 2019 mi to však vynahrádila.

Každý z účastníkov TŠŽ bol očarený architektúrou budov, hlavne chrámu sv. Alžbety ako aj slnkom zaliatymi košickými ulicami plnými jesenných farieb. Chrám sv. Alžbety je nielen architektonickým a umeleckým skvostom z r.1230, skrýva tiež v podzemných kobkách sarkofágy mnohých uhorských šľachticov z uplynulých storočí. To, že sme boli účastníci školy „žurnalistiky“ bolo určite zrejme z našich fotoaparátov, kamier a zvukových nahrávačov.

Zákulisie televízie je miestom, kde sa bežný návštevník dostane len zriedkavo.

Stretnutie s exprezidentom Rudolfom Shusterom

V programe Tvorivej školy žurnalistiky bola aj návšteva Prezidentskej knižnice v Košiciach a, čo bolo pre nás všetkých veľmi milým prekvapením, stretnutie s bývalým prezidentom SR Rudolfom Schusterom.

Po spoločnej fotografii s pánom ex-prezidentom SR sme si mohli vychutnať aj povestnú drienkovicu schusterovku.

Košice – Luník IX

Na ceste do Mezeva sme si spravili „krátku“ zastávku v košickom sídlisku Luník IX. Bola to ozaj pomerne krátka zastávka. Ani sme nevystúpili z autobusu. Privítala nás predstaviteľka Rómskej komunity, ktorá nás oboznámila so situáciou na sídlisku Luník IX. Nič neprikrášľovala. Mnohé z toho, čo vrela sme mohli vidieť aj na vlastné oči z okien autobusu.

Hoci som bol presvedčený, že zbraň v rukách maloletých obyvateľov Luníka IX nemôže byť naozajská, predsa len pohľad do jej hlavne nebol veľmi uspokojivý.

Múzeum kinematografie v Medzeve

Múzeum kinematografie rodiny Schusterovej v Medzeve bolo pre mňa rovnako neznáme ako Mezevský hámor. Bolo, až do našej návštevy. Už nie je.

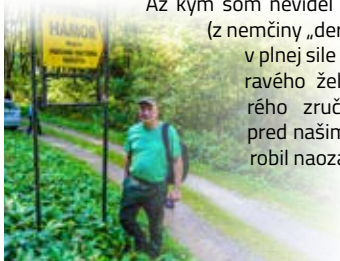
Pauer – Štefánik

„Pocta Milanovi Rastislavovi Štefánikovi v Roku M. R. Štefánika“ bol názov autorského večera teoretika fotografie, kurátora výstav, spisovateľa a publicistu Mariána Pauera, ktorý nám predstavil Štefánika ako nepoznaného a objavného fotografa veľkého formátu.

Hámor pri Medzeve

Medzev nepoznaný, objavný a inšpiratívny. Taký bol hlavný motív návštevy historického hámu v blízkosti Medzeva. Bol to zážitok pre nás všetkých. Hoci som často počul Hodruša-Hámre, Zemplínske Hámre, Remetské Hámre, Mezevské Hámre, Dolné Hámre, Horné Hámre a výpočet by mohol pokračovať, nejako som si neuvedomoval, čo pomenovanie „hámre“ vlastne znamená.

Až kým som nevidel taký hamor (z nemčiny „der hammer“) v plnej sile búšiť do žeravého železa, z ktorého zručný majster pred našimi očami vyrobil naozajstný rýľ.

Rómske konzervatórium

Jeden deň TŠŽ bol venovaný Tvorivým TV dielňam v teréne. Navštívili sme Rómske konzervatórium. Všetci vieme, že Rómovia sa rodia s husličkami v rukách. Pri návšteve konzervatória sme sa o tom mohli presvedčiť. Neboli to však iba vystúpenia huslistov, ktoré upútali našu pozornosť, ale tiež sólové a sborové vystúpenia spevákov boli na vysokej úrovni.

Stredná odborná škola technická

Pokračovaním Tvorivých TV dielní v teréne bola návšteva Strednej odbornej školy technickej v Ko-

šiciach na Kukučínovej ulici. Je to najväčšia škola svojho druhu na Slovensku. Učia sa v nej budúci murári, strechári, vodári, hasiči a iné odbory. Má 11 elokovaných pracovísk, predovšetkým pre Rómov.

Praktické zručnosti si študenti strednej školy podporujú teoretickými vedomosťami v zemepise, matematike aj v ovládaní počítačov.

Riaditeľ školy sa nám pošťazoval, že napriek tomu, že zo školy vychádzajú dobrí majstri v rôznych odboroch, málokto ich chce zamestnať, a tak im dať príležitosť ukázať svoje schopnosti v reálnom živote.

Štátne divadlo v KE - Jánošík

V rámci jedného popoludnia sme boli na exkurzii, s odborným výkladom, v Štátnom divadle v Košiciach. Večer sme prežili pri sledovaní Jánošíka, ľudovej tanečnej komédie plnej komických zvrátov, grotesiek a paródie na motívy príbehu slávneho zbojníckeho kapitána.

Múzeum Andyho Warhola, Medzilaborce

Za kniežatom svetového pop-artu Andy Warholom sme sa vybrali do Medzilaboriec, do prostredia, v ktorom sa zrodilo r.1991 prvé Múzeum Andyho Warhola na svete.

Mali sme aj „profesionálnu konkurenciu“.

Kulturpark

Z bývalých košických kasární, vďaka financiám na Európske hlavné mesto kultúry, vznikol Kulturpark s možnosťami využívania voľného času prostredníctvom rôznych kultúrnych projektov.

Dukla

Duklianský priesmyk je známy z obdobia 2. svetovej vojny Karpatsko-duklianskou vojenskou operáciou, pri ktorej v období od 8. septembra 1944 do 27. októbra 1944 zahynulo tu asi 21 000 sovietskych a 1800 československých bojovníkov. Ranených bolo 88 000 vojakov. Celkové straty nemeckých vojsk vrátane ranených a nezvestných sa pohybovali medzi 50 000 - 70 000 (sk.wikipedia.org).

V rámci 75. výročia Karpatsko-duklianskej operácie sme aj my navštívili pamätník padlým na Dukle. Neoficiálnu odbornú prednášku o histórii bojov na Dukle dal účastníkom TŠŽ predseda ÚSZ p. Varšo.

Na žiadosť niektorých študentov-žurnalistov sme sa zastavili aj na nemeckom cintoríne. Náhrobné kamene pochovaných nemeckých vojakov stoja v dokonalých „zákrytoch“. Pamätná kniha padlých má kovové nehrdzavejúce strany.

Kostolík v Nižnom Komárniku

Skutočným bonbónikom na ceste z Dukly a z múzea Andyho Warhola bola zastávka v Gréckokatolíckom drevennom chráme Ochrany Presvätej Bohorodičky v Nižnom Komárniku. Správca farnosti nám porozprával históriu kostola. Záujem o jeho rozprávanie bol skutočne veľký.

Spoločné večere

Vďaka ÚSZŽ a hlavne fyzickým organizátorom, pani Ľube Koľovej z RTVS, pánovi Ľudovítovi Pomichalovi a Pavlovi Melegovi, obom z ÚSZŽ, za skvele zorganizovanú TŠŽ 2019.

Text: Jozef Starosta

Fotografie: Paul Stacho, Jozef Starosta

Spomienky na Tvorivú školu žurnalistiky 2019

Košice ma očarili

Letná škola žurnalistiky, ktorú sme absolvovali vlni pre mňa mala mimoriadny význam. Veď tu sa stretli Slováci zo zahraničia (Maďarsko, Rumunsko, Česká Republika, Nemecko, Srbsko, Kanada, Ukrajina...), ktorí vo svojich krajinách chránia a šíria slovenskú reč, slovenskú kultúru a udržiavajú slovenskú identitu. Obrovský prínos pre mňa malá výmena názorov s kolegami, nadviazanie kontaktov a spolupráce, získala som inšpirácie na ďalšiu prácu.

Treba spomenúť aj vekopý program, ktorý pre nás pripravili organizátori Letnej školy žurnalistiky. Za čo som im veľmi vďačná. V priebehu niekoľko dní stravených v Košiciach sme sa stretli s bývalým prezidentom Slovenskej Republiky – Rudolfom Schusterom. Navštívili sme jeho rodinný dom v Medzeve, ktorý je teraz múzeom kinematografie. Tam sme uvideli neskutočnú zbierku starých kamier, projektorov, množstvo fotoaparátov a iných zaujímavostí. V Medzevských hámroch sme sa preniesli do ďalekej minulosti. Tu pri nas majster využil energiu tečúcej vody a pomocou vodného hámru urobil lopatu. Uvideli sme dve stránky života slovenských rómov. Aj jedná, aj druhá strana u mňa vyvolala slzy na očiach. Boli to slzy smútku pri „Luniku IX“, a slzy radosti a nádeje v rímskom konzervatóriu. Ešte by som chcela spomenúť malebnú dedinku Nižný Komárnik pri Poľskej hranici. Skvostom tejto malej dedinky je jediný drevený kostolík bojkovského typu na území Slovenska, ktorý projektoval ukrajinský architekt inžinier Volodymyr Sičinský. Pre svoju jedinečnosť je tento chrám zaradený medzi Národné kultúrne pamiatky Slovenska. To som spomenula len niekoľko bodov z programu, ktorý bol veľmi nasýtený. Spoločné výjazdy, večerné konverzácie a posedenia s kolegami – to všetko sme mali.

Dojmy, miesta, ľudia a stretnutia mi ostanú dlho v pamäti. Môžem uprimne povedať, že na Letnej škole žurnalistiky som získala nových priateľov a poznala som Východné Slovensko inak, ako keby som tam prišla ako turistka. Za toto som všetkým nesmierne vďačná.

Edita Potorij, redaktorka slovenskej redakcie (Užhorod, Ukrajina)

Už rovno rok ubehol

Už rovno rok ubehol ako sme sa zúčastnili na Tvorivej škole žurnalistiky v Košiciach. Oproti iným účastníkom zo zahraničia, my z Ukrajiny mali možnosť navštíviť Košice viac krát, preto že cesta z Užhorodu trvá asi dve hodiny. Ale vďaka tomuto školeniu Košice a východnú časť Slovenska sme mali výnikajúcu možnosť spoznať z rôznych strán. Program bol veľmi zaujímavý a nabitý, keď spravila pracovné cesty trvajú dlho a vynútené, tak v Košiciach celý týždeň ubehol veľmi rýchlo. V Košiciach a okolí sme navštívili veľa rôznych miest, dá sa povedať boli sme aj tam kde aj bežný Slovák ne trúfne navštíviť napríklad rímsku časť Luník IX, ale napriek tomu nás milo prekvapilo rímske Súkromné hudobné a dramatické konzervatórium, kde sme zažili estetické potešenie z rómskej hudby a spevu. Nedá sa vynechať pekný výlet do Medzilaboriec s návštevou múzea Moderného Umenia Andyho Warhola a samozrejme rodnu obec rodičov Warhola Mikovú, kde sme sa stretli s bratrancom Andyho – Jánom Zavackým.

Pre mňa osobne táto škola stala veľmi užitočná, pretože na Ukrajine na dnešný deň nemáme žiadneho tlačového alebo online médií ktoré by stručne vysvetľovalo život národnostnej menšiny na Zakarpatsku ale aj Ukrajine. Na tomto pobyte

sa zrodila myšlienka o stvorení internetového portálu pre Slovákov žijúcich na Ukrajine. Kôli dnešnej situácie sa to trochu posunulo, ale dúfajme, že sa táto myšlienka stane realitou.

Dasa veľa rozprávať pozitívneho a zaujímavého o tomto školení, ale to bude trvať dlho. Ešte raz chcem sa poďakovať organizátorom z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Redakcie národnostného vysielania RTVS Košice, za vynikajúcu možnosť sa zúčastniť na Tvorivej škole žurnalistiky v Košiciach. Takéto školenia mali by pokračovať, a čakame na pokračovanie.

Pripravila Kamila Kryvková, Ukrajina, Užhorod

Založenie Komisie

Na jeseň 2017 som sa po prvý raz zúčastnila Tvorivej školy žurnalistiky, ktorú organizoval Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZŽ) v Banskej Štiavnici. Okrem mňa sa tohto projektu zúčastnilo 14 novinárov zo siedmich krajín, ktorí si so sebou doniesli aj svoje periodiká, ktoré sme spoločne hodnotili a zároveň sme sa dozvedeli aj veľa praktických rád pre našu ďalšiu tvorbu. O dva roky neskôr, v septembri 2019 sa konalo v Košiciach podobné stretnutie zástupcov krajských médií – a to nielen tlačných časopisov, ale aj televízneho či rozhlasového vysielania pre krajanov. Počas nášho pracovného pobytu vo východoslovenskej metropole sme mali možnosť oboznámiť sa s činnosťou Regionálneho štúdia RTVS Košice a stretnúť sa aj s jeho riaditeľom Jozefom Puchalom. Milým spestrením bolo prijatie našej skupinky v priestoroch Prezidentskej knižnice bývalým prezidentom Slovenskej republiky Rudolfom Schusterom, ktorý nás dokonca ponúkol aj svojou povestnou drienkovicou. Košickí organizátori pripravili tiež návštevu jedného z mála zachovaných kováčskych hámrov, ako aj mesta Medzeva, kde sa nachádza Múzeum kinematografie rodiny Schusterovcov.

Na pracovných stretnutiach sa hlavne zdôrazňovala potreba výrazného oživenia internetového portálu pre slovenské zahraničie, na ktorom by sa prezentovali všetky krajské komunity. Najdôležitejším bodom bolo však založenie Komisie pre médiá a vydavateľskú činnosť Slovákov žijúcich v zahraničí ako poradného orgánu predsedu ÚSZŽ. Do novovzniknutej komisie bolo menovaných aj niekoľko novinárov z krajských komunít, s ktorými som sa zoznámila už v Banskej Štiavnici. Ustanovením tejto komisie sa vytvoril základ k tomu, aby sa naša vzájomná spolupráca mohla posunúť na vyšší level. Tým sa otvára priestor pre priamu a živú výmenu skúseností, získavanie inšpirácií, spoznávanie krajských redakcií a ich práce, ako aj pre vytváranie nových osobných väzieb medzi kolegami zo žurnalistickej a vydavateľskej praxe, ktorým záleží na uchovaní slovenskosti, tradícií a celkového kultúrneho dedičstva našich predkov aj pre ďalšie generácie.

Ingrid Žalneva, Rakúsko

Texty týchto Sloveniek trvale žijúcich v zahraničí som úmyselne gramaticky nekorigoval. Chcel som, aby bolo vidieť, že chybiček je iba zopár, že si slovenčinu vážia a snažia si ju udržať napriek inojazyčnému prostrediu, v ktorom žijú. JS

Vzdelaním politológ a filozof, Milan Ján Pilip, sa nedávno ujal vedenia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Tento úrad je orgánom štátnej správy, ktorý zabezpečuje výkon štátnej politiky vo vzťahu k Slovákom žijúcim v zahraničí a štátnu podporu Slovákov žijúcich v zahraničí. Milan Ján Pilip sa angažuje najmä v menšinovej politike – pracuje v Rade vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť a ako podpredseda zasadá vo Výbore pre národnostné menšiny a etnické skupiny. Je zároveň poslancom mesta Bardejov. Na ÚSZZ nastúpil z Ministerstva obrany SR – zo sekcie majetku a infraštruktúry.

„Verím, že sa do dialógu zapoja aj krajanovia mimo organizovaných slovenských komunít“

Rozhovor s Milanom Jánom Pilipom, predsedom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Onedlho bude za Vami prvý, zdá sa, že i veľmi aktívny štvrtrok práce na predsedníckej stoličke Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Nová vláda Vás do funkcie vymenovala 16. júla 2020 (článok vznikol v októbri 2020). S akými očakávaniami ste do úradu nastupovali?

Mal som veľké šťastie, že práve v čase môjho nástupu sa na úrade spustili práce na spracovaní návrhu Konceptie štátnej politiky voči Slovákom žijúcim v zahraničí na roky 2021 – 2025, lebo práve tu ide o možnosť nastaviť smerovanie krajanovej problematiky na nasledujúcich päť rokov. To je práve platforma, kde mám možnosť pretaviť svoje predstavy, samozrejme v súlade s platným programovým vyhlásením vlády, a tiež predstavy samotných krajanov. Chcem, aby sa na príprave tohto materiálu podieľali aj oni. Okrem toho očakávam, že úrad jednak zmodernizuje komunikáciu s krajanmi, a že podchyť, resp. zosieťuje aj tých krajanov, ktorí o úrade doteraz nevedeli.

Dnes sú za Vami prvé rokovania, zasadania i konzultácie návrhov, ktoré by ste mali postupne uviesť do praxe. Programové vyhlásenie vlády

nie vlády krajanov neopomenulo, ba naopak, je v mnohom štedré. Aké nástroje úrad zvolí na ich postupné napínanie?

Chceme zapojiť všetky relevantné rezorty. Snažím sa vysvetľovať, že štátna politika voči krajanom je komplex politik jednotlivých rezortov, od kultúry, cez školstvo, dokonca aj rezort práce, vnútra či hospodárstva a ďalšie. Pri nastavení, a neskôr aj pri realizácii štátnej politiky voči krajanom je nevyhnutná spolupráca celej štátnej správy, ale aj mimovládneho sektora či politickej reprezentácie. O to viac, ak chceme prehodnotiť

strany pre rekonštrukciu budovy bývalého evanjelického kostola v Budapešti, ktorý pre slovenských krajanov kúpila maďarská vláda. Chceme podporiť aj ďalšie investičné akcie – rekonštrukcie alebo nákupy krajanových domov z týchto prostriedkov na Dolnej zemi, lebo taký bol prísľub vlády. Nezabúdame ani na krajanov žijúcich v západnej Európe a zámorí. Aktuálne pracujeme aj na zosieťovaní týchto komunít cez sociálne siete. Chceme s nimi komunikovať a zmapovať ich potreby. Teda okrem kultúrnych, vzdelávacích či publikačných aj potreby súvisiace s ich prácou v cudzine a ďalších potrieb, následne zapojenie príslušných rezortov do

ich riešenia. Verím, že krajanovia prijímú pozvanie na spoločný dialóg o ich potrebách, že sa komunikácia so Slovákami v zahraničí zlepší, a že sa do tohto dialógu zapoja aj krajanovia mimo organizovaných slovenských komunít. Takto budú môcť prispieť svojimi podnetmi aj k tvorbe novej koncepcie.

Ste mladý, vyzerá, i že veľmi agilný človek. Predstavili by ste sa našim čitateľom i trochu súkromnejšie. Čím žijete, aké sú Vaše koníčky, čo Vás baví?

Venujem sa otázkam národnostných menšín žijúcich na Slovensku. Pôsobím tiež v miestnej samospráve vo svojom rodnom meste Bardejov ako mestský poslanec. Zaujímať sa o politiku, históriu, zvlášť sa venujem heraldike. Mojm koníčkom je aj amatérska astronómia. Chcem sa Vám poďakovať za rozhovor, taktiež sa chcem poďakovať Matici Slovenskej za veľmi dobrú spoluprácu, ktorú má s našim úradom, a určite ju chcem rozvíjať počas svojho pôsobenia. A taktiež by som rád pozdravil krajanov a chcem im odkázať, že sme tu pre nich.

Za rozhovor ďakuje Zuzana Pavelcová

Veduta Bratislavy vo Florencii – Skrytý príbeh

Po uplynutí prvej vlny pandémie sa podarilo autorkám knihy uskutočniť 2. júla 2020 zaujímavú prezentáciu v priestoroch Zichyho paláca na Ventúrskej ul. 9 v Bratislavskom Starom meste. Napriek povinnému noseniu rúšok v interiéri prišlo okolo 110 záujemcov o túto nevšednú knihu. Obe autorky získali Prémiiu za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2019 v kategórii spoločenských a humanitných vied Literárneho fondu.

Kniha **Veduta Bratislavy vo Florencii. Skrytý príbeh** prezentuje nástennú maľbu Bratislavy v talianskej Florencii. Ide nielen o jedno z mála známych vyobrazení Bratislavy za hranicami Slovenska, ale i o jednu z najstarších zachovaných vedút tohto mesta vôbec. Maľba vznikla pri príležitosti sobáša Františka de Medici s Janou Rakúskou, sestrou Maximiliána II. prvého uhorského kráľa korunovaného v Bratislave (Possonii) v roku 1565. Maľba Bratislavy sa ukrýva pod nápisom Possonia alebo Posonium zdobí spolu s ďalšími vyobrazeniami miest habsburskej monarchie steny prvého tzv. Michelozzovho nádvorja florentskej radnice Palazzo Vecchio. Publikácia čitateľovi objasní okolnosti, za ktorých sa maľba ocitla práve na tomto exkluzívnom mieste, zasväti ho do príprav, zabezpečenia podkladov ku maľbám, prostredníctvom historických dokumentov pomáha zrekonštruovať priebeh prác až po ich samotnú prezentáciu Jane Rakúskej a svadobným hostom.

Autorky sledujú osudy malieb, vrátane veduty Bratislavy od ich vzniku až po súčasnosť. Kľúčovou kapitolou je porovnanie namaľovaných scén a monumentov na freske Bratislavy vo Florencii s jej

domnelou predlohou – letákom zobrazujúcim korunováciu Maximiliána II. v Bratislave v roku 1563. Porovnanie predlohy, s dnešnou maľbou, ako aj najstaršou zachovanou fotografiou poukazujú na degradáciu fresky a to len v priebehu niekoľkých desaťročí. Obzvlášť prínosnou je kapitola o zobrazovaných monumentoch Bratislavy, najmä tých, ktoré sa nám dodnes nezachovali, ale na vedute su vyobrazené. Autorky vychádzajú z najnovších archeologických výskumov Bratislavy.

Kniha vznikala počas reštaurovania maľby v rokoch 2014 – 2015 a preto poskytuje jedinečnú možnosť prezentovať aj prácu talianskych reštaurátorov, ktorú spracovala jedna z reštaurátoriek – Cristiana Conti.

Publikácia je ojedinelým ikonografickým prameňom, ktorý poslúži nielen odborníkom venujúcim sa dejinám Bratislavy, jej topografií či pamiatkam tohto mesta. Vďaka početným a detailným fotografiám privedie čitateľa priamo do Florencie a pomôže mu dešifrovať to, čo ukrýva maľba veduty Bratislavy.

Koncom roka 2020 vyjde aj talianska a anglická verzia knihy.

PhDr. Margaréta Musilová
+421 904 237 743,
margareta.musilova07@gmail.com

Stručnú info o knihe získate aj na krátkom videu na youtube:
https://youtu.be/pKeC_NZ2oXc

S manželom nepatríme do kategórie turistov, ktorí sú celý rok na cestách a doma neobsedia ani dva týždne v kuse. Aj keď žijeme na Severe Talianska v Piemonte, máme tu zvyčajne mierne zimy. Takže nepatríme ku „sťahovavým vtákom“, ktorí musia alebo preferujú tráviť zimu v teplých krajinách.

Už dobrých šesť rokov však plánujeme navštíviť Kanadu, Karibik, Zanzibar, Madagaskar, Peru, či Španielsko. Situácia okolo Covidu-19 nám však naše plány radikálne skrížila.

Od marca 2020 začal postupne jeden štát za druhým zatvárať hranice a neprijímal lety z Talianska, ako keby Taliani boli malomocní. Rušili sa lety, ale aj medzinárodné vlakové a autobusové linky. Tak kam ísť? Zostaneme teda v starej dobrej Európe a už sme si na jún naplánovali krásny 10-dňový poznávací zájazd po Španielsku. O dva-tri mesiace Koronavírus pomíne a všetko sa do leta vyrieši. Lenže to bola naivná predstava. Netušili sme, že na každý náš krok, mimo 200 m od bydliska, bude vláda sledovať drónmi a pokutovať ľudí za priestupky. Deti mali zakázané chodiť sa hrať na detské ihriská, ale psy sa mohli chodiť venčiť von niekoľkokrát denne. Taliani sú však veľmi vynaliezavý národ. Bleskovo situáciu pochopili a začali si požičiavať psov, dokonca brat si ich z útulkov.

Prišiel august 2020 a my sme nielen nešli na žiadnu zámoorskú dovolenku, ale ja som ani nevidela svoju rodinu na Slovensku od decembra 2019. S manželom sme si povedali, že keď už sa nám nikde nepodarí vycestovať, tak podporíme vlastnú krajinu, ktorej ekonomiku a hospodárstvo dlhý „lockdown“ poriadne zasiahol.

Všetky hotely boli do júna zatvorené. V júli začali niektoré hotely opatrne otvárať. Zvyčajne, známe prímorské letoviská bývajú už od Veľkej noci na celú letnú sezónu rezervované. Hotely v turisticky najnavštevovanejších talianskych mestách a na ostrovoch Kapri, Ischii, Sicílii a Sardínii zivili prazdnou celú leto. Situácia bola taká zlá, že 5 hviezdčkových hotely začali ponúkať izby za ceny 3 hviezdčkových hotelov, čím hotely nižšej kategórie celkom položili na lopatky. Ale hotely a chaty na horách si sťažovať nemohli, zažívali nevidaný nápor domácich turistov.

Aj vnútroštátna letecká doprava bola ochromená a mnohé trasy celkom zrušené. Číže Sardínia a Sicília rýchlo vypadli z výberu, Ligúria a Benátsko tiež, a tak sme skončili pri Romaňolskej riviére.

Romaňolská riviéra je dobre zorganizovaná. I keď hotely majú malé až veľmi malé izby, ma-

jiteľa investujú do modernizácii kúpeľní a ich zariadení, ako aj do klimatizácie a internetu a ponúkajú kompletné služby, športoviská na beach-volleyball, tenis, badmington, pingpong, šachy, posilovne, rôzne spoločenské hry, čítárne, hydromasážne bazény a acquaparky s tobogánmi. Hlavná promenáda je posiatá obchodíkmi, butikmi, reštauráciami, barmi, tančiarňami a diskotékami.

Preštudovali sme si aj všetky nariadené bezpečnostné opatrenia, ktoré bolo treba dodržiavať počas jazdy autobusom, aj pri pobyte v hoteli a vôbec v letovisku. Ani sa nám nechcelo uveriť, že po 6 mesačnej izolácii, sa nakoniec dostaneme k moru. Už len zbalit kufre a v deň „D“ si privstať a nezaspať.

Pred vstupom do autobusu nám šofér odmeral teplotu a museli sme odovzdať vyplnený formulár, že sme zdraví a neprišli sme s nikým chorým do styku a že nie sme v karanténe, s uvedením svojich mien a kontaktov. Počas celej cesty sme museli mať na tvári rúška. WC sa nesmeli používať, preto šoféri museli spraviť o jednu hygienickú zástavku viacej.

Po príchode do hotela sme sa rýchle ubytovali, otvorili kufre, vybrali plážové veci a fujazdili sme na pláž si vybrať stabilné miesto na celý čas pobytu: 1 slnečník s 2 lehátkami v tretej rade. Do večere sme sa stihli 2x okúpať v mori.

Už doma sme si naplánovali návštevu Raveny, ktorá bola vo svojej histórii trikrát hlavným mestom: Rímskej ríše v 5. storočí, neskôr kráľovstva Ostrogótov a byzantského Talianska až do 8. storočia n.l. Každá epocha v nej zanechala veľkolepé diela, a tak nečudo, že sa dnes pýši ôsmimi

pamiatkami zapísanými do zoznamu Svetového dedičstva UNESCO, ako Ranné kresťanské pamiatky Ravenny. V perfektnom stave sa v nej zachovali najstaršie a najkrajšie mozaiky byzantského typu mimo Konštantinopolu, preto sa stala Ravenna mestom mozaík - vyhladávaným turistickým centrom, ktoré v Európe nemá obdoby.

V historickom jadre Ravenny sme si kúpili veľmi výhodný lístok do 5 monumentov za 12,50 €. Pani s kumulovanou funkciou pokladničky a informátorky nám po vydaní lístkov podala aj mapku s pamiatkami, ktoré v prebehu dňa ideme navštíviť. Nielenže nám určila poradie, v ktorom ich máme navštíviť, ale počítač jej vygeneroval aj časy vstupov a maximálnu dobu, ktorú môžeme v nich stráviť!!! Nevychádzali sme z údivu nad takouto prísnou a dôslednou organizovanosťou toku turistov. Vyzbrojení touto „traso-chronoskopickou“ mapou, sme začali „beh za pokladmi“ byzantskej Ravenny.

1. Vstup o 9,10 h (5 minút vnútri) – MAUZÓLEUM GALLY PLACIDIE z 5. stor.n.l.

Keď sa Ravenna stala sídlom západorímskeho cisára Honoria a neskôr Valentiniana III., namiesto ktorého vládla ako regentka jeho matka Galla Placidia, ktorá bola zároveň sestrou cisára Honoria I, mesto zažívalo obrovský rozkvet a vrchol. Do Ravenny prichádzali na pozvanie byzantských umelcov z Konštantínopola, ktorí sa podieľali na stavbách chrámov a cirkevných stavieb, ktoré zdobili nádhernými byzantskými mozaikami so sakrálnymi výjavmi.

Mauzóleum Gally Placidie

Bazilika San Vitale

Justinian a Theodora

Bazilika San Vitale

Mauzóleum Gally Placidie je pomerne malá a nenápadná stavba, ktorá vnútri ukrýva modrú kupolu s jagavým hviezdňým nebom, zdobeným 570 zlatými hviezdami. Totižto, keď Galla zomrela, nad Ravenou 30 dní svietila nesmierne jasná hviezda. Mauzóleum zdobia nádherné mozaiky s biblickými príbehmi. Výplne oblokov sú z alabastru, cez ktoré presvitajú slnečné paprsky. Mnohí považujú Mauzóleum Gally Placidie za najväčší skvost mesta.

2. Vstup o 9,30 h (25 minút vnútri) – BAZILIKA SAN VITALE – prvá polovica 6. stor. n.l.

Hneď vedľa Mauzólea Gally Placidie stojí majestátna Bazilika San Vitale, jeden z najzaujímavejších príkladov byzantskej architektúry v západnej Európe.

Byzantské mozaiky sa tvorili z úlomkov umelých sklenených dosiek, ktoré boli pokryté zlatou alebo striebornou fóliou. Hoci uplynuli celé stáročia, tieto kúsky skla zostali na svojom mieste vyše 1500 rokov bez toho, aby stratili svoj lesk, slávu a krásu.

3. Vstup o 10,30 h (25 minút vnútri) – ARCIBISKUPSKÉ MÚZEUM a KAPLNKA SV. ANDREJA - 6. storočie

4. Vstup o 11,20 h (5 minút vnútri) – Baptisterium Ortodoxných alebo- Neónska Krstiteľnica - koniec 4.- začiatok 5. storočia n.l.

Pred Krstiteľnicou monitorovala vstupy turistov ďalšia pracovníčka, ktorej chýbal už len skafander. Vyzbrojená bola plexisklovým ochranným štítom hlavy, na rukách rukavice, v jednej ruke držala teplomer, ktorým všetkým turistom merala teplotu pred vstupom a v druhej stopky, aby sme sa nebudaj nezdržali dnu dlhšie ako nám stanovili.

Bola to veľmi zvláštna situácia, lebo sme sa v každej pamiatke stretali stále tí istí návštevníci, nesúrodá skupina asi 16 turistov. Už sme sa „poznali“ z videnia, jedna rodina s deťmi z Francúzska, ďalší pár z Belgicka a skupinka Angličanov, z ktorej postarší, 2 m vysoký pán sa všade pchal dopredu a nikomu nedával prednosť. Zvyšok sme boli

Ravenna, Teodor Mauzóleum

Arcib. múzeum - 100 ročný kalendár

Maximilián - Biskupský stolec

domáci Taliani. Neviem si dobre predstaviť ako by regulovali masy turistov, tisíce návštevníkov bežne prichádzajú veľkými autobusmi v normálnych rokoch.

5. Vstup o 12,00 h (25 minút vnútri) – BAZILIKA SANT'APOLLINARE NUOVO - koniec 5. a začiatok 6. storočia

6. THEODORICHOVE MAUZÓLEUM - hrobka s parkom - začiatok 6. storočia n.l.

Turistami obľúbená a veľmi navštevovaná je zvláštna hrobka ostrogótskeho kráľa Teodoricha Veľkého, pravdepodobne postavená ešte počas jeho života. Kopula s hmotnosťou asi 300 ton je vytesaná z jediného bloku istrijského vápna.

Našťastie v Ravenne bolo len veľmi málo individuálnych turistov, tak sme toho stihli navštíviť viac ako sme dúfali. Ale nikde sa nedalo sadnúť a v pohode stráviť tú nádhernú veľkoleposť. Ruky sme si museli aspoň 30x dezinfikovať, pri každej kontrole, pri každom vstupe do pamiatky. Od 6,30 - 17 h. v kuse na nohach s rúškami na tvári a v horúčave nám dalo poriadne zabráť, ale ten výlet za to stál.

Pandemický rok 2020 sa stane medzníkom ľudstva na celom svete. Všetko bolo ináč, všetko sa zmenilo. Ešte aj počasie bolo akési čudné. Na pláži každý deň fúkal vietor, zvyčajne pokojné Jadranské more bolo rozbúrené a plavčíci ani nesnímal červenú vlajku.

Ravenna, S. Appolinare Nuovo

Sme Pánu Bohu vďační za túto 10-dňovú dovolenku, kde nakoniec všetko bežalo hladko. Ľudia nosili poctivo rúška v hoteli aj na verejnosti, obchodníci a všetok personál tiež, takže sme si dovolenku užili a v zdraví prežili.

Text a foto: Lucia Kubicová Torchio, Taliansko, september 2020

1. Zürich

2. Matterhorn

Život mojich detí v cudzine

Ani som sa nenazdal a moje 3 deti sa mi krátko po ukončení vysokoškolských štúdií rozprchlí z piešťanského rodinného hniezda do cudziny. Syn do Švajčiarska a 2 dcéry do Belgicka, kde žijú už približne 20 rokov. Často som si počas tých 20 rokov kládol otázky. Prečo tam odišli? Ako sa im tam darí? Ako hodnotím ich odchod? Pokúsím sa odpovedať na tieto otázky, ale hlavne, dokumentovať naše spoločné stretnutia.

Prečo a ako tam odišli?

Deti sme s manželkou roky vychovávali tak, aby sa z nich stali slušní občania, ktorí dokážu v živote čosi zmysluplného vytvoriť a boli empatickí k svojmu okoliu. Na základe svojich skúseností života v cudzine som ich ako otec viedol k učeniu sa cudzích jazykov a vysvetľoval im, že najlepšia škola života je možnosť žiť nejakú dobu v cudzine. Pritom som ale možnosť žiť v cudzine ja pokladal len na dobu určitú, aby sa po nej mohli s nadobudnutými skúsenosťami vrátiť do svojej vlasti, kde by ich zúžitkovali. Možno aj tento môj prístup k deťom, ich viedol za krokmi do cudziny. Zrejme nemalý podiel na ich odchode mali aj lepšie profesné a životné podmienky. Do zahraničia sa dostali sami, bez akekoľvek cudzej pomoci. Syn sa prihlásil na konkurz do švajčiarskej softwarovej firmy. Na konkurz odišiel s laptopom pod pazuchu a krátko po ňom obdržal odpoveď na možnosť práce vo Švajčiarsku. Dcéra sa po intenzívnom kurze nizozemštiny v meste Gent, prihlásila tiež na konkurz firmy v Bruseli. Do Bruselu žiaľ pre meškanie autobusu prišla s veľkým oneskorením, takže dlho váhala, či má význam do firmy ísť. Keď tam prišla s ospravedlnením a na otázku aké cudzie jazyky ovláda povedala že angličtinu, nemčinu, nizozemštinu a čiastočne ruštinu, tak bola po pohovore prijatá.

Ako sa im darí?

Počas života našich detí a neskoršie i 4 vnúčat, v priebehu približne 20 rokov, sme s našimi deťmi boli v intenzívnom kontakte. V prvom rade častými spoločnými stretnutiami vo Švajčiarsku, Belgicku a na Slovensku. Na spoločných stretnutiach, nakoľko ja, syn a dcéry s ich partnermi sú náruživí milovníci prírodných krás, spoznávanie života prebiehalo najčastejšie na spoločných potulkách prírodou. Počas návštev v cudzine sme boli na spoločných výletoch nielen vo Švajčiarsku a Belgicku, ale aj v iných štátoch. Okrem týchto návštev, nám časté kontakty umožňovala súčasná komunikačná technika. S počiatku to bola skype na PC, neskôršie whatsapp na smartmobilo. Súčasne mobily nám umožňujú komunikáciu praktický každý deň,

v niektorých dňoch viackrát. Obe strany si navzájom posielame fotky a videá z každodenného života. Tie kontakty sa rozšírili hlavne po príchode 4 vnúčeniec, kedy starí rodičia boli zvedaví na ich dospievanie a šantenie. Deti majú prácu, ktorá ich naplňuje, ich rodiny sú dobre finančne zabezpečené, vnúčatá sú výborní žiaci, ovládajúci slovenčinu. Dcéry s partneri majú vlastné domčeky, syn sa prispôbil švajčiarskemu nájomnému bývaníu. Ako dlhoročný náruživý fotografista zachytávam všetky naše stretnutia a vyhotovil som z nich desiatky fotokníh a fokalendárov. Takže naša rodinná história, kde sme sa stretávali, čo všetko sme videli, ako sme sa menili, ako rástli naše vnúčatá, je zaznamenaná v desiatkach fotokníh.

Čriepky zo stretnutí vo Švajčiarsku.

Z návštev uvádzaných štátov som najčastejšie navštevoval Švajčiarsko. Hlavný dôvod je ten, že Švajčiarsko je malá atraktívna hornatá krajina s veľkou mnohorakosťou, kde netreba pri objavovaní prírodných a kultúrnych krás ďaleko cestovať. Preto z mojich pravidelných výletov za synovou rodinou v priebehu približne 20 rokov vo Švajčiarsku, uvediem aspoň čriepky, z môjho pohľadu charakteristických krás, z jeho štyroch rečových oblastí (nemeckej, francúzskej, talianskej a heterorománskej- Romansh) na 20tich záberoch. K nim pridávam jeden záber zo Slovenska. Jednotlivé zábery postupne doplním zaujímavými charakteristikami, pri niektorých uvediem aj vážne i veselé príhody, ktoré nás postretili.

Zürich, je najväčšie mesto a hospodárske centrum Švajčiarska. Na obr. 1 je charakteristický záber, kde vľavo trónia kostoly Frauenkirche a sv. Petra, v strede rieka Limmat a vpravo katedrála Grossmünster. Jeho meno pochádza z vojenského tábora Rimanov s názvom Turicum. Z množstva pozoruhodností mesta uvediem univerzitu ETH Zürich, kde pôsobili súčasne A. Einstein a slovenský vedec A. Stodola. Mesto sa pre svoju históriu, polohu a infraštruktúru usádza na najvyšších miestach svetového rebríčka miest vhodných pre život na zemi.

Matterhorn, na obr. 2, je najznámejší vrch Švajčiarska (4478 m), na jeho päte sa nachádza chata Hörnlihütte (3260m), z ktorej sa horolezci zo sprievodcom počas leta vydávajú na vrch Matterhorn. Ja zo synom sme sa pokúsili dostať sa na Hörnlihütte, čo sa nám pre obtiažnosť a zlé počasie, podarilo až na druhýkrát. Zaujímavosťou na chate bola zápisnica, podľa ktorej pri výstupe na Matterhorn zahynulo do nášho príchodu (v roku 2010) 32 ľudí! Príčina smrteľných nehôd je túžba

3. Zermatt

mnohých fyzicky nevybavených ľudí zdolat tento známy vrch.

Zermatt na obr. 3 je známe horolezecké a lyžiarske stredisko, do ktorého nemožno pre čistotu ovzdušia prísť autom. Je východiskovým bodom pre turistiku a lyžovanie v Alpách, ktorým slúži sieť lanoviek a zubačkovej železnice.

Sardonahütte na obr. 4 je chata v Tektonikarena Sardona, ktorá je v zozname dedičstva UNESCO. Na ceste z chaty domov nás „dobešli“ silné čierne mračná, za sprievodu výdatného blýskania a hrmenia. Hustý dážď sa striedal s krúpami, pričom sme nemali žiadne ochranné pomôcky a možnosť úkrytu neexistovala. Premoknutí sme boli do nitky. Náš postup bol silne sťažený tým, že horské potôčky sa premenili na nepriechodné široké horské riavy a dva drevené mosty strhla voda. Mňa najviac trápila stekajúca voda po chrbáte a premočený fotoaparát, neumožňujúci zachytiť nič z tej pohromy. Tak sme museli improvizovať ako ďalej, pričom sme strácali orientáciu. V jednej časti nášho zmoknutého pochodu sme začuli nad nami volanie a kývanie človeka. Spočiatku sme jeho signály ignorovali, ale keď sa zintenzívňovali, tak sa syn za ním vydal. Syn urobil dobre, lebo ten človek

4. Sardonahütte

nás varoval, že smerom, ktorým sme pokračovali je priepasť. Nakoniec sa nám po útrapách podarilo šťastlivo prísť k autu a s ním domov, kde nás netrepezlivo očakávali manželky. Tá moja, keď sa pozrela na mňa holého, zabaleného v deke, vykrikla: „Kde si sa mohol tak opit!“

Sťahovanie dobytky z hôr pred zimou je na obr. 5, je z kantonu Appenzell, ktorý sa vyznačuje ľudovým hlasovaním, kedy sa ľudia sústreďujú na hlasovacom námestí, aby hlasovaním rozhodovali o dôležitých nariadeniach a zákonoch. Využívanie tohto inštitútu by bolo zrejme prospešné aj u nás.

Kaplnka Wildkirchi na obr. 6, je pritisnutá k horskému masívu ako v rozprávke. Nachádza sa v Ebenalp, je rajom pre paragliding.

7. Dufourspitze

9. Walensee

denú trasu bez nehody 80 rokov! Takže v jubilejnom, 80. roku bezporuchovej prevádzky, sme boli nechťiac, našťastie bez zranenia, účastníkmi uvedenej havárie.

Walensee na obr. 9, je najčistejšie jazero Švajčiarska. Pri ceste povedľa jazera sa nachádza najvyšší vodopád Švajčiarska - Betlis, s výškou 305 metrov.

Vinarská oblasť Lavaux, ležiacca pri brehoch jazera Genfersee (obr. 10), je známa pestovaním vína už v období starovekého Ríma. Je v zozname dedičstva UNESCO.

Pri jazere Vierwaldstättersee, v blízkosti jeho brehov podľa obr. 11, sa nachádza lúka Rütli, kde bola vytvorená Švajčiarska konfederácia a kaplnka na počesť švajčiarskeho hrdinu Williama Tella, ktorý bol prinútený

5. Sťahovanie dobytky z hôr

Dufourspitze na obr. 7 je najvyšší vrchol Švajčiarska (4634m) v masíve Monta Rose. Záber som spravil na ceste s najvyššie položenou lanovkou v Európe, zo Zermatt na Klein Matterhorn.

Havária Glacier Express, záber z nej je na obr. 8. Glacier Express, je najpomalší rýchlik sveta, jazdci medzi dedinami Zermatt a St. Moritz. Vlak prechádza cez 291 mostov, 91 tunelov a zdoláva pri tom výškový rozdiel 2033 metrov. Zo synom sme sa rozhodli na ňom previezť 23. júla 2010. Pred cestu som si pripravil plán, čo všetko musím fotoaparátom zachytiť, lebo vlak má panoramatické vozne s vynikajúcim výhľadom. Prvé kilometre prebiehali v pohode, na displeji a v sluchátkach sme dostávali zaujímavé informácie o prechádzajúcich miestach. Približne po hodine nám prevádzkový personál roznášal príbory a tanieri k obedu. Po jeho odchode sa začal celý vlak silne otriasať, príbory a taniere s hrmotom „lietali“ zo stolov, ľudia sa v strachu obzerali čo sa deje! Po zhruba pol minúte sa trasenie a hluk stlmlil, vlak zastával. Ľudia

vystrašene začali vstávať a obzerať sa, čo sa stalo. My, čo sme sedeli na konci štvrtého vozňa v poradí zozadu, sme to zistili hneď, pohľadom na jeho zadnú časť. Posledné 3 vozne sa v zákrute pri veľkej rýchlosti vlaku následkom odstredivej sily odtrhli a skotúľali sa do svahu.

Po niekoľkých minútach plných zmätkov a plaču, začali prichádzať policajti a vrtulníky, ktoré odvážali ťažko ranených. Syn (na obrázku) urýchlene volal domov, aby sa skôr od neho, ako z oficiálnych správ v mediach, naši dozvedeli, že sa nám v havárii nič nestalo.

8. Havária Glacier Express

10. Vinarská oblasť Lavaux

zostrelit šípom jablko zo synovej hlavy.

Ascona na obr. 12 je bývalá rybárska osada, známa pobrežnou promenádou a miernym počasím, lákajúca filozofov a umelcov, je perlou jazera Lago Maggiore. Nachádza sa tu veľa pamiatok národného významu.

Aletschgletscher na obr. 13, je svojou dĺžkou 22km a váhou viacej ako 27 miliard ton, najrozmernejší ľadovec v Európe. Keby sa roztopil, tak by to množstvo vody stačilo pre každého obyvateľa zeme, s dennou spotrebou jeden liter na 4,5 roka.

Montreux pri jazere Genfersee je vidieť na panoramatickom zábere obr. 14. Tu žil Freddie Mercury a v blízkom Vevey Chaplin. Neďaleko leží najzachovalejší stredoveký hrad Chillon.

6. Kaplnka Wildkirchi

11. Pri jazere Vierwaldstättersee

12. Ascona

18. Trojica vrchov Eiger, Mönch and Jungfrau

Ved' všetko, čo tu človek má, len práca dáva statočná

Bud' práci česť, bud' práci česť!

Niektorí si ešte pamätajú Pieseň práce, z ktorej som citovala v nadpise i pod ním. Jej rezkú melódiu som mala rada. Rada som spievala túto pieseň socialistickej epochy. Práca, oslava práce a výchova k práci bola pre tú dobu príznačná. Tí, čo si pamätajú, dajú mi za pravdu.

Z tepla domova hľadím do chladného rána za oknami. Myslím na ľudí, ktorí mi postavili dom. Ďakujem rukám, ktoré vyrobili teplo, chlieb, stôl, posteľ, všetko, čo potrebujem, bez čoho si život neviem predstaviť. Ďakujem ľuďom, ktorí v čase i nečase, v mraze i letnej páľave pracujú pre prospech ľudí.

Z tepla domova hľadím do chladného rána za oknami. Myslím na Vianoce. Na Dievčatko so zápalkami. Na ľudí bez domova. Koľkí z nich neprežijú zimu? Koľkí prišli o prácu, o rodinu, o bývanie? Iste, mnohí si za to môžu sami. Tak ako bezdomovec Janko, ktorý zamrzol na lavičke v parku na námestí. Zabila ho aj ľudská ľahostajnosť. Myslím aj na neho a na teplo domova. Aj na ľudí, ktorí ho dávajú tým, čo domov stratili.

V teple domova počúvam správy. Počúvam o ľuďoch, ktorí pre vlastný prospech, blaho a bohatstvo robili nečestnú prácu. Je mi z toho smutno.

Mária Škultétyová

Tu sa mi podarilo vytvoriť trápnu a stresovú situáciu. Po príchode so synovou rodinou k jazeru Genfersee som sa rozhodol ísť sa prezliecť do krátkych nohavíc, v aute. Po prezlečení sa v aute som napriek dlhému hľadaniu nemohol nájsť kľúč od auta. Neskoršie sa do hľadania kľúčov zapojila synová rodina. Hľadali sme intenzívne v aute a v mojom oblečení, ale kľúče sme nenašli. Tak sa začalo hľadať východisko. To začalo bezúspešným volaním na servis BMW. Potom napadla synovu manželku idea, že poprosí susedku, ktorá mala kľúče od ich domčeka (polievala im kvetiny), či by nenašla v dome rezervné kľúče, ktoré by mohol „niekto“ priviesť. Susedka, navigovaná cez mobil, kľúče našla, ale nájsť „niekoho“, kto by kľúče priviezol, sa nám nepodarilo. Tak sa syn rozhodol, že on vycestuje vlakom do Zürichu, my ostatní prespíme v hoteli a počkáme ho do druhého dňa. Utrápenú osádku auta som zrazu prevkupil s vyhlásením, „ja mám tie kľúče“! Mal som ich spadnuté v podšívke krátkych nohavíc medzi nohami –:). Po vystresovanej situácii nastalo veľké potešenie a úľava. Čítil som sa trápne, ale posádka sa usmievala. Niekedy stačí k pocitu šťastia tak máličko... –:)

Dedinka Guarda sa nachádza v jedinečnej horskej oblasti Engadin – podľa prekladu záhrada pri rieke Inn, vo výnimočne atraktívnej polohe (obr. 15). Domy v nej majú maľované a zdobené fasády zo 17. storočia.

Údolie pod priesmykom St Bernard je na obr. 16. Priesmyk patrí medzi najstaršie priechody medzi Švajčiarskom a Talianskom. Známy je chovom záchranných psův sv. Bernardína.

Panoráma štvrtisícoviek je pohľad na obr. 17, vytvorený z miesta Fronalpstock, kde sa dá dopraviť najstrmšou železnicou sveta – Stoosbahn.

Trojica vrchov Eiger, Mönch a Jungfrau, ležiaca v Bernských Alpách, podľa obr. 18, patrí medzi najkrajšie scenérie, ktoré možno v Alpách zhladiť.

Panoráma jazier Thunersee a Brienzersee, medzi ktorými leží mesto Interlaken, je na obr. 19. Takýto panoramatický pohľad možno zhladiť zo Schynige Platte.

Skok nad Vierwaldstättersee, je na obr. 20. Ten-

13. Ladovec Aletschgletscher

14. Montreux

to radostný skok na nádhernom mieste, by mohol vyjadrovať aj názor synovej rodiny na život vo CH.

Kriváň a vnúčence, sú na obr. 21. Tento obrázok dokumentuje nielen navštevovanie vnúčenec starých rodičov, ale aj skutočnosť, že tak ako sa môžu hrdiť ľudia vo Švajčiarsku krivým Matterhornom, sa môžeme na Slovensku hrdiť podobne krivým Kriváňom (2494 m).

16. Údolie pod priesmykom St. Bernard

17. Panoráma štvrtisícoviek

19. Panoramatický záber Thunersee a Brienzersee

Je mi jasné, že zopár fotiek v príspevku, nemôže reprezentovať rozmanitosť krás a rozsah videného vo Švajčiarsku. Kto by mal ale záujem vidieť viacej, tak si môže pozrieť moju poslednú fotoknihu, ktorú som zhotovil pre blížiacu sa 50-ku môjho syna s názvom „16 rokov po krásach Švajčiarska“ na webovej stránke <https://lnk.sk/bli9>.

Ako hodnotím odchod detí.

Môj názor na odchod detí sa časom výrazne menil, a je ho možno uviesť v troch časových obdobiach.

V prvom, pár rokov po odchode detí, som s ich viacročným odchodom spokojný nebol. Zo svojimi kamarátmi som vyjadroval svoju nevoľu. Keď ma niektorí z nich ubezpečovali, že je to dobré riešenie pre deti a pre mňa, že budem mať v dôchodku výbornú príležitosť navštevovať iné krajiny, odbíjal som ich, aby ma zbytočne neuspokojovali.

V druhom období, po častých stretnutiach a komunikácii s nimi som sa presvedčil, že deti sú v cudzine šťastné. Uvedomil som si, že je to ich život, a preto oni majú výhradné právo vybrať si miesto pre neho.

V treťom, súčasnom štádiu, som už spokojný a šťastný s ich životom v daných podmienkach. Tie podmienky sú dané úrovňou lekárskej starostlivosti, možnosťou kvalitnej výučby vnúčenec – aj jazykovej, dodržiavaním noriem pre život, čistotou v obydliach a prírode, takmer nulovou korupciou a politickou klímou. Politici na Slovensku veľmi často a kvetnato rozprávajú o tom ako robia ľuďom dobre, ale ich činy sú často u mnohých v rozpore s ich slovami. Tam u nich, vo Švajčiarsku a v Belgicku, politici veľa nerozprávajú, ale pre dobro ľudí konajú.

Záverom k môjmu pozitívnemu hodnoteniu života detí v cudzine uvediem aj to, čo sa mi nepáči. Rodičia a Slovensko bezplatnými a kvalitnými podmienkami pre štúdium, z nich vychovali odborné zdatných ľudí, ktorí sa v cudzine vypracovali k pomerne význačnému pracovnému zaradeniu, pričom sa svojou kvalifikovanou prácou snažia o pozdvihnutie hospodárskej úrovne cudzích štátov kde žijú a nie rodného Slovenska.

Ing. Stanislav Štanc, CSc.

Fotokniha k príbehu

20. Skok nad Vierwaldstättersee

21. Kriváň a vnúčence

15. Dedinka Guarda

Ako si spomínate na Vianoce svojho detstva?

Jaaaaj, kde sú tie krásne časy! Na Vianoce svojho detstva si vždy rada spomeniem a vybavajú sa mi pritom krásne spomienky. Už v čase adventu sme s mamkou začali vypekáť vianočné pečivo a začínalo sa veľké upratovanie, súčasťou ktorého bol aj sneh. Veľké koberce sme museli zrolovať a z 3. poschodia bez výťahu vyvieť von a tam ich v čerstvom snehu vyprášiť. Námaha a pocit sviežosti z čistoty nášho bytu ale stáli za to. V kostole sme už niekoľko týždňov predtým navštevovali vianočné piesne a koledy. Lipiansky zbor si doteraz drží svoje miesto a je neodmysliteľnou súčasťou všetkých sviatkov vo farnosti. Z mládežníckeho zboru vyrástli niekoľkí profesionálni speváci i organisti, a to sme len šesťtisícové mestočko! Na predvianočný svätú spoveď išli aj tí, ktorí inak bežne nechodili. Návrik jasličkovej pobožnosti bol tiež neoddeliteľnou súčasťou Vianoc môjho detstva. A ešte jedna vec patrila k Vianociam, klasické vianočné rozprávky. Tri oriešky pre Popolušku, Princezná so zlatou hviezdou na čele, Pyšná princezná... a aj komédie.

Na Štedrý deň sme ako deti skoro ráno vstali a zašli sme starým rodičom zavinšovať ešte pred svitaním. Vždy sme im priniesli čerstvo upečené kysnuté koláče, bobáľky, pirohy. Až po rokoch som si uvedomila, že moja mamka vstávala o 2.00 ráno a piekla, aby naši starí mali všetko čerstvé. Návšteva babky a dedka mala svoje čaro a bolo to súčasťou Vianoc po dlhé roky. Dopoludnie patrilo ozdobovaniu vianočného stromčeka, ktorý sa vždy u nás zdobil až na Štedrý deň. Vianočná večera u nás doma začínala odbíjaním kostolných zvonov o 18.00 hod. To už bolo všetko pripravené na slávnostnú večeru, ktorá sa začínala modlitbou a čítaním Sv. Písma o Ježišovom narodení. Jedenie oblátok s medom bolo tiež jednou z vianočných tradícií. Po večeri najmladší súrodeneц liezol pod stromček a rozdával darčeky jednotlivým členom rodiny. Asi od dvanástich rokov som spolu s ostatnými členmi nášho mládežníckeho zboru po štedrovečernej večeri odišla a chodili sme spievať koledy osobne starým ľuďom, ktorí už pre chorobu nemohli ísť do kostola, a priniesli sme im aj nejaké koláčiky. Bolo to pekné a milé obdobie.

Ako vnímate Vianoce? Ako sa na ne pripravujete?

Aj po rokoch mi zostalo predvianočné hĺbkové upratovanie, s ktorým mi ale už teraz pomáhajú moje deti. Koberce síce v snehu prašiť nemusím, ale inak je to tak, ako kedysi za môjho detstva. Vďaka Bohu máme aj tu kúsok Slovenska vo forme slovenskej farnosti v New Westminsteri so slovenským kňazom, a tak sa na Vianoce chystáme už počas adventu či už predvianočnou spoveďou, alebo aj konkrétnymi akciami v kostole, s výnimkou tohto „kovidového roka“. Zvyčajne máme Craft & Bake sale, do ktorého sa snaží zapojiť aj moja rodina upečením nejakého vianočného pečiva, ktoré sa potom predáva a výťažok sa použije na potreby farnosti a kostola. Vianoce sú pre mňa pomerne citlivým obdobím, v ktorom vnímam viac ako inokedy, že som ďaleko od Slovenska a že mi rodina aj po rokoch strávených mimo Slovenska predsa len chýba. Mám ich pekné aj tu, ale to, čo si človek nesie vo svojom srdci z detstva, sa dá zažiť len tam, kde vyrástol. Samozrejme, spolu s deťmi

máme doma adventný veniec, pri ktorom sa denne počas celého adventu modlíme a pozorujeme, ako pribúda svetlo. Spolu tiež ideme na predvianočný svätú spoveď a čakáme na príchod toho Najväčšieho Daru.

Aké vianočné tradície ste si priniesli z domu?

Každoročne v advente slávime sv. Mikuláša, a aj keď už mám doma tínedžerov, vždy pripravené čižmy všetkých členov rodiny vzorne čakajú, čo do nich sv. Mikuláš v noci prinesie. Tento zvyk sme mali aj doma na Slovensku a ja sa ho snažím držať a moje deti majú za to sv. Mikuláša vo veľkej obľube. Vianočný stromček však nezdobím až na Štedrý deň, ale zvyčajne 1-2 týždne pred Vianociami. Osobne mi to prináša „dlhší“ pocit vianočnej pohody a svetielka spríjemňujú decembrové večery. Každoročne s deťmi prinesieme vetvičky z ihličnatých stromov a vyrábame spolu ikebany, ktorými si skrášlime náš domov. Takto som to kedysi aj na Slovensku robila. Samozrejme, vypkanie začína už niekoľko týždňov pred Vianociami a, verte či neverte, na základe požiadaviek mojej rodiny na našom vianočnom stole nesmú chýbať také dobroty, ako makový závin, osie hniezda, vanilkové rožky, orechové kolieska, kokosový koláč, metrový koláč, moravské koláče či griláž.

Od útleho detstva mojich detí je povinnou výbavou môjho auta aj CD so slovenskými piesňami a koledami, vďaka ktorým dnes moje deti poznajú a vedia zaspievať klasické slovenské vianočné koledy. Tiež po niekoľko rokov sme sa snažili ponúknuť vianočné vinše našej slovenskej komunite. Vďaka aktívnym členom farnosti po niekoľko rokov usporadúvame jasličkovú pobožnosť. Deti a mladí našej farnosti cez ňu majú možnosť hlbšie poznať a zamyslieť sa nad čarom Vianoc. Snažím sa zapojiť svoje deti do rôznych vianočných charitatívnych projektov, aby si uvedomili, že stále sú medzi nami tí, ktorí majú menej šťastia, ako ho máme my. Snáď tá snaha zanechá v nich stopu a raz, keď vyrastú, budú tou vystretou rukou, ktorá ponúkne nezištnú pomoc. A ešte jedna vec. Aj keď sú moje deti narodené v cudzine, poznajú všetky klasické slovenské a české rozprávky a komédie. Každé Vianoce ich spolu pozeráme a ja sa veľmi teším, že sa stali súčasťou našich Vianoc a že si ich môžeme pozrieť spolu.

Ako vyzerá váš Štedrý večer?

Štedrý deň sa snažím dodržať pokojnejší, ako to bolo doma na Slovensku. Všetko, čo sa dá vopred pripraviť, pripravené mám, a na Štedrý deň sa už len dovára. Vždy na Štedrý deň ide v rodine Eškovcov, zvyčajne okolo obeda, rozprávka Tri oriešky pro Popelku. Neveríte? Príďte a presvedčte sa! Táto krásna rozprávka sa stala aj tu vďalekej

Kanade neoddeliteľnou súčasťou Štedrého dňa v mojej rodine. Štedrá večera začína zazvonením zvončeka niekedy okolo 17. hodine, a tak ako kedysi doma klakáme k modlitbe a aj čítaním Sv. Písma zvestujeme posolstvo Vianoc. Svoje deti učím, že aj keď sú doma, majú sa na štedrú večeru pekne obliecť a aj takto vzdať úctu Tomu, ktorý leží v jaslách. Tiež sa každý rok snažím zaobstaráť vianočné oblátky s medom a štedrovečerné menu je presne také isté, aké som mávala v čase svojho detstva: kapustnica, bobáľky s makom, zemiakový šalát, rezne a ryba. Po večeri sa ide k stromčeku pozrieť, čo nám priniesol Ježiško, a do toho hrajú krásne slovenské koledy. Na polnočnú sv. omšu som chodila, kým sa nenarodili deti. Do kostola na slovenskú sv. omšu ideme ako rodina na Prvý sviatok vianočný, oblečení v tých najkrásnejších šatách. Zo srdca si naplno zaspievame prekrásne vianočné piesne a koledy a oslavíme príchod Božieho Syna.

Ako budú vyzeráť Vianoce 2020?

Úprimne? Neviem. Nedostatok práce v čase koronavírusu zasiahol aj moju rodinu, a tak manžel pracuje 1400 km od domu. Mal by prísť na sviatky domov, ale situácia je momentálne napätá a hoci neradi, museli sme sa zmieriť s možnosťou, že sa môže stať, že pre karanténne opatrenia nemusia byť spolu. Nádej na spoločné Vianoce v rodine však stále je a ja verím, že nám to vyjde. Toto obdobie pred Vianociami je poznačené rozličnými opatreniami, ktoré nám nedovoľujú byť spolu s členmi našej slovenskej komunity, či ísť počas sviatkov na sv. omšu, alebo len na „občasnú“ návštevu. Myslím, že to budú tiché Vianoce s možnosťou hlbšieho uvedomenia si ich skutočného zmyslu a významu.

Žiadna jasličková či spievanie kolied mimo domu nebude toho roku možné. Aké to bude? Akú stopu to v nás zanechá? Čo nové v týchto Vianociach 2020 si uvedomíme? O čo smutnejšie to majú tí, ktorí nemajú s kým byť. Neostáva nič iné, len byť kreatívny a nájsť spôsob, ako spríjemniť a uľahčiť Vianoce niekomu, o kom sa nazdávame, že by to potreboval.

Na otázky Márie Škultétyovej odpovedala Mária Eškut

Vianoce v mojej duši

Vianoce, to čarovné slovko, ktoré dáva ľuďom vieru, vieru v ľudskosť, štedrosť, ducha zmieru, keď dobro, láska, vládnuť víťazí, a srieň na oknách domov všetku zlobu vymrazí.

Do Kanady som prišla na konci leta roku 1994. Pôvodne len na skusy, ročné dobrodružstvo, ale v mojej batožine nechýbal šúpolienkový Betlehem, aby mi moje prvé Vianoce ďaleko vo svete aspoň trochu pripomínali teplo domova. Aj po 26-tich rokoch, symbolika Vianoc a slovenské tradície pri mojom štedrovečernom stole obdarúvajú našich hostí poznaním slovenskej kultúry, vianočných zvykov, slovenských kolied a hlavne dajú ich chuťovým pohárikom to pravé „nebičko v papuľke“. Moja kapustnica, hríbová omáčka, zemiakový šalát a vysmázaná ryba každým rokom pritiahne našich kanadských priateľov k vianočnému stolu. A vďaka tomuto poznaniu si nenechali ujsť príležitosť už viackrát navštíviť Slovensko.

K Vianociam pre mňa neodmysliteľne patrí rozprávka „Tri oriešky pre Popolušku“. Odkedy siaha moja pamäť, tento film niekoľkokrát počas každých Vianoc okúzlí moje vnemy. Zdobenie stromčeka, obalovanie kapra, pečenie medovníčkov, to všetko sa u nás doma robilo pri pozieraní, alebo lepšie povedané počúvaní tejto rozprávky. Aj teraz, pri písaní týchto vianočných spomienok si atmosféru Vianoc oživujem „Popoluškou“. A k nej pribudli ďalšie filmy, ktoré k mojim Vianociam neodmyslitielne patria.

telne patria; „Vianočné oblátky“, „S tebou mné baví svet“ a „Pelišky“.

Spomienky na Vianoce z detstva sú zimné, spávajú sa s vrždiacim snehom, zachádzaním zimy za nechty, prestupovaním z nohy na nohu pri čakaní v rade pred potravinami na mandarinky, banány, šľahačkovú smotanu, kapra... Kapor niekoľko dní plával u nás doma vo vani a počas povinného kúpania sa presunul do lavóra s vodou na balkón, kde sa zvyčajne urobila ľadová škrapina. Zima bola v mojich spomienkach rozhodne tuhšia ako je teraz. Spomienky prinášajú taktiež zvuk zvončeka, ktorý nám oznamoval, že Ježiško už k nám zavítal.

Z vianočných piesní sa z mysle vynárajú „Tiše a ochotne, purpura na plotne voní, stále voní...“, „Narodil sa Kristus Pán, veselme sa...“, „Nesiem vám noviny, počúvajte...“, „Tichá noc, svätá noc...“. V ušiach mi znejú nie z nahrávok vianočných platní, ale ako sme si ich všetci pri stole spievali. Ja a môj otec veľmi oduševnene a nahlas a mama s bratom len veľmi neisto. Pred večerou sme sa všetci pomodlili, „Očenaš“ a „Zdravas“ a po prípitku sme si pochutnávali na oblátkach s medom a cesnakom, hríbovici, šaláte a vysmázanom kaprovi. Darčeky nasledovali po večeri, potom opäť po neviem koľkokrát „Popoluška“ v telke a neskoro predchádzka po uliciach mesta, so zapálením sviečok na cintoríne a krátkym zastavením sa pred kostolom, kde ľudia postávali, lebo sa nedostali dnu na „Polnočnú omšu“.

A opäť je v spomienkach zima, až zachádza za nechty. U starkých boli Vianoce trochu iné. Hádzali sa orechy po kútoch obývačky, na stole boli okrem iného aj makové pupačky, dedko spolu so mnou išiel pred večerou nakrmiť statok, babičkine modlitby boli omnoho dlhšie ako tie naše, nikto neodchádzal od stola

počas večere, pod stolom bola slama a oblátky s medom chutili omnoho lepšie ako doma. A omrvinky od stola sa zmietli a vyhodili pred bránu domu. A s babičkou sme počúvali odkiaľ zabrechá pes a bola nám pri tom veľká zima. A druhý deň som sa išla s kamošmi z dediny korčuľovať na zamrznutý potok, lebo Ježiško mi priniesol korčule.

A moje prvé Vianoce v Kanade? S priateľmi, medzi ktorými bol aj môj budúci manžel (ale to som ešte vôbec netušila a ani mu nevenovala žiadnu pozornosť), sme si pripravili vianočnú večeru, rozložili môj Betlehem, pustili škrapinkové lodičky so sviečkami na vodu a potom sa vybrali na polnočnú omšu do Slovenského kostola v New Westminsteri. Tam sme si na choruse odspievali krásne koledy, popriali si s rodákmi krásne Vianoce a dúfali, že nás niekto odvezie na opačný koniec mesta, lebo hromadná doprava už tak neskoro v noci nechodila.

Môj prvý kanadský vianočný darček je stále súčasťou mojej vianočnej výzdoby. Bábika spievajúcej koledníčky mi bola darovaná priateľkou, lebo jej pripomínala mňa. Tak „ja“ od roku 1994 nemôžem chýbať pod vianočným stromčekom a s ňou aj krásne spomienky na priateľku, ktorá sa po dvadsiatich rokoch v Kanade opäť vrátila na Slovensko.

A aké budú tohtoročné Vianoce? Ťažko povedať. Budú to už moje dvadsiate šieste Vianoce strávené v Kanade a prvé bez priateľov. Alebo ich urobíme netradične a budeme spolu všetci? Cez Zoom, alebo vonku v prírode na snehu, kde si ozdobíme stromček a vytiahneme z termosiek naše dobroty? Ešte netuším, ale ak budete mať záujem, tak vám o tom niekedy porozprávam.

Nech zem je štedrá v tomto roku,
Nech kráčať bok po boku,
Nech nám zdravie dobre slúži
A nech pokoj vládne v duši.

To Vám zo srdca želá Marika Kubinyi

Črievky z histórie farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri od prvých záznamov do r.1999

Milí čitatelia Slova z Britskej Kolumbie,

ponúkam vám prehľad udalostí z histórie slovenskej osady na Ťalekom Západe Kanady, na pobreží Pacifiku, v malebnom okolí Vancouveru, kde sa slané vody Pacifiku stretajú s končiami vysokých kopcov. „Slovenskou osadou“ sa zvyčajne nazývala slovenská komunita okolo slovenskej farnosti.

Ponúkam vám teda prehľad historických udalostí v 20.storočí, ktoré priamo alebo nepriamo viedli k založeniu farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri v Britskej Kolumbie, v najzápadnejšej provincii Kanady.

V tomto roku, 2020, farnosť oslavuje 60. výročie svojej existencie. Prvých 40 rokov (1960 - 1999) slovenskú farnosť spravovali slovenskí jezuiti.

1870

1874 Prvý Slovák v Britskej Kolumbii bol údajne Karol Hvorecký, ktorý sa ako člen prieskumného kolektívu podieľal na vytýčovaní trasy pre transkontinentálnu železnicu.

1885-1914 Prvá vlna slovenskej emigrácie do Kanady.

1889 Najstaršia slovenská komunita sa usadila v baníckom mestečku Ladysmith na ostrove Vancouver v roku 1889.

1898 V meste Fernie sa usadilo približne sto slovenských baníkov z Pennsylvánie.

1900

1918-1939 Druhá vlna slovenskej emigrácie do Kanady.

28. február 1920 Narodil sa v Čachticiach rev. Viliam Lacko SJ, zakladateľ farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri.

15. jún 1934 Začala sa stavba kostola, ktorý sa neskôr, r.1960, stal slovenským kostolom sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri.

1935 Skupinka Slovákov v New Westminsteri založila Nezávislý slovenský podporný spolok – NSPS.

20. júl 1937 Rev. Viliam Lacko SJ, zakladateľ farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri vstúpil do jezuitského noviciátu v Ružomberku.

1938 Členovia NSPS postavili Slovák Tatra Hall na ostrove Queensborough, ktorý je súčasťou mesta New Westminster.

1940

1940-tie roky Do New Westminsteru prichádzali občas slovenskí misionári O. Florián a O.Fajkus.

1941 Bola postavená hala kostola sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri (vtedy to bol ešte kostol sv. Michala).

15. júl 1944 Kanadská slovenská liga – KSL, bola v Britskej Kolumbii založená 15. júla 1944, ako 47. zbor KSL, v tom čase so sídlom vo Vancouveri.

15. júl 1948 Rev. Viliam Lacko SJ, bol vysvätený za kňaza v Ríme. Neskôr, v decembri 1953 prišiel do Kanady.

1950

1950-53 Rev. Viliam Lacko SJ bol duchovným v utečeneckom tábore vo Valke pri Norimberku.

1951 Pri sčítaní obyvateľstva v provincii Britská Kolumbia, v roku 1951 sa k slovenskej národnosti hlásilo 2 606 obyvateľov.

1951 Založený III. okresný zbor KSL, so sídlom v New Westminsteri.

1952 O. Ján Žabka prvýkrát prišiel medzi Slovákov do New Westminster.

1952 V roku 1952 bol založený spolok s názvom I. Katolícka slovenská jednota – I. KSJ, so sídlom v New Westminsteri.

1953 V decembri prišiel Rev. Viliam Lacko SJ do Kanady

1953 Ján Sprušanský SJ začal organizovať slovenské bohoslužby pre Slovákov z okolia Vancouveru.

1954 Ján Sprušanský SJ prišiel bývať do Port Moody. Býval vo farnosti sv. Jozefa.

1955 Ján Sprušanský SJ býva v Port Moody a dochádza za mesačne do New Westminsteru vysluhovať sviatosti.

1956 Rev. Ján Sprušanský slúžil v New Westminsteri sv. omše 1x do mesiaca.

2-10. február 1957 Rev. Ján Žabka, misionár západnej Kanady, vyslúžil „Duchovnú obnovu“ medzi slovenskými veriacimi v New Westminsteri.

18-25. máj 1958 Rev. Viliam Lacko dával misie slovenským veriaci v New Westminsteri.

Jún-december 1958 Fr. Lacko slúži pre slovenských veriacich sv. omšu pravidelne poslednú neďelu v mesiaci.

Apríl 1959 O. Lacko píše list Slovákom v New Westminster a okolí spolu so súpisom Slovákov, o ktorých vie. 123 mien našich krajanov uvádza O. Lacko v zozname adries.

1960

28. marec 1960 List fr. Lacka, SJ, Slovákom v New Westminster o svojom vymenovaní za misionára medzi Slovákami v Britskej Kolumbii.

8. apríl 1960 List fr. Lacka, SJ, Slovákom v New Westminsteri o tom, koľko by stálo zakúpenie kostola (\$40.000).

10. apríl 1960 Prvá slovenská sv.omša v kostole, v ktorý sa stal slovenským kostolom sv. Cyrila

Práve tomuto obdobiu je venovaný predkladaný článok.

Nazval som ho „Črievky z histórie“, pretože obsahuje iba heslovitý opis udalostí zo života slovenskej osady v New Westminsteri tak, ako som jednotlivé dátumy a časové označenia našiel v ročenkách „Slovenskí juzuiti v Kanade“, v niektorých starých farských buletínoch a v článkoch časopisu Slovo z Britskej Kolumbie.

Viaceré (možno) dôležité udalosti z histórie farnosti nie sú tu zaznačené, lebo som o nich nevedel. Ak máte opis takýchto udalostí (fotografiu, ústrižok z novín, starý buletín a pod.) zapožičajte mi ich. Rád tento zoznam doplním.

Jozef Starosta

Člen farnosti sv.Cyrila a Metoda od r.1986

a Metoda New Westminsteri.

26. apríl 1960 List fr. Lacka, SJ, Slovákom v New Westminsteri o možnostiach zakúpenia kostola.

8. máj 1960 Bola oficiálne založená farnosť sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri.

1960-1969 Správcom farnosti bol Fr. Viliam Lacko, SJ.

7. júl 1960 List fr. Lacka, SJ, o založení novej slovenskej farnosti v New Westminsteri

24. december 1960 So slovenskými veriaci v New Westminsteri strávil vianoce predstavený jezuitov Fr. Fridrich Osuský S.J.

1960 Úpravy kostola zvnútra: vymaľovanie, nové lavice, nový orgán, úprava oltára.

1961 Rekonštrukcia kostola zvonku.

9. december 1961 Biskup Grudka slúžil sv.omšu v slovanskej reči.

11. február 1962 Fr. Lacko založil pre mužov v osade Spolok mena Ježiš. Prihlásilo sa 25 mužov.

15-18. marec 1962 Český misionár z Montreal: Duchovná obnova pre českých katolíkov.

28. marec-1. apríl 1962 Ukrajinci mali v našom kostole Duchovnú obnovu.

7. apríl 1962 Divadlo „Kamenný chodníček“ v našej hale.

8. apríl 1962 Sv. omša pre českých a moravských katolíkov.

12 - 15. apríl 1962 Fr.Lacko: Duchovná obnova.

20. máj 1962 Oslava „Deň matiek“.

27. máj 1962 Litvínski katolíci mali bohoslužby v našom kostole pod vedením litvínskeho kňaza Rev. Gutaskasa S.J.

17. jún 1962 Oslava „Deň otcov“.

20 - 24. jún 1962 Fr.Lacko: Duchovná obnova.

8. júl 1962 Cyrilometodejský deň na farme rodiny Segeč.

22. júl 1962 Slovenský deň na farme rodiny Ondzik. Zúčastnili sa ho vŕáchni hostia: Rev. E.Fuzy z Hamiltonu, Rev J. Vavroví z Ottawy, Rev. F. Zeman z Nicolet, Que.

9 - 11. november 1962 Fr.Lacko: Duchovné cvičenie pre mužov.

27. október 1962 Osadný Bazár.

Máj 1964 Fr.Lacko: Biblický večierok pre veriaciach.

Jún 1964 8-dňové misie, ktoré dával Fr.Moravský z Galtu.

2. august 1964 Na farme Mr. Mrs. St. Ondzik v Surrey bol XVI. Slovenský Deň. Usporiadali ho Kanadský Slovenský Podporný Spolok, Kanadská Slovenská Liga a I. Katolícka Slovenská Jednota. Slovenský príhovor Fr. Dragoš, anglický príhovor Ed Starick.

Máj 1965 Deň matiek, sochu p.Márie korunovala Bertha Otrošina.

4. júl 1965 Navštívil nás Slovenský gréko-katolícky biskup J.E. Michal Rusnák CSSR z Toronta. Jeho heslo je „Aby všetci jedno boli“.

1965 Naša bývalá organistka Sr. M. Jean Michalec skladala rehoľné sľuby v Maryknoll, NY

1965 Návštevy vo farnosti: Fr. Sprušanský SJ z Calgary, Fr. Dančo SJ, J.E. Pavel Hnilica S.J.

1967 Návštevy vo farnosti: Generálny predstavený SJ Peter Arube z Ríma, asistent J. Swain SJ, provincionál A. MacDougall SJ, grécko-katolícky biskup Michal Rusnák, poľský jezuita A. Mruk SJ, E.Hancko SJ z Afriky, český misionár Fr. F. Dostal SJ, Štefan Senčík SJ.

1968 Návštevy vo farnosti: provinciál F.Litva SJ, Fr. Štefan Senčík S.J, dp. Ľudovít Jankulák zo Spišskej diecézy, Fr. Jozef Švec SJ misionár zo Zambie.

1968 Prichádzajú noví emigranti zo Slovenska.

Máj 1969 Prichádza Fr. Ján Žabka S.J.

1969-1976 Správcom farnosti bol Fr. John Žabka, SJ.

November 1969 Osadný bazár.

1970

1. marec 1970 Návšteva Fr. Viliama Lacku, ktorý v našom kostolíku oslávil svoju 50-tku a Fr.Jána Kadleca, novomenovaného slovenského misionára pre prériové provincie Kanady.

Začiatok mája 1970 Začala renovácia-prestavba farskej haly.

Koniec mája 1970 Posviacka novej haly a farská zábava.

Jún 1970 Osadný maliar Felix Mikuš namaľoval obraz Oravského zámku, ktorý visí vo farskej hale.

6. júl 1970 Časťm a vzácnym hosťom vo farnosti bol biskup Michal Rusnák, CSsR, s právomocami apoštolského vizitátora slovenských grékokatolíkov v celej Kanade.

August 1970 Osadný piknik na farme Mr. J. Vojta v Pitt Meadows. Návšteva dp. S.Figuro zo Slovenska.

September 1970 Začala Slovenská škola, 30 deť študentov. Bola zriadená a otvorená knižnica.

September 1970 Misie v New Westminsteri – O. Ján Kadlec – 10 rokov farnosti.

Pred Veľkou nocou **1971** Kostol bol zvonku i zvnútra nanovo vymaľovaný. Obnovená predsieň kostola.

Máj 1971 1.sväté prijímanie detí

12. jún 1971 Účasť krojovaných farníkov na oslavách 100-ročnice Britskej Kolumbie.

1971 Pokračuje Slovenská škola pod vedením R. Tobiaš.

1971 Návštevy vo farnosti: Ján Kadlec SJ z Calgary,

Jozef Krafčík SJ z Toronta, Ján Sprušanský SJ z Galtu, jezuitský klerík Michal Kolarčík z Guelp.

Február 1972 Oslava 50-tin O.Jána Žabku.

1972 Popri farnosti sú aktívne osadné organizácie Spolok najsvätejšieho Mena a Katolícka ženská Liga.

1972 Pokračuje Slovenská škola pod vedením p. učiteľky Reginy Tobiašovej.

1972 Sestrička Jana Michalcová M.M., naša prvá organistka, navštívila farnosť až z ďalekého Japonska. Prišla osláviť zlaté manželské výročie svojich rodičov.

1972 Farnosť opäť navštívil biskup Michal Rusnák, apoštolský vizitátor slovenský grécko-katolíkov.

1972 Ďalšie návštevy: O. A.Mruk S.J. z Ríma, O. Ján Kadlec z Calgary, O. Jozef Švec z Galtu, tanečná skupina Lipa z Montrealu.

1972 Rôzne podujatia v osade: Mikulášsky večierok, fašiangový a veľkonočný večierok, Deň matiek, osadný bazár.

1972 Divadelná hra „Pravda víťazí“.

5. august 1973 S. omšu slávil O. Michal Lacko z Ríma. Jeho návšteva bola aj aktom vizitácie slovenských grécko-katolíckych veriaciach.

1973 Oslava 25. výročia kňazskej vysviacky O. Viliama Lacku S.J. Slávnostný rečník bol O. Fuzy z Hamiltonu.

1973 Slovenská škola pokračuje.

1973 Divadelná hra Kamenný chodníček

1973 Rôzne podujatia v osade: Deň matiek, Mikulášsky večierok, osadný bazár, účasť skupinky v slovenských krojoch v májovom sprievode v Port Couitlam-e.

1973 Ďalšie návštevy: F.Litva S.J., provinciál, Ján Kadlec S.J., Jozef Švec S.J., M.Lacko S.J. z Ríma, ktorý mal bohoslužbu v byzantsko-slovanskom obrade, J.Zeman OSB z Clevelandu, Štefan Smržík S.J. zo Zambie, jezuitský bohoslovec Michal Kolarčík S.J. z Ríma.

1974 Do farnosti patrí čosi vyše 100 rodín roztrúsených po širokom okolí.

1974 P. arcibiskup J.F. Carney udelil 33 kandidátom sviatosť Birmovania.

1974 Počas choroby O. Žabku zastupoval O.Ján Kadlec SJ.

1975 Slovenskí jezuiti spravujú 3 farnosti v Kanade: Toronto, Windsor a New Westminster, BC.

1975 Správca farnosti O. J. Žabka SJ oslavoval 25 rokov kňazstva. Slávnostnú sv.omšu koncelebroval O.biskup Hnilica.

30. máj 1976 Osadníci v New Westminsteri sa lúčili s O. Jánom Žabkom a privítali O. Jozefa Šveca.

1976-1981 Správcom farnosti bol Fr. Joseph Švec, SJ.

Pôst **1978** O. J. Šach z Hamiltonu dával v našom kostole pre Čechov duchovnú obnovu.

6. máj 1978 Arcibiskup James F. Carney prišiel udeliť Sviatosť birmovania 20 kandidátom.

Máj 1978 Deň matiek a 1. sv. prijímanie.

1978 Návštevy vo farnosti: O. Štefan Senčík SJ, Mike Kolarčík SJ, Ján Kadlec SJ, Ján Sprušanský SJ.

1979 Farské aktivity: Slovenská škola, Mikuláš,

Silvester, maškarný ples, ping-pong.

12. august 1979 Prímičnú sv. omšu mal v kostole sv. Cyrila a Metoda Michael Kolarčík SJ, kde spolu s rodičmi bol aktívnym farníkom. Prítomní boli arcibiskup James F. Carney, viceprovinciál slovenských jezuitov Š. Senčík SJ, O. Viliam Lacko SJ, zástupcovia kanadských a maďarských jezuitov, chorvátske sestričky a dvaja františkáni.

1979 farníci poslali misionárom do Zambie 30 baľíkov so šatstvom.

1980

1980 Vo farskej hale sa stretajú Jednotári, Ligári, športovci na porady, ale aj na zábavu.

Leto 1980 Vo farskej hale bol „Open house“ - výstava slovenského ľudového umenia, ponuka slovenských jedál, spev slovenských ľudových piesní.

1980 Bola postavená garáž pre 2 vozidlá, vymenené okná na fare.

1980 Návštevy vo farnosti: O. Rajmund Ondruš, Brat Jozef Hnilica, O. Mike Kolarčík SJ.

August 1980 O. Kadlec zastupoval O. Šveca počas jeho prázdnin.

1981 Nová strecha na kostole a na fare, zmena kúrenia z oleja na plyn, nový kryštálový luster.

1981 Farské aktivity: Mikulášsky večierok, Silvester, maškarný ples, oslava 14. marca.

1981 Začal vychádzať časopis Slovenské Slovo, v spolupráci s O. Švecom

27. september 1981 Rozlúčková sv. omša s O. J. Švecom a privítacia sv. omša s O. V. Lackom.

1981-1992 Správcom farnosti bol Fr. Viliam Lacko, SJ.

10. október 1981 Zomrel O. Ján Žabka, bývalý správca našej farnosti.

Štedrý deň 1981 Vianočné koledy pred Polnočnou sv. omšou spievalo asi 30 farníkov od oltára.

1982 17 krstov, 5 prvých prijímaní, 2 sobáše, 13 pohrebov.

1982 O.Lacko vytvoril z farníkov 3 ružencové ruže.

1982 Návštevy vo farnosti: Salezián O. Ján Šutka z Ekvádoru, O.Dančo SJ.

1983 Udalosti vo farnosti: oslava 14.marca, Deň otcov, Halloween, Vianočná besiedka, spievanie vianočných kolied, divadelná hra o Vianociach, ktorú napísal O.Lacko

1983 Návštevy: O. Javorka SJ, O. Švec SJ, O. Oliver Oravec (SJ?), sr. Jean Michalcová, ktorá bola po 16 rokoch preložená z Japonska do San Francisca.

Koniec r. 1983 11 kandidádov prijalo v našom kostole Sviatosť birmovania.

Január 1984 Posviacka domov - koleda.

Veľká Noc 1984 Vypomáhal dp. Pavol Šiška vysvätený v byzantskom obrade.

August 1984 O. Ján Kadlec zastupoval O. Lacku počas jeho prázdnin.

Jar 1985 Oslava 25 rokov života farnosti, kazateľom pri sv. omši bol O. Imrich Fuzy z Hamiltonu.

1985 Rekonštrukcia oltára.

1985 Ukrajinci, Češi, Slovinci mali sv. omšu v našom kostole.

1985 Návštevy v našej farnosti: O. Pavol Šiška,

O. Biskup Kaľata SJ, O. Markech SJ, O. Kadlec SJ, O. Kolarčík SJ, Sr. Jean Michalec spolu s inými rádovými sestrami z Pittsburghu, Rakúska, zo Slovenska.

1985 Za prvých 25 rokov existencie bolo vo farnosti 337 krstov, 165 pohrebov, a 108 sobášov.

1987 Mali sme 3 organistov/organistky: Janko Varga, Anička Miháľová, Veronika Palkova.

1987 8 mladých chlapcov a dievčat našej farnosti prijalo sviatosť birmovania.

December 1987 Spevácky sbor našej farnosti pod vedením Ferka Štofánika spieval slovenské koledy vo Fantasy Garden.

1988 Nová spovednica pod schodami – zhotovil ju Martin Leták.

1988 Nový vchod do kostola.

Veľká noc 1989 Spievané pašie odzneli v našom kostole už 30.–krát.

1989 Prednáška a beseda so slovenským spisovateľom a básnikom Jankom Okáľom.

Október 1989 Sviatosť birmovania-15 kandidátov.

November 1989 Sv. omša v byzantskom obrade – slúžil ju Dr. Juraj Bujňák, grecko-katolícky kňaz zo Slovenska.

December 1989 Spevácky sbor našej farnosti

spieval slovenské koledy vo Fantasy Garden pri prítomnosti premiéra BC p.van der Zalma.

1989 Počas roka usporiadala Kanadská Slovenská Liga tieto podujatia: oslavu vyhlásenia Slovenskej Republiky, oslavu Dňa matiek, Dr. M.R. Štefánika, Mikulášsky večierok, piknik.

1989 Počas choroby O.Lacku zastupoval O.Šomský SJ z Cambridge.

1990

1990 Oslava 30 rokov farnosti a 100 rokov 1.KSJ.

August 1990 O. Ján Kadlec SJ zastupoval O. Lacku, ktorý bol na prázdninách v Cambridge.

1992 Hala bola dobre využitá. V pondelky navštívila tanečná skupina „Bystrina“. V utorok večer mávali schôdzku Kolumbovi Rytieri. V stredu býval nácvik hudobnej skupiny „Tatra Boyz“ a mládežníckej skupinu CY-MET. V piatky bývali stretnutia AA – Anonymous Alcoholics.

Máj 1992 Otec Lacko utrpel mozgovú porážku pri podávaní sv. prijímania.

Jún-august 1992 Farnosť dočasne vedie O. Javorka z Toronta.

Jeseň 1992 Chatrné zdravie prinútilo Fr. Lacku odísť na zaslužený odpočinok. Prichádza O. Ján Kadlec SJ.

1992-1999 Správcom farnosti bol Fr. Ján Kadlec, SJ.

1993 4.duchovné povolanie z farnosti, Štefan Tobiáš bol vysvätený za kňaza v kartuziánskom kláštore vo Vermonte, na východe USA.

December 1993 Návšteva Vlastimila Dufku, slovenského seminaristu, študenta cirkevnej hudby v San Franciscu.

1994 Našu osadu navštívil slovenský misiónár-salezian Ján Šutka, ktorý pôsobil v Ekvádore medzi Šuarmi.

1994 Ružencový spolok mal 3 ružencové ruže, t.j. 45 členov.

Máj 1994 Deti zo Slovenskej školy korunovali sochu p.Márie.

14. júl 1996 Našu farnosť navštívili členovia Speváckeho zboru slovenských učiteľov, ktorí vystúpili v našej hale.

Máj 1999 Skončila sa činnosť slovenskej jezuitskej misie v Kanade. Otec Ján Kadlec odchádza do Cambridge.

August 1999 Do farnosti zavítali otcovia redemptoristi z Podolínca, ktorí viedli misie v slovenských farnostiach v USA.

1999 Správcom farnosti a stal O. Jozef Menuš.

Rok 2020 v Rakúsko-slovenskom kultúrnom spolku

Bol začiatok marca. Začali sa už objavovať správy o novom víruse, ale spolkový život pokračoval podľa plánu a všetci sme sa tešili na divadelné predstavenie Na koho to slovo padne s populárnymi slovenskými hercami. O podujatie bol veľký záujem, každým dňom prichádzali maily s novými objednávkami lístkov. Ibaže s pribúdajúcimi rezerváciami vstupeniek začali pribúdať aj opatrenia proti šíreniu podivného vírusu, situácia sa menila každým dňom, až sme napokon vypredané predstavenie museli celkom zrušiť. Keď potom v obchodoch zmizli hriankice medzi Slovenskom a Rakúskom, pamätníci z nášho spolku, ktorí v rôznych vlnách emigrovali zo socialistického Československa do Rakúska, si pripadali ako vtedy, keď nemohli vycestovať do svojej starej vlasti, kde zostali ich príbuzní. K návratu do vtedajších čias chýbali už len tzv. emigrantské sny...

V prvej vlne pandémie prijímalo Rakúsko opat-

renia, či už to bolo nosenie rúšok alebo zatváranie určitých obchodov či služieb, neskôr ako Slovensko, dokonca tu vznikol vtedy vtip: Ako spoznáš Slováka v Rakúsku? – Podľa toho, že má rúško! Večne turistami preplnené historické centrum Viedne bolo zrazu prázdne, ľudia boli zatvorení doma, deti nechodili do školy, osirel aj náš spolok. Všetky naplánované aktivity sme museli zrušiť alebo presunúť na neurčito. Stihli sme síce dokončiť prvé tohtoročné číslo nášho krajského štvrťročníka Pohľady, ale museli sme si počkať, kým tlačiareň mohla zase tlačiť a prevoz vytlačených časopisov z Bratislavy do Viedne sme museli zabezpečiť prostredníctvom jednej slovenskej rodiny, ktorá žije v pohraničí a ktorí ako pendleri mali povolené prechádzať cez hranice kvôli svojim pracovným povinnostiam.

stretnúť. Podobná atmosféra bola aj na Volksfeste v septembri, kde sa na jednom viedenskom námestí prezentoval náš folklórny súbor Vinica, ako aj iné hudobné zoskupenia Slovákov a Čechov. Školský spolok SOVA zorganizoval letný tábor a v septembri opäť začal po sobotách s vyučováním slovenčiny. Vydali sme ďalšie číslo Pohľadov, pričom prevoz aj distribúcia časopisov prebehli síce s rúškami na našich tvárach, ale inak bez nijakých problematických obmedzení.

Končí sa október. Slovensko sa pripravuje na celoplošné testovanie obyvateľstva, v Rakúsku tiež stúpajú čísla nakazených aj chorých, zatvárajú sa niektoré oblasti. Sme v druhej vlne pandémie. Opäť prišli nové obmedzenia, opäť sa naše aktivity drasticky zredukovali a nikto nevie, čo nám prinesú ďalšie týždne. Ostáva však nádej, že aj túto vlnu prekonáme a znovu sa budeme môcť stretávať na ďalších spolkových podujatiach. Čo najskorší koniec koronakrízy prajeme aj našim krajanom v Britskej Kolumbii.

Ingrid Žalneva

Vianoce tam u nás doma

Ten obruš na stole je kolovrátok,
čo priadol nite tvojimi prstami, mama.

Ten obruš si ty, moja zlatá priadka,
tvoje ruky, čo ho utkali.

Ten obruš je voda v potoku pri kostole,
lavička a piest, a slnko na lúke.

Ten obruš ako padlý sneh,
to sú Vianoce tam u nás doma.

To je stromček. A na stromčeku
ako na jabloni červené jabĺčka
a kocky cukru v pozlátku
a oriešky a ligotavé anjelove vlásky.

Ten obruš je oteckova modlitba,
jedlo na stole, jabĺčka zo sena,
sušené slivôčky,
med a oblátky od pána rektora.

Ten obruš je otecko a mama,
naš Janko a ja a moje detstvo krásne.

Ten obruš je láska a pokoj,
je radosť z Ježiška v jasličkách.

LáskyPlný chlebiček...

Sme Chlieb v Kristových rukách,
ktorý musí občas rozlomiť, aby sme spoznali,
kým sme a aký sme.
Tak máme šancu byť nabadúce,
keď nás znova obetuje lámaním
na stole Života,
BYŤ o čosi lepším-kvalitnejším,
láskyPlným chlebkikom.
Pre Boha, iných a aj pre seba.

veronika

Život Slovákov v Západnej Kanade

Pani Margaret Dvorská, predsedkyňa, Hon. Jack Murta, Hon. Mary J. Lemessuir, duchovní otcovia Dančo, Toth, Bastigal, vďaka, že ste vybrali Calgary za miesto nášho stretnutia. Milí hostia, bratia Slováci, zvlášť vy, z východu. Niekoľkým z vás to trvalo sto rokov, kým ste nás tu objavili.

Keď si pripomíname 100-ročnicu príchodu Slovákov do Kanady, pozorujeme, že i tu na Západe Kanady sa usadzovali po skupinách. Charakteristický to znak súdržnosti a spolupatričnosti. Takto si mohli ľahšie navzájom pomáhať a znášať útrapy prvých rokov.

Niektorí si priniesli peniaze, a tak kupovali si farmy. Väčšina ale hľadala prácu v baniach, a tak sa najviac Slovákov usadilo v Lethbridge a Crownest Pass, kde bolo vtedy hodne uhoľných baní. Mnohí však robili iba jednu-dve sichty za týždeň a tak im zostávalo hodne času na iné aktivity.

Mali tak i učiteľa Dančeka, ktorý tam nacvičoval i divadlá, robili si zábavy a pikniky. Vraj vtedy si sa mohol všade dohovoriť po slovensky, lebo tam mali naši Slováci i obchody a ešte donedávna v slovenskom kostole v Blairmore spievali cez týždeň slovenské omšové piesne, lebo väčšina boli naši veriaci, ktorí dochádzali cez týždeň na bohoslužby. Najviac tam boli naši z Oravy, ale aj Liptáci i zo Spiša sa tam usadili. V menšom množstve došli naši emigranti do Nordeck, do Hinton a Drumheller, kde tiež boli uhoľné bane.

Keď sa však začali bane zatvárať, odchádzali naše rodiny do Edmontonu, Calgary a Lethbridge, dokonca niektorí do Britskej Kolumbie a zase niektorí si kúpili vtedy farmy. Hodne našich emigrantov prešlo do Reginy v Saskatchewan, avšak tam mali vždy ťažkosti sa uchytiť a odišli odtiaľ.

Do Trail, BC, tiež došlo hodne našich. Odtiaľ pochádzajú už síce tu narodení slovenskí hokejoví tréneri, ako Mr. Buchna, ktorý trénoval kedysi i ČSR národné hokejové mužstvo pred rokmi. Zdá sa, že tam budeme musieť znova niekoho poslať.

Dnes len Calgary a Edmonton majú silnejšie komunity Slovákov, vďaka prílivu mladšej generácie. Keď som sem pred 15 rokmi prvýkrát došiel, chodieval som do 35 miest dávať misie. Dnes už musím niektoré miesta vynechávať a miesto kostolov starobince pre misie používať. Za 5-6 rokov mi už veľa zo staršej generácie nezostane. Najviac to boli katolícki misionári, ktorí vyhľadávali Slovákov po celej Kanade a dávali ich dokopy pri bohoslužbách a aj piknikoch, ako to čítame v referátoch od Fr. Fabiana, Fr. Sprušanského, Fr. Žabku, Fr. Danču, Fr. Senčíka, a Fr. Javorku, ktorí tu, na Západe pracovali predo mnou.

Kde bolo najmenej 10 rodín, dochádzali tam dávať misie. Až na malé výnimky, všade boli srdečne vítaní a len málo Slovákov zostávalo bokom.

Keď v r. 1968 došla do Kanady veľká vlna našich emigrantov, najviac sa ich usadilo v Calgary a v Edmontone. I tí, ktorí boli zadelení do Reginy, Lethbridge a iných menších miest, čoskoro sa odsťahovali do väčších miest, kde bolo viac možností pracovať.

Ešte i dnes dávajú Božie chrámy Slovákov dohromady. Vo Winipegu a v New Westminsteri máme slovenské farnosti, v Calgary a v Edmontone máme slovenské bohoslužby 2x do mesiaca. V Lethbridge mávame niekokokrát do roka sv. omše a do 27 miest chodím i teraz na misie raz alebo dvakrát do roka.

Podívajme sa na skutočnosť, koľko Božích chrámov postavili Slováci v Západnej Kanade.

V Lethbridge postavili si naši gréckokatolíci pod vedením Andreja Mihálika kostol zasvätený sv. Petrovi a Pavlovi. Dodnes sa užíva.

V Mapovej, na pozemku rodiny Nedeljak, postavili katolícky kostol a dokonca tam mali aj dve haly, avšak už všetko zaniklo. Prvý kostol v Canmore postavili naši veriaci-Slováci.

V Tilley väčšinou naši veriaci postavili kostol zasvätený sv. Júdovi a po viacerých prestavbách sa doteraz užíva. V Coleman už r.1905 slovenskí veriaci postavili chrám na pozemku rodiny Hugo.

Neďaleko Three Hills, v Lumni, si Slováci postavili Boží chrám zasvätený sv. Terezke, a dodnes sa používa. V Bellevue postavili naši veriaci kostol zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi a doteraz tam stojí. V Nampa, pri Peace River, prvý kostol bol postavený našimi veriacimi a bolo na ňom vidieť nápis „Zdravas Mária“.

Moravskí Slováci postavili v Cranford kostol zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi, ale už sa nepoužíva. Slováci pomáhali postaviť aj poľský kostol „Holy Rosary“ v Edmontone, ako nám to výkazy podávajú.

Na mnohých miestach čítame na farebných oknách kostolov mená našich rodín. V Rosewood, na pozemku rodiny Bednár, naši veriaci v Manitobepostavili kostol zasvätený sv. Michalovi. Ešte donedávna sa tam spievali pri bohoslužbách slovenské piesne.

Kostol v Kapušvâr, Saskatchewan, neďaleko Esterhazy, postavil Slovák Jozef Jurík za pomoci iných emigrantov. Užíva sa len raz do roka ako pútnické miesto.

Vráťme sa znova sem do Calgary. Tuná boli už roky rôzne organizácie ako Podporný spolok, Liga, Slovenský kultúrny klub, Jednota, etc. Kedysi tieto organizácie organizovali niekoľkokrát do roka pikniky a zábavy. Dnes tieto organizácie majú len starších členov, a tak túto činnosť prebral Slovenský Kultúrny Klub, kde sú členovia len z mladšej generácie.

Toho času je tuná v Calgary okolo 400 Slovákov, o ktorých vieme, ale sú tu i takí, ktorí sa k nám nehlásia.

Podobná situácia je i v Edmontone, kde Slováci kedysi boli dobre organizovaní v hore menovaných organizáciach. Mali dosť pestrú činnosť, tak že si i halu kúpili, avšak ju dlho neudržali a i tam majú tieto organizácie len niekoľko málo členov zo staršej generácie.

Vždy sa i tam pociťovala potreba založiť si slovenskú organizáciu, ktorá by zachytila všetkých, hoci futbalové mužstvo SLOVAKIA tam existuje už viac rokov. Konečne sa toho roku uskutočnil dávny sen a je dnes organizácia pod menom Slovenský Kultúrny a Športový Spolok. Plánuje sa otvoriť v jeseni i slovenská škola pre deti, ako i tanečná skupina.

Mimochodom, my tuná v Calgary už máme malú tanečnú skupinu a usilovne sa nacvičujú, aby mohli vystúpiť na Cyrilo - Metodejských oslavách, ktoré pripravujeme v Calgary a v Edmontone v júli, a tak vás všetkých už teraz srdečne povolávame.

Nikdy nezabudnem na rozhovor s jedným starúckým farmerom, krátko pred jeho smrťou. S akým žiaľom mi vyrozprával, čo mu ležalo na srdci. Vraj došiel do Kanady s malými deťmi. Usadil sa na farme, kde nebolo ani jedného Slováka a predsa sa snažil, aby sa v jeho dome rozprávalo vždy po slovensky. Odoberal všetky slušné slovenské časopisy. Naučil deti čítať a písať po slo-

vensky.Dokonca poslal svojich synov do kraju, aby si odtiaľ priviedli manželky, čo sa i stalo, a predsa tieto jeho deti sa už necítia byť Slovákmi. Jedine s ním a s jeho manželkou rozprávajú materiskou rečou, ale nie medzi sebou a nezačlenili sa do žiadnych našich organizácií a ani nepodporujú žiadnu národnú činnosť. Vraj keď odchádzal z domu, ani si vtedy neuvedomil, akú cenu bude musieť platiť za lepší život v Kanade.

Z tohto rozhovoru by som chcel vyvodit', akú veľkú úlohu hrajú v živote mladých ľudí medziľudské vzťahy. Jak náboženská, tak i národná činnosť drží nás pospolu. Keď budeme niečo robiť pre mladých, tak zostanú s nami dlhší čas. Inak preberú čítanie a myslenie masy, v ktorej žijú.

Niektorí z mladšej generácie si už doma uvedomili, čo ich deti tuná čaká a nerobia skoro nič, aby sa u ich detí slovenské povedomie udržalo. Vraj je to i tak otázka jednej-dvoch generácií, a potom sa celkom asimilujú.

Iní im to zase vyčítajú, že nie sú dobrí Slováci, a tak vzrastá napätie a často je to príčina, že sa potom nehlásia k nám. Naučme sa brať jeden druhého akí sme a vyhýbajme sa všetkému, čo spôsobí medzi nami napätie a nedôveru, aby každý, kto sa cíti byť Slovákom, našiel v nás ľudí spoločného čítania.

Slováci mali a majú i dnes doma susedov, ktorí sa nás snažia odnárodniť a každá nesvornosť medzi nami ženie vodu na ich mlyn.

Ako pozorujeme i tí, ktorí si upravili pomer s terajšou vládou doma a chceli by navštevovať doma rodiny, bolo im často radené, aby sa dištancovali od všetkých slovenských organizácií, a tak budú mať skorej možnosť dostať vízum. Teda i v slobodnej krajine, vinou tunajšej vlády, keď dovolí takýto proces a nechráni nbás, cítime voči sebe diskrimináciu.

Tu by bola práca našich organizácií, aby nás bránili na zodpovedných miestach. Vieme, že našou morálnou povinnosťou je, aby sme všetci podporovali národné povedomie zvlášť u mladých, aby nezabudli na korene, z ktorých vyrástli.

To bude vyžadovať od nás odvahu i obete. My sa akosi s rezervou hlásime za Slovákov, aby sme nedráždili tých, ktorí nás chcú odnárodniť a ktorí nás nahovárajú, že sme napríklad Čecho-Slováci.

Varujeme sa však i druhého extrému a neprovokujeme členov inej národnosti. Hádkami a hnevom sa nič nedocieli. Dajme slušne vedieť, že sme Slováci a chceme sami za seba rozprávať.

Veľmi sme povďační tanečnej skupine LIPA, ktorá nás došla tu reprezentovať lebo bohužiaľ my tuná ešte nevieme tak dobre tancovať.

Dobre by nám padlo vidieť na TV programy o nás, Slovákoch, ktoré by objasnili naše dejiny, náš pôvod, našu kultúru, krajinu, z ktorej pochádzame. Robia to iné národnosti, preč nie i my, Slováci?

Vyzdvihnúť to, na čo sme všetci hrdí, veď my máme za sebou bohatú minulosť, za ktorú sa nemusíme hanbiť a ktorá nás môže reprezentovať pred celým svetom.

Rev. Ján Kadlec,S.J.

Prejav na konferencii Slovenskej Kanadskej Národnej Rady v Calgary 21-23 júna 1985. Zo zaprášenej krabice pod farou v New Westminsteri vyhrabal a prepísal Jozef Starosta.

Vancouverský most

Už bolo len niekoľko dní do Vianoc. Sedel som vo farskej úradovni a písal som posledné vianočné karty. Pozrel som von oknom. Hore ulicou kráčal neznámy mladý človek. Kráčal prihrbený, akoby niesol veľkú ťarchu. Prešiel popred kostol. Pred farou zaváhal a postál. Potom rázne zabočil k fare, vystúpil hore cementovými schodíkmi a stisol elektrický zvonček. Otvoril som mu dvere po prvom zazvonení. Pozdravili sme sa a hneď mi povedal, že by chcel hovoriť s pastorm.

„Ja som pastor“, povedal som. Nesmelo sa opýtal *„Máte trochu času?“* Kývnul som hlavou a ponúkol som ho, aby vstúpil. V obývačke sme si sadli oproti sebe. Mladý človek bez ďalšieho úvodu povedal, že ide skočiť z mosta.

Na tichomorskom pobreží Kanady v meste Vancouver je morská úžina, ktorou musia prejsť všetky lode, ktoré idú do prístavu. Úžinu preklenuje výnimočne vysoký most, popod ktorý bez ťažkostí prepláva aj tá najväčšia zámorská loď. Most je vychýrený ako most smrti. Samovrah, ktorý z neho skočí, má istotu, že sa mu samovražda vydarí. Ten mladý človek to teda myslel vážne.

Opýtal som sa ho: *„Mohol by si mi povedať, prečo*

chceš skočiť?“ Nesúvislo, s častými prestávkami, v niekoľkých vetách zhrnul svoj život. Detstvo úplne vynechal. Vraj to nestojí za to hovoriť o rodičoch, čo neboli rodičia. Bolo to chladné odsúdenie. Jeho rodičia si nezaslúžili ani len spomienku.

Hladný, pootĺkaný každodenným bitím opitého otca, desaťročný utiekol z domu. Začala ho živiť ulica. Prijala ho skupina mladistvých gangstеров. Bola to škola, v ktorej prešiel všetkými štádiami kriminálneho výcviku. Žili ako svorka vlkov v zime. Poslúchali vodcu, lebo bol najsilnejší a najskúsenejší – ale inak bývali medzi nimi časté a krvavé ruvačky. Najmä, keď alkoholom oslavovali nejakú vydarenú spoločnú akciu.

Od alkoholu prešiel na drogy, kým ho nenašli policajti schúleného vo dverách opusteného domu, keď si doprial priveľkú dávku heroínu. Po záchyťke nasledovali roky nútejnej rehabilitácie, potom dobrovoľná vojenská služba. Našiel si dievča a po vojenčine sa na úrade zosobášili. Na svadbu prišli aj bývalí priatelia z ulice. Opil sa. To stačilo. Začal piť viac ako kedykoľvek predtým. Jedného rána, keď sa prebudil z alkoholického spánku, žena bola preč. Nikdy ju viac nevidel...

Sedeli sme dlhšiu chvíľu bez slova. V tom momente som nevedel, čo mu povedať. Keď už vstával, že odíde, povedal som mu, aby chvíľku ostal sedieť. Postavil som vodu na kávu. Keď sme už popíjali kávičku a zajedali koláče, začal som otázkou: *„Bol si už v Afrike?“* Pokrútil hlavou, že nie.

Za dlhší čas som mu rozprával o Afrike¹. Začal so záujmom počúvať a klásť otázky. Potom sme prešli na Európu, Áziu. Nakoniec som mu povedal: *„Chceš skočiť z mosta. Vidiš aký krásny je svet a ty si ho ešte nevidel. Nechod' na most, ale dolu do prístavu, daj sa najat' na nejakú nákladnú loď a cestuj. Boh stvoril svet pre ľudí. Chod' si ho pozrieť. Ešte si primladý na to, aby si odišiel z tohto sveta, ktorý ani len nepoznáš“.*

Kým ticho sedel a rozmýšľal, ešte som dodal: *„Vieš, že o pár dní sú Vianoce. Vojdi do niektorého kostola a povedz aj Ježiškovi o svojich ťažkostiach“.*

Vstal som a podal som ruku. *„Urobím, ako mi radíte“,* povedal mladý človek a odišiel.

V novinách nebolo nič. Teda neskočil. Kto vie, kde bude sláviť tieto Vianoce...

O. Jozef Švec S.J.,
Ročenka Slovenskí jezuiti v Kanade, 1985

**Všetkým vám, našim spolupracovníkom, autorom,
sponzorom, priateľom, pravidelným i nepravidelným
čitateľom, náhodným návštevníkom webového
portálu, ale aj všetkým Slovákom roztrúseným po
celom svete a všetkým neslovenským priateľom
Slovenska želáme**

*Požehnané Vianoce v kruhu vašich blízkych
a veľa zdravia, viery, nádeje, lásky a životného optimizmu
počas celého roka 2021.*

Pokoj v srdci a úsmev na tvári vám želá
Redakcia časopisu Slovo z Britskej Kolumbie

SLOVO
Z BRITSKEJ KOLUMBIE